FRÉDÉRIC BEIGBEDER

Oona & Salinger

DE LA AUTORUL BESTSELLERULUI
DRAGOSTEA DUREAZĂ TREI ANI

FICTION CONNECTION

TREI

FRÉDÉRIC BEIGBEDER

Oona & Salinger

Traducere din franceză de

Doru Mareș și Gabriela Riegler

TREI

2015

FICTION CONNECTION

COLECȚIE COORDONATĂ DE

MAGDALENA MĂRCULESCU

OONA & SALINGER

Frédéric Beigbeder

O.P. 16, Ghișeul 1, C.P. 0490, București

Tel.: +4 021 300 60 90 ; Fax: +4 0372 25 20 20

e-mail: comenzi@edituratrei.ro

www.edituratrei.ro

ISBN ePUB: 978-606-719-437-1

ISBN PDF: 978-606-719-436-4

ISBN Print: 978-606-719-317-6

Editori: Silviu Dragomir, Vasile Dem. Zamfirescu

Director editorial: Magdalena Mărculescu

Coperta colecției: Faber Studio

Director producție: Cristian Claudiu Coban

Dtp: Răzvan Nasea

Corectură: Ana-Maria Tamaș, Dușa Udrea

La fel de mândru precum pisica mea Kokoșka
aducând pe pernă o vrabie dezmembrată,
însângerată, dar încă respirând,
depun și eu această carte, dar și sufletul meu împietrit
la picioarele[1] *Doamnei Lara Micheli.*

---

[1] *Arcuite și subțiri*

Are you going to Scarborough fair?
(War bellows blazing in scarlet battalions)
Parsley, sage, rosemary and thyme
(Generals order their soldiers to kill)
Remember me to one who lives there
(And to fight for a cause they've long ago forgotten)
She once was a true love of mine.
Bard anonim din Yorkshire, secolul al XVI-lea.
(Cuvintele antimilitariste dintre paranteze au fost
adăugate de Paul Simon în 1966.)

Aceasta nu este o ficțiune

Când Diana Vreeland a fost întrebată dacă amintirile sale cele mai extravagante erau factuale sau ficționale, ea a răspuns: „It's faction".

Aceasta este o docudramă[2] Totul aici este cât se poate de exact: personajele sunt reale, locurile există (sau au existat), întâmplările sunt autentice și datele întru totul verificabile în biografii sau manuale de istorie. Restul este imaginar și pentru acest sacrilegiu îi rog pe copiii, nepoții și strănepoții eroilor mei să-mi ierte intruziunea.

În Statele Unite, Truman Capote a pus o etichetă, a inventat o formulă care desemnează acest tip de roman: „non-fiction novel". Intervievat de către George Plimpton pentru *New York Times* din 16 ianuarie 1966, el și-a definit proiectul ca fiind „o formă narativă care folosește toate tehnicile artei ficțiunii, rămânând cât mai aproape posibil de fapte". În franceză, expresia lui ar trebui tradusă prin: „roman nonficțional". Ce oroare...

Prefer să spun „faction", „facțiune", pentru că avem acest cuvânt în limba franceză, insinuând ideea — incitantă pe timp de pace — că autorul acestei povestiri ar fi un fel de soldat care își face rondul sau marele orchestrator al unei periculoase răzvrătiri.

Personajele acestei cărți având vieți ultrasecrete, rolul romancierului a fost amplificat cu atât mai mult. Dar țin să declar solemn următoarele: dacă această poveste nu ar fi adevărată, aș fi extrem de dezamăgit.

FB

---

[2] Ca și „faction", și acesta este un termen recent, preluat din engleză, folosit în teatru, cinematografie și, în ultimii ani, în literatură, care desemnează un amestec de fapte și ficțiune.

În primăvara anului 1980, obișnuiții parcului Paley din New York au fost martorii unei scene destul de neobișnuite. O limuzină lungă și neagră a parcat în fața grădinii publice; trebuie să fi fost în jur de ora trei după-amiaza. Șoferul mașinii i-a deschis portiera pasagerei în vârstă de vreo șaizeci de ani, îmbrăcată într-un taior alb și purtând ochelari de soare, care a coborât încetișor din vehicul. Doamna a rămas o clipă nemișcată, strângând nervos, mai să-l sfărâme, colierul de perle, ca și cum s-ar fi rugat folosind un șirag de mătănii, după care s-a îndreptat spre colțul din stânga al parcului. Mergând încet spre peretele de apă de sub arbuști, femeia aceasta bogată a scos din geantă câteva cioburi de porțelan. În următoarea clipă comportamentul i-a devenit complet straniu. A îngenuncheat direct pe jos și a început să sape frenetic pământul cu unghiile perfect îngrijite. Un tip care mânca hotdog avea să se întrebe de ce această strângătoare de zdrențe scormonește rondurile de flori în loc să caute de-ale gurii prin pubela aflată la cealaltă margine a scuarului. Pe moment, nu a fost atent la ceea ce se întâmpla, dar i s-a părut că sexagenara își îngropa bucățile de porțelan într-o groapă, după care a tasat cu mâinile movila de pământ, stând așa în patru labe la poalele grădinii verticale, ca un copil jucându-se la groapa de nisip. Cei care tocmai își încheiau masa de prânz luată sub cerul liber au fost încă și mai stupefiați atunci când burgheza s-a ridicat, cu mâinile pline de pământ, și a urcat cu demnitate în Cadillacul său. În ciuda ochelarilor negri, pe chip i se putea citi satisfacția muncii bine făcute. Avea aerul unei excentrice din acelea care se pot vedea uneori pe străzile New Yorkului, mai ales de când cu democratizarea barbituricelor. Șoferul a închis la loc portiera, a dat ocol vehiculului, s-a așezat la volan și lunga berlină a prins să alunece fără zgomot spre Fifth Avenue.

Jerry, o introducere

Am chef să povestesc o istorioară.
Oare într-o zi voi ști să povestesc și altceva
decât această istorioară a mea?
PIERRE DRIEU LA ROCHELLE, *Starea civilă*, 1921

La începutul anilor 2010, mi-am dat seama că nu mai zăream în jur persoane de vârsta mea. Eram înconjurat de oameni care aveau cu toții cu douăzeci sau treizeci de ani mai puțin decât mine. Prietena mea era născută în anul primei mele căsătorii. Unde să se fi dus cei din generația mea? Dispariția lor s-a produs progresiv: cei mai mulți dintre ei erau ocupați cu munca și copiii; într-o zi au încetat să mai iasă din birouri sau din case. Cum îmi schimbam adesea domiciliul și numărul de telefon, vechii prieteni nu mai reușeau să dea de mine; unii dintre ei au mai și murit; nu m-am putut împiedica să gândesc că aceste două tragedii aveau poate o legătură (când nu mai eram văzut, viața își oprea cursul). Penuria de contemporani din anturajul meu avea, poate, o altă explicație: fugeam de propria-mi imagine. Femeile de patruzeci de ani mă înspăimântau cu nevrozele lor identice cu ale mele: pizmuirea tinereții, inimă de piatră, complexe fizice de nerezolvat, teama de a ajunge de nefutut sau de a nu fi ajuns deja. Cât despre bărbații de vârsta mea, aceștia reluau fără încetare aceleași amintiri ale petrecerilor de demult, beau, mâncau, le creșteau burțile și rămâneau fără păr de cât se plângeau de neveste sau de celibat. Și asta fără întrerupere... Pe la jumătatea vieții, oamenii nu mai vorbeau decât despre bani, mai ales scriitorii.

Devenisem un adevărat gerontofob. Inventasem un nou gen de apartheid: nu mă simțeam bine decât în mijlocul celor cărora le-aș fi putut fi tată. Compania adolescenților mă obliga la eforturi vestimentare, mă forța să-mi adaptez limbajul și referințele culturale, mă trezea la viață, mă însuflețea, îmi reda zâmbetul. Pentru a saluta pe cineva, trebuia să-mi las palma să alunece pe cea a tinerilor mei interlocutori, apoi să strâng pumnul, lovindu-l de al lor, și pe urmă să mă bat în piept, cu stânga. O simplă strângere de mână ar fi trădat diferența de generație. În același fel, trebuia să evit bancurile datate și să nu spun, de exemplu, că trăgeam la vâsle ca Gérard d'Aboville („Caaaa... cine?"). Dacă mă intersectam cumva cu foști colegi de clasă, nu îi recunoșteam; un surâs politicos și-apoi ștergeam putina: ființele de vârsta mea erau cu siguranță mult prea bătrâne pentru mine. Aveam grijă să evit să iau cina în oraș, în

compania cuplurilor căsătorite. Toate obligațiile burgheze mă speriau, cu precădere reuniunile de cvadragenari din apartamente de culoarea blănii de cârtiță, cu lumânări parfumate. Ceea ce le reproșam celor care mă cunoșteau era exact asta: că mă cunoșteau. Nu-mi plăcea să se știe cine sunt. Voiam să-mi regăsesc virginitatea la patruzeci și cinci de ani. Nu ieșeam decât în baruri abia deschise, cu puștime zburlită, în cluburi de noapte lustruite și plastifiate, cu toalete fără umbră de amintiri, în restaurante la modă, despre a căror existență vechii mei complici aveau să afle abia peste doi sau trei ani, răsfoind *Madame Figaro*. Câteodată agățam câte o fată care sfârșea prin a-mi spune, cu o privire înduioșată, că mama ei era în același partid al serilor dansante ca și mine. Singura concesie pe care o făceam bătrâneții: nu stăteam pe Twitter. Nu înțelegeam de unde interesul de a trimite fraze întregi unor necunoscuți, când poți să le aduni într-o carte.

Recunosc că refuzul meu de a-i frecventa pe cei de vârsta mea însemna refuzul de a îmbătrâni. Confundam venerarea tinereții cu tinerețea însăși. Ceea ce se vede cu fiecare rid de pe chipul apropiaților este chiar propria moarte pusă pe treabă. Credeam cu adevărat că frecventându-i doar pe adolescenții care vorbesc despre Robert Pattinson mai degrabă decât despre Robert Redford aveam să trăiesc mai mult. E vorba de rasism antieuînsumi. Putem s-o facem pe Dorian Gray-ii fără a fi nevoie să ascundem un portret malefic în pod: este suficient să-ți lași barba să crească, pentru a nu-ți mai zări adevăratul chip în oglindă, să fii din când în când disc-jockey cu vechile viniluri de 45 de turații, să porți tricouri destul de largi ca să nu se observe burta revărsată, să refuzi să porți ochelari la citit (ca și cum un bărbat care citește o carte ținând-o cât mai departe, cât îi sunt brațele de lungi, ar putea să întinerească), să te reapuci de tenis în trening antracit, cu bandă albă, marca American Apparel, să-ți faci poze în fața vitrinelor magazinelor Kooples, să dansezi cu surferițe minore, în clubul Blue Cargo din Ilbarritz, și să fii mahmur în fiecare zi.

La începutul anilor 2010, am devenit as în biografia cântăreței Rihanna. Iar asta arată că situația mea era îngrijorătoare.

Cu trei ani în urmă, într-o cafeterie din Hanover, New Hampshire, mi-au picat ochii pe această fotografie a unei adorabile moarte.

Această tânără se numește Oona O'Neill: observați-i coafura în stil Gene Tierney (părul cu cărare pe-o parte și fruntea liberă), strălucirea danturii perfecte și carotida întinsă, care exprimă încrederea în viață. Faptul că această fată a existat îți dă curaj. Infanta „brunetă", cu sprâncenele puternic conturate cu dermatograf, îți umple plămânii cu aer proaspăt, fiindcă pare să creadă că totul este posibil. Și totuși, copilăria ei... Avea doi ani când tatăl i-a părăsit mama pentru a se stabili în Europa, alături de noua soție; Oona avea să-i trimită atunci cărți poștale sfâșietoare: „Tati, te iubesc atât de mult, nu mă uita!". Acesta nu avea să o revadă decât opt ani mai târziu.

În 1940, Oona O'Neill se îndrăgostea de scriitorul meu preferat.

Am descoperit această fotografie la momentul la care J.D. Salinger mai avea doar trei ani de trăit. Plecasem cu Jean-Marie Périer să realizăm un film

documentar despre el, la Cornish, în New Hampshire. Idee pe cât de absurdă, pe atât de banală: a-l întâlni pe scriitorul cel mai mizantrop din lume devenise un fel de excursie turistică întreprinsă de miliarde de fani. Autorul romanului *De veghe în lanul de secară* se mutase în 1953 într-o fermă situată în inima pădurii din New England. Nu mai publicase nimic din 1965, anul nașterii mele. Nu acorda niciun interviu, refuza orice fotografie și orice contact cu lumea exterioară. Iar eu reprezentam tocmai acea lume exterioară care avea să îi invadeze spațiul intim cu o cameră high-definition. De ce? Fără să o știu la vremea aceea, atracția pentru acest moșneag avea legătură cu dezgustul tot mai pronunțat pentru oamenii de vârsta mea. Lui Salinger, ca și mie, îi plăceau fetele mult mai tinere. Toate romanele sau povestirile lui dau cuvântul copiilor sau adolescenților. Ei simbolizau inocența pierdută, puritatea neînțeleasă; adulții erau cu toții sluți, nemernici, plictisitori, de neclintit, închistați în confortul material. Cele mai bune povestiri ale lui sunt acelea în care folosește dialogurile infantile pentru a-și exprima dezgustul față de materialism. *De veghe în lanul de secară* s-a vândut în 120 de milioane de exemplare în toată lumea, începând din 1951: un roman de mică întindere care istorisește povestea unui băiat dat afară de la internat, care hoinărește prin Central Park și se întreabă unde se duc rațele iarna, când lacul este înghețat. Probabil că teoria lui era puerilă, cu siguranță falsă și poate periculoasă, dar Salinger inventase ideologia căreia eu consimțisem să-i fiu victimă. Este autorul care a definit cel mai bine lumea actuală: o lume împărțită în două tabere. Pe de o parte, indivizii serioși, elevii zeloși la cravată, burghezii îmbătrâniți care merg zi de zi la birou, se căsătoresc cu vreo menajeră superficială, joacă golf, citesc articole despre economie și acceptă sistemul capitalist așa cum e: „Tipi care nu încetează să povestească cum rabla lor de mașină face mile după mile cu doar un galon de benzină“. Și pe de alta, adolescenții imaturi, copiii triști, blocați de-o eternitate tot la jumătatea anilor de liceu, rebelii care dansează cât e noaptea de lungă și dezaxații care rătăcesc prin păduri, aceia care își pun întrebări despre rațele din Central Park, care stau la taclale cu vagabonzi sau cu măicuțe, care se îndrăgostesc de o adolescentă de șaisprezece ani, care nu-și iau niciodată o slujbă, fiind astfel liberi, săraci, singuratici, murdari și nefericiți — pe scurt: rebelii eterni, care au impresia că ei contestă modelul consumerist, când, în realitate, au împins țările occidentale la îndatorare în ultimii șaizeci de ani și au servit procesului de vindere de produse de larg consum în valoare de miliarde de dolari, începând din anii 1940 (discuri, romane, filme, seriale TV, îmbrăcăminte, reviste pentru femei, clipuri video, gumă de mestecat, țigări, mașini decapotabile, băuturi carbogazoase, alcooluri, droguri, toate produse promovate de către marginali aroganți din „mainstream“. Aveam nevoie să mă confrunt cu fondatorul fantasmei infantile care face lumea dezvoltată să viseze. Salinger este scriitorul care a făcut să-i piară cheful omenirii de a îmbătrâni.

Închiriasem o camionetă pentru a urca mai ușor dealurile înverzite. Am ajuns la Cornish într-o splendidă dimineață de primăvară, joi, 31 mai 2007, la 11:30. Cerul era albastru, dar soarele, cu dinți. Sorii înghețați sunt inutili, este o escrocherie să vorbești despre primăvară la această temperatură, la o aruncătură de băț de Québec. Adresa lui Salinger era ușor de găsit pe internet: de când cu inventarea GPS-ului, nimeni de pe planeta noastră nu se mai poate ascunde. Acum o să vă spun adresa care, timp de șaizeci de ani, a fost cea mai secretă din lume. La Cornish se găsește un vechi pod acoperit care traversează râul Connecticut. Atunci când treceți pe el, venind dinspre satul vecin, Windsor, aveți impresia că sunteți Clint Eastwood în *Podurile din Madison County*. Apoi o luați la stânga, pe Wilson Road, și mergeți preț de câteva sute de metri până ajungeți la un mic cimitir cu pietre funerare gri, care se găsește pe dreapta, cu gard nu prea înalt, vopsit în alb. Acolo o luați pe Platt Road, drumul spre dreapta care suie colina de-a lungul acestui cimitir plin de buruieni și acoperit de mușchi. Dacă faceți această excursie pe timp de noapte, v-ați putea crede în clipul melodiei lui Michael Jackson, *Thriller*. Cercetarea salingeriană cere curaj; mulți reporteri începători au făcut cale-ntoarsă ajungând în apropierea înaltului și bogatului frunziș din zonă. Bernanos vorbește undeva de o anume „tăcere lichidă“: până la 31 mai 2007, nu am înțeles ce înseamnă această expresie. În

camionetă nu stăteam prea comod, realizatorul Jean-Marie Périer, producătorul Guillaume Rappeneau și cu mine. Totuși, Jean-Marie a văzut altele și mai rele: de exemplu, în 1972 a însoțit turneul american al celor de la Rolling Stones, care nu a avut nimic dintr-o promenadă bucolică. Acum mă privea cu un aer consternat, parcă zicându-mi: „Tu ai avut ideea asta tâmpită, moșule, așa că ia nu te mai scurge atâta pe asfalt".

Drumul se îngusta șerpuind pe urmele lăsate de căruțe, acoperit cu ierburi, ajungând până în inima unei păduri de pini înalți, mesteceni bătrâni, arțari și stejari imenși, crescând acolo de mai multe veacuri. Lumina se cernea prin frunzișul întunecat; în această pădure sepulcrală chiar și în plină zi, pe sub împletitura de crăci, aveai impresia că e miezul nopții. Pătrunderea în pădure reprezintă un ritual magic: regăsim personaje care traversează pădurea în toate poveștile cu zâne, dar și în literatura romantică germană ori în filmele lui Walt Disney. Soarele licărea printre arbori: zi și noapte, zi și noapte; lumina apărea și dispărea, de parcă soarele ar fi vrut să ne trimită un mesaj în codul morse. „Întoarceți-vă. Stop. Luați-o la fugă cât mai e timp. Oprirea. Mayday, mayday." Pădurile romantice pot deveni tărâmuri ostile, ca în *Proiectul Blair Witch* sau la Hürtgen, infernul verde din iarna 1944–1945. Știam că aveam să mă dezumflu. Niciodată n-aș fi îndrăznit să-l deranjez pe omul care mi-a deschis gustul pentru lectură, acest scriitor american care întruchipa deopotrivă tandrețea și revolta. Mama mi-a dat o bună educație și sunt mult prea timid. După un kilometru de mers pe sub bolta înfrunzită, peisajul s-a deschis dinspre dreapta. Lumina zilei a reapărut dintr-odată, ca și cum Dumnezeu ar fi aprins un reflector uriaș. Era ca un luminiș, dar când e în pantă i se spune pajiște sau miriște, sau vâlcea, sau ce știu eu cum i-o mai fi zicând, că am crescut la oraș. Drumul spre casa lui J.D. Salinger este pe Lang Road, prima la dreapta. Cărarea urcă, la tribord zărindu-se un hambar roșu. Pot să vă dau chiar și numărul lui de telefon: 603-675-5244 (unul dintre biografii săi l-a făcut public). Acolo, în dreptul acelui hambar, a venit clipa în care nu mi-a mai venit să mă dau jos din mașină, când tremuram de spaimă, când am fost un laș. Mi-l imaginam pe bătrânul Salinger (care avea 88 de ani la vremea aceea) meditând într-un fotoliu-balansoar, înconjurat de pisici ascuțindu-și ghearele în cusătura unor perne vechi, pe o verandă din spatele casei, aproape de un morman de bușteni... Mica vilă de țară se găsește în vârful dealului, priveliștea dinspre magazie trebuie că e minunată, înglobând, de pe terasă, râul și pajiștile pătate de case albe. Cerul era brăzdat de păsări maronii și soarele glacial își revărsa lumina asupra copacilor de pe Ascutney, muntele albastru din față. Aerul era înmiresmat pe pajiștea inundată de sulfină — m-am interesat cum se numesc acele flori aurii răspândite pe întreg domeniul. Ienuperi creșteau cât vedeai cu ochii pe pajiștea înverzindă, aidoma celei din Sare, pe care îmi plăcea să o cobor în fugă, trecând printre oi, pe când aveam opt ani, umplându-mi de baligă pantalonii NewMan. Acest colț de lume era de un calm absolut... ca o panoramă asupra Lumii Noi. Nicio ființă umană nu avea dreptul să tulbure o asemenea pace.

— Haide, Fred, mi-a spus Guillaume Rappeneau, doar nu am bătut drumul până aici ca să facem cale-ntoarsă!

— Eu... Nu... Nu mă gândeam că... (Dintr-odată, căpătasem dicția lui Patrick Modiano) Totuși... nu suntem paparazzi...

— Ba bineînțeles că suntem, idiotule, de-aia și tragi la greu pentru *Voici*! Nu-ți dai seama că, dacă deschide ușa, va fi un scoop mondial și, chiar dacă ne trântește ușa-n nas, imaginea tot va fi worldwide!

— Dar... Salinger este octogenar, trebuie că e surd ca o cizmă și apoi este veteran din cel de-al Doilea Război Mondial, deci sigur e înarmat...

— Păi ai fi putut să ne-o spui mai devreme.

În fața intrării la ferma lui Salinger, stătea scris pe un panou de lemn: „NO TRESPASSING". În ajun, tocmai îi luasem un interviu romancierului Stewart O'Nan, în grădina lui, la câțiva kilometri de aici. Acesta îmi reamintise deviza statului New Hampshire: „LIVE FREE OR DIE". Armele automate au fost dintotdeauna vândute la liber în acest stat, în ciuda masacrelor repetate din școli.

— Știam că o să dai înapoi, mi-a spus Jean-Marie Périer. Ești un mitoman.

— Nu, eu... eu sunt... sunt doar politicos.

În mașină, întreaga echipă a izbucnit în râs, până și eu — din politețe, însă. Și nu spuneam prostii. Curtoazia este, alături de timiditate, unul dintre cele mai mari handicapuri ale vieții mele. Dintotdeauna mi-am zis că, dacă toată lumea ar fi bine-crescută, societatea nu ar mai avea nevoie de legi. Nu mă vedeam bine sunând la ușa unui pustnic, ca un puștan necuviincios deghizat în vrăjitoare, cerând bomboane în seara de Halloween.

A fi pustnic reprezintă o tradiție respectabilă, care se perpetuează prin această regiune a Statelor Unite încă de pe vremea „Doamnei albe“: Emily Dickinson, poetă care și-a petrecut întreaga viață, între 1830 și 1889, izolată la Amherst, spre sud, la o oră de mers cu mașina de casa lui Salinger, în Massachusetts. Cea care nu a fost publicată decât după moarte scria următoarele: „Absența înseamnă Prezență concentrată“. Fraza se referă la Dumnezeu, dar și la publicitate. A refuza societatea nu e neapărat o opțiune: fie e vorba despre un handicap, despre o incapacitate socială, fie despre un calcul, despre un mijloc de a te arăta mai prezent, de a-i obliga pe alții să se gândească la tine ori de a-ți salva sufletul, de a exista, fremătând de viață. Pentru Dickinson a fost, fără îndoială, o durere și o infirmitate neputința de a păși dincolo de camera sa. Unii dintre biografii săi fac referire la o mâhnire din dragoste... Era îndrăgostită de un reverend, căsătorit și tată de familie... O iubire imposibilă... În *Plăcerile și zilele*, Proust spune același lucru ca și Emily Dickinson: „Absența nu este, oare, pentru cel ce iubește, cea mai sigură, cea mai eficace, cea mai vie, cea mai indestructibilă, cea mai fidelă dintre prezențe?“.

Aici intră în poveste Oona O'Neill. Ca să fiu iertat pentru faptul că am renunțat cu câțiva metri înainte de atingerea țelului propus, am invitat întreaga echipă să ia prânzul la restaurantul preferat al lui Salinger: „Lou's“, din Hanover, în apropierea universității din Dartmouth. Chelnerița nu a vrut să ne spună când scriitorul a trecut ultima dată pe-acolo (citisem undeva că venea acolo în fiecare duminică, pentru *brunch*). Întreaga regiune respecta liniștea miticului autor. La radio se auzea melodia celor de la Platters, *Smoke Gets in Your Eyes*. Pe perete, ochii mi-au rămas pironiți pe o fotografie alb-negru făcută într-un club de noapte, în anii 1940: tinere în rochii de seară, cu coliere de perle, pozau în compania unor bărbați mai în vârstă, purtând costume din trei piese și pălării. Pe ramă figura următoarea explicație: „Stork Club, 1940“. În 2007, cincantenarii muriseră, fără îndoială, de multă vreme, iar frumoasele puștoaice surâzând în fotografie erau acum, după șaizeci de ani, fie deja sub pământ, fie pe punctul de a trece în lumea de dincolo, într-un scaun cu rotile, cu balele curgând, nemaipăstrând nicio amintire a acelei vesele nopți. Și apoi, alături, pe același perete, Oona.

Ieșind din restaurant, am început din nou să tremur. Totuși, plutea un parfum primăvăratic: florile galbene ale căror inflorescențe își înclinau capetele deasupra râului Connecticut se numesc vergi-de-aur. Numai bătrânii se interesează de numele florilor, vrând să știe ce plante vor răsări cât de curând deasupra lor. În această zonă sunt câmpuri întregi de margarete atât de albe, că par piste de schi. Scriitorul preferat al lui Salinger, Francis Scott Fitzgerald, a venit în februarie 1939 la Dartmouth, împreună cu Budd Schulberg, pentru a lucra la un scenariu cu titlul *Winter Carnival*, scris pentru cei de la United Artists (societatea fondată de Chaplin). Era atât de beat, încât a trebuit să fie internat la New York, înainte de a fi repatriat la Hollywood, unde un an mai târziu avea să moară mâncând un baton de ciocolată în locuința lui Sheilah Graham, pe North Hayworth Avenue, la numărul 1 443. Budd mi-a povestit despre „ședințele de lucru“ cu Scott. L-am întâlnit la Deauville, în 2005, când i s-a decernat premiul literar al festivalului. Cu ani în urmă, Salinger ar fi putut foarte bine să se găsească aici, în 1939, înfulecând pe nerăsuflate gogoși cu Miss O'Neill, Scott Fitzgerald și Schulberg, în fața la Dartmouth College (Oona avea paisprezece ani, Salinger douăzeci, Scott patruzeci și trei și Budd douăzeci și cinci). Cu cât îmbătrâneam, cu atât secolul meu intra la apă.

Tare aș fi vrut să știu dacă Salinger a revăzut-o pe Oona după război. Cu

siguranță, din cauza laturii mele de midinetă, de adolescentă frivolă și superficială. Mă gândesc că Oona trebuie să-i fi inspirat romanul care ne-a interzis pentru totdeauna să îmbătrânim. Nu voi ști niciodată răspunsul: Jerry Salinger a murit la 27 ianuarie 2010, la trei ani după vizita mea întreruptă prematur la Cornish. Scrisorile lui Salinger către Oona O'Neill rămân ascunse în Elveția, la Corsier-sur-Vevey, locul în care se sfârșește această carte.

I
Manhattan romance

I knew he'd be a writer. I could smell it.

OONA O'NEILL despre J.D. Salinger

În 1940, la New York, toată lumea fuma peste tot: în baruri, în restaurante, în taxi, în trenuri și, mai ales, la Stork Club. Când ieșeai din acel club, întotdeauna te usturau ochii și părul îți mirosea a fum de țigară. Pe-atunci oamenii își ruinau sănătatea mai ceva decât astăzi, pentru că nu era nimeni care să le reproșeze adâncirea deficitului Asigurărilor Sociale, care nici nu fuseseră încă inventate. Era aproape unsprezece noaptea; la acea oră, cu greu se puteau distinge figurile clienților așezați la mesele din lunga sală a barului. Stork nu mai era un club, ci un nor opac. Sub o plasă plină de baloane făcute din bășici de animal, orchestra în smoching relua pentru a nu știu câta oară melodiile lui Cab Calloway. Sau să fi fost chiar Cab Calloway în persoană? Pe perete era desenată o barză împopoțonată cu joben, care tocmai își fuma țigara. Duminica seara clubul era atât de înțesat de lume, încât clienții trebuiau să urle pentru a-și comanda băuturile chelnerilor în vestoane Spencer, cu ornament în formă de nod la papionul negru. Dar asta nu îi deranja deloc: americanii vorbesc întotdeauna tare, mai ales când whisky-ul le este lungit cu așchii de gheață.

Venind din New Orléans, un blonduț tânăr, cu voce stridentă, nu se putea abține să nu surâdă când ieșea alături de Trioul Moștenitoarelor: Gloria Vanderbilt, Oona O'Neill și Carol Marcus, primele „it-girls" din istoria lumii occidentale, ascunse în spatele unei perdele de fum. Ziua trimitea texte ziarelor care încă nu le publicau. Noaptea, își ștergea ochelarii rotunzi cu batista din mătase neagră de la veston înainte de a și-i pune pe nas și bucata de material în buzunarul stâng al vestei albe, lăsând cu grijă la vedere patru triunghiuri cu vârfurile ascuțite spre tavan, asemenea unor săgeți îndreptate spre baloanele suspendate deasupra capului. Considera că a fi bine îmbrăcat te face inteligent; iar în cazul lui, era adevărat. Avea șaisprezece ani, se numea Truman Capote, iar scena avea loc la următoarea adresă: 3 East 53rd Street.

— Micuțelor, voi sunteți lebedele mele.

— De ce ne faci lebede? l-a întrebat Gloria suflându-i în nas un nor de fum.

— Ei bine, în primul rând pentru că sunteți albe, spunea Capote abținându-se să tușească, apoi pentru că vă desfășurați cu atâta eleganță și aveți gâtul lung și grațios...

— Poate și un cioc ascuțit și portocaliu?

— Da, Gloria, tu ai un cioc foarte ascuțit, ne-o demonstrezi în fiecare seară. Dar mai degrabă vopsit în roșu, etalând atât deasupra buzei, cât și pe incisivi, conținutul tubului de ruj.

— Și aripile unde ne sunt? a întrebat Oona.

Truman Capote nu avea ochi (albaștri) decât pentru chelner, un tânăr antilez cu strungăreață, care semăna cu Yannick Noah cu mult înainte de nașterea lui Yannick Noah.

— Tinere, vă rog să fiți amabil și să ne aduceți patru vodka-martini, așa voi fi sigur că vă voi revedea cât de curând.

Și surâdea celei mai drăguțe dintre cele trei.

— V-am frânt aripile în timp ce dormeați, Oona darling, îi răspundea Truman, pentru a vă împiedica să vă luați zborul departe de mine. Vă sechestrez pentru încă un deceniu. Nu vă faceți griji, va trece foarte repede.

— Truman, a spus Gloria, dacă noi suntem lebedele tale, atunci tu ce trebuie să fii... un purceluș?

Au izbucnit cu toții în râs. Gloria zisese anume această răutate ca pentru a încheia povestea definitiv. Truman s-a făcut roșu tot; e adevărat: un amator de mezeluri ar fi rezistat cu greu farmecului său. Dar ochii săi strălucitori scânteiau a răutate și tot ceea ce spunea era lipsit de gravitate și amuzant, iar asta îl deosebea de o farfurie plină cu afumătură de porc. În același bar, la celălalt capăt al sălii, un tip măsurând un metru nouăzeci se uita spre masa numărul șase fără să spună nimic, deoarece el nu spunea niciodată nimic. Oricum, toate privirile din Stork se îndreptau spre masa șase, situată într-un colț, la capătul sălii în formă de „L". În 1940, Jerome David Salinger avea douăzeci și unu de ani. Locuia încă la ai săi, pe Park Avenue 1133, colț cu Strada 91. Cum era solid, frumos și bine îmbrăcat, uneori era lăsat să intre și neînsoțit la Stork

Club, locul prin excelență privat din New York. Tatăl său era un evreu îmbogățit în urma comerțului cu brânză cușer și carne afumată. Pentru moment, Jerry nu avea niciun motiv să devină inventatorul eternei adolescențe pe credit.

În clipa de față e un mare timid care-și aprinde o țigară cu aceeași dezinvoltură ca Humphrey Bogart — gestul, impecabil realizat, i-a luat săptămâni de antrenament în fața oglinzii din baie. Truman Capote este mai snob decât el, dar și mai sensibil și mai nostim, deși e plin de sine. Din punct de vedere fizic, este opusul lui Salinger: pe atât de mic pe cât este celălalt de uriaș, ochi albaștri, pe când celălalt îi are negri și pătrunzători, păr blond față de brunetul întunecat (o meclă aprinsă-n obraji și binedispusă, de copil de Alabama, față în față cu un neisprăvit de lungan care încearcă să-i copieze pe intelectualii newyorkezi). Cu toții se chinuie să fumeze țigară de la țigară pentru a părea că sunt majori; se știu privilegiați să poată bea alcool în acest loc exclusivist. Este singurul moment al vieții lor când se vor comporta ca niște adulți. Capote notează deja tot ceea ce vede și repetă tot ceea ce aude. Știe foarte bine că n-ar fi intrat niciodată aici fără cele trei lebede ale sale. Sunt sesamul lui: peste tot li se întinde covorul roșu, pozând pentru *Harper's Bazaar* și *Vogue*. Sunt post-flappers și pre-feministe: chefuind, fumând și unduindu-se în ușoarele falduri de mătase și având, pe deasupra acestora, coliere de perle strălucitoare, ele continuă, fără să știe, lenta emancipare care a debutat prin anii 1920 și care este departe de a se fi încheiat. Iar el nu face decât să urmeze valul și să le distreze pe aceste sufragete de porțelan. Treizeci și cinci de ani mai târziu, va povesti toate astea cu răutate (în *Answered Prayers*), prietenii îi vor întoarce spatele și va muri de supărare, îmbibat de alcool, droguri și tranchilizante. În acest moment însă, Truman are mutrița preocupată a copiilor neglijați de părinții care au înțeles de foarte devreme că este nevoie să adune și să pună deoparte amintiri pentru a-și umple singurătatea. Pentru un artist, sărbătoarea are întotdeauna prețul ei. Când ies seara în oraș, scriitorii nu se pot bucura pe de-a-ntregul: muncesc, păi ce-ați vrea; poate credeți că se țin de prostii, pe când ei stau la birou, tot căutând fraza care să le justifice mahmureala de a doua zi. Dacă recolta e bună, atunci câteva fraze vor supraviețui la a doua lectură și vor putea fi integrate într-un paragraf. Dacă seara e ratată, atunci nu vor avea nimic pe rafturile magazinului, nici măcar o metaforă, acolo, un banc, un calambur sau vreo bârfă. Dar, din păcate, chiar și-atunci când nu s-a adunat nimic, scriitorii tot nu se dau bătuți: eșecul le oferă pretextul de a mai ieși o dată și înc-o dată, pentru a bea mai mult, asemenea căutătorilor de aur care se înverșunează să scormonească într-o mină dezafectată.

J.D. Salinger s-a apropiat de masa lor. Stătea înadins puțin cocârjat, ca să nu-i domine prea de tot pe ceilalți: nu era doar cel mai înalt, dar și cel mai în vârstă. Piciorul lui Capote se mișca fără astâmpăr pe sub scaun, de-ai fi zis că e coada unui câine în călduri. A și vorbit primul.

— Domnișoarelor, ați putea să-mi spuneți ce este această pasăre imensă, cu penaj negru? Un bâtlan, o pasăre flamingo?

— Hello, there. Numele meu este Salinger. Jerry Salinger, încântat. În ce mă privește, pasărea mea preferată este... (reflectează un pic cam prea mult) Fata Americană în Șort.

Frumoasă ispravă să reușești să le faci să surâdă pe fetele cele mai condescendente din întreg New Yorkul. Truman a înțeles mesajul și s-a uitat cum deșiratul s-a aplecat pentru a săruta mâinile trioului: dacă ar fi fost o pasăre, atunci despre o barză era vorba, care își avea cu siguranță locul în acest club (*stork* înseamnă „barză“, got it?). Oona era cea mai timidă dintre ele. Și cea mai liniștită, în ciuda rochiei negre care îi lăsa la vedere umerii dezgoliți. Tăcerea ei, roșirile-i de cebare erau străpunse de ochii ei negri, de nepătruns: semăna cu portretele ingenuelor pictate de Jean-Baptiste Greuze și expuse la Wallace Collection, la Londra. Părea să nu știe cât este de frumoasă, așa că toată lumea i-o tot repeta încă de la naștere, mai puțin tatăl său. Neîndemânarea, lipsa de încredere în sine, bâlbâielile îi înfrumusețau fiecare gest — felul ei de a întinde mâna să ia paharul, de a învârti cuburile de gheață cu degetul arătător înainte de a-l suge, ca și cum ar fi sângerat, de a se scuza în permanență că se găsește acolo, ca și cum n-ar fi știut că barul acela avea

nevoie de prezența ei pentru a rămâne în vogă. Adjectivul „clumsy“ părea să fi fost inventat pentru a caracteriza redutabila-i stângăcie. Mai că-ți venea s-o adopți pe această pisică abandonată. Gloria era mai sofisticată, Carol, mai blondă — copia onduleurile părului cu cărare pe-o parte ale lui Jean Harlow și sprâncenele acesteia bine conturate cu dermatograf. Iată care era secretul prieteniei lor: mai mult decât un trio, ele formau un eșantion pe care se găseau de toate pentru toate gusturile, niciuna nu-i făcea concurență celeilalte. Dacă era să-ți placă femeile sofisticate, vampele fatale, atunci exista Gloria, marea miliardară. Dacă preferai senzualele sau istericele, dacă trăiai teama de plictis sau dacă îți făcea plăcere să te iei la harță, atunci trebuia să o alegi pe Carol. Iar dacă nu erai atras nici de bani, nici de extravaganță... Dacă erai în căutarea unei autiste de protejat, a unui înger de salvat... erai în mare pericol să cazi în capcana Oonei.

Aceasta impunea respect prin felul ei calm de a fi. Era cea mai puțin exuberantă din grup, dar nu și cea mai puțin fascinantă. Când surâdea, două gropițe i se săpau în obraji, de-ți venea să zici că, la urma urmei, viața trebuie să fie aproape suportabilă, cu condiția să-ți scapere ochii. De pe la vârsta de cincisprezece ani, maică-sa nu prea se mai ocupase de Oona, care se mutase la Carol, pe Park Avenue 420. De pe la cincisprezece ani, doorman-ul în uniformă albastră o lăsa să intre la Stork când avea ea chef, pentru că patronul era înnebunit după numele ei de familie. Sherman Billingsley veghea asupra ei, spunându-i „my most beautiful baby“, oferindu-i cea mai bună masă de la Cub Room (separeul VIP) și băuturi după dorință. Fiind snob ca un bideu din hotelul Waldorf Astoria, iată cum reușea să învârtă banii din afacere: un grup de fete frumoase, chiar minore — mai ales minore — care să întrețină atmosfera, în special dacă poartă nume celebre care să-i atragă pe fotografi și pe bărbații bogați.

— Fetelor, ia mai strângeți-vă, spune Truman, faceți-i loc lui Jerry, în fine! Jerry, să-ți prezint lebedele mele.

— Nu mi se pare deloc că această domnișoară aduce a lebădă, zice Jerry. Ci mai degrabă a porumbiță rănită. Cum vă numiți, scumpă pasăre-căzută-din-cuib?

— Ah... O să vă vină să râdeți..., a șovăit Oona.

— Spuneți-mi totuși.

— Oona. Vine din galeză.

— Sună drăguț, Oona. Și vrea să însemne...

— ...unică, se pare.

— A, da, ce prost sunt, așa și sună. Oona = „One“.

Capote a izbucnit într-un râs ascuțit.

— Este o zână, Una, din legendele celtice, a spus el. Zâna zânelor.

— Hmm... Și aveți puteri magice? a întrebat Jerry.

Tocmai în acel moment a sosit chelnerul cel tânăr, aducând băuturile. Am uitat să precizez că, în chiar acele clipe, Franța era ocupată de Germania. Luând în considerare decalajul orar, la Paris trupele nemțești defilau deja pe Champs-Élysées.

— Ei bine, da, vedeți, a răspuns Truman, Oona a făcut să apară votca pe masă!

— Și mai știu să fac să dispară și scrumierele..., a zis Oona.

— Această cleptomană colecționează scrumiere furate, a rânjit Gloria.

— De te-ntrebi la ce e bună poliția, a adăugat Carol.

A fost momentul în care Oona a surâs pentru a doua oară în acea seară. Când Oona surâdea, cu pleoapele pe jumătate închise, nici rumoarea nu se mai auzea. Era ca și cum cineva ar fi scăzut volumul restului lumii. În orice caz, Jerry asta simțea: gura Oonei, contrastul dintre buzele roșii și dinții albi, pomeții înalți, lacul de unghii de culoarea vinului, asortat buzelor sale cireșii, această perfecțiune de fată din înalta societate îl făcea să surzească. Ce sănsemne bruneta asta? De ce fata pe care o cunoștea de numai cinci minute îi provoca dureri de stomac? Putea cineva să-l oprească să facă fața asta de copil prins cu mâța-n sac? Avea chef să-i cheme chiar el pe polițai. Statul ar trebui să le interzică femeilor să se slujească atât de bine de pleoape. Jerry a murmurat

pentru sine:

— O lege anti-Oona...

— Poftim? Ce-ați spus?

— Bombăne și el!

— Ha-ha! Încă o victimă a Oonei! a zis Truman. Puteți să inițiați un club, împreună cu Orson!

Truman și-a întors capul spre masa aflată la celălalt capăt al „L"-ului, unde Orson Welles privea cu coada ochiului spre ei, peste umărul unei fete care semăna cu Dolores del Rio, dar care era soția lui Errol Flynn, actrița franceză Lili Damita, al cărei soț era la filmări. (Niciun necunoscut nu avea dreptul să se așeze la masa din celălalt capăt al „L"-ului.) Orson Welles nu înceta să arunce ocheade misterioase celor trei fete, mai ales Oonei, mutându-și privirea în altă parte atunci când simțea că amanta risca să îl surprindă. La douăzeci și cinci de ani, faimosul animator de radio încerca să pună în aplicare metoda chipeșului indiferent. Această metodă nu dă însă roade cu fetele timide, pe care, din contră, trebuie să le bruschezi. Ignoră o arivistă, și-o să vezi cum riscă să se prindă ce faci. Dar, dacă refuzi o timidă, atunci îi vei face un serviciu și nu vei ajunge să o cunoști niciodată cu adevărat. Mai ales dacă ești celebru, carevasăzică de două ori mai înspăimântător decât un om normal. Orson Welles s-a întors spre Lili Damita, care înfuleca în fața lui o clătită Suzette. Jerry Salinger o lua altfel: vorbea foarte încet, pe un ton monocord, cu speranța că ceilalți de la masă nu-l auzeau. Se adresa Oonei ca și cum ar fi fost singuri în toată această lume și, în consecință, pentru câteva clipe așa au și fost în acea seară.

— Oona O'Neill, de fapt numele dumneavoastră este o aliterație... După părerea mea, a continuat Jerry, tatăl dumneavoastră a ales acest prenume pentru că se asemăna numelui său de familie. Este o alegere narcisistă.

— Nu știu, nu mai vorbește cu mine de când am spus, într-o revistă, că eram o „irlandeză degradată". Crede că o s-o sfârșesc rău. Dar până una-alta, el este cel căruia îi merge prost, de când s-a lăsat de băut. Ultima dată când l-am văzut, îi tremurau mâinile.

Numai că ceilalți de la masă aveau auzul fin:

— Oona va sfârși bine, pentru că a început prost, a spus Gloria. Ca noi!

— Nu l-am cunoscut niciodată pe tata, iar al ei a murit pe când avea optsprezece luni, a zis Carol arătând cu degetul către Gloria.

— Cât despre mine, a intervenit și Truman, mama m-a abandonat la vârsta de doi ani.

— În ce mă privește, a spus Oona, tata și-a luat tălpășița pe când aveam doi ani.

— Un toast pentru Clubul Orfelinelor Poleite! a adăugat Gloria ridicând paharul.

Cele trei fete au ciocnit cu Truman și Jerry, acesta din urmă aproape rușinat că părinții săi erau căsătoriți de-o veșnicie. Ciocnindu-se, paharele au produs exact același clinchet precum trianglul, în cea de-a treia parte a concertului pentru pian în *fa*, de George Gershwin.

— Un pic de respect, a zis Truman: știți că vorbiți cu viitoarea Glamour Girl a Clubului Stork?

— Ah, sunteți fără milă, s-a enervat Oona, doar n-o să începeți iar cu asta...

— Să ridicăm paharele pentru noua Zelda!

Oona s-a înroșit din nou, de data asta de furie. O exaspera faptul că roșea de fiecare dată când o pisau cu povestea asta idioată. Clienții clubului Stork alegeau în fiecare an o „Glamour Girl" și ea se găsea pe lista finalistelor. Nu avusese nicio pretenție în acest sens. Și din cauza acestei prostii tatăl ei nu mai vorbea cu ea. Ar trebui să se considere o onoare să fii „Miss Club la modă"? Nu. Ar trebui refuzată această distincție, ca și cum n-ar avea nici cea mai mică importanță? Nici atât. Iată genul de dileme cu care-și bătea capul strălucitul tineret newyorkez în 1940, în timp ce un steag roșu și alb, cu crucea încârligată, flutura în înaltul turnului Eiffel.

— Zelda Fitzgerald nu este o insultă, a spus Oona, totuși lucrul cel mai

interesant la ea sunt cărțile soțului ei.

— Ridic paharul pentru Francis „Scotch“ Fitzgerald! a zis Truman.

— Dumneavoastră scrieți, Jerry? Aveți mutră de scriitor, a spus Carol. Îi miros pe ăștia de la o poștă. Sunt niște împuțiți egocentrici, groaznic de inteligenți, să fugi de ei ca de ciumă.

— Găsiți că are aer de intelectual? a întrebat Gloria. Tace îndesat, nu?

Jerry se gândea că mai auzise un asemenea prenume. Oona. Suna ca un geamăt de plăcere. Ooo... urmat de un strigăt de eliberare: aaa! Și între cele două vocale, consoana care trimite la lună: (m)oona... Prenumele era la fel de hipnotic ca persoana care îl purta. Își spunea că bărbații ar putea oricând să-și spargă mutrele, atâta timp cât ar avea femei ca ea care să li le adune de pe jos.

— Eu... eu nu am văzut niciodată piesele tatălui dumneavoastră, a spus el. Deși știu că este cel mai bun dramaturg al nostru.

— Nu că e cel mai bun, a zis Truman, e singurul dramaturg! Primul care a vorbit lumii despre niște prăpădiți. Nici măcar nu știu dacă a făcut bine ce-a făcut; toți marinarii ăștia deprimați, prostituatele cu inimă mare, marginali suicidari... Ce ipocrit!

— De când a luat Premiul Nobel, e o comoară națională, l-a corectat Jerry.

Habar nu avea despre toate astea, dar voia să-i facă pe plac fiicei luând apărarea tatălui. Și-apoi, nu-i plăcea agresivitatea gratuită, mondenă. I se părea mai stimulator să fii nostim fără a spune lucruri urâte despre oameni; în consecință, nu era nostim prea des.

— Oricum, în primul rând, nu e un tată bun, a conchis Oona, suflând fumul de țigară spre tavan ca și cum s-ar fi aflat întinsă pe canapeaua unui psihanalist.

— Irlandezii ăștia sunt toți niște alcoolici, a zis Truman. Încercați să găsiți unul care să nu bea!

— Pentru a scrie e permis să bei, a spus Carol. Dar pentru a face educație copiilor, e contraindicat.

— Nu-i cunosc opera. Vedeți dumneavoastră, domnișoară O'Neill, a reluat Jerry încurcat, problema mea este că nu mă simt în largul meu la teatru: îmi vine mereu să tușesc când nu trebuie, și-apoi am întotdeauna impresia că sunt așezat în fotoliul care scârțâie cel mai tare din toată sala... Nu știu de ce nu reușesc niciodată să uit că mă aflu în fața unor oameni plătiți să recite niște dialoguri, iar actorii îmi transmit tracul lor... E o prostie... resimt în locul lor teama că își vor uita textul.

— Mai sunt și stropii de salivă, a zis Truman. La teatru e mai bine să eviți să te așezi în primele rânduri, dacă nu cumva ai la tine o umbrelă zdravănă.

— Scuzați-mă, a spus Jerry. Presupun că... sunteți sătulă până-n gât să vi se tot vorbească despre tatăl dumneavoastră.

— E greu să-i porți numele, a răspuns Oona. Mă consider mai mult orfană decât „fiica lui cutare“. E ciudat să fii orfanul unei persoane în viață și celebre. Toată lumea îmi vorbește despre el ca și cum am fi apropiați, deși nu l-am văzut decât de trei ori în ultimii zece ani.

După care Oona nu a mai scos niciun cuvânt, jenată că încredințase unui necunoscut un lucru atât de intim. Simțind stinghereala prietenei sale, Gloria i-a sărit în ajutor fredonând „Hi-de-hi-de-hi-de-ho“. Orchestra cânta *Minnie the Moocher* un pic prea tare pe notele înalte. Vibrațiile contrabasului făceau să tremure pereții lambrisați cu lemn de mahon. Cântecul spune povestea unei prostituate întreținute de către un cocainoman. Un bun subiect de piesă pentru domnul O'Neill tatăl. Întotdeauna e amuzant să-i vezi pe burghezi fredonând împreună cu muzicienii cuvinte violente. În timpul cinelor în cadrul familiilor bune, în prezența copiilor nu mai mari de-un anișor, mi se întâmplă să zâmbesc când toată lumea fredonează *Walk on the Wild Side* și tu tu du tu du tu tu du du-rile lui Lou Reed (povestea unui travestit care face trotuarul).

— Ascultați-mă, a zis Gloria. În ce mă privește, cu atât mai bine că am moștenit averea familiei. Dar m-aș fi lipsit bucuroasă de restul: fotografi, bârfe, gigolo, escroci... What a mess! Truman, dragule, fie-ți milă și mai comandă încă un rând de vodka-martini.

Familia Gloriei construise jumătate din orașul New York și îi otrăvise copilăria. Truman a schimbat subiectul făcând semn șefului de sală. De câte ori apărea câte un subiect dureros, Capote îl îndepărta la repezeală. Chestiune de supraviețuire. Ceea ce făcea din el adolescentul cel mai seducător din tot New Yorkul.

— Cineva ar trebui să aibă grijă de toate aceste fete fără tați..., i-a zis lui Jerry. Au fugit de pe Park Avenue pentru a studia arta dramatică. Toate fetele din Upper East Side fac teatru pentru că își doresc să fie iubite și pentru că persoanele care ar trebui să le iubească sunt plecate în Hamptons la sfârșit de săptămână.

— Tatăl meu e la Paris, iar mama la Los Angeles, a spus Oona.

— Uitați-l pe Orson, acolo, a zis Carol. Dumnezeule, e sinistru! Nu a jucat niciodată O'Neill? Ar trebui! Îl și văd cotonogindu-și nevasta cu o sticlă goală.

— Eu îl găsesc aproape frumos, a spus Gloria. Ce mi-a mai plăcut când, la radio, a lăsat să se creadă că marțienii atacau Broadwayul.

— Nu văd nimic senzațional în asta, a zis Truman. Marțienii atacă Broadwayul în fiecare seară.

Începând de la ora opt postmeridian, Gloria Vanderbilt arunca „hello"-uri tuturor tipilor bine care treceau pe lângă masa lor. Dacă aceștia îi răspundeau cu un surâs, atunci se ridica și mergea la bar, de unde revenea cu ceva cărți de vizită pe care le făcea să circule din scaun în scaun înainte de a le uita în scrumiera albă. Era o mare onoare când bogata moștenitoare rămânea pe bancheta roșie împreună cu grupul ei de prieteni gălăgioși. Carol s-a ridicat pentru a dansa cu Truman. Părul le era atât de blond... Ca să-i zărești printre dansatori, era suficient să urmărești cele două văpăi din mijlocul ringului, asemenea unor focuri zglobii pe-un smârc.

Pentru a seduce o fată râvnită de mulți, trebuie s-o faceți să creadă că aveți tot timpul din lume... chiar dacă nu-l aveți. Nu vă aruncați asupra ei cum fac alții, ci arătați-vă doar interesul. E un joc subtil și contradictoriu. Nu dispuneți decât de două minute pentru a-i transmite cele două mesaje: nu-mi pasă, deși îmi pasă. De fapt, dacă fata rămâne cu voi mai mult de două minute, este pentru că ea v-a ales, așa că ciocu' mic.

Oona a tras cu ochiul spre Jerry, care își rodea unghiile; și-a dat seama că și el se întreba ce naiba căuta acolo. Se cântăreau reciproc fără să vorbească. Oglinda de deasupra barului era bună pentru două lucruri: să-i spionezi pe ceilalți și să-ți aranjezi frizura. Din când în când, unul dintre ei deschidea gura pentru a începe o frază, pe care însă nu o mai pronunța. Celălalt încerca la rândul său, dar nu ieșea nimic, în afara câtorva rotocoale de Chesterfield. Căutau amândoi să spună altceva decât niște banalități. Simțeau că trebuia să fie vrednici unul de altul. Că trebuia să merite să poarte o conversație. Și atunci schimbau numai niște bolboroseli, dar cea mai mare parte a timpului cât a durat prima lor întâlnire (o jumătate de oră, totuși) au petrecut-o luând câte o înghițitură minusculă de vodkatini și inspectându-și cu atenție fundul paharului, ca și cum ar fi căutat vreo comoară, o măslină sau chiar o atitudine.

— ...

— Ăăăă...

— Eu...

— ...

— Hmm...

— Ce cald e...

— Da...

— ...

— Melodia asta...

— *Smoke Gets in Your Eyes*?

— Se poate...

— Mmm

— ...

— ...

— Frumos titlu...

— A, da...

— Aici stai tot timpul cu ochii în fum de țigară...

— Cea mai bună variantă este aceea a lui Fred Astaire... când dansează, s-ar zice că alunecă...

— Ca un patinator în escarpeni...

— Mmm... Știți că aduceți puțin cu el?

— Aaa?

— ...

— Spuneți asta din cauza feței mele prelungi.

— (zâmbet jenat)

— (suspin descumpănit)

— Dați-mi și mie scrumiera, vă rog...

— Poftiți...

— E adevărat că am o față în formă de arahidă.

— Ba nu, Fred Astaire e foarte drăguț.

— Iertați-mă că vă întreb, dar... câți ani aveți?

— Cincisprezece. De ce?

— ...

— ...

— ...Așa...

— Și dumneavoastră?

— Douăzeci și unu...

— ...

— ...

— Știți...

— Ce anume?

— Deși tac... nu mă plictisesc.

— Nici eu.

— Chiar îmi place să tac cu dumneavoastră.

— ...

— ...

Mă opresc aici cu transcrierea dialogului între acești doi ezitanți, deoarece cititorul va crede că trag de text (ceea ce este adevărat) sau că nu fac treaba pentru care mă plătește (ceea ce este fals). Totuși, aici este vorba de o transcriere exactă a primei nonconversații între Oona O'Neill și Jerome David Salinger. Acești doi mari damblagii nu îndrăzneau nici măcar să se privească, așezați fiind unul lângă altul, cu fața spre sală. Contemplau baletul chelnerilor și ascultau orchestra care-și spărgea plămânii sub plasa cu baloane. Oona zgâria cu unghia pe șervețel, iar Jerry își adulmeca paharul ca și cum ar fi avut ceva cunoștințe într-ale martiniurilor, cu cealaltă mână ținându-se strâns de mânerul fotoliului, ca o persoană atinsă de frică bolnăvicioasă într-un avion care decolează. Uneori ridica o sprânceană sau pe-amândouă. Se știe de existența „small talk"-ului; ei bine, în seara aceea, Oona și Jerry au inventat ceea ce se poate numi „silent talk". O tăcere guralivă, un gol greu de subînțelesuri. Ceilalți de la masă făceau zgomot din nimicuri, ei doi dovedeau curiozitatea pe mutește. Era enervant să vezi atâta profunzime subită în chiar miezul frivolității newyorkeze. Aceste două persoane care nu o duceau bine în pielea lor trebuie că se simțeau ușurați să poată în sfârșit să tacă la unison. Ceilalți au revenit la masă, epuizați de agațamente și de dans. Truman îl privea înduioșat pe Jerry, spunând chestii de genul:

— Se pare că Orson a turnat un film despre familia Hearst. Niciun ziar nu va pomeni despre asta!

— Încetează să o mai devorezi din ochi, darling. Este jenant, încearcă măcar să nu mai stai cu gura căscată.

— Ați văzut *Dictatorul*? Chaplin îți provoacă râsul, însă mi s-a părut ciudat să-i aud vocea. Mi-o imaginam mai profundă.

— Ce-mi mai place când o face pe neamțul, a spus Carol: „Und Destretz Hedeflüten sagt den Flüten und destrutz Zett und sagt der Gefuhten!!"

— Și asta ce înseamnă?

— E o falsă germană. Tu, când bei, ești cu adevărat bilingv.

— N-ar fi imposibil, și adevăratul Hitler își ține discursurile într-o germană de bucătărie. Iată de ce nimeni nu a crezut în ce spunea.

Blonda Carol râdea cam prea tare la propriile glume, pentru a le impune. Nu-i plăcea când Oona avea succes. Nu voia să o împartă cu altcineva, ci să o păstreze doar pentru sine, ca pe o soră mai mică pe care nu a avut-o niciodată. Se vedea că e iritată, căci prea își scotea cu nervozitate pudriera, tamponându-și fața cu puful. Gloria era mulțumită să nu fie singura „fată a lui cutare" de la masă. Ăsta e blestemul fetelor de celebrități: în loc să profite cu nepăsare de numele lor (în fond, nu ele și-au ales părinții), se simt mereu desfigurate de patronim, ca o geantă urâțită de o ditamai sigla aurită. Însă cele trei prietene erau perfect conștiente de un lucru: bărbații erau atrași în primul rând de fizicul lor. Notorietatea și averea părinților nu erau decât cireașa (otrăvitoare) de pe tortul corpurilor lor subțiri. În timp ce ei continuau să spună tot felul de răutăți, Jerry își încrunta sprâncenele. Nu e nevoie să fii vrăjitor pentru a-ți imagina la ce se gândea: „Totuși, ce are în plus fata asta față de celelalte? De ce oare chipul ei de șoricel mă atrage într-atât? De ce să îi ador INSTANTANEU sprâncenele și tristețea? De ce mă simt atât de imbecil și atât de bine alături de ea? Oare ce mai aștept să o iau de mână și să o duc departe de-aici?"

— Ceea ce-mi place mie la Chaplin este Paulette Goddard, a spus Gloria. E atât de șic!

— Întotdeauna a avut gust la femei: le alegea pe cele mai tinere, a murmurat Truman cu buzele sale aproape inexistente.

— Pe mine *Dictatorul* lui nu m-a făcut nicidecum să râd. Hitler nu prea distrează mulțimile de oameni în Europa, a lăsat Jerry Salinger să-i scape, regretându-și imediat incapacitatea de a fi frivol. Mă întreb dacă l-o fi văzut.

O secundă mai târziu, s-a ridicat de la masă, s-a îndreptat spre ieșire, după care s-a întors cu înverșunare spre Oona, ca un actor de la Royal Shakespeare Company, care își pregătește ieșirea din scenă.

— It was nice not-talking with you, Miss O'Neill.

— Hey! Dar noaptea e abia la început! a strigat Truman.

— AM NEVOIE de o clătită Suzette CHIAR ACUM, altfel DECEDEZ, a zis Carol.

— Nice not-to-meet-you too, Jerry, a spus Oona cu voce joasă... (după care, pentru a-și ascunde împurpurarea, s-a întors spre prietenele sale, în timp ce prăjina a plecat spre vestiar rozându-și o bucată de piele de la degetul mare de la mâna stângă.) Tare ciudat prostănacul ăsta... Cât s-a făcut ceasul?

— E prea devreme pentru a merge la culcare, a zis Capote.

— Va trebui să așteptăm căderea baloanelor, a spus Carol.

— There's a great day coming mañana, cânta orchestra.

În fiecare duminică, la Stork Club era „Noaptea baloanelor": la a douăsprezecea bătaie a ceasului de la miezul nopții, fetele se băteau pentru a sparge toate baloanele din bășică de animal care cădeau peste capetele lor. În interiorul unora dintre ele se găseau bilete pentru ceva surprize: bijuterii, cadouri, o rochie sau o eșarfă... Atunci câștigătoarele strigau și mai tare, la limita orgasmului, iar perdantele urlau și ele, de furie și de gelozie, după care toată lumea își îneca toate aceste emoții într-un șuvoi de whisky. Astăzi ar trebui relansată această modă a „baloanelor-surpriză": ducem lipsă de nopți care să sară-n aer. Explodând, suta de baloane făcea un zgomot de rafală de pistol-mitralieră MP 38, care acoperea pentru moment ritmurile de rumba. Din întregul trio, Carol era cea mai nebună. În picioare pe masă, era gata să zgârie sau să muște pe oricine se interpunea între ea și Balonul Suprem pe care îl făcea să facă bum cu unghiile-i ascuțite ca un brici.[3]

J.D. Salinger s-a dus acasă la ai săi pe jos, nu departe de o clădire în care am stat și eu, patruzeci și patru de veri mai târziu, la unchiul meu George Harben, pe Riverside Drive. Surâsul trist al Oonei era întipărit în amintirea lui și gravat pe imobilele de pe Park Avenue. Își contempla figura prelungă oglindită în vitrine. Fucking Fred Astaire. Îi era frig la cap pentru că își uitase pălăria la Stork, dar și prea rușine ca să se întoarcă, în fața întregii trupe, să și-o recupereze. Următoarele săptămâni și le va petrece descojind și analizând fiecare secundă din acea seară. De ce să fi rămas cu el atâta vreme? De ce nu fusese în

stare să-i spună și altceva în afară de onomatopee? Ce ar fi trebuit să spună pentru a se face de neuitat? În momentul în care a intrat în clădire și a început să scotocească după chei prin buzunarul hainei, a dat de un obiect greu. Cineva îi strecurase în haină o scrumieră albă Stork Club. Deși fără viață, imaginea berzei fumătoare, cu joben, i-a redat surâsul.

[3] Mai târziu, Carolei i s-a dus vestea că ar fi o enervantă fără pereche. Ultimul ei soț (actorul Walter Matthau) a fost singurul în stare să-i facă față. O anecdotă celebră: cum se tot plângea de frig în timpul geroasei călătorii în Polonia din anii 1960, când au vizitat, mai ales, memorialul celebrului lagăr de exterminare, Walter Matthau a sfârșit prin a-i spune: „You ruined my trip to Auschwitz!“ Gloria Vanderbilt era cea mai petrecăreață din grup. Orfană la optsprezece luni, s-a măritat de patru ori, a publicat poezii și romane erotice, ea fiind cea care a lansat primii „designer jeans“. Peste ceva vreme avea să fie inventatoarea conceptului de „cougar“: și-a supranumit unul dintre tinerii săi amanți „Nijinski al cunnilingusului“. (Notă de autor hilară)

II

Fata lu' Nobel

Viața înseamnă frică. O lungă agonie
de la naștere și până la moarte!
Viața înseamnă moarte!

EUGENE O'NEILL, *Râsul lui Lazăr*, 1927

© Photoland/Corbis.

În Franța, Eugene O'Neill este oarecum uitat. Acest dramaturg posomorât și mustăcios, care a transpus realismul nordicilor în Statele Unite, a fost lăsat deoparte. Copiei i se preferă originalul: Ibsen (norvegianul) și Strindberg (suedezul) au inventat acel teatru cu scene de familie și bătăi de cap metafizice. În *O casă de păpuși* sau *Domnișoara Iulia*, ușile se trântesc ca la Feydeau, dar în mod clar se râde mai puțin. Citindu-i cu atenție, Eugene O'Neill a pus în scenă, începând din 1917, drame chinuite, adăugând în ele alcoolul, drogul și curvele, pentru tușa naturalistă. Își alegea cu grijă decorurile: acțiunea se petrecea fie pe un vas de pescuit balene prins între ghețurile Marelui Nord, fie în vreo bodegă marinărească jegoasă, fie într-un sanatoriu pentru tuberculoși ori în mijlocul vreunui câmp de mine... Tot acest folclor isteric, aceste ședințe de psihanaliză de grup, aceste monologuri înăcrite ne par astăzi demodate și bombastice. Totuși, fără Eugene O'Neill, nici vorbă de Tennessee Williams. Deci, nici de Marlon Brando. Deci nici de Johnny Depp, Sean Penn, Ryan Gosling. Vedeți, tinere cititoare, trecutul e bun și el la ceva.

Viața lui Eugene O'Neill e o întreagă tragedie. Iar opera îi seamănă, evident. Dacă îi înșiri necazurile, mai că începi să-i scuzi caracterul taciturn. S-a născut la New York în 1888, imediat după moartea fratelui său mai mare, în vârstă de doi ani (Edmund), răpus de o rujeolă prost tratată. Mama sa, Ella O'Neill, nu și-a revenit niciodată din acea durere, după aducerea pe lume a lui Eugene devenind morfinomană: la acea vreme, doctorii prescriau cu ușurință droguri puternice tinerelor mame, pentru ca acestea să-și revină după durerile facerii. Tatăl său era un actor irlandez de teatru, care bea pentru a uita de moartea primului său copil și își ducea viața prin turnee, interpretând mereu același rol (cel al lui Edmond Dantès din *Contele de Monte-Cristo*). În *Lungul drum al zilei către noapte* (1942), Eugene O'Neill își descrie chinuita mamă care se tot învârtea prin casă, cu rochia de mireasă în mâini, jelind frumoasele zile de altădată. Este o scenă căreia i-a fost adesea spectator în copilărie. Toxicomania mamei îi dădea un sentiment de vinovăție: de-a lungul întregii copilării, tatăl i-a tot repetat că mama începuse să se drogheze a doua zi după nașterea sa. În 1912, la vârsta de douăzeci și patru de ani, Eugene O'Neill a încercat să se sinucidă; fratele lui, Jamie, însă, chiar a reușit să se omoare, în noiembrie 1923. Eugene a început să bea tot atâta whisky cât tatăl său. Ca mai apoi, într-o seară a lui 1917, la New York, într-un separeu al barului numit Hell Hole, „Groapa Infernului", situat la intersecția străzilor 6 și 4, să zărească această persoană:

Agnes Boulton își dorea să devină scriitoare ca și el. Până atunci, semna articole în reviste și, câteodată, vreo nuvelă de „pulp fiction". Eugene a început să tremure nervos. Stătea așezat într-un colț al barului și o țintuia trist cu privirea, ca un bolnav frustrat. O prietenă comună le-a făcut prezentările: „Iată-l pe Gene O'Neill, scriitorul de teatru". El a continuat să o privească fix, insistent, să nu îi adreseze niciun cuvânt toată seara și s-a pus cu frenezie pe băut, desenând cu vârful pantofului cercuri concentrice în rumegușul împrăștiat pe jos. Când Agnes a părăsit barul, Eugene i-a propus să o însoțească pe jos până la hotelul Brevoort unde stătea, situat în Greenwich Village. Intrigată de mutismul lui, a acceptat. Au mers în tăcere prin noapte. Odată ajunși în fața hotelului, Agnes a spus probabil ceva de genul: „Așa, ei bine, atunci noapte bună". Nu va uita niciodată fraza pe care Eugene O'Neill a pronunțat-o atunci. Privind-o drept în ochi, i-a zis: „Începând din acest moment, vreau să-mi petrec fiecare noapte a vieții mele cu tine. Vorbesc sincer. Fiecare noapte din viața mea".

Agnes l-a crezut. S-au căsătorit în cursul aceluiași an. Rețineți această frază: ține la tinerele romantice, la literate sau la dezaxate. E inutil să mai aștepți, pentru a le declara pasiunea. Cu astfel de nebune, trebuie să-ți exprimi dorința numaidecât, altfel vei ajunge prietenul asexuat și totul se va termina pe vecie.

Eugene O'Neill nu o știa, dar — probabil din cauza copilăriei sale — era alergic la paternitate. Când a aflat că Agnes este însărcinată, a ieșit să se înece în alcool și nu și-a mai revenit din beție pe toată durata sarcinii. Fiica lor, Oona O'Neill, s-a născut la 14 mai 1925, în Insulele Bermude. Avea nasul drept al mamei sale și ochii negri ai tatălui. Eugene găsea că e foarte drăguță, dar a socotit repede că zbieretele micuței îl vor deranja la scris. Pentru Gene O'Neill, copiii constituiau un obstacol în calea creației. Erau o creație care te împiedică să creezi. Însărcinată, Agnes îi devenea concurentă, pentru că și el trebuia să dea naștere operei sale. „La ce bun să porți un copil? De ce să dai naștere morții?" scria în *Marele zeu Brown*. Sau acest monolog din *Primul om*: „Copiii, ducă-se dracului!... Ură! Da, ură! De ce s-o negi? Trebuie s-o spun cuiva... Copilul, pe el îl urăsc! (...) De ce e nevoie să bagi în viața noastră chestia asta nouă?" Bineînțeles că personajele din teatru sunt cele care spun asta și nu angajează cu nimic părerea autorului. Se înțelege de la sine.

Ceilalți doi copii ai lui Eugene O'Neill (Eugene Jr, alcoolic ca și tatăl său, și Shane, heroinoman ca bunică-sa) se vor sinucide ceva mai târziu. Cât timp Agnes se îngrijea numai de el, Eugene era mulțumit. Începând cu nașterea copiilor însă, nu a visat decât să o rupă la fugă. Eugene, care în timpul copilăriei fusese neglijat de un tată absent și de o mamă ruptă de realitate, a reprodus întocmai același comportament față de progeniturile sale. Habar nu am dacă psihanaliza vindecă nevrozele, dar avem aici dovada că arta dramatică

nu reușește s-o facă.

Bine ați venit în familia Oonei. Eugene nu s-a ținut prea multă vreme de promisiunea făcută în fața hotelului Brevoort. Eugene O'Neill a încetat să-și mai vadă copiii după ce a părăsit-o pe Agnes pentru o actriță, pe vremea când Oona avea doi ani. În 1928, se muta la Paris pentru a se recăsători. Totuși, a continuat să-i scrie Oonei ca să se dezvinovățească pentru faptul că a abandonat-o. Scrisorile și fotografiile pe care i le trimitea din Anglia, Franța sau China, în care își implora fiica să nu îl dea uitării, pot fi considerate o versiune modernă și epistolară a chinurilor lui Tantal. De-a lungul întregii copilării și adolescențe, Oona O'Neill nu și-a văzut tatăl decât pe fugă, în trei împrejurări. Ținea atât de mult la el, încât plângea de fiecare dată când îl recunoștea în ziare.

Celebra piesă a lui Eugene O'Neill, *Lungul drum al zilei către noapte*, este într-atât de autobiografică, încât autorul a cerut să nu fie publicată decât la douăzeci și cinci de ani după moartea sa. Văduva lui, Carlotta, care se droga cu bromură, n-a așteptat atât de mult: piesa a fost jucată la doi ani după moartea lui, în 1956. Ea scoate la suprafață întregu-i coșmar familial: tatăl, actor îmbătrânit și alcoolic, mama toxicomană, un băiat, actor ratat, iar un altul marinar tuberculos. Nu a menționat-o însă niciodată pe fiică. „Singur cu mine însumi într-o altă lume... Era ca și cum aș fi mers pe fundul mării. Ca și cum m-aș fi înecat de multă vreme. O fantomă care era una cu ceața..." Se vede că Eugene nu era în mod deosebit dotat pentru fericire. Un alt text al său, *Sfoara* (1918), spune povestea unui tată care a legat de grinda din hambar o sfoară cu un nod, ca un ștreang, așteptând ca fiul său să se spânzure.

Toți oamenii se trag de undeva: Oona O'Neill nu a cunoscut drept figură masculină decât un tată care se temea și de umbra lui, obsedat de trecut, de tăcere, de secrete și de strigoi. Un bărbat a cărui preocupare favorită era să-și zgândărească rănile: „Life is a lie", spunea. „Viața este o celulă solitară ai cărei pereți sunt niște oglinzi". Imaginea e grăitoare, iar consecințele-i teribile: Eugene O'Neill era închis de viu între zidurile operei sale. Putea fi amabil și binevoitor preț de un minut, ca în clipa următoare să devină răutăcios, tăios și crud. Se hrănea cu propria-i deznădejde. Plăcerea de a dispărea nu a fost inventată de J.D. Salinger, ci mai degrabă de Eugene O'Neill, urmând-o pe Emily Dickinson. Este unul dintre primii autori din lume care au descris familia destrămată, devenită normă occidentală în secolul următor. A văzut apropiindu-se sfârșitul acestei structuri, pe care societatea creștină o credea imuabilă. Angoasa, alcoolul, singurătatea, traumele constituie atuuri profunde pentru a făuri un scriitor, dar înseamnă cele mai grave piedici pentru a fi tată de familie. Poate ar trebui să li se interzică scriitorilor depresivi să aibă copii.

Datorită faptului că i-a imitat pe scriitorii nordici, era logic ca Eugene O'Neill să primească o recompensă suedeză. În 1936, Premiul Nobel pentru literatură a venit să încoroneze un ilustru dramaturg contemporan care în țara sa primise deja de trei ori Premiul Pulitzer pentru *Dincolo de orizont*, *Anna Christie* și *Straniul interludiu* (și care, mai târziu, a mai primit unul pentru *Lungul drum al zilei către noapte*, cu titlu postum).

În timpul uneia dintre rarele sale vizite la New York, Eugene O'Neill a invitat-o împreună cu noua sa soție pe Oona să ia prânzul. După masă, și-a plimbat copiii într-un imens Cadillac până în Central Park. Oona avea șase ani. În mașina strălucitoare, nou-nouță, a vomitat pe taică-său și pe mama vitregă. Pe întreg parcursul anilor 1930, a încercat să ia legătura cu acest tată genial despre care îi vorbea toată lumea, dar care ei nu-i vorbea niciodată. Numeroasele ei cereri scrise de a-l vizita, de a se întâlni sau măcar de a primi vești de la el nu au dus la niciun rezultat: mama vitregă îi răspundea că nu e momentul potrivit, că tatăl ei trebuia să se concentreze asupra operei sale, că acasă aveau deja invitați sau chiar, atunci când s-au mutat aproape de San Francisco, că „schimbarea climei nu i-ar face bine sănătății", că „locul în care trăiau ei, acolo la țară, e prea plictisitor pentru copii". Într-o zi, Eugene O'Neill i-a scris el însuși: „A trecut foarte multă vreme de când nu ne-am văzut". Oona avea pe-atunci paisprezece ani: într-adevăr, nu-și mai întâlnise tatăl de opt ani. Invitată la cină la Tao House, noua proprietate a tatălui, Oona a leșinat la masă. Adevărul este că

nu o mai văzuse aproape niciodată, după divorț. În ziua în care Oona a întâlnit un bărbat faimos precum propriul ei tată, care i-a vorbit și a lăsat-o să-l asculte, s-a hotărât pe loc să sacrifice totul pentru el. Fericirea e foarte simplă: se bazează pe inversarea nefericirii.

Însă povestea noastră nu a ajuns încă acolo. În prezent, Oona merge pe șaisprezece ani și își petrece vara anului 1941 cu fratele și mama ei, pe o plajă din New Jersey numită Point Pleasant, în sudul New Yorkului. Bunicul din partea mamei a cumpărat acolo o casă veche cu două etaje, pe Herbertsville colț cu Hall Avenue, înconjurată de pini, la ramificația râului Manasquan. Acolo s-a mutat maică-sa după divorț. Oona a crescut în acel loc într-o atmosferă de profundă melancolie. Mama ei plângea adesea ascultând-o pe Lena Horne. Își ștergea ochii, întorcându-se cu spatele, pentru ca Oona să nu o vadă. În acest loc avea să o revadă Salinger.

III

Inima unei povești sfâșiate

Actrițele sunt mai mult decât niște femei
și actorii mai puțin decât niște bărbați.
TRUMAN CAPOTE

Dacă luna e rotundă și galbenă ca o felie de lămâie, atunci întreaga viață e un cocteil. Valurile atlantice se spărgeau fără încetare pe nisip, ca o continuă respirație, un vuiet acvatic care acoperea zgomotul pașilor lui Jerry și ai Oonei mergând pe scândurile de pe boardwalk în direcția Barului Martell's Tiki. Tăcerile sunt mai puțin stânjenitoare la malul mării.

Dați-mi voie să vă traduc în franceză un fragment dintr-o nuvelă inedită în limba noastră, publicată de revista *Esquire* în septembrie 1941 și intitulată *Inima unei povești sfâșiate*. După părerea mea, J.D. Salinger a descris acolo ceea ce a gândit despre Oona O'Neill când a văzut-o pentru prima dată. Este primul text în care își găsește tonul care va fi cel din *De veghe în lanul de secară*, zece ani mai târziu.

„Shirley citea o reclamă la produse cosmetice de pe spatele unui autobuz și, pe când citea, Shirley și-a lăsat maxilarul să i se destindă ușor. Și în timpul acelui scurt moment când gura îi era întredeschisă și buzele dezlipite una de alta, Shirley era probabil femeia cea mai fatală din tot Manhattanul. Horgenschlag vedea în ea un leac împotriva monstruoasei singurătăți care îi tortura sufletul de când cu venirea sa la New York. O, suferința! Suferința de a sta în picioare, lângă Shirley, fără a putea să se aplece și să-i sărute buzele dezlipite! O suferință de nedescris în cuvinte!"

Repetiția cuvântului „suferință" este poate un omagiu copilăresc adus cuvântului „groază" de la finalul *Inimii întunericului*, a lui Conrad.

Inima unei povești sfâșiate imaginează diferitele versiuni ale unei întâlniri care nu a mai avut loc: fraze pe care un bărbat îndrăgostit nu e în stare să le rostească. „*Pentru a scrie o poveste frumoasă în care un-băiat-întâlnește-o-fată, este de dorit ca băiatul să o întâlnească pe fată.*" În cele din urmă, aici Justin Horgenschlag fură geanta lui Shirley, cu speranța că astfel o va putea revedea, este arestat și trimis la închisoare și, din celulă, îi scrie scrisori înflăcărate, dar moare împușcat de un gardian, în timpul unei rebeliuni. Jerry are această viziune asupra iubirii, la douăzeci și unu de ani, când noapte de noapte visează la Oona: dragostea e mai frumoasă când e imposibilă, iubirea absolută nu e niciodată împărtășită. Dar dragostea la prima vedere există, se întâmplă în fiecare zi, la fiecare oprire a autobuzului, între persoane care nu îndrăznesc să-și vorbească. Ființele care se iubesc cel mai mult sunt cele care nu se vor iubi niciodată.

„*Important este să vă iubiți, domnișoară Lester. Unii oameni cred că dragostea înseamnă sexul, și căsătoria, și pupicul de la ora șase, și copiii, și poate că așa și este, domnișoară Lester. Însă știți ce cred eu? Eu cred că dragostea este contact, și totuși nu e contact.*"

Această ultimă propoziție este dificil de tradus. Salinger scrie: *Love is a touch and yet not a touch*, nu știu cum să redau această expresie în franceză. *Dragostea înseamnă a prinde și a nu reține? A atinge și a nu atinge? A cunoaște și a nu cunoaște? Dragostea înseamnă a atinge fără a atinge*? Un lucru e sigur: este una dintre cele mai exacte definiții date dragostei pe cale de a se naște și sună mai bine în engleză. Amintește de titlul unui roman al lui Hemingway: *To Have and Have not*.

În *Inima unei povești sfâșiate*, Salinger inventează acest stil al autoderiziunii tandre, personajul tânărului zdrobit, romantic și patetic, care îi va seduce pe cititorii din lumea întreagă în anii 1950. Încă dinainte de război, Salinger își formulează ideea individului abandonat în marele oraș, a eternului adolescent înnebunit și pierdut, egocentric și lucid, sărac și liber, îndrăgostit fricos și complet frustrat, care reprezintă clișeul absolut al condiției umane occidentale în secolul XXI. (Salinger a fost extrem de mândru să-și vadă nuvela publicată de Arnold Gingrich, în *Esquire*: același care publicase, cu cinci ani în urmă, trei fragmente autobiografice ale lui Scott Fitzgerald, cunoscute pe atunci sub numele de *Fisura*.) Trăim în prezent în era salingeriană a indeterminismului orgolios, a luxului fără bani, a prezentului nostalgic, a conformismului revoltei îndatorate. Nutrim o sete infinită de plăcere, de bucurie, de iubire, de recunoștință, de tandrețe. Această sete nu va fi niciodată stinsă prin simplul consum, nici alinată prin religie. Justin Horgenschlag îi face o minunată declarație de dragoste lui Shirley Lester, dar abia după ce mai înainte îi

furase geanta! Își trimite scrisoarea din închisoare. Ea însă nu îi răspunde. (În nuvelă, ea răspunde politicos, dar la final aflăm că misiva era una imaginară).

De-acum înainte, lumea e populată de ființe groaznic de independente, complexate, nesatisfăcute; de îndrăgostiți incapabili să iubească, de oi care refuză să fie oi, dar care pasc totuși, visându-se deoparte de turmă; pe scurt, excelenți clienți pentru Freud, Buddha, Fashion TV și Facebook.

Jerry Salinger nu poate prevedea tot acest viitor confuz, dar simte nedeslușit că ceva se va întâmpla în momentul în care, în vara lui 1941, îi face o vizită unei prietene a mamei Oonei O'Neill: Elizabeth Murray, pe al cărei frate l-a cunoscut în liceu. Își dorește să o revadă pe Oona, chipul ei angelic, pomeții înalți, gropițele-i șmecherești, ochii de căprioară speriată. Latura ei cumva „people" îl agasează puțin: Oona a fost aleasă până la urmă „Glamour Girl" a Clubului Stork, fotografia ei, în compania unor boșorogi la cravată, apărând în pagina șase din *New York Post*; ce vreți mai vulgar de-atât? E ca și cum astăzi ar fi acceptat să participe la un reality-show televizat. „Debutante of the Year" a pozat apoi pentru campanii publicitare în care specula notorietatea tatălui ei: „Magia cremei de față Woodbury îi permite Oonei O'Neill să-și păstreze toată strălucirea și prospețimea". Conferința de presă de la Stork a fost una dintre cele mai mare greșeli din viața Oonei. În plin război, ea se fotografia având în brațe un imens buchet de trandafiri roșii. Sherman Billingsley, patronul clubului, strecurase în fața ei, pe masă, un pahar cu lapte, pentru a nu avea probleme cu poliția. Un jurnalist ceva mai incult a întrebat-o cu ce se ocupa tatăl ei... Fără a se fâstâci, i-a răspuns: „Scrie".

Un alt jurnalist: — Cum a reacționat auzind că ați fost aleasă Debutanta Anului?

Oona O'Neill: — Nu știu și n-am chef să-l întreb.

Un alt ziarist: — Ce părere aveți despre ce se întâmplă acum în lume?

Oona O'Neill: — Atâta vreme cât ne aflăm în plin război mondial, ar fi deplasat din partea mea să-mi exprim opinia într-un club de noapte.

Descoperindu-i fotografia din *Post*, tatăl nu a făcut decât o singură declarație publică: „Doamne, scapă-mă de copiii mei!" I-a scris apoi o scrisoare avocatului său (cel care gestiona pensia alimentară trimisă în contul lui Agnes O'Neill): „Oona nu este un geniu, ci doar un copil răsfățat, leneș și frivol, care nu a demonstrat până acum nimic altceva în afară de faptul că poate fi mai proastă și mai prost educată decât majoritatea fetelor de vârsta ei", și o alta, extrem de crudă, Oonei: „Toată această publicitate de care te-ai bucurat e de joasă speță, doar dacă nu cumva îți dorești să fii o actriță de cinema de mâna a doua, de genul ălora cărora, timp de vreo doi ani, le apare fotografia prin ziare, după care se reîntorc în obscuritatea vieții lor stupide, lipsite de talent".

Acest portret prea puțin flatant nu l-a împiedicat însă pe Jerry să aibă din nou probleme respiratorii când a revăzut-o pe plaja din Point Pleasant. Știa că ea îl citise pe Fitzgerald, și cum să-i reziști unei tinere brunete de șaisprezece ani, cu încheieturi fine, care l-a citit pe Fitzgerald? E îmbrăcată tot în negru, dar de data aceasta într-un pantalon și un jerseu baby doll care dovedesc că nu îi trebuie trei ore să se gândească ce ținută de seară să aleagă. Fata asta îl face să fie astmatic. Cei doi intră și se instalează la o masă, într-un bar situat la malul mării, împreună cu Elizabeth și Agnes, mama Oonei. Grația ei copilărească, silueta subțire și tenul lăptos îl fac să scrâșnească din dinți. A remarcat faptul că de fiecare dată când este atras de cineva, fie că e vorba de o ființă umană sau de vreun pisoiaș, scrâșnește puternic din dinți, ca un sadic. La început, fiasco total. Imaginați-vă că sunteți acea „it-girl" din New York și că mama vă prezintă unui deșirat slăbănog care respiră greu și scrâșnește din dinți. „Ne-am cunoscut deja, nu vă mai amintiți de mine?" Nu, ea nu-și aduce aminte de prima lor întâlnire de la Stork Club. O întrebare care nu trebuie niciodată adresată oamenilor care au obiceiul să iasă des în oraș: „Nu-ți aduci aminte de mine?" Bineînțeles că nu-și amintesc, doar întâlnesc trei sute de persoane pe seară! Jerry e umilit de moarte. În timpul în care cele două doamne comandă câte un ceai, el se apucă să le vorbească despre cursurile de scriere literară pe care le frecventează, la Columbia University, la clasa lui Whit Burnett,

directorul revistei *Story*.

— Ei, și cum li se adresează elevilor acest faimos Whit? întreabă Oona.

— Ajunge la cursuri cu întârziere, citește cu voce tare câte-o nuvelă de-a lui Faulkner și-apoi pleacă înainte de terminarea orei, răspunde Jerry.

Cu asta capătă o bilă albă, pentru că Whit Burnett este prieten cu tatăl Oonei care îi reproșează tatălui că nu s-a ocupat niciodată de ea, dar nu își poate înfrâna curiozitatea maladivă față de tot ceea ce este legat de el. Lui Jerry îi vine greu să recunoască: ei bine, da, este atras de Oona ȘI pentru faptul că este fiica unuia dintre cei mai mari scriitori americani în viață; nu se poate mândri cu asta, dar de ce ar nega? E agitat, pasionat, îi e teamă de tăcerile timide de data trecută, încearcă să o impresioneze descriindu-i-l pe Burnett care i-a publicat prima nuvelă, *Tinerii*, în revista lui.

— Înainte de asta mi-a refuzat un șpalt. După care, dintr-odată, îmi dă douăzeci și cinci de dolari. Este pentru prima dată când scrisul îmi aduce și bani.

— Dacă cineva vă plătește pentru ceea ce scrieți, fie e nebun, fie înseamnă că sunteți scriitor, spune Oona, având aerul condescendent al unei profesoare care-l felicită pe un elev bun. Mai ales dacă acest cineva se numește Whit Burnett.

În lunile care s-au scurs între Stork Club și plaja din Point Pleasant, Jerry a avut timp să recupereze: a citit tot Eugene O'Neill. Acum face gafe adresându- complimente Oonei pentru „picioarele desfăcute“, vrând să spună „dinții cu strungăreață“[4], iar Oona ajunge să verse din greșeală paharul de bere pe masa de la Tiki Bar. El izbucnește în râs și șterge cu mâneca de la cămașă băltoaca. Pentru prima dată, coboară și ea din luna personală. Sunt doi extratereștri care fac mutre: ea bosumflată, el aprins. Mama ei și prietena acesteia și-au terminat ceaiul cu gheață și se ridică să plece, așa că vor avea în sfârșit un moment de liniște pentru a bea ceva alcool între patru ochi, pe fondul târâitului radiofonic al melodiilor lui Benny Goodman. Ea îi privește mâinile cu degete lungi, fine. Ar vrea să-i atingă una dintre cele două mâini mari așezate pe masă: palma lui pare catifelată și-și spune că i-ar plăcea să verifice. La șaisprezece ani, nu te angajează la nimic dacă pui mâna pe cea a unui băiat. La patruzeci, e mai grav. Tocmai când se pregătește să o facă, el ia un aer reprobator.

— Scuză-mă că revin, dar... ce e cu povestea asta cu „Debutante of the Year“? Ți-ai dat acordul ca Stork Club să-și facă ditamai publicitatea pe seama ta?

— Ăăă... Nu, mă rog, da, cei care organizează evenimentul îmi sunt prieteni... Știu, e ridicol... Din cauza acestei mascarade, acum tatăl meu crede că mă folosesc de numele lui ca să mă distrez și să fiu invitată peste tot... ceea ce este purul adevăr! Nu e niciodată alături de mine, așa că măcar numele lui să-mi folosească la ceva, nu? Oricum, n-a vorbit cu mine în viața lui, așa că, dacă nu îmi va mai vorbi niciodată, asta nu schimbă cu nimic lucrurile. Ia uită-te ce scrisoare mi-a trimis.

Scoate din geantă un plic acoperit cu un scris de o caligrafie austeră, genul de scriitură care vrea să-și demonstreze importanța fie și numai prin forma consoanelor și a vocalelor. E vorba de plicul tipic pe care te temi să îl deschizi, de frică să nu dai de o verificare din partea Fiscului sau de vreo citație pentru a te prezenta la tribunal. Oona citește cu voce tare conținut scrisorii: „Nu vreau să văd soiul ăsta de fată care ai devenit de un an încoace. Singurele vești pe care le am despre tine le primesc din presa de scandal“. Colțurile buzelor i se lasă cu un centimetru. Ridică ochii și-i spune:

— Tu, dacă ai avea o fată, i-ai scrie astfel de lucruri?

— Nu știu, pesemne că vrea să te zgâlțâie ca să nu devii una dintre acele târfe mondene. E o dovadă că viața pe care o duci nu îi este indiferentă, contrar a ceea ce crezi.

— Nicidecum, nu se gândește decât la el, iar eu murdăresc numele „O'Neill“, i se rupe de mine, e vorba numai de prestigiul lui de scriitor, îi e frică să nu și-l vadă pătat prin rubricile mondene. Nici nu poți înțelege în ce hal i se rupe de mine, presupun că părinții tăi sunt și acum împreună...

— Dacă îți face plăcere, le pot cere să divorțeze...

Oona ridică din umeri. Jerry poartă un palton gri, cu guler din velur negru, numit Chesterfield, precum țigaretele și canapelele. E prea strâmt și mânecile sunt cam scurte: pardesiul începe să se demodeze. Însă Jerry e mai sigur de sine decât înainte; publicarea primelor texte i-a dat încrederea care îi lipsea. Se crede erou de roman. Să sară, oare, în valurile zbuciumate ale acestuia? Uite-l c-o face:

— Oona, termină-ți berea, comandă o vodka-martini și spune-mi lucruri importante. N-am chef de trăncăneală, încerc să te cunosc. Ce dracu' s-a-ntâmplat? De ce te-a lăsat baltă? Numai pentru că ai părăsit-o pe mamă, nu înseamnă că trebuie să o abandonezi pe fiică. O să-ți spun ce cred eu: cred că tatăl tău este un mare tragedian până și în viața de familie. Nu mai face diferența dintre viața personală și operă. Asta se vede în ultima lui piesă: vorbește despre sine, își folosește nefericirea — prin urmare, a ta — pentru a da naștere teatrului său. Pe scurt, un autor măreț și o persoană meschină.

Oona a rămas cu gura căscată. De obicei, nimeni nu-i vorbește despre tatăl său altfel decât în termeni elogioși. Simte cum o podidesc lacrimile, își duce mâna la gură, se ridică și iese alergând din cafenea (nu pentru a fugi de Jerry, ci pentru a-și ascunde smiorcăielile). Jerry plătește nota și o urmează afară. O prinde de braț, ea se întoarce și-atunci... lui i se pare că plânge foarte frumos.

— Iartă-mă, îi spune el. Nu am vrut să te bruschez... deși, da, am vrut să te bruschez.

— Nu... nu-i nimic, ai dreptate, doar că sunt sătulă până-n gât să mi se tot vorbească despre el.

— Păi tu ai început să vorbești despre el. Nu te supăra că mă interesează Gene. Eu... Sunt curios în ceea ce te privește. Nu e nicio intenție criminală aici, înțelegi? Îmi placi, asta e. Dacă vrei, plec într-o clipă și nu mă vei mai revedea niciodată. Doar un cuvânt trebuie să spui și am plecat.

— Ce cuvânt?

— Good bye.

— Astea-s două cuvinte. Rămâi.

Oona își dă seama că iar are de-a face cu un adorator înlăcrimat. Îi găsește penibili, e cea mai rea categorie de bărbați puși pe agățat, însă singurii care sunt și politicoși. Celelalte categorii de actanți în arta seducției sunt: violatorul gălbejit cu tendințe suicidare, Don Juanul obraznic, ăla de face mutre fălindu-se cu precedentele cuceriri, pasiv-agresivul care te ia la înjurături pentru că-l trimiți la plimbare, lucru de care se teme atât, glumețul antierotic și, bineînțeles, perversul narcisist, categoria cea mai demnă de milă, cu al său homosexual refulat. Însă adoratorul care plânge și suspină este cel mai copleșitor dintre toți. „Ce frumos surâde printre lacrimi!" își zice Jerry. Îi vine să-i muște limba până la sânge, să-și afunde degetele în această gură inocentă. Are chef s-o jumulească un pic pe această micuță rătăcită, de familie bună. Vocea îi e dulce, răgușită, spartă, melancolică. E genul de fată care vorbește privind marea. Pescărușii latră, zău că nu glumesc, fac într-adevăr „hau hau" ca niște câini, zburând la rasul plajei. Haideți să ascultăm de foarte aproape ceea ce are Oona de spus la marginea apei.

— Pe Gene, în fine... pe tata nu-l cunosc. Îți jur că l-am văzut mai des în fotografii decât în persoană. Nu i-am citit piesele. Când toată lumea îmi vorbește despre el, mă comport de parcă aș ști despre ce este vorba, dar în realitate habar n-am cine este acest tip care mi-a dat viață. Port numele celebru al unui necunoscut care pozează pentru diverse ziare, dar care-mi reproșează că fac același lucru. Aveam doi ani când a plecat din Bermude. A șters putina pentru a repeta o piesă care se numea *Straniul interludiu*... Mie-mi spui... Ar fi trebuit să se cheme *Eternul interludiu*! Am simțit dintotdeauna că îl încurcam; nu și-a suportat niciodată copiii, ne-a considerat mereu o corvoadă. Dacă l-aș întâlni acum pe stradă, nici nu știu dacă m-ar recunoaște... Ah, fir-ar.

Îl privește pe Jerry, apoi își mută privirea, iar bărbia începe să-i tremure, incontrolabil. Îi este ciudă pe sine pentru faptul că niciodată nu reușește să vorbească despre tatăl său fără să aibă un aer descompus.

— Acum înțelegi de ce evit subiectul? spune Oona. E ciudat, după atâta timp ar fi trebuit să-mi pot controla emoțiile, ah, fir-ar, într-adevăr o să mă facă de rahat toată viața chestia asta!

— Nu reușesc să-mi dau seama dacă te prefer când plângi sau când surâzi, zice Jerry.

— Totuși, trag nădejde că preferi să mă faci să zâmbesc, altfel nu o să ne înțelegem.

— Fiindcă vrei să ne înțelegem?

— Fii liniștit, Jerry lunganule, bineînțeles că ne vom culca împreună în seara asta, așa o să scapi de mine și-o să poți să treci la alta.

Îi surâde din nou, cu cruzime. E în avantaj. Jerry tace. Ce tare e! Izolată în dulcea-i solitudine de adolescentă din high society, mândră de mediul din care provine și de propria-i nefericire. Pendulează irezistibil între tandrețe și cinism. O face înadins? O fată e ceva care se deschide și se închide: problema este să găsești parola potrivită. Cu cât sunt mai frumoase, mai faimoase și mai răsfățate, cu atât codul de acces este mai dificil de descifrat. A le seduce solicită abilități sofisticate într-ale spionajului, pe care Jerry nu le va dobândi decât doi ani mai târziu, în 1943, în cadrul Serviciului de informații al Regimentului 12 din Divizia 4 Infanterie.

Merg amândoi de-a lungul plajei, spre digul de la marginea portului. Oceanul Atlantic vuiește în continuare: fondul sonor e numai bun pentru a împăna o conversație. Pescărușii râd, părând a-și bate joc de acest cuplu nepotrivit — un lungan brunet și o micuță elfă. Vântul poartă fire de nisip care le ajung în păr și li se așază pe gene. Dacă ar fi într-un film, i-am putea urmări într-un lung travelling, din spate. Această figură de stil, foarte folosită de Woody Allen, se numește „walk and talk“. Din fericire, Oona reia, până la urmă, conversația, pentru că altfel a merge atât de mult fără să spui nimic ar aduce mai degrabă a Bergman.

— Auzi, zice Oona, te-am mințit mai devreme când am spus că nu îmi amintesc de prima noastră întâlnire. Știu cine ești: ești uriașul misterios de la Stork. În Trioul Orfelinelor vorbim adesea despre tine. Truman te-a poreclit „Cel care Pleacă Înainte de Nota de Plată“.

— Ei, am crezut că a fost plăcerea patronului să ne ofere ceva de băut!

— Sigur că da! Te tachinez și eu... Lui Capote îi place să spună porcării despre oamenii care țin la el, este felul său de a-și demonstra afecțiunea. Ți-am citit nuvela apărută în *Story*, *Tinerii*. Am avut senzația că ți-ai luat notițe de la serata aia a noastră!

— Mi-am luat notițe de la serata aia a noastră.

— Pot să-ți vorbesc deschis?

— Deh... Te cam pune pe gânduri de fiecare dată când ți se pune întrebarea asta.

— Te strici de râs citind ce ai scris, dar nu prea se înțelege unde vrei să ajungi. E un dialog al surzilor, puștiul și fata își tot dau târcoale, dar nu vor ajunge să se regăsească niciodată, așa e? Ce vrei să zici cu asta? Dincolo de faptul că îți cam bați joc de tineretul plin de bani și cu gura mare, explicându-ne că tinerii înțoliți sunt toți niște cretini care nu se gândesc decât cum să tragă la măsea și să agațe...

— Exact, asta e! Ai înțeles perfect mesajul.

— OK, dar în acest caz, Fitzgerald a făcut-o înaintea ta, și mai bine.

— Eu abia debutez...

Jerry nu reușește să-și ascundă umilirea. Suspină, trecându-și mâna prin păr, cu degetele desfăcute, gest care vrea să spună: „sunt mai presus de toate astea“, dar pe care Oona îl descifrează drept: „cine se crede curva asta mică, de ultimă speță?“ Vântul care umflă pânzele din Point Pleasant acoperă acum strigătul câinilor zburători.

— E bine, reia ea, îți ascuți dinții. Haide, nu mai face mutra asta, este genial să fii deja publicat, la vârsta ta. Știi că Truman s-a făcut verde când a aflat că ți s-a întâmplat înaintea lui, de-am crezut că a dat hepatita peste el. Știi ce-a zis? „Important nu este să fii publicat, ci să fii publicat în *New Yorker*.“[5]

— Capote aduce a fetus.

— (râzând în hohote) Nu e frumos să critici persoanele scunde!

— Nu este o critică, ci o constatare: această ființă umană a rămas neterminată, doar dacă nu cumva vorbim despre un trol. Ca trol, e foarte reușit.

— Încetează să-mi vorbești de rău cel mai bun prieten, Mister Plec Înainte de Nota de Plată!

Continuă să vorbească mergând și să meargă vorbind. Jerry a adus două beri de la toneta cu răcoritoare și o pungă cu floricele, din care le aruncau și goelanzilor; și aceștia le prindeau din zbor. Oona glumea zgomotos bând berea ca mama lui Jerry — în parte irlandeză —, probabil că și ăsta era unul dintre motivele inconștiente ale atracției sale. Irlandezele au ceva în plus. Sexy precum englezoaicele, dar mai vii și mai puțin snoabe, mai adevărate și mai puțin trufașe. Râzând tare, mai țâțoase și cu pete de roșeață în obraji. Și mai cherchelite. O flașnetă a început să se audă de undeva de lângă ei.

— Ajutor! a strigat Oona. Nu suport muzica de la automate.

Cei doi se îndepărtează de mașina cu manivelă — strămoșul tehno-ului — apropiindu-se de un ring de dans cu lampioane, unde o formație de jazz cântă în ritm de swing.

— E prea cald pentru dans, spune Oona.

— Desfă-ți părul.

— Dacă îl despletesc, devin prea frumoasă. Și nu-mi pot permite, în seara asta.

— De ce?

— Păi, pe urmă toți vor vrea să se culce cu mine. Asta o să ne strice seara.

Jerry nu știa pe ce picior să danseze, așa că au dansat prost, dar îndelung. Pe sub lampioane, sextetul cânta muzică de jazz alternând solourile; instrumentele argintate ori aurite străluceau în lumina becurilor colorate. Oona și-a prins o floare în păr. Sudoarea făcea ca părul lui Jerry să pară dat cu gel. Și-a scos haina, iar corpurile li s-au încolăcit. În acele vremuri, dansul era singurul mijloc legal de a te apropia de cineva. Orchestra urla mai puternic decât oceanul. Din pricina dansului, cocul Oonei s-a eliberat din strânsoare: împletitura s-a desfăcut și părul a început să-i curgă pe umeri. Floarea a căzut, au călcat-o-n picioare sălbatic, cântând „*I can't dance, got ants in my pants*", adică „Nu pot să dansez, am furnici în pantaloni" (din grijă pentru corectitudine, nu vom traduce urmarea melodiei:

Let's have a party,

Let's have some fun,

I'll bring the hot dog

You'll bring the bun.)

Epuizați, amuzați de efortul care le transformase timiditatea în transpirație, cei doi s-au întors să se așeze în fața celor două beri care de-acum se cam încălziseră și care le-au lipit deasupra buzei două minunate mustăți albe.

— Nu-ți place să placi? a întrebat Jerry.

— Nu. Și asta e ceea ce place.

Râdea la propriile-i glume, dar nu din autosatisfacție, ci mai degrabă pentru că îi era teamă că nu e destul de haioasă. Jerry nu știa niciodată dacă Oona glumea sau vorbea serios.

— Dansezi aproape la fel de prost ca mine și numai Dumnezeu știe că asta e foarte greu, a spus ea.

— Am chef să te sărut, așa că dansez prost dinadins, ca să ne reîntoarcem repede la masă.

Oona a părut să nu fi auzit, însă, peste câteva clipe, erau deja afară, unul lângă altul, ținându-se pe după talie. Oona i-a făcut reproșuri privind parfumul și tunsoarea.

— Nu ți-e gândul decât la a seduce miile de fete, a spus ea.

— Vrei să te măriți cu mine? a întrebat Jerry.

— Niciodată. Ești prea tânăr!

— Ia uite ce am în buzunar. Cred că îți aparține.

Jerry a băgat mâna într-un buzunar al paltonului și a scos scrumiera de la Stork Club. Recunoscând-o, Oona a izbucnit într-un hohot de râs încă și mai

zgomotos, roșind pentru prima dată în acea seară. Jerry și-a încruntat sprâncenele ca un polițist:

— Miss O'Neill, sunteți vinovată de furt nocturn de scrumieră.

— Hei! Dar, tehnic vorbind, nu eu am furat-o: tu ai ieșit din Stork cu această bucată de porțelan în buzunar.

— Iar asta mă face un tăinuitor clandestin. Mulțumesc pentru cadou. Nu-ți face griji, dacă m-ar fi oprit poliția, nici n-aș fi suflat numele tău. Aș fi mers singur la Sing Sing. Crezi că mi-ar fi lăsat mașina de scris?

— Dacă îmi oferi o țigară, vom putea pune scrumul în acest recipient.

— Bună idee.

O brichetă s-a aprins cu zgomot: încă două lampioane roșii în întuneric. Jerry a observat că ea nu trăgea fumul în piept. Momentele de tăcere dintre ei erau din ce în ce mai scurte. Aerul era călduț, noaptea se întindea pe nisip, felinarele de pe faleză se aprindeau unele după altele ca o ghirlandă. Trec prin fața cinematografului de pe plajă, unde rulează *Pe aripile vântului*.

— Auzi, zice Oona, ce-ar fi să intrăm?

— L-am văzut.

— Se pare că e mai bun decât cartea.

— Păi... Nu văd ce-ar fi de câștigat închizându-ne trei ore în întuneric, când aș putea să stau să te privesc. Ești mai frumoasă decât Vivien Leigh. Dacă închizi ochii, poți să-ți închipui că sunt Clark Gable și că vin să-ți aduc în dar o ridicolă bonetă franțuzească.

— Știai că Scott Fitzgerald a lucrat la scenariul filmului?

— Trebuie că nu au păstrat mare lucru din original. Bietul bătrân, să știi că moartea lui m-a întristat.

— Ascultă, Jerry. Cred că mi-ar plăcea să mă săruți, dar cu o condiție: să nu existe alte consecințe.

— Sincer vorbind, am eu mutra unuia care își asumă consecințele faptelor sale?

S-a aplecat spre ea, neîndrăznind să meargă până la capăt. Așa că ea a fost cea care s-a ridicat pe vârfuri pentru a încheia gestul. Dintr-odată, s-a simțit ridicată atât la propriu, cât și la figurat. Se sărutau, ea levita și el o purta prin aer. Amețeala i-a cuprins pe neașteptate: primul sărut ar fi putut să aibă un gust aspru de tutun, dar cum nasul lui Jerry inspira parfumul părului Oonei, avea să păstreze în amintire pentru totdeauna un gust dulceag, pe când ea inspira adânc aroma lui de săpun cu scorțișoară. Uneori nu se petrece nimic atunci când se ating două limbi. Alteori însă, se întâmplă ceva care... O, Dumnezeule, se întâmplă ceva care îți stârnește cheful să te prăbușești, să te împrăștii în zeci de bucăți, e ca și cum ai pătrunde în interiorul celuilalt, cu ochii închiși, pentru a crea înăuntru un întreg haos. S-a aruncat asupra gurii ei, cu răsuflarea tăiată. Pe când o lăsa jos din brațe, pe boardwalk, ea nu mai avea decât un singur gând: să-și ia din nou zborul.

— E o chestie absolut normală.

— Mdaaaa... Poate ar trebui să o luăm de la capăt?

Și a fost extrem de plăcut să o ia de la capăt. Au tot luat-o de la capăt, de multe ori. De fiecare dată când se sărutau, ei i se părea că e gata să-și ia zborul, iar lui, că se prăbușește. Era o adevărată minune să se mai fi ținut încă pe picioare. Un act de vitejie la fel de extraordinar precum acest conjunctiv perfect.[6]

— Bine, bine. Decât să revedem Războiul de Secesiune, ce-ar fi să mergem la tine să terminăm ceva sticle de votcă, ascultând vinilurile pe 78 de turații ale lui Cole Porter? Fără gânduri ascunse sau rele intenții. Vom rămâne în sufragerie. Mama ta va urca să se culce, iar noi vom dansa pe ritmurile din *Moonlight Serenade*.

— Îți atrag atenția că *Moonlight Serenade* nu e a lui Cole Porter, ci a lui Glenn Miller. În al doilea rând, acasă nu am votcă, mă rog, nimic în afară de vin alb. Și în al treilea, am mințit când ți-am spus că o să mă culc cu tine.

— Știu, Adorabilă Moartă de la Masa Șase ce ești.

— Hîîmm? Ce spui acolo?

— *The Lovely Dead Girl at Table Six* este titlul nuvelei la care lucrez acum. Trag nădejde că *New Yorker* măcar pe-asta o va publica.

— Ești nebun.

— Știu și asta. Ți-e foame?

— Niciodată.

— De ce eu?

— Poftim?

— De ce m-ai ales pe mine? Ai tot New Yorkul la picioare.

— Nu te-am ales, am lăsat să mi se întâmple, e altceva. Nu mai face mutra asta. Hai, sărută-mă încă o dată, până nu mă răzgândesc.

Din precauție reamintesc, dar paranteza are importanța ei, că în acea seară Churchill îl implora pe Roosevelt să intre în război pentru a-l încercui pe Hitler care invadase Rusia.

În sufrageria vechii case din Point Pleasant, Jerry și Oona au inventat un joc: să faci ce spune cântecul. De pildă, să asculți *Night and Day*... „Only you beneath the moon under the stars" la lumina lunii și a stelelor, *Smoke Gets in Your Eyes* suflându-și fumul țigărilor în ochi, *Cheek to Cheek* lipindu-și obrazul unul de al celuilalt etc. Noroc că Oona nu avea și discul *Stormy Weather*.

Mama ei, Agnes Boulton O'Neill, era foarte liberală în gândire, avea încredere în fiică și, oricum, nicio brumă de autoritate asupra ei. Ca majoritatea mamelor care divorțaseră în acele vremuri, când nimeni nu o făcea, se simțea atât de vinovată de eșecul mariajului, încât îi ierta totul fiicei. Jerry era uimit să fie acolo, în sufrageria cu tapet de culoare închisă, în compania celebrei Oona O'Neill, timp de atâtea ore, între patru ochi cu cea mai frumoasă adolescentă din New York, care ținea un pahar în mâna ei albă, privindu-l, ascultându-l și răspunzându-i. Știa că era o ocazie rară, care nu avea să se mai ivească, poate, niciodată (și, într-un fel, avea dreptate, căci această seară avea să se dovedească irepetabilă).

— De ce nu mi-ai telefonat niciodată? a întrebat Oona.

Jerry nu putea să-i spună că în camera lui de student nu avea telefon.

— Voiam să îți scriu o scrisoare care să te facă să te îndrăgostești de mine.

— Ia nu mai face mișto!

Pentru moment a avut impresia că o înțelege din ce în ce mai bine, că ea îl place cu adevărat, ca mai apoi, dintr-odată, zbang!, să se închidă în ea mai bine de jumătate de oră, refuzând să-l mai sărute, fără să zică nimic altceva decât: „corpurile omenești îmi fac greață" sau „și tu ești ca toți ceilalți" ori „tot ce te interesează la mine e tatăl meu" (la care Jerry i-o întorcea spunându-i că singura capodoperă a lui Eugene O'Neill este fiica sa). Aceste momente de punere la încercare erau oribile: dintr-odată, ca și atunci, la Stork, i-a venit să se ridice și să se întoarcă acasă de unul singur; se simțea un Mare Rahat Deșelat. Nu atât „Cel care Pleacă Înainte de Nota de Plată", cât mai degrabă „Bărbatul care este Sătul până-n Gât ca o Micuță Provocatoare să-l Scoată din Răbdări". Dar de fiecare dată când simțea că mersese prea departe, Oona redevenea drăguță, amabilă și atentă. Probabil că dușul scoțian s-a inventat în Irlanda.

— Nu vreau să trăiesc viața care mi-a fost planificată, înțelegi, Jerry? Sunt de părere că viața oamenilor... E imposibil, nu voi reuși, eu vreau altceva. Dacă asta e viața, atunci... nu e de ajuns.

— Ce-ai vrea?

— Vreau să fiu cea mai fericită fată din lume.

Oona pronunțase aceste cuvinte ca și cum ar fi spus „toți condamnații la moarte vor fi decapitați". Era un verdict fără drept de apel.

— Știi, vreau să mă apuc de teatru, a urmat ea. Am fost descoperită de Cheryl Crawford, directoarea teatrului din Maplewood. De-asta povestea cu Debutanta Anului, cu Glamour Girl... este ca adineauri când ne-am sărutat: mă las purtată de val. Știu că e ridicol, dar e mai bine decât să continui să studiez toate prostiile care nu îmi vor trebui niciodată.

— În fond, nu ești decât o starletă...

— Tacă-ți gura, Poet Blestemat! Nu, mă sperie toată această lungă existență pe care o am înainte, nu știu ce să fac cu ea. Am senzația că în fața mea se cască o prăpastie. Tu știi foarte clar ce vrei să faci cu viața ta?

Stătea sprijinită cu coatele de balustradă, cu ochii spre oceanul vuind, ca

și cum și-ar fi privit viitorul infinit, ca și cum oceanul ar fi fost însuși viitorul care tuna și fulgera împotriva ei, stârnind valuri înspăimântătoare care se spărgeau în jerbe de spumă.

— Da, știu că vreau să scriu Marele Roman American, a spus Jerry. Nu îmi doresc nimic altceva. Vreau să reușesc să pun laolaltă emoția lui Fitzgerald, concizia lui Hemingway, violența tatălui tău, precizia lui Sinclair Lewis, cinismul lui Dorothy Parker...

— Prea te crezi buricul pământului.

— Ei na... Păi, dacă ești smerit, mai bine îți alegi o altă meserie decât să fii scriitor.

— Ai uitat să o menționezi pe cea mai bună.

— Cine?

— Willa Cather.

— A, da. Oi fi eu exigent, dar nici chiar așa. Ea și surorile Brontë sunt imbatabile.

— O să scrii roluri pentru mine?

— Da. Roluri de gagicuță exasperantă care nu știe ce vrea de la viață. Nu mă miră deloc că vrei să joci teatru, doar faci scene tot timpul.

— Zău?

— Da: faci pe naiva, când, de fapt, nu ești.

— Ce tâmpenie! Pur și simplu nu-mi place să fac mutre, ca tine.

— Tristețea ta... reușește totuși să iasă la iveală, găsește întotdeauna un mijloc de a se afișa. Iată farmecul tău: surâzi tot timpul, dar ochii strigă după ajutor.

Oona a schimbat subiectul. Fata asta era o adevărată mașină de război. Dacă stai să te gândești, e oribilă nedreptatea care face ca fetele de șaisprezece ani să fie întotdeauna mai mature decât băieții de douăzeci și doi.

— Ca să poți scrie, va trebui să-ți găsești un loc liniștit, departe de agitația orașului, a reluat Oona. Tata scrie într-o colibă din fundul grădinii.

— A, da?

— Păi sigur că da. Îi detestă pe jurnaliști și nu iese niciodată în oraș. Scriitorul nu e om de lume, ci se închide într-o căsuță pentru a lucra, altfel nu e scriitor, ci măscărici. Expresia „scriitor newyorkez“ e o contradicție în termeni.

Îl judeca la tot pasul. Există întotdeauna un moment în care un bărbat îndrăgostit se simte ca un șomer la un interviu pentru angajare. La fiecare frază se străduia să marcheze ceva puncte. Dacă Oona zâmbea, pentru el echivala cu un bilet câștigător la loto. Trebuia să fie cu băgare de seamă ca să nu strige „yess!“ Ea și-a aruncat țigara în grădină: după câteva secunde, era cu neputință să o distingi printre licuricii din iarbă, care transformaseră peluza într-o galaxie.

— E normal să-ți pui întrebările astea privind viitorul care te așteaptă, a reînceput Jerry, dar eu nu-mi pot permite acest lux. Uiți că e război. Țara noastră trimite bani și arme în Europa, dar nu va fi de ajuns, cât de curând va trimite și bărbați, iar eu voi fi ucis.

— Și-o să pleci, soldat? Pentru a apăra libertatea? Dar pe mine nu mă interesează să fiu liberă. Mi se rupe de libertate. Nu mă interesează libertatea. Eu sunt pentru sclavie.

— Încetează cu prostiile, ești beată sau ce ai?

— O O'Neill nu este niciodată cherchelită, a spus ea ridicând arătătorul mâinii drepte și sticla în cealaltă. Bine, fie, poate un pic. Să mai deschidem o sticlă... în cinstea luptătoooorilor pentru libertateeeee.

— Câtă vreme e război, nu vreau să stau la adăpost, la ai mei, asta e sigur.

— Tu ești eroul meu. Te voi conduce la vapor, fluturând de pe chei batista din dantelă.

De data aceasta, și-a lipit cu blândețe capul de bărbia lui Jerry. Încerca să se țină tare, deși se simțea la fel de fragil precum această nimfetă de șaisprezece ani, confruntată cu întrebări fără răspuns. De fiecare dată când o prindea de mijloc pentru a dansa, era ca și cum ar fi apăsat pe un întrerupător: a pune mâna pe lâna aceea neagră făcea automat ca buzele Oonei să se întredeschidă și, cu cât îi strângeai șoldurile mai tare, cu atât gura i se deschidea

mai larg. Foarte practic sistemul. Afară, aerul mirosea a hotdog, a cartofi prăjiți, a mare iodată, a sâmbătă seara. Ce drăguți sunt ei doi, îmi face o plăcere nebună să mi-i închipui pe terasa casei vechi din New Jersey, luna reflectându-se, la orizont, în apa oceanului... și pe mine scriind despre asta, așezat de cealaltă parte a aceluiași ocean, la Biarritz. Ne găsim față în față, iar eu îi contemplu, în ciuda celor șaptezeci de ani care mă despart de acea seară de vară a lui 1941, în ciuda Atlanticului, în ciuda morții lor, îi văd dându-și târcoale și apoi sărutându-se ca și cum ar mușca dintr-un fruct dat în pârg și plesnind de sevă... A te săruta și a te lua la ceartă, iată secretul fericirii. „Love is a touch and yet not a touch."

Dragostea înseamnă a avea și a nu avea. Când Werther atinge din greșeală piciorul Charlottei, nu o face intenționat: faptul are importanță și, în același timp, nu are nicio importanță. Dragostea se naște dintr-o mângâiere involuntară, dintr-un derapaj necontrolat. E ca atunci când vorbești cu cineva la telefon: persoana respectivă e aici fără a fi aici.

Dragostea înseamnă să lași impresia că nu-ți pasă când, de fapt, îți pasă al naibii de tare. A te căuta pe tine și a nu te afla. Dacă e practicat cum trebuie, jocul ăsta neînsemnat poate dura o viață întreagă.

Dansează un slow. Se întâmplă foarte rar ca într-un slow cei doi să-și dorească același lucru: în general, unul dintre cei doi vrea să se culce cu celălalt, pe când celălalt, întorcând capul, așteaptă politicos finalul melodiei...

Adineauri s-a întâmplat ceva ciudat. În timp ce mi-i imaginam pe Jerry Salinger și pe Oona O'Neill la Point Pleasant, m-am hotărât să fac o pauză, am deschis televizorul și... am văzut plaja din Point Pleasant răvășită. Un uragan numit Sandy tocmai a trecut prin acel loc. Scândurile de pe boardwalk, unde Jerry a ridicat-o pe Oona în brațe, și-au luat zborul ca firele de paie, adunându-se teanc ca în jocul de mikado, piscinele micilor vile s-au umplut de nisip, Roata Mare a căzut pe plajă, iar niște vapoare au fost cărate până pe acoperișurile caselor, în grădini, lângă toboganele azurii și arbori smulși din rădăcină; mașinile au ajuns până în livinguri intrând pe ferestre, aduse de doi metri de apă; străzile s-au transformat în adevărate lacuri. Un pian cu coadă a ajuns în mijlocul unui sens giratoriu, iar un container răsturnat blochează strada. Toate mașinile sunt acum submarine, stâlpii de electricitate s-au sfărâmat ca niște bețe de chibrit. Ciudată întâmplare: în momentul în care mă hotărăsc să povestesc despre o dragoste la prima vedere la Point Pleasant, un ciclon tocmai bombardează acel loc. În octombrie 2012 nu mai rămăsese aproape nimic din decorul verii lui 1941.

Câteva ore, două sticle cu vin alb și un pachet de țigări mai târziu, lui Jerry și Oonei li se învârtea capul. Acesta este adesea efectul resimțit când te îndrăgostești pentru prima dată în viață. Te simți atât de bine, încât ești epuizat și dintr-odată te cuprinde teama că nu ești la înălțime: atunci e momentul să pleci. Oona reia discuția, ridicând din nou arătătorul în mod solemn.

— Soldat Salinger, nu mi-a mai fost niciodată atât de frică de cineva. Ai o mutră de ucigaș.

— Așa e: am să te sugrum, ca mai apoi să te pot regreta... și să mă plictisesc. Tare-mi mai place să mă plictisesc, e preocuparea mea preferată. Așa mi-am petrecut toată copilăria. Nimeni nu mi-a făcut niciun compliment când eram mic, în afară de „are picioare puternice".

— Chiar ai picioare viguroase. Ne-am putea plictisi împreună?

— Bineînțeles. Bine ai venit în Clubul Plictisiților.

Sub pielea-i de marmură, avea organe pulsatile, tuburi complicate pline cu sânge, fiere și acid, sub această figură vibrau mușchi, nervi și oase; ar fi vrut să o descojească, să o curețe ca pe o pară pentru a-i vedea pe viu venele, să desfigureze acest înger, ca să nu mai fie captivul acestui chip, s-o mestece ca pe chewing-gum din carne de om. Incontestabil, dacă Jerry nu ar fi scris, și-ar fi putut începe o strălucită carieră de ucigaș în serie. (De altminteri, i-a și inspirat pe câte unii.)

— Și mie îmi place să mă plictisesc, a spus Oona rotindu-și paharul între palme. Când o să pleci la război, am să mă plictisesc în rochie de seară. Voi fi ultrasobră, cu capul plecat, și toată lumea va veni să mă consoleze. Voi avea

privirea pierdută în valuri, iar doctorul îmi va prescrie bicarbonat de sodiu. Haimana mică, ce-aș mai vrea să-ți fiu văduvă!

Beți morți, își descopereau întunecimi comune. Nimeni, la acea vreme, n-o avea cu umorul gotic; Kurt Cobain și Marilyn Manson (doi viitori cititori ai lui Jerry) nu erau încă născuți. Oona știa cum să stea complet nemișcată în timp ce spunea lucruri ciudate. Până la urmă, poate că avea dreptate să dorească să devină actriță.

— La înmormântarea ta, voi ține un discurs răvășitor, a spus Oona. Vei fi decorat post-mortem. Mi se va elogia devotamentul. Mi se va strânge mâna cu compătimire. Abia aștept să mă smiorcăi pe mormântul tău, Jerry. Pe urmă, o să mă căsătoresc cu un brazilian bogat și, în schimbul confortului pe care mi-l va oferi, va primi tinerețea mea și va avea și aura intelectuală a unei fiice de laureat Nobel.......... (Aceste zece puncte de suspensie nu sunt suficiente pentru a exprima momentele jenante care au urmat.)

— Ești o curvă jegoasă. Ce bine ar fi să mă pot elibera de tine. Visez în fiecare noapte la o lume minunată, în care tu nu vei fi existat. De când te-am întâlnit, fiecare clipă a vieții mele e un iad.

— Mulțumesc. Atunci, să vină războiul!

— Un toast pentru război!

Ciocnesc fără să știe că așteptările lor macabre vor fi cât de curând împlinite, dincolo de limitele oricărei disperări. Apoi Oona a lăsat paharul și a sărit să-l strângă de gât, cu ambele mâini, privindu-l fără să clipească, flămândă parcă.

— Gata, am tras destul la măsea cât să pot să-ți vorbesc pe șleau. Haide... spune... știu că vrei să-mi spui ceva ce ții în tine de luni de zile... haide... o să-ți dau o mână de ajutor ca să verși cuvintele... repetă după mine... „I love you Oona“... dă-i drumu’, știu cum stă treaba... o să-ți facă bine... sunt doar patru cuvinte... I, love, you, Oona.

— Te iubesc, Oona. Întreaga viață mi s-a dus pe copcă. Să te iubesc înseamnă sinucidere, Oona. S-a zis cu mine, sunt terminat. Nimeni nu a fost vreodată atât de fericit și de jalnic, în același timp. Ești cu mârșăvie făcută pentru mine. Aș fi preferat să-mi fie amputate ambele picioare decât să te întâlnesc în cale.

— Așa, vezi. E bine... iată-te eliberat... și acum, ascultă-mă bine. Îți accept iubirea... o păstrez cu mare grijă... privește în adâncul ochilor mei... nu știu să iubesc, dar vreau cu ardoare să mă las iubită de tine, și numai de tine, și să-ți spun de ce: pentru că, indiferent ce nimicuri aș spune, tot stai să mă asculți luându-ți aerul ăsta captivat.

— Și eu aș putea s-o fac pe actorul! Gata, batem palma: într-o zi, voi scrie cel mai frumos roman al secolului XX. Până atunci, dă-mi voie să mă ocup eu de toate, little Oona. Nu e greu să te iubească cineva. Vine de la sine și nu te poți opune. Ar trebui să fie chiar obligatoriu.

Oona l-a sărutat cu ochii închiși, lipindu-se de el, cu o exaltare exagerată. Presupun că un romancier profesionist ar începe să descrie aici peisajul oceanic care-i înconjoară, vântul, norii, iarba acoperită de rouă, eu însă nu o voi face, și asta din două motive. În primul rând pentru că Oonei și lui Jerry li se rupea de peisaj; în al doilea, pentru că nu se vedea nimic, nici măcar nu începuse să se crape de ziuă.

— Ce haios... Când mă săruți, mă cuprinde aceeași amețeală ca în ascensorul care urcă în vârful lui Empire State Building...

— Asta pentru că ești beată, scumpete. Știai că, dacă arunci un penny din înaltul clădirii Empire State, atunci când va ajunge jos, cu viteză, e ca și cum ar cântări două sute de kilograme și poate ucide un trecător? Greu de crezut, nu?

— O, Doamne, cum mi se învârte capul, simt că o să leșin...

Pe neașteptate, Oona a fost cuprinsă de o senzație de greață și, strigând „oh my God!“, s-a repezit în casă, urcând cu greu mai multe trepte deodată, cu mâna la gură, și s-a închis în baia de la etaj. Amestecul votcă–bere–vin a avut dintotdeauna darul de a distruge cu totul prima seară, dar, prin forța împrejurărilor, cei doi tineri nu știau asta, chiar dacă aveau origini irlandeze. Jerry a auzit sughițuri mai puțin romantice venind de dincolo de ușa băii de sus. A

intrat în casă. Era singur la parter, în salonul părăsit. Și-a trecut degetele peste cotoarele romanelor franțuzești din bibliotecă, reproșându-și că povestise acea istorioară de rahat cu bănuțul. Să plece, să mai rămână? Nu știa cum ar fi putut s-o ajute pe Oona fără să pară necuviincios. O auzea proferând: „Tata este Empire State Building!" Mama ei s-a trezit, a ieșit din cameră și s-a dus după Oona în baie. Jerry le auzea vorbind.

— Oona? a strigat el din josul scărilor. Vrei să te spăl eu pe dinți?

După un foarte lung moment, în timpul căruia mierlele au început să cânte în copaci, Agnes, mama Oonei, a coborât în salon.

— Oona nu se simte prea bine, cred că va trebui să plecați, nu dorește să fie văzută în starea asta.

Jerry s-a trezit în spatele ușii închise, fără să fi avut timp să spună altceva decât „îmi pare rău, spuneți-i bună seara din partea mea, omagiile mele, doamnă". Înainte de a reînchide ușa, fosta doamnă O'Neill (care mirosea și ea a alcool) a adăugat, fără agresivitate:

— I-am dat bicarbonat. Știți, e bun la orice, albește dinții, ajută la digestie, eu îl folosesc chiar în compoziția măștii de față. Oona este încă un copil, you know. Vrea să pară o femeie de lume, dar în realitate nu e decât un copilaș care are nevoie de foarte multă atenție. Suntem de aceeași părere în această privință?

— Întru totul, doar că eu...

Ușa s-a închis din nou, pe fondul acestor bâlbâieli.

De parcă ar fi fost vina lui că fata nu reușea să-și depășească timiditatea decât beată moartă. Presupusese că o irlandeză ține foarte bine la băutură. Oona reușise să-l facă să uite că nu avea decât șaisprezece ani. Jerry și-a dat seama că începea să se facă ziuă. Vara, nopțile sunt scurte pe plajele din New Jersey; soarele apune; câteva pahare mai târziu, răsare. Aici, cineva precum Sylvia Plath ar fi adăugat o frază fotosensibilă, de genul: „Soarele dimineții, pur și simplu strălucea printre frunzele verzi ale plantelor din micul vitraliu, iar motivele florale de pe divanul acoperit cu stofă de bumbac cu imprimeuri erau naive și trandafirii în lumina dimineții". Îmi plac aceste momente de respiro, care-l lasă pe cititor să răsufle, să bea ceva sau să meargă să se pișe. Ah, de-aș ști să scriu și eu așa. Voi spune doar că prima rază de soare era violet și că totul era extrem de frumos.

Mergând singur pe faleza de la Bradshaw Beach, trecând prin fața cinematografului închis, cu fața spre valurile neguroase și zgomotoase, Jerry își spunea că nu se simțise niciodată mai fericit ca în noaptea aceea. De câte ori în viață ai parte de o întâlnire perfect reușită? O dată. O singură dată, o știți la fel de bine ca și mine.

Jerry se scărpina în cap, repetând cu voce tare aceeași întrebare: „Doamne, în ce m-am băgat?" Respira zgomotos și-și încrunta sprâncenele. A o săruta pe fata pe care o venerezi cel mai mult pe lumea asta este o adevărată victorie, dar dacă fata vomită imediat după, ce înseamnă asta? Poate e dovada că într-adevăr o răscolise. Până-n stomacul pe care i l-a-ntors pe dos, ca pe o mănușă. Sau poate a dezgustat-o și, începând din acea zi, numele lui Jerry Salinger va fi sinonim cu greața. Nu știa dacă trebuia să spere că ea își va aminti tot sau că a doua zi va uita complet ce se întâmplase. A te îndrăgosti înseamnă a avea o nouă problemă de rezolvat. Era mai bine să o sune sau să-i scrie o scrisoare? Cum să o revadă fără a părea că se ține ca scaiul de om? Cum să fii admirat de un copil răsfățat pe care toată lumea bună a New Yorkului îl admiră? Jerry intrase în război cu mult înaintea țării sale.

---

[4] În franceză, actul ratat, în sens psihanalitic, *jambes écartées* — *dents écartées*. (*N.t.*)

[5] Prima nuvelă publicată de Truman Capote, *My Side of the Matter*, a apărut în 1945 în *Story*, aceeași revistă care mai înainte publicase *The Young Folks*, primul text al lui J.D. Salinger, în martie 1940. Cu cinci ani înaintea lui. (*N.a.*)

[6] *Qu'ils tinssent encore debout* — ironie filologică făcând referire la un timp verbal specific limbii franceze numit de fapt conjunctiv „imperfect" în franceză. (*N.t.*)

IV

The toast of cafe society

Se spune că poți ucide pe cineva
dacă îi răpești prima dragoste. O pierdere
care îți transformă chimismul interior.
CAROL MARCUS MATTHAU

La întoarcerea la New York, Oona nu a dat uitării cele întâmplate, dar s-a prefăcut că nu-și amintește sfârșitul serii de la Point Pleasant. Jerry nu i-a mai vorbit niciodată despre asta. Și-au petrecut toamna și iarna lui 1941 flirtând, fără a pomeni vreodată de mica ei problemă gastrică. Era pentru prima dată când și unul, și celălalt se considerau a fi „în cuplu"; totuși, nu se țineau de mână în fața prietenilor lor.

Prima dragoste este rareori cea mai reușită ori perfecțiunea întruchipată, dar rămâne... prima. Iată un fapt incontestabil: niciunul dintre cei doi nu va uita vreodată aceste începuturi. Jerry o aștepta pe Oona la ieșirea de la Brearley School, se plimbau prin Central Park, se întâlneau în apartamentul gigantic al actriței Carol Marcus, situat pe colțul dintre Park Avenue și strada 55, sau în cafenele, în magazine cu jucării, mergeau la cinematograf. Aveau în continuare masa numărul șase la Stork Club, aveau banca lor, în Washington Square, librăria preferată (Strand, pe strada 4) de unde furau cărți la mâna a doua și declamau cu voce tare frazele pe care cititorii dinaintea lor le subliniaseră. Strâns lipiți unul de celălalt, dădeau de mâncare veverițelor, să sărutau din când în când sau citeau reviste de cinema. Trebuie să fii cu adevărat foarte îndrăgostit ca să suporți să citești o revistă de cinema în doi; într-un fel, erau echivalentul unui cuplu care, în secolul al XXI-lea, se uită la televizor fără a-i păsa cine ține telecomanda. Își cumpărau cornete cu castane coapte când ieșeau din marele magazin Bendel cu buzunarele pline de nimicuri furate. Între șaisprezece și douăzeci și doi de ani, atunci iubești cu adevărat. Iubirea este absolută, fără cel mai mic dubiu, fără nicio umbră de ezitare. Oona și Jerry așa se iubeau, fără a cugeta, cu ochii holbați. Uneori, el îi strecura mâna pe sub rochie pentru a-i mângâia sânii proaspeți prin sutien, până când ea îl implora să se oprească, și-și închidea ochii pentru a-l săruta, strângându-l foarte tare ca și cum ar fi vrut ca el să continue.

— Înainte de tine, nu am iubit niciodată, spunea el.

— Nu vorbi despre ceea ce nu cunoști, îi răspundea ea.

El îi citea primele sale nuvele: *Du-te să-l vezi pe Eddie*, *Inima unei povești*

sfâșiate, *Lungul început al lui Lois Taggett*. Ea îi vorbea despre personajul de ingenuă pe care urma să îl interpreteze la teatru, în *Pal Joey*, o comedie muzicală care, după război, în 1957, a devenit film (cu Frank Sinatra, Rita Hayworth și Kim Novak). Își povesteau totul, vorbeau despre frații și surorile lor, se plângeau de părinți (prea prezenți pentru el, prea absenți pentru ea). Nu făceau dragoste, dar când dormeau împreună se strângeau în brațe, îndelung, în pijama și cămașă de noapte, până ajungeau lac de sudoare. Oona refuza să-și scoată chiloții, iar Jerry sfârșea prin a juisa în indispensabili, abținându-se să geamă. Îi respecta virginitatea. Ea repeta tot timpul: „O copilă nu-și poate permite să rămână însărcinată". Era uluit să o poată ține în brațe, să-și strecoare vârful limbii în gura ei roșie, să-și treacă degetele prin păru-i mătăsos și unghiile pe spatele gol, cu degetele depărtate imitând picioarele unui păianjen care urcă de-a lungul coloanei vertebrale, să-i simtă pieptul lipit de al lui, fremătând, ore întregi, și respirația pe gât. Ce lux! Jerry și Oona erau foarte senzuali, deși caști; e greu de înțeles în secolul al XXI-lea, când ți-o bagi doar ca să dai bună ziua, dar aceste vagi dezmierdări, aceste nedefinite împingeri și strânsori le erau de ajuns. Nu era nicio grabă; ea era prea tânără pentru a se mărita, iar el o făcea pe blazatul pentru a nu o sufoca. Ea suspina cu gura întredeschisă la mângâierile lui, iar el o privea cum dormea, numărându-i alunițele de pe spate și de pe brațele albe; a-i contempla pistruii era pentru el ca observarea stelelor de pe cer: se recunoștea învins în fața misterului suprem. Jerry era un puștan frumușel, și-ar fi putut pierde virginitatea cu fete mai puțin sălbatice, dar prefera să alinte această starletă infantilă. Felul ei de a rezista avansurilor lui era de mii de ori mai erotic decât o noapte oarecare în compania unei târfe cu sâni mari, pe nume Samantha.

Ce informații găseai în materie de sex în New Yorkul anilor 1940? Răspunsul e simplu: nimic. Nici imagini erotice, nici poze porno, nici filme „hot", nici romane sexuale. Nicăieri nu era disponibilă nicio instrucțiune privind vreunul dintre modurile de utilizare ale relațiilor corporale. Iată în ce constă principala schimbare, dacă e să comparăm New Yorkul din 1940 cu cel de astăzi, în care adolescenții au acces nelimitat, instantaneu și gratuit la toată pornografia din întreaga lume. Deși extrem de atrași unul de altul, Jerry și Oona erau complet paralizați din punct de vedere sexual, pentru că nimeni nu le explicase cum se face dragoste, nici cum ar putea depăși oribilul blocaj al îndrăgostirii. Prea respectuos, Jerry nu îndrăznea să o bruscheze, iar la rândul ei, Oona era prea timidă pentru a-l încuraja (și foarte speriată la ideea de a rămâne însărcinată).

Cum nu se puteau vedea acasă la Oona, care locuia cu mama ei la hotelul Weylin, pe Madison Avenue, întâlnirile lor aveau loc fie, uneori, într-o cameră pe care Jerry o închiriase cu săptămâna, fie, cel mai adesea, la Carol. Trebuia să fie foarte atent să nu facă zgomot. Părăsea apartamentul în vârful picioarelor, în toiul nopții, închizând foarte încet ușa în urma lui, după care o lua spre casă pe jos, cu surâsul pe buze și cu frustrarea în pantaloni. Lipsa de satisfacție îi sporea veselia, așa cum chipul extatic al unor călugări reprezintă o excelentă publicitate pentru castitate. Nimic însă nu îi interzicea să-și ofere de unul singur, în propriul pat, un orgasm violent, gândindu-se la săruturile pline de nesaț ale Oonei, la pielea ei netedă, la parfumul de bebeluș, la tenul alb ca laptele, la ochii pe jumătate închiși, la chiloțeii ei albi de fetiță, la piciorușele arcuite, la alunițele de pe sâni, gura de vampă, suspinele în urechea lui, limba cu savoare de fruct oooh yyeeess.

Când ieșea cu gașca de prieteni, Oona ajungea uneori în toiul nopții, venind să doarmă cu el, pentru că ura să doarmă singură. Împrăștia peste tot miros de alcool și tutun, dar el era fericit să o primească în camera închiriată, de Poet Blestemat. Ea avea nevoie să vorbească, să fie răsfățată, acoperită de sărutări caste, să-și găsească liniștea în brațele lui de îndrăgostit. Îi spunea tot timpul că-și detestă corpul, se considera mică și cam rotofeie și, în ciuda protestelor, îi cerea să stingă lumina. După care adormea în poziții de neînțeles, sforăind sau mușcând un colț al feței de pernă. Alteori se comporta ca o prințesă care dă ordine: „Dezbracă-mă tu, please... Spală-mă pe dinți, te rog, sunt foarte obosită... Poți să-mi aduci un pahar cu apă?..." Pe Jerry nu îl deranja

că era tratat ca un valet, câtă vreme îi putea admira picioruşele subţiri. Într-o seară i-a băut şampanie dintr-un pantof. O, Doamne, acest picior alb care se cambrase ieşind din pantoful decupat, de bal... Degetele ei de la picioare, cu unghiile lăcuite, atingând uşor pielea pantofului, împurpurându-se înainte de a se elibera... E prostesc, dar la douăzeci şi doi de ani eşti mândru că o asemenea frumuseţe te-a ales, chiar şi numai pentru a adormi în patul tău, în timp ce tu o scarpini în cap până când ajunge să toarcă asemenea unui motan, în timp ce tu te îmbeţi cu aroma ei de alcool şi ţigări. După ce pleca, Jerry regreta că nu a fost mai exigent cu ea. Se îndoia, poate, că gentileţea, blândeţea, mângâierile pe spate erau o investiţie care va ajunge să fie odată şi-odată amortizată?

Mai dispuneau şi de dansul la Stork Club. Petrecerea nu era aceeaşi când se dansa pe ritmuri de jazz. Pe lângă faptul că apropia trupurile, orchestra oferea şi un subiect de conversaţie.

— Aşteaptă să intre clarinetul, spunea Jerry, o să vezi că tipul e un poet al sunetului.

— Nu, chitaristul e mai bun, răspundea Oona, vorbeşte cu degetele, nu alta.

— Ba deloc, eşti surdă sau ce? Ascultă acest solo de baterie, e nebun băiatul ăsta: îţi mângâie pielea cu washboardul lui cum ar dezmierda fesele unei negrese.

— Taci şi tu două zecimi de secundă şi savurează trompeta, necioplitule! Gagiul ăsta dă afară din el nişte note care-l omoară în public.

Woody Allen are dreptate: totul s-a schimbat de când cu rock'n rollul. Acum lumea nu mai aşteaptă ca fiecare membru al formaţiei să-şi facă turul de onoare (mai puţin când grupul se numeşte Led Zeppelin). Înainte ca discoteca să fie inventată, muzica se *asculta* cu adevărat; niciodată nu era de două ori la fel şi nici nu era un zgomot de fond preînregistrat, făcut pentru a ascunde nimicul.

— Ştii să dansezi charleston? îi striga Oona.

— Dansul ăla de boşorogi?

— Hai, măcar încearcă: îţi mişti braţele şi îţi arunci picioarele înainte, dar nu amândouă odată, că-ţi spargi mutra!

„Nu avea decât un singur defect: era perfectă. În afară de asta, era perfectă“, va scrie mai târziu Truman Capote despre Oona O'Neill, prietena lui din copilărie, pe când se distrugea la Studio 54, trăgând coca pe nas, linguri întregi, privindu-i pe efebi tropăind în dancefloor, în anii 1970. Adevărat: problema Oonei era propria perfecţiune. Străduindu-se din răsputeri să-şi ascundă angoasele sub masca unei bune-cuviinţe excesive, exista riscul ca într-o zi să explodeze (ceea ce i se va şi întâmpla, la cincizeci şi doi de ani). Jerry însă era departe de a fi perfect: avea un caracter murdar şi o ambiţie nemăsurată. Era posesiv, megaloman şi iritabil. Momentele lor de bucurie absolută, nepătată nu vor dura decât câteva săptămâni, timp în care Oona va începe să se cam sature de acest cavaler aflat cu totul la dispoziţia ei, dar prea exclusivist, iar el să perceapă (înaintea ei) că o cam plictisea şi că gusturile, aspiraţiile şi felul de a trăi le erau de-a dreptul incompatibile. Nu reuşea să găsească o rezolvare, dar cum nu era orb, ştia că, în fond, părăsită de tată, Oona nu va iubi niciodată pe nimeni, aşa cum, de altfel, avusese extrema amabilitate de a-l preveni atunci, pe boardwalk-ul de la ea de-acasă, ca fată de New Jersey ce se afla.

— Ce tot cauţi cu toantele alea? a întrebat-o Jerry într-o seară, când nu mai contenea s-o agaseze. Prietenele tale sunt nişte inculte. Nu ştiu decât să tragă la măsea, gândindu-se cum să se mărite cu vreun milionar, altceva nu le trece prin minte. Nu vezi că n-au nimic în cap?

— Compania lor mă linişteşte, a răspuns Oona. Îmi place că se străduiesc tot timpul să pară în toane bune, „Poor Little Rich Girls“. Am nevoie să mai uit de ale mele.

— Şi eu la fel, încetând să le văd.

Lipsa de somn lăsa urme pe chipul fetei. Mai tot timpul erau petreceri acasă la Carol, cu punch adus la discreţie de servitori în costume albe, care strângeau, în prealabil, covoarele din living, părinţii fiind exilaţi la etaj. Când ajungea la el, în plină noapte, ochii Oonei erau încercănaţi, faţa palidă, dinţii

înnegriți din cauza vinului roșu, iar părul ei emana un miros de cenușă. „Iată cum o să fie dacă o iau de nevastă", își zicea Jerry. „Trebuie să-i fac vânt cât mai degrabă, numai așa mi-o voi putea păstra inocentă în memorie." Ochii lui Jerry voiau să pară cinici, dar nu-i reușea niciodată figura. Era înflăcărat, în ciuda voinței lui.

— M-am săturat să văd cum te distrugi singură, a spus Jerry.

— Ca să încetez să mă mai văd cu prietenii, va trebui să mi se taie firul de la telefon. Ai un foarfece potrivit?

— Nu ești obligată să dai fuga ori de câte ori te sună.

— Îți dai seama cum ar fi ca toată lumea să aibă un telefon portabil în buzunar? Ar fi un coșmar, e clar că nu s-ar mai putea trăi. Am fi deranjați tot timpul.

— Ia nu mai schimba subiectul! Știi foarte bine că o asemenea oroare nu va fi niciodată posibilă: întotdeauna va fi nevoie de un fir care să stabilească o legătură între oameni.

Romancierul urmaș este în măsură să își contrazică ilustrul personaj înaintaș în privința acestei chestiuni.

— Se poate trăi o viață liniștită cu tine? a întrebat Oona, vreau să zic fără să ne certăm tot timpul?

— Dintre noi doi, eu sunt cel mai calm. Tu ești cea care își pierde timpul — și, pe cale de consecință, și pe-al meu — cu această bandă de nictalope superficiale.

— Haide, ești prea serios. Și-apoi, mie-mi place foarte mult această oboseală a mea. Și să dorm până târziu. Să nu trebuiască să mă gândesc tot timpul la câte ceva. E plăcut să dormi de-a-n-picioarelea. Problemele se estompează... Îmi sunt prieteni, țin la mine, sunt haioși. Ne distrăm împreună, e grav?

— Nu te distrezi deloc, uite ce față ai! Profită de politețea ta pentru a te trage după ei în alcoolism și în trăncăneli superficiale. Adevărul e că ești incapabilă să stai singură. Îți este frică să fii doar cu tine însăți. Fugi de tine ca de ciumă!

— Oh, ajunge, morocănosule! Relaxează-te și tu puțin, dacă vrei să fii scriitor. Știi cam câtă șampanie bea Fitzgerald într-o seară? Destul cât să aibă chef să-l despice în două pe barman pentru a vedea ce are pe dinăuntru.

— Și barmanul este de acord? Să-ți spun ceva: acest barman, sunt eu, OK? Și nu vreau ca tu să-mi tai sufletul în două! Salutare!

Jerry pleca, dar se întorcea întotdeauna, și Oona o știa. Putea să reziste multor tentații, dar nu și suferinței fără margini pe care i-o provoca Miss Oona O'Neill. „Ah, suferința! Suferința de a te afla în picioare, lângă ea, fără a putea să te apleci și să-i săruți buzele dezlipite una de alta! O suferință de nedescris în cuvinte!" De data aceea însă, ea l-a prins totuși de braț.

— Ar trebui să faci ca mine, i-a spus. Să porți conversații frivole, astfel încât să păstrezi esențialul pentru cărțile tale. Important pentru un scriitor este ce scrie, nu ce trăiește.

— Refuz să-mi pierd timpul, i-a răspuns Jerry.

— Vorbești exact ca tata, omul cel mai fățarnic pe care l-am întâlnit vreodată.

— Știu. A spus-o într-un interviu: „Writing is my vacantion from living" („A scrie înseamnă a-mi lua vacanță de la a trăi").

Când trioul de prietene lua prânzul la Oak Room, restaurantul hotelului Plaza, printre palmieri în ghivece și amăgitoare străluciri de imitații grosolane, ar fi putut fi luate într-adevăr drept Andrews Sisters. De altfel, Truman Capote le poreclise „Rhum and Coca-Cola", iar Jerry adăugase: „Working for the yankee dollar", ceea ce însemna că le considera curve. Jerry era sătul până-n gât să iasă cu acest grup de adolescenți alcoolici, dar era singura lui șansă de a o vedea pe Oona. Ea dormea din ce în ce mai des la Carol Marcus, în imensul apartament din Park Avenue, slujită ca o regină de către cei optsprezece servitori, și nu se despărțea niciodată de cele două „surori adoptive", Carol și Gloria. Oamenii le întrebau adesea:

— Sunteți surori? Triplete?

— Nu, suntem doar sosii. Dar nu se mai știe care pe care o imită.

— Luate fiecare în parte, suntem înfiorătoare, dar împreună facem ravagii!

Maică-sa o lăsa pe Oona să doarmă prin străini de pe la cincisprezece ani, ceea ce îi permitea să-și facă timp pentru a scrie și a-și vedea noul amant, fără știrea fiică-sii. Această înțelegere tacită le mulțumea pe amândouă, mai ales de când Shane (fratele mai mare cu cinci ani al Oonei) spălase putina către Bermude, pentru a fuma hașiș.

— Mama e la agățat și e deprimată, tata locuiește în San Francisco și nici măcar nu-mi răspunde la cărțile poștale... Să luăm partea bună a lucrurilor: asta mă transformă în fata cea mai liberă din tot New Yorkul!

Întreg orașul admira fără rezerve acest trio de tinere la modă — Oona, Gloria și Carol — care numai împreună se îmbrăcau, se machiau, luau prânzul, cina, dansau, beau, dormeau. Străluceau toate trei, cu ochii fardați și conturile în bancă ale părinților. Jerry a înțeles foarte repede că nu era bine să te bagi între ele. Nu avea altă șansă decât să le urmeze ca un caniș.

Iată sportul lor preferat: să se plimbe în sus și în jos pe Fifth Avenue, imitând accentul fonfăit al actriței Mae West.

Gloria: „When I'm good, I'm verry good. But when I'm bad, I'm better“.

Carol: „I'll try everything once, twice if I like it, three times to make sure“.

Truman: „Good girls go to heaven, bad girls go everywhere“.

Oona (ținându-se de nas): „I used to be Snow White, but I drifted“.

Truman: „Ten men waiting for me at the door? Send one of them home, I'm tired“.

A traduce glumele legendarei Mae West nu e lucru simplu, dar constrângerea amicilor mei francofoni mă obligă să încerc:

„Când sunt bună, sunt foarte bună. Dar când sunt rea, sunt și mai bună“.

„O dată încerc orice, de două ori dacă îmi place, a treia oară ca să fiu sigură“.

„Fetele bune ajung în rai, fetele rele ajung oriunde“.

„Cândva eram Albă ca Zăpada, dar m-am murdărit între timp“.

„La ușa mea sunt zece bărbați? Spuneți-i unuia dintre ei să plece, sunt obosită“.

Jerry nu avea habar de citatele din Mae West, dar a povestit o scenă de film în care un îndrăgostit în lacrimi se ține după ea până în cabina de machiaj. Ea oftează și ridică ochii spre cer în timp de tipul o imploră: „M-ați adus în pragul demenței, de când v-am văzut pentru prima oară sunt nebun după dumneavoastră, iar, dacă va continua așa, o să mă trimiteți la azil!“ Mae îl privește înduioșată și îi răspunde calm: „Atunci, mai întâi să vă chem un taxi“.

Povestea lui Jerry le-a amuzat foarte tare pe fete. Citarea actriței avea un scop ascuns: Oona o admira pentru că era prima femeie fatală care își bătea joc de personajele masculine cu atâta dezinvoltură. Înainte de asta, codul bunelor maniere pretindea să fluturi, îndrăgostit, din gene; odată cu Mae West s-a născut conceptul de bărbat-obiect (astăzi i se spune „toy boy“). Actrița a revoluționat condiția femeii tot atât de mult precum Simone de Beauvoir. După Mae West, băieții nu au mai îndrăznit să le spună fetelor „te iubesc“, de teamă să nu pară ridicoli sau demodați.

Deși nu prea își permitea, pentru că era cel mai mare dintre ei, Jerry plătea adesea nota de plată, cu un aer din ce în ce mai întunecat, bombănind superficialitatea acestei asociații de răufăcători. Săptămânile curgeau și Oona refuza în continuare să se culce cu el, găsind false scuze ca să îl vadă din ce în ce mai puțin. De pildă, o dată i-a explicat cu naivitate că petrecuse noaptea dansând în picioarele goale în grădina familiei Vanderbilt, ascultând *Moonlight Serenade*, și cât de tare o făcuse acest cântec să se gândească la el... Jerry s-a sufocat de furie. Iată care era drama: tot urmând-o ca un cățeluș, a sfârșit prin a și deveni unul, în propriii lui ochi. Bineînțeles, cu cât Oona îi scăpa mai mult printre degete, cu atât o dorea mai tare. Și cu cât se distra, bea, roșea, juca gin-rummy la Stork cu boșorogi, izbucnind în râs și dezvăluindu-și frumoșii ei dinți, cu atât Jerry se bosumfla mai tare în colțul lui, posomorât și taciturn ca o barză mare, mânjită toată cu păcură.

— Ești lunatic, i-a zis Oona. Acum ești vesel și dintr-odată devii nefericit. Peste șaizeci de ani se va spune: ești bipolar. Dar în clipa de față ești doar imprevizibil, la fel ca tata.

— Tu ești cea care mă deprimă. Nu știu ce găsesc la tine. Nu poți să te declari Irlandeza Dislocată și, în același timp, să nu-ți pese de ceea ce se întâmplă în Europa.

— A, despre asta era vorba. Iar o bagă pe-aia cu războiul. Atenție, o să ajungem să ne luăm la ceartă.

— Vrei să continui să te distrezi ca și cum criza n-ar fi existat? Numai că astăzi toate acele flappers fie vagabondează în zdrențe, pe străzi, fie sunt măritate, iar tatăl tău a înțeles toate aceste lucruri: dacă piesele lui sunt atât de sinistre este pentru că toți cei care o țineau tot într-o petrecere s-au sinucis în 1930. În prezent nu mai e nimic de râs, numai disperarea merge pe piață, doar frica se mai vinde.

— Da, îmi pare foarte rău că m-am născut în 1925. Adu-mi aminte să-mi corectez data de naștere.

— Petrecerea s-a sfârșit cam pe când aveai patru ani.

— Și războiul a început la paisprezece. Super. Îți mulțumesc pentru lecția de aritmetică. Dar nu am de gând cu niciun chip să-l las pe Adolf Hitler să-mi otrăvească tinerețea!

Jerry se gândea în sinea lui:

„Trebuie să fac ceva pentru a nu mai fi invizibil. Îmi doresc să fiu iubit de această fată pe care o urăsc. Îmi doresc ca disprețul să se mute în altă tabără. În ceea ce scriu trebuie să fiu mai monstruos decât ea. Dragostea? Vă rog, fără termeni obsceni, suntem între gentlemeni. La început, a fost vorba cel mult despre o curiozitate de ambele părți. Oare această persoană îmi poate face rău? Iubirea este utopia a doi egoiști solitari care vor să se ajute reciproc pentru a-și face condamnarea suportabilă. Dragostea este o luptă împotriva absurdului prin intermediul absurdului. Este o religie atee. Chiar dacă e doar temporară, care e problema? De altfel, și viața e la fel. O, Doamne, cât o urăsc când o văd, dar e și mai rău când nu o văd...“ Pentru o descriere realistă a ceea ce se petrecea în mintea lui Jerry va trebui ca acest paragraf să fie recitit iar și iar.

Numai că Oona îl privea zâmbindu-i, iar el înceta să se mai gândească la toate acestea, privindu-i pierdut gropițele din obraji. Uneori, ea își dădea seama de puterea pe care o exercita asupra lui; atunci nu mai reușea să îi ascundă faptul că ea câștigase lupta. Jerry își dorea ca un alt război să izbucnească și să îl elibereze de cel pe care îl pierdea seară de seară.

Într-un final, Oona nu-i mai dăruia săruturi, iar el încerca să-și vâre limba într-o gură ce rămânea închisă. Dar cel mai dureros lucru era politețea ei. Uneori, Oona stătea întreaga noapte lungită alături de el, în pat, îmbrăcată, nemișcată, tăcută și deprimată și, pentru a nu-i provoca suferință, îl lăsa să-i mângâie sânii, fără să facă nicio mișcare. O fată frumoasă, împietrită în ceea ce fusese și nu mai era iubire, înseamnă, poate, cea mai grea umilință pe care ar avea-o de îndurat un bărbat.

Iată ce s-a petrecut în timpul iernii lui 1941:

– 15 brunch-uri la Oak Room, în Plaza, pentru a se recapitula ororile spuse de Truman în ajun;

– 23 de beții la Stork Club, la La Martinique, la Rainbow Room, la Delmonico's și la Copacabana;

– 4 tentative de a patina cum trebuie în Central Park;

– 13 pete de vin roșu pe banchetele în dungi din El Morocco și 22 de pete de ceară de lumânare pe fețele de masă albe din Club 21.

– un turneu al bistrourilor franțuzești — în semn de solidaritate cu mișcarea de Rezistență — la Café Pierre, la Versailles și la Coq Rouge;

– 18 reprezentații ale piesei de teatru *Pal Joey* la Maplewood, în care Oona avea o scurtă, dar adorabilă apariție în picioarele goale;

– 12 după-amiezi de cumpărături la Bloomingdale's, Bergdorf & Goodman, Macy's;

– 2 baluri la Waldorf Astoria și un altul la Roseland Ballroom + un bal mascat în Iridium Room, la St. Regis;

– pe 7 decembrie 1941, 360 de avioane de vânătoare japoneze au distrus 188 de avioane și au scufundat 7 vapoare americane lângă Insula Oahu din Hawaï, în portul Perlei (Pearl Harbor), botezat astfel pentru că acolo se găseau stridii producătoare de perle. Numărul victimelor (2 335 morți) a fost aproape același ca în timpul atentatului asupra World Trade Center, din 11 septembrie 2001, șaizeci de ani mai târziu (2 606 morți), care va provoca și de această dată intrarea în război a Statelor Unite.

V

În așteptarea războiului

Pe atunci, copiii respirau aerul acestui cer fără pată,
pe care strălucește atâta glorie, pe care sclipește oțelul.
Știau bine că erau sortiți hecatombelor. (...) Și, chiar dacă aveau
să moară,ce mare lucru? Pe atunci, moartea însăși
era atât de frumoasă, atât de măreață, atât de fastuoasă
în purpura ei fumegândă!

ALFRED DE MUSSET

Confesiunea unui copil al secolului, 1836

Când se apropie un război, nu există decât două reacții rezonabile:

– să te distrezi cât mai mult posibil, cât încă mai este timp;

– să te îngropi într-un adăpost, cu provizii și arme.

Jerome Salinger va alege o a treia opțiune. Chemat la arme — președintele Roosevelt tocmai introdusese serviciul militar obligatoriu —, s-ar fi putut sustrage obligațiilor militare, din motive de sănătate: în cursul vizitei medicale, medicul militar îi diagnosticase o insuficiență cardiacă. În loc să profite de acest noroc pentru a fi reformat, Jerry a insistat prezentându-se voluntar la biroul de recrutare. Sergentul a încercat să-l descurajeze:

— Vreți să împușcați naziști? Păi mai întâi va trebui să vă antrenați.

Ținea să se înroleze pentru a nu fi nevoit să preia compania tatălui său. Nu avea chef să se ocupe de importul de șvaițer, gândindu-se că războiul avea să-i furnizeze un subiect: la urma urmelor, Fitzgerald își scrisese prima carte în armată. „Războiul, mai degrabă decât brânzeturile!", își spusese, așa cum alții, la aceeași vârstă, visau să fie sau Chateaubriand, sau nimic. A trece din Park Avenue în serviciul de informații al US Army nu era un gest de deznădejde, ci o încercare de a împlini visul lui Fitzgerald.[7]

Jerry își dorea să dea dovadă de curaj și pentru a-și crește prestigiul în ochii Oonei. Efectuându-și studiile în academii militare, nu era un strălucit absolvent de Harvard, dar cunoștea uzanțele și cutumele armatei americane: știa că viața în garnizoană îți lasă timp liber pentru scris. Războiul îl îngrijora, ca pe toată lumea, nu și meseria de soldat. De altfel, credea că va fi repede înaintat la rangul de ofițer și, deci, avea să fie mai puțin expus decât un soldat de rând. Avea să se simtă mai în largul lui în mediul militar decât în costum și cravată, la Plaza, alături de orfanele unor celebrități, și își zicea că, îndepărtându-se de Oona O'Neill, va câștiga un plus de mister în ochii ei. Vedea cu ochii minții scena în care băiatul frumos, în uniformă, își ia adio de la logodnica înlăcrimată, pe chei, și fumul pachebotului care se îndepărtează spre sudul Angliei. Cu siguranță, Oona avea să se înmoaie toată în fața unei asemenea demonstrații de virilitate și de bravură, ca o prințesă dintr-un castel medieval trimițându-și viteazul cavaler în cruciade, nu fără a-i strecura în mână cheia centurii de castitate... Lucrurile nu s-au petrecut întocmai cum le planificase. Oona nu a venit să-și ia rămas-bun. În timpul ultimei seri petrecute împreună, l-a anunțat că va pleca să trăiască la Los Angeles.

— Tu te pregătești s-o ștergi spre est și eu spre vest, i-a spus ea. Este ceea ce se numește un cuplu modern. Voi merge să o reîntâlnesc pe mama în California, e mai bine pentru cariera mea de actriță. O să iau cursuri de artă dramatică acolo. Te rog, nu te supăra pe mine. Îți admir simțul datoriei, dar și eu, la rândul meu, trebuie să evoluez.

Ce putea să-i răspundă? Mama Oonei plecase să trăiască la Hollywood, unde spera să își poată vinde scrierile caselor de producție. Agnes Boulton O'Neill lucra la un roman intitulat *Tourist Strip* și, ca urmare a restricțiilor locative generate de efortul de război, locuia într-o casă mobilă... Gloria și Carol emigraseră și ele pe coasta de vest. Plecarea Oonei spre Los Angeles era previzibilă... dar Jerry, orbit de război, nu a văzut sosind clipa.

— Dar... o să mă aștepți?

— Haide, nu te mai văicări așa, parc-ai fi Scarlett O'Hara!

— Nu mă mai iubești?

— Te-am prevenit că sunt o persoană cu handicap sentimental. Nu mai pune atâtea întrebări, nu e bărbătește. Nu este sfârșitul lumii, o să ne scriem...

— Ba da, chiar e sfârșitul lumii. Nu înțelegi? Exact asta se întâmplă: sfârșitul lumii. Dacă nici războiul ăsta nu înseamnă sfârșitul lumii, atunci ce vrei mai mult?

— Ușor de zis. Refuz să-ți cânt în strună când aluneci pe panta ta binecunoscută.

— Ăsta este adevărul. S-a ales praful de tot, e înspăimântător, țara noastră tocmai a declarat război unei jumătăți de planetă și mai vii și tu cu despărțirea noastră, de parcă o tragedie mondială nu ar fi de ajuns. Îmi bag picioarele, mă duc să mor acolo și așa vei scăpa de mine.

— Ei, nu răstălmăci cuvintele, tu ai vrut să te înrolezi, eu nu ți-am cerut

nimic. Cum de ai îndrăzneala să mă părăsești? Nu vrei să știi cum se termină filmul?

— Ia te rog, nu-mi vorbi mie de cinema, Miss Glamour. Bine că mi-ai deschis ochii: ai fost întotdeauna o actriță banală, tatăl tău avea dreptate, ai visuri de midinetă ca toate debilele de vârsta ta, vrei să fii celebră, bravo, bine ai venit printre miriadele de licurici atrași de neoanele de pe Sunset Boulevard... Hai să ne sărutăm pentru ultima dată, vreau să te văd jucând scena despărțirii... Gata pentru motor? Rolling? Și... acțiune!

— Fii atent la buzele mele: DU-TE, LA, DRACU'. OK?

— Exact ăsta îmi e programul pentru anul care urmează.

Ultimul lor sărut a fost asemenea celor din filme, când actorii închid ochii și se sărută în colțul buzelor, prefăcându-se că se iubesc, așteptând să strige cineva „Tăiați". Numai că unul dintre ei nu se prefăcea.

[7] Întreaga sa viață, F. Scott Fitzgerald s-a plâns că nu a făcut războiul din 1914–1918, precum Hemingway sau Dos Passos. După încheierea studiilor la Princeton, viitorul autor al romanului *Marele Gatsby* a fost angajat, în 1917, într-o tabără de instruire pentru ofițeri, devenind apoi locotenent în Regimentul 67 Infanterie din Alabama, unde a fost aghiotantul generalului, fără să participe vreodată la luptele din Primul Război Mondial din Europa. În zilele noastre e greu de crezut că în prima jumătate a secolului al XX-lea tinerii americani se îmbulzeau să meargă într-un loc în care alții urmau să tragă în ei. (Nota autorului pus la adăpost, care și-a făcut stagiul militar, mulțumesc lui Dumnezeu, pe timp de pace, la Regimentul 120 Intendență, în timpul iernii lui 1987.)

27 aprilie 1942

Dragă Oona,

Îți scriu în uniformă fercheșă și seducătoare, ca să te rog să mă ierți. Am fost grosolan ultima dată când te-am văzut. Mi-e rușine de sentimentalismul meu. Probabil că moștenesc de la mama gustul pentru melodramă. O irlandeză ar trebui să poată ierta această manie ridicolă. Tocmai am fost încorporat la Fort Dix, New Jersey, cu numărul matricol 32325200. Serviciul militar e o chestie pasionantă, cu o singură condiție: să nu îți folosești niciodată creierul. Sergenții au oroare de soldații care pun întrebări. Un G.I. nu trebuie să gândească. Un soldat nu este o ființă umană, ci doar un număr gata să ridice arma când sergentul spune „Prezentați arm'!" În restul timpului: gură de hrănit, efecte prost aranjate, dulap murdar, goliți-mi toate astea pe jos, și apoi, de la capăt: inspecția privind ceruirea bocancilor, demontarea și remontarea armei de asalt, trageri la țintă, marșuri forțate cu rucsacuri de-o tonă, învățarea montării cortului prin vreo văgăună înghețată. Un bun soldat adoarme seara imediat, fiindcă oricum nici nu mai știe cum să-și țină ochii deschiși. Problema mea: mă gândesc la toate lucrurile pe care nu am apucat să le facem împreună, pe plaja de la Point Pleasant sau în patul meu newyorkez. Îmi amintesc de noi, în ceainăria aia pentru doamne bătrâne, unde mi-am lăsat toți banii pe-o lună ca să-ți ofer un ceai și două prăjiturele, mi-e rușine când mă revăd așezat lângă acel copac din Central Park, cu capul tău pe genunchi, forțându-te să asculți o lectură pretențioasă din nuvelele mele aflate pe calea nepublicării, în chiar acest moment strâng, lipită de pântece, scrumiera de la Stork Club... E talismanul meu, o port cu mine peste tot. Când un camarad de arme mă întreabă de ce naiba am o scrumieră din porțelan în rucsac, în loc să aduc portocale sau whisky, ridic ochii spre cer și îi răspund: „Ca să mă plictisesc mai bine". De obicei, tipul ridică din umeri, strivindu-și chiștocul de barza de pe fundul scrumierei. Atunci îmi vine să-l plesnesc, dar mai apoi nu o fac pentru că 1) sunt un soldat pacifist și 2) are umeri de quarterback.

Cum am un pic de timp liber, îmi aștern gândurile pe coala asta de hârtie

azurie. Te rog să mă ierți dacă scrisoarea mea este dezlânată, căci îmi urmează firul gândurilor mele, care nu au un fir. Nu ai decât să lași deoparte, din când în când, această păsărească pentru a merge în salon să-ți iei o vodkatini. Nu vreau să te încarc cu detalii, dar află că depărtarea a făcut din tine o semizeiță care îmi stăpânește spiritul ca o capcană chinezească. Atunci când nu mă gândesc la surâsul tău de irlandeză ruinată, mă plictisesc îngrozitor. Să înveți cum să ucizi nemți e treabă îndelungată și anostă, și totuși, crede-mă, nu mă grăbesc să mă duc s-o fac! Dar această lipsă de activitate ne macină, nu e nimic de făcut, în afară de a ne rememora amintirile vesele, de a ne spune bancuri neserioase, imagini-care-te-fac-să-surâzi-trist-seara-în-timp-ce-băieții-ceilalți-se-pipăie-sub-cearșafuri-lipicioase... Băieții povestesc despre iubitele lor, dar eu tac. Nu știu dacă mai am și eu una. Am o iubiță? Da, asta e, am luat-o de la capăt, cât sunt de încet la minte, încet la minte, ÎNCET LA MINTE! Doar mi-ai trimis un sărut cu ruj de buze pe o foaie albă de hârtie, peste care însă am vărsat cafeaua. N-are a face, o păstrez oricum. Într-un fel, e ca și cum gura ta ar fi băut această mizerabilă zeamă de șosete! Îmi pare rău că sunt atât de NĂTĂRĂU, dar mă bucur că pot împărți cu tine sucul ăsta grețos. Cum a ieșit piesa de teatru care nu era a tatălui tău? Sunt convins că va detesta *Pal Joey*: povestea este prea simplă. Drăguțul de Joey, care ezită între o fată bogată și una săracă. Evident că o va alege pe cea săracă, deși ar fi trebuit să le păstreze pe amândouă! Să-l scoți din sărite pe tatăl tău este fără îndoială rezultatul pe care îl doreai. Te consideră o fată dezonorantă, pe când tu nu ești o rușine, dimpotrivă, ai același caracter încăpățânat, neascultător, liber și insuportabil ca al lui și, în fond, trebuie să înțeleagă un lucru: ceea ce îl oripilează la tine este el însuși.

Ce s-a mai întâmplat cu Trioul din Park Avenue? Tot așa de dichisite sunt la Hollywood domnișoarele Carol Marcus și Gloria Vanderbilt? Dar ce spun eu? Doar tu ai fost debutant of the last year! Dumnezeule. Dacă le spun asta camarazilor mei din Regimentul 12 Infanterie, mă vor masacra. Colonelul tocmai a trecut pe aici: poate fi recunoscut după faptul că se ține drept, cu mâinile la spate, și nu spune nimic ca să pară important. Sergentul este cel care e aici pentru a urla, așa că el, colonelul, se mulțumește să stârnească groaza în tăcere. Sistemul se numește armată. Există de atâta vreme, încât nimeni nu mai visează că l-ar putea schimba: un tip merge repede, pentru a-l impresiona pe tipul de rang inferior, care țipă tot timpul pentru a-l impresiona pe tipul aflat cu un grad mai jos decât el, care se scapă-n izmene, adunându-și ranița răsturnată în noroi de către gagiul cu grad imediat superior și plânge seara, gândindu-se că e departe de ai lui și că nu știe când își va revedea ferma din Kentucky sau din Alabama... Fir-ar să fie, e totuși ciudat când te gândești, Oona. Trebuie mers în cadență, nu știu dacă mă vezi tropăind așa, dar e de-un comic colosal. „Left, left, left right left", cântându-se imnul național sau niște amărâte de cântece militare, și avem bășici la picioare, și știi ce cânt eu în gând? „When they begin the beguine", ah, știu foarte bine cum va suna asta în scris: altă NEGHIOBIE. „When they begin the beguine, it brings back the sound of music...", și merg la pas, în cadență, gândindu-mă la sărbătoarea Sfântului Patrick, la acea nebună seară irlandeză, pe care am petrecut-o împreună la Stork, înotând în valuri de whisky Jameson. Ah, măcar dacă armata americană ar fi avut ideea de a-i comanda imnuri de antrenament lui Cole Porter... Micuța mea Oona, îmi salvezi viața de câteva ori pe zi, dar tu nu ai NICI CEA MAI MICĂ IDEE despre asta.

Eroul tău din US Army, care te sărută pe obraz, pe ochiul drept, pe urechea stângă, apoi coboară până spre gât, cu ardoare și decrepitudine.

Jerry

P.S.: Mi-am trimis mașina de scris la spălătorie.

8 mai 1942

Dear Oona,

Am fost transferat la Fort Monmouth, tot în New Jersey, pentru un stagiu de zece săptămâni în transmisiuni. Nu mă întreba ce înseamnă asta: n-am nici cea mai mică idee. Presupun că soldații care trag cu pușca în linia întâi trebuie să transmită informații celor care freacă menta în urmă. Or să mă învețe să urlu la microfonul unei stații radio, să instalez o linie telefonică, să trimit mesaje codate. Următoarea mea scrisoare va fi probabil scrisă într-un cod secret, de nedecriptat. Asta nu va schimba prea mult celebrul meu stilul ermetic, dar nici lipsa răspunsului tău. De ce taci? Știu că îți scriu prea mult, dar nu o fac din lipsă de ocupație, ci pentru că mă gândesc adesea la mutrița ta. Sper că nu ți-e frică de război: mulțumită mie, nici nemții, nici japonezii nu vor ataca Los Angelesul. Nu-i voi lăsa să-ți facă niciun rău. Transmite-i Trioului că sunt gata să mor pentru Stork Club!

Am fost însărcinat să-i antrenez pe noii recruți; asta îmi aduce mai multe zeci de sclavi de care nu abuzez. Pe linia de ochire am mereu chipul tău. Suporți bine Los Angelesul? New Yorkul nu-și va reveni prea curând. Simt că peste puțin timp, nu voi mai fi singurul care să-ți vadă chipul pe ecran lat, în întuneric. Participi la castinguri pentru filme? Nu e prea umilitor pentru cineva născut să fie star? Îți cer iertare pentru certurile noastre, pentru caracterul meu mizerabil, pentru obsesia mea belicoasă, când ar fi trebuit să fim fericiți împreună. Ne-a fost cât de cât bine sau am stricat eu totul? Memoria mea ne înfrumusețează trecutul, e adevărată boală mintală să-ți distrugi momentele frumoase, ca să ai ce regreta mai târziu. Am tendința supărătoare de a te idealiza de când cu această uniformă virilă, înconjurat cum sunt acum de băieți solidari și bețivi, cu pete de roșeață și probleme cu acneea. Țin la ei și sper că nu o să-mi schimb brusc părerea. Am întâlnit deunăzi un slăbănog care plângea pe coridor pentru că fusese amenințat de o gașcă de ticăloși. Un altul i-a sărit în apărare și a luat-o peste bot în locul lui. Vezi, pe aici se întâmplă lucruri din astea drăguțe în fiecare zi și, oricum ar fi, chestia asta îți redă încrederea. Am făcut cerere să fiu numit ofițer, ca vechi aspirant ce sunt. O să vedem, dar recunosc că ți-am spus asta numai așa, ca să mă laud. Continui să-mi scriu povestioarele, pe care și pentru tine le scriu, nuvelele mele sunt, până acum, scrisori către Oona, ocolite, mascate, care îți vor parveni, poate, dacă vei cumpăra *Esquire* sau cel mai recent număr din *Story*. Există scrisorile mele private și aceste scrisori deschise. Și toate sunt pentru tine, de acceptat sau de lăsat deoparte. Te rog să-mi scuzi excesul de corespondență, de când te-am cunoscut am devenit un invadator. Sunt Hitler al tău și tu ești Franța mea. Nu te teme, nu-ți cer nimic în schimbul faptului că îți ocup teritoriul spiritual. Mulțumește-te să mă inspiri, nu e din vina ta, a fost să fii tu, și știu foarte bine că nu am fost făcuți unul pentru altul, că aventura noastră a fost sortită eșecului încă de la început. M-am folosit de tine pentru a scrie mai bine, iar acum numai datorită prezenței tale absente, tăcerii tale zburdalnice aprofundez prostește, cu încăpățânare, această scriitură care câștigă teren în mine. Mă voi bate, iartă-mi grandilocvența, nu pentru țară, nici pentru libertate, pentru Bine sau alte asemenea baliverne, ci pentru pomeții tăi, pentru obrajii trandafirii, pentru incisivii tăi, pentru umerii tăi frumoși, mătăsoși ca o piersică. Iată războiul meu: îți voi scrie scrisori și tu nu îmi vei răspunde. Nici nu vreau să-mi răspunzi: ai risca prea mult dacă mi-ai spune că nu mă mai iubești. Am să-ți scriu scrisori toată viața și, mai târziu, când cărțile îmi vor fi publicate, toată lumea va zice că sunt romane pentru că pe copertă va sta scris „roman“, dar tu vei ști că sunt scrisori adresate numai ție.

Nu-l uita pe eroul tău eroic și viitoarea lui pensie de invaliditate, care îți va garanta un înalt standard de viață.

Jerry

VI

Lungul debut al Oonei O'Neill

I hate movies like poison.

J.D. SALINGER

Din armată, Jerry a continuat să-și trimită nuvelele revistelor literare. *Lungul debut al lui Lois Taggett* a fost publicată de *Story*, în septembrie 1942. Ca în *Tinerii*, este vorba despre o satiră a tineretului newyorkez bogat, descreierat și arogant. Dar de această dată, se poate vorbi despre o „nuvelă cu cheie": Lois Taggett pare inspirată direct de Oona O'Neill și de prietenele ei, Carol și Gloria. Salinger le-a trimis direct în măsele un „Pearl Harbor literar", similar cu bombardamentul pe care Capote le-a făcut să-l îndure cu *Answered Prayers*, în 1975. Încă o dată, Salinger o ia înaintea rivalului său.

Lois avea o rochie albă, cu o orhidee la corsaj și un surâs jenat, mai degrabă fermecător. Bărbații mai în vârstă ziceau «e o adevărată Taggett»; femeile mai în vârstă ziceau «ce copil adorabil»; tinerele ziceau «Hei, uită-te la Lois. Nu-i rea deloc. Ce și-a făcut la păr?»; iar tinerii ziceau «Unde e băutura?». În acea iarnă, Lois s-a descurcat cum a știut mai bine pentru a face mult zgomot pentru nimic prin tot Manhattanul, împreună cu cei mai fotogenici băutori de scotch-and-soda ai secțiunii „Dumnezeu și Walter Winchell"[8] *a Clubului Stork. Avea o înfățișare drăguță, haine scumpe și de bun-gust, trecând drept o persoană inteligentă. Pentru prima dată, inteligența era la modă.*

Se simte cum în Jerry urcă furia împotriva acestor domnișoare răsfățate din Park Avenue, care nu se gândeau decât la toalele lor drăguțe, în timp ce Europa și Asia treceau prin foc și sânge: „*Era primul an în care debutantele trebuiau să Facă Ceva. Sally Walker cânta seară de seară la Alberti's; Phyll Mercer crea îmbrăcăminte sau ceva de genul ăsta; Allie Tumbleston trecuse de curând o probă pentru un film*". Salinger înainta în fiecare zi prin mocirla traseelor de antrenament pentru combatanți, se cățăra pe frânghii, se târa pe sub sârmă ghimpată și — este omenește — suporta cu greu ca fosta lui să continue să iasă în fiecare seară, în compania acelor Gossip girls newyorkeze care-i erau prietene, în cluburile din Los Angeles. Dar mi se pare că nu este singurul lui motiv de asprime în privința Oonei. Își dă seama că fata îi scapă. Astfel încât încearcă să își provoace singur dezgustul, în avans, ca pentru a o lua înainte, precedând inevitabila ruptură: „Mica Oona este îndrăgostită cu disperare de

mica Oona", i-a destăinuit el unui prieten (*Little Oona's hopelessly in love with little Oona*). Acest tip de comportament poate fi remarcat adesea la bărbații prea sensibili: e mai bine să distrugi obiectul iubit decât să-i rabzi jugul. Se poate spune că este un mod de a verifica trăinicia sentimentelor, dar, în realitate, este o metodă foarte eficientă de a face ca totul să se ducă de râpă.

În *Lungul debut al lui Lois Taggett*, Lois se mărită cu un tip arătos, care îi strivește țigara pe mână și îi rupe piciorul cu o crosă de golf. Apoi, Lois Taggett își cumpără un câine pe care îl va abandona în stradă, câteva săptămâni mai târziu, pentru că s-a urinat în ascensor.

Salinger, îndrăgostit de Oona, scrie că trebuie să-l distrugi pe celălalt înainte de a fi tu distrus. A iubi e mult prea periculos. Jerry a ales să plece la război înainte să fie tentat să o facă pe Oona să sufere sau să sufere el din cauza ei. Presimțea că Oona nu-l va aștepta. Dar asta nu l-a împiedicat să se simtă distrus atunci când ea l-a înlocuit.

Să nu subestimăm nici rolul complexului social a unui fiu de evreu importator de brânzeturi, cuprins de pasiune pentru fata unuia dintre cei mai faimoși autori ai țării. Fără îndoială, refuză să admită că se simte în inferioritate, precum Justin Horgenschlag față de Shirley, în *Inima unei povești sfâșiate*, sau Bill față de Lois, în *Lungul debut al lui Lois Taggett*. Îmi place la nebunie definiția pe care Salinger a dat-o bogăției la sfârșitul acestui paragraf: *Lois a comandat un scotch-and-soda și l-a dat pe gât dintr-odată, ca și pe celelalte patru care au urmat. Când a ieșit de la Stork Club, se simțea destul de amețită. A mers și-a mers, și iar a mers. Într-un târziu, s-a așezat pe o bancă din fața cuștii cu zebre de la zoo, unde a rămas până când și-a revenit din beție și genunchii au încetat să-i tremure. Apoi s-a întors acasă. Acasă era un loc cu părinți, cu știri la radio, cu bone scrobite care veneau mereu din stânga pentru a-ți lăsa în față un pahar cu suc de roșii.*

În timp, marile sentimente nu rezistă luptei de clasă. Gelozie, insecuritate, dispreț: toate ingredientele pentru o sublimă pasiune amoroasă unilaterală. Povestea imposibilă, șubredă va crește pe parcursul întregului război. Este povestea unei iubiri care preamărește absența: tânărul scriitor se va îndrăgosti pe măsură ce războiul îl va îndepărta de o logodnică pe care o crede (pe nedrept) superficială și frivolă.

Există ceva din Gatsby și Daisy în această idilă dintre un arivist care vrea să se purifice și o gâsculiță palidă din „cafe society". Cine este cel mai inocent dintre cei doi? Care suferă mai mult? Tocmai pentru că se pregătește de război, soldatul Salinger crede că-i poate inocula lecții de virtute acestei „glamour girl" a cartierelor de lux; de fapt, se minte singur: refuză să admită că, la fel ca Truman Capote, e fascinat de această lume a paietelor, a bogăției și a celebrității. La douăzeci și trei de ani, Salinger este un Bel-Ami american, un Rastignac newyorkez. Însă se înșală asupra Oonei: deși frecventează sărmanele fete bogate, ea nu este așa. Mama ei trăiește într-un „trailer park" din Los Angeles, iar tatăl a rupt de mult legăturile cu ea. Unicul lucru pe care Jerry ar fi trebuit să-l facă era să o consoleze, să aibă grijă de ea, să-i fie adăpost în loc să-i țină morală despre ieșirile ei superficiale. Acest copil rămas singur în New York căuta un protector, pe cineva care să o adopte, ca o mâță care o face pe independenta, dar își cere castronul cu lapte la oră fixă. Nu se putea mulțumi cu un adolescent pus pe război, cu un infanterist expatriat, cu un scriitor neîncrezător și încă și mai puțin cu un veteran traumatizat... Dar pentru a înțelege asta, avea nevoie de cel puțin douăzeci de ani în plus.

După plecarea lui Jerry la cazarmă, Oona O'Neill a luat trenul pentru a se duce la mama ei, la Hollywood. Cea mai bună prietenă a ei, Carol, era logodită cu scriitorul William Saroyan (ea avea optsprezece ani, iar el treizeci și trei), iar Gloria s-a măritat în decembrie 1941, la vârsta de șaptesprezece ani, cu atașatul de presă Pat DiCicco, treizeci și doi de ani, omul de relații publice al lui Howard Hughes, mare jucător și băutor. Așadar, din Trioul Orfelinelor Strălucitoare, Oona era ultima celibatară, cele mai bune prietene ale ei alegând să se mărite cu bărbați mai în vârstă și mai faimoși decât ele. Toate trei s-au mutat pe coasta de vest în același timp. Sosirea lor a făcut senzație la Los Angeles: mariajul Gloriei Vanderbilt a constituit unul dintre evenimentele mondene ale

anului, celălalt fiind al lui Carol Marcus, la Sacramento. Încă de la coborârea din tren — unde răcanii care plecau la război au îmbătat-o cu bere — micuța O'Neill a fost invitată să ia cina la Earl Carroll's de către un tânăr de douăzeci și șase de ani numit Orson Welles, care voia (pasămite) să-i vorbească despre proiectul său, *The Magnificent Ambersons*. Fizic, era de două ori cât ea. Welles tocmai o părăsise pe Dolores del Rio, după eșecul comercial al primului său film, *Citizen Kane*. Oonei îi plăcea vocea lui gravă, dar îi detesta nasul, așa că povestea s-a oprit brusc. Nu te poți îndrăgosti de cineva fără să-i iubești nasul, căci îl vei vedea adesea, în mijlocul feței, și din ce în ce mai mare și mai urât pe măsură ce va trece timpul. Orson Welles își va reveni în urma umilitorului eșec, căsătorindu-se în anul următor cu Rita Hayworth, pe care o va înșela cu Gloria Vanderbilt Di Cicco (ce mic e cartierul Beverly Hills!).

În seara aceea, între Oona și Orson Welles s-a întâmplat ceva foarte straniu. La finalul cinei, Welles a întrebat-o dacă îi permite să-i citească liniile din palmă. Oona i-a întins-o, iar Welles a privit-o cu mare atenție, după care a declarat că linia dragostei arăta o întâlnire cu un bărbat mai în vârstă.

— Nu-i foarte original, a spus Oona.

— Dar știu cine este persoana, i-a răspuns Welles.

— Dumneavoastră, presupun?

— Nicidecum. Am spus cineva pe care îl veți întâlni, nu cineva care tocmai ia cina cu dumneavoastră. E vorba de Charlie Chaplin: în curând, îl veți cunoaște. Și o să vă măritați cu el.

Oona a izbucnit în râs și nu a luat în seamă vorbele goale inspirate de alcool.[9] Faptul că Welles a făcut referire la Chaplin nu avea nimic surprinzător: erau foarte buni prieteni. În 1941, Orson Welles îi propusese lui Chaplin să joace rolul principal într-un film pe care voia să îl realizeze despre Landru, asasinul de femei. Ideea i-a plăcut atât de mult lui Chaplin, încât acesta a cumpărat-o de la Welles, pentru a turna *Domnul Verdoux* în 1947.

Ben Hecht definea astfel o starletă: „Orice tânără de mai puțin de douăzeci de ani de la Hollywood, care oficial nu lucrează într-un bordel". Oona nu a ajuns niciodată o starletă numai grație tatălui său. La nunta Gloriei Vanderbilt, și-a găsit un agent bun, pe Minna Wallis, femeia care îl lansase pe Clark Gable, cu zece ani în urmă. Tânăra drăguță cu un nume faimos a întâlnit repede toate celebritățile din Los Angeles: era mai puțin dificil decât astăzi. Cu notorietatea tatălui și cu fotografia personală apărându-i permanent în presă, Oona O'Neill avea mai multe șanse să urce treptele industriei cinematografice decât dacă ar fi fost chelneriță în vreun bar de pe Sunset Boulevard. Citea scrisorile de la Jerry, dar nu îi răspundea. Știa că între ei totul se terminase și că el făcea o adevărată obsesie din povestea lor, doar pentru că se găsea într-un dormitor comun de armată.

Acum vom încerca o experiență furibund de modernă. Împreună, dragi cititori, vom inventa chiar aici romanul YouTube. Să vă explic cum vom proceda: mergeți la computer ori utilizați un iPad sau orice altă stupizenie de ecran digital. Intrați pe YouTube.com și tastați Oona O'Neill. Motorul de căutare vă va propune o imagine alb-negru a Oonei, cu o basma pe cap, pe care iat-o:

Îi puteți da viață Oonei O'Neill apăsând pe „play". Avea șaptesprezece ani și tocmai sosise la Hollywood. Suntem în 1942. Comoara pe care tocmai o vizionați este prima și singura ei încercare ca actriță. Este vorba despre un casting filmat de Eugene Frenke, pentru *The Girl from Leningrad*, proiect pentru care își dăduse acordul Greta Garbo. Oona trebuia să o interpreteze pe Tamara, o tânără rusoaică, de aici eșarfa aceea de pe cap care îi dă un aer de prințesă deghizată într-o țărancă din Caucaz. Vă ordon să admirați acest document și vorbim după aceea. Sper că nu mă veți mai acuza niciodată că sunt alergic la progresul tehnic, după un astfel de cibercapitol.

Gata, ați descoperit-o pe Oona la șaptesprezece ani. Trebuie să recunoașteți că mănâncă ecranul, la propriu. Camera iubește trăsăturile ei copilăroase, realizatorul se bâlbâie. I se adresează ca și cum i-ar vorbi unei orfane găsite pe malul Volgăi. Îi cere să își întoarcă la stânga și la dreapta capul, pentru a-i vedea cele două profiluri extrem de delicate. Râsul Oonei e stânjenit, timid, rebel, adorabil. Are o fragilitate care-ți răpește privirea, în ciuda basmalei absurde care-i ascunde pletele negre, de femeie fatală. Priviți-i sprâncenele ca două apostrofuri peste privirea-i jucăușă. Ascultați-i vocea cristalină când întreabă cu politețea unei regine: „Shall I turn over here?" Dintr-odată, echipa care își permitea să-i dea ordine pare o gașcă de bădărani. Cu toții sunt conștienți de onoarea de a respira în studio același aer cu acest înger radios și rezervat. Când, pentru o clipă, privește direct în obiectiv, mii de sentimente pornesc instantaneu către peliculă: Oona știe că situația este neplăcută, îi e frică să nu iasă prost, se gândește că e patetică, ar vrea să fie în altă parte, se simte jenată, stângace și, în același timp, se amuză, disconfortul ei se transformă în năzbâtie, în farmec felin, în puritate și strălucire, la urma urmei momentul este penibil, dar nu atât de grav. Și deodată, într-o fracțiune de secundă, Oona transmite prin ochiul camerei douăzeci de sentimente contradictorii: vulnerabilitate, eleganță, frică, modestie, politețe, plictiseală, timiditate, dulceață, blândețe, încredere, deznădejde, singurătate etc. Fața îi este foarte mobilă, poate prea nervoasă, nu reușește să ghicească ce expresie așteaptă cretinii ăștia de la ea. Are în permanență aerul că-și cere scuze că e acolo, acceptând stânjenită complimente. Când vrea să protesteze, când exclamă „I don't know what to say...", cu acea curtoazie a fetițelor de familie bună, pe care guvernanta le-a prins cu minciuna, înțelegi suferința tuturor bărbaților care au întâlnit-o la vremea aceea: vrei, trebuie să ai de-a face cu ea, altfel viața nu mai e bună de nimic. Și când ridică ochii spre cer, la finalul miraculoasei secvențe video, este extraordinară, divină, nu există alt cuvânt: ridică ochii spre a privi cerul de unde a picat, loc în care astăzi sălășluiește. În fața acestei apariții, nu mai e nimic de făcut decât să-ți dai ultima suflare. În respectivele imagini rarisime, Oona O'Neill le strivește pe Audrey Hepburn în registrul căprioarei speriate, pe Natalie Portman în cel al faunului firav, pe Isabelle Adjani în ingenua emotivă, pe Paulette Goddard în tristețea strălucitoare, pe Louise Brooks ca înger căzut, pe Greta Garbo în registrul melancoliei arogante, pe Marlene Dietrich în materie de răceală veninoasă, pentru că Oona este mai naturală și mai simplă. Sofisticarea ei este involuntară, fără muncă, nici efort; din contră, pare că luptă încontinuu pentru a nu atrage atenția, ceea ce constituie cel mai bun mijloc de a captiva. Ar fi putut avea o carieră magnifică, ar fi putut deveni o adevărată stea, o icoană mondială, nepieritoare. Oona nu este o femeie, ci un principiu. Frumusețea ei este ultramodernă: Truman Capote se înșală, nu e perfectă, e mai mult de-atât. Ce s-a întâmplat, de fapt? Aici pătrundem în misterul Oonei, care-compune măreția: la câteva săptămâni după aceste probe extraordinare, a renunțat definitiv la orice ambiție cinematografică.

---

[8] Walter Winchell era un cronicar celebru, specializat în bârfe și zvonuri, un soi de Alain Pacadis american al anilor 1940. Oona era citată în mod regulat în cronica lui din *New York Daily Mirror*, unde era supranumită „the toast of cafe society". (*N.a.*)

[9] Anecdotă confirmată de criticul englez de teatru Kenneth Tynan și povestită de Orson Welles, în timpul interviului televizat acordat lui David Frost. (*N.a.*)

Pe când încă nu se primise un răspuns după castingul dat pentru Eugene Frenke, Minna Wallis a organizat un dineu la ea acasă, pentru a o prezenta pe Oona geniului de necontestat al cinematografiei mondiale, aflat în căutarea unei tinere actrițe care s-o joace pe Bridget, personajul principal dintr-un scenariu intitulat *Shadow and Substance*. Charlie Chaplin a sosit la Minna mai devreme de ora stabilită. Oona stătea singură, pe jos, privind focul din șemineu. Purta o bluză neagră, decoltată, care contrasta cu fusta lungă, mai cuminte, aparținând mamei sale. Efectul magic al Oonei — buze violet, păr negru, ochii strălucitori ai tatălui, nasul drept al mamei — a funcționat ca de obicei. Iată ce scria Chaplin în volumul de memorii:

„Nu l-am întâlnit niciodată pe Eugene O'Neill, dar, dacă e să mă iau după gravitatea pieselor sale, mi-am imaginat-o pe fiica lui mai degrabă în nuanțe de sepia. (...) Așteptând-o pe Miss Wallis, m-am prezentat, spunând că presupun că ea trebuie să fie Miss O'Neill. A surâs. Contrar temerilor mele, am remarcat o frumusețe luminoasă, un farmec ușor tainic și o blândețe dintre cele mai seducătoare". A înțeles imediat că această persoană avea să joace un rol important în viața lui.

Cum nu-l văzuse niciodată altfel decât în alb-negru, pe Oona au surprins-ochii foarte albaștri ai lui Charlot. E fin, atent, mic de statură, ca și ea (un metru șaizeci și șapte), cu celebrul lui chip (fără mustață), cu părul alb și un fel ciudat de a merge, de parcă ar dansa. Poartă un costum din trei piese, gri-închis, și o cravată albastră, care îi scoate ochii în evidență. Are cincizeci și patru de ani. Aduce cu Charlot „the tramp", dar transfigurat într-un burghez bogat; există oare mulți actori care să fi devenit milionari jucând roluri de cerșetori? Nu sunt convins că un asemenea lucru ar mai fi posibil astăzi. Poate Jamel Debbouze: a făcut avere interpretând un personaj de handicapat venind din ungherele cele mai defavorizate ale cartierelor pariziene mărginașe. Grație talentului său pentru gagul vizual și gesticii inspirate din pantomimă și dans, Jamel ar fi putut foarte bine să fie unul dintre singurii fii spirituali pe care Chaplin să-i fi recunoscut ca atare. Ca toți comicii profesioniști, Chaplin este foarte serios, ba chiar sinistru, dar se străduie să spargă gheața:

— Sunteți de mult timp la Los Angeles?

— De câteva săptămâni. Am o prietenă care tocmai s-a căsătorit, iar mama locuiește aici.

— Minna mi-a spus că ați jucat puțin teatru la New York.

— Ah, un mic rolișor într-un „musical"... Nu mare lucru... Ingenua din *Blonda și Roșcata*, vara trecută, la teatrul din Maplewood...

— E o piesă bună. De ce vreți să fiți actriță?

Oona se gândește. Roșește pentru că știe că este o întrebare importantă. Charlie îi simte încurcătura. Sunt la fel de intimidați și unul, și celălalt. Totuși, Charlie este un seducător (la drept vorbind, și-a petrecut viața alături de tipe enervante, care nu i-au vânat decât banii ori s-au folosit de el ca să joace în filme). Este posibil ca timiditatea Oonei să fie contagioasă: de fiecare dată când întâlnește oameni noi, se lasă tăcerea. Cu timpul, s-a obișnuit cu fenomenul ăsta, gândindu-se că e vina ei: în societate, e specialista în generare de atmosferă inconfortabilă.

— Nu vă simțiți obligată să-mi răspundeți..., spune Chaplin. Întrebarea mea a fost indiscretă?

— A, nu, nu întrebarea este jenantă, ci răspunsul. Vreau să fiu actriță pentru că sunt o persoană neinteresantă, pentru că nu știu cine sunt, pentru că mă simt confuză, găunoasă, goală, pentru că, dacă mi se cere să fiu eu însămi, nu știu ce înseamnă asta, pentru că mereu simt nevoia ca altcineva să-mi sufle ce trebuie să spun. Mai vreau să fiu actriță pentru a fi aplaudată și iubită de toată lumea, dar asta e mai puțin important în raport cu ceea ce tocmai v-am dezvăluit. Asta e. Ăsta era răspunsul așteptat, domnule Vagabond?

Tânăra devenise de un roșu-aprins, dar ochii umezi și pătrunzători aruncau o provocare. Întâlnindu-se, privirile li s-au umezit simultan. Ar fi, deci, impropriu să vorbim despre dragoste la prima vedere: mai degrabă, despre o inundație. Dacă aș fi Boris Vian, aș fi scris aici ceea a el a spus despre întâlnirea dintre Colin și Chloé, în *Spuma zilelor*: „Împrejur s-a lăsat o liniște

abundență, și cea mai mare parte a restului lumii nu mai avea nicio importanță". Noroc că Minna Wallis a intrat în cameră exact în momentul acela, altfel dublul înec ar fi devenit cu adevărat bizar. Dacă această carte ar fi fost scrisă în engleză, ar fi trebuit folosit adjectivul „awkward", ceea ce înseamnă, în egală măsură, „bizar" și „stânjenitor".

— Iertați-mă pentru întârziere, spune Minna, dar vă mărturisesc că am făcut-o în mod intenționat, ca voi doi să puteți face cunoștință. Cu ce să vă servesc?

— Un gin tonic, te rog, răspunde Chaplin.

— La fel, mulțumesc, zice Oona. Ca fiică de alcoolic, țin să precizez că pot să duc paharul ăsta de gin fără probleme.

— Oona, reia Charlie, aș putea să vă mai pun o întrebare indiscretă, după care promit să încetez?

— Da.

— Câți ani aveți?

— Șaptesprezece.

— Doamne Dumnezeule! Am de trei ori mai mult! De obicei, actrițelor mele le-aș putea fi tată, dar este pentru prima dată când le-aș putea fi bunic.

— Nu văd de ce ar fi atât de supărător. Sunt mult mai matură decât dumneavoastră.

— E adevărat, dumneavoastră nu vă plimbați în pantofi găuriți, cu baston, pantaloni prea largi și cu melon.

— Nici dumneavoastră, în afara programului de lucru.

Charlie izbucnește în râs, și Charlie nu prea râdea la glumele altora. O asemenea complicitate cu una dintre cele mai mari vedete ale epocii nu era posibilă decât dacă erai o tânără beată turtă sau groaznic de blazată. Ori un extraterestru. Chaplin era uluit: se împlineau treizeci de ani de când trăia pe picior mare la Los Angeles, dar până acum nu cunoscuse un extraterestru, în afară, poate, de Paulette Goddard, ultima sa soție, cea cu care stătuse cel mai mult timp, cea mai inteligentă dintre toate. Oricine a citit *Hollywood Babylon* știe că lui Chaplin îi plăceau tinerelele și că această atracție i-a adus multe necazuri: procese, scandaluri, bârfe. Cândva, Chaplin se lăudase că s-ar fi culcat cu 2 000 de femei, înainte de a împlini cincizeci de ani. A doua căsătorie a fost cu Lillita McMurray, care, la doisprezece ani, jucase rolul îngerului în filmul *Vagabondul*: a lăsat-o gravidă când fata avea cincisprezece ani, iar în ziua căsătoriei lor secrete din Mexic, ea avea șaisprezece, iar el treizeci și cinci. La vremea aceea presa americană l-a atacat, așa că dădea dovadă de prudență când se întâmpla ca vreo tânără să-l tulbure. Totuși, calmul Oonei îl liniștea, această fată nu încerca să se vândă ca o marfă, nici să-i placă fluturând din pleoape, ca Betty Boop. Era bine-crescută și discretă, fiind tot ceea ce el avea nevoie după treizeci de ani de decepții conjugale: un pic de candoare. Și nu de o altă vampă care să-l facă s-o țină tot înainte, ci de o ingenuă nobilă, binevoitoare față de el, care să nu-l considere un dușman: nici un playboy bun de înșelat, nici un cont în bancă bun de curățat, nici un realizator de convins, nici viitorul tată al copiilor ei, sau măcar nu din prima seară.

— La rândul meu, a spus Oona, aș putea să vă adresez o întrebare indiscretă?

— Da, doar dacă nu sunteți jurnalist.

Gluma i-a readus Oonei gropițele în obraji, fermecătoare, mai ales vara.

— Aș vrea să știu dacă Hitler a văzut *Dictatorul*.

— A, despre asta nu se știe nimic! Tot ce se cunoaște este că a făcut ca filmul să fie interzis, atât în Germania, cât și în Franța. Evident, sper din toată inima să-l fi văzut. Mai ales că mi-a șterpelit mustața!

Chaplin a pronunțat cuvintele cu aerul cel mai natural din lume. Ca și cum ar fi spus că doi și cu doi fac patru.

— A da?! zice Oona contrariată.

— În anii 1920 a început să-și lase să crească acest smoc de păr pătrat deasupra buzei, așa cum eu o făceam din 1914. Copiază pe toată lumea. De pildă, cuvântul „Führer" l-a șutit de la Mussolini, care a impus să i se spună „il Duce". Da, cred că mi-a furat mustața! Cu atât mai hazliu cu cât, pentru mine,

mustața pătrată simbolizează vanitatea personajului meu, la fel pălăria și bastonul.

— Doar că a lui este adevărată.

— Da, a mea a fost întotdeauna una falsă, dar de unde știți?

— Ați spus-o în *Los Angeles Sunday Times*. De ce nu vă lăsați o mustață adevărată? Sunteți alergic la păr?

Charlie surâde în fața acestei îndrăzneli. Copila zurbagie e altfel decât pupincuriștii de la Polo Lounge. Cu cât vorbeau mai mult, cu atât aveau sentimentul că diferența de vârstă dintre ei se micșora.

— Vreau să-mi pot scoate mustața când ies din scenă. Îmi dau jos melonul prea strâmt, pantalonii prea largi, încălțările numărul 49, las deoparte bastonul din bambus... și mustața de Adolf!

— Nu mi-ați răspuns: după părerea dumneavoastră, Hitler a văzut *Dictatorul*?

Chaplin a izbucnit în râs în fața insistenței tinerei.

— Ți-am spus, Charlie, a exclamat Minna, micuța e plină de caracter!

— Oare cum o asemenea ființă... Mă gândesc că Goebbels a putut să-i organizeze la Berlin o proiecție privată a *Dictatorului*. Hitler e pasionat de cinema, toate aparițiile publice îi sunt atent chibzuite, regizate, cadrate și montate, ca o scenă filmată pe peliculă. Se pare că-și spune „cel mai mare actor al Europei“, dar nu sunt de acord: exagerează. Din punct de vedere vizual, este mai degrabă sub influența compatrioților săi, Lang și Murnau. Un soi de amestec între *Metropolis* și *Aurora*! Ați remarcat alternanța de planuri foarte largi și foarte strânse din *Triumful voinței*? Dă impresia de putere, e o beție, o surescitare. Înainte de a turna *Dictatorul*, i-am urmărit toate filmele de propagandă; mi-o fi împrumutat el mustața, dar și eu i-am furat toate contraplonjeurile megalomane și toate gesturile: bărbia ridicată, mișcările nervoase din brațe, avânturile oratorice marțiale. M-am distrat bine pe seama lui, chiar dacă nu mă face să râd.

— Recunoașteți că ar fi amuzant să vă fi văzut filmul, spune Oona. Ar fi fost plăcut să fii un șoricel neamț, ca să vezi scena... Mutra lui Hitler în fața lui Hynkel al dumneavoastră, jonglând cu globul terestru.

— Probabil că după câteva minute ar fi ieșit din sală strigând „jidan!“ și „artă degenerată!“, cu toate că nu sunt nici evreu, nici degenerat.

— Dacă ar fi avut loc o proiecție a filmului, toți cei care ar fi organizat-o ar fi fost spânzurați imediat după aceea, comentează Minna.

— E adevărat, nu e prea celebru pentru simțul autoironiei, zice Oona.

— Tocmai de asta cred că nu l-a văzut. În orice caz, mă îndoiesc că filmul ar fi putut să-l emoționeze în vreun fel. Pentru a scrie *Dictatorul*, i-am citit cartea, *Mein Kampf*. Nu are niciun fel de îndoieli. Nu e o persoană care să reflecteze asupra lui însuși, nu are timp pentru asta. Nu face decât să declare război lumii întregi, și gata. Felul în care stă cu brațele încrucișate îi trădează lipsa de încredere în sine. Sunt convins că Goering e cel care îl potolește. Iată de ce în film am pus un umflat alături de el: Hitler și Goering, precum Laurel și Hardy!

— E adevărat că sunteți născuți în aceeași zi?

— Nu, sunt cu patru zile mai bătrân!

— Patru zile, ce curios... Este dublul dumneavoastră, într-un fel. Geamănul dumneavoastră malefic. Știți, fără îndoială, că are ochi albaștri, ca dumneavoastră.

— Și suntem cam de aceeași statură.

Charlie umbla cu pași mari de-a lungul și de-a latul încăperii, de parcă ar fi fost Adolf. Începe să-l imite într-o germană imaginară, pronunțând *r*-ul foarte puternic.

— Und ich meflünzet dass ich gefünt mein Kartoffeln!

Oona și Minna sunt cât pe ce să dea afară pe nas înghițitura de gin. Oona îl admira pe Chaplin încă de la *City Lights*, carevasăzică de când se născuse. Ca toți copiii veniți pe lume în anii 1920, crescuse văzându-i toate filmele în săli de cinematograf sau în proiecții private, pe la prieteni. Preferatul ei era *Goana după aur*, dar îi plăceau și *Vagabondul*, și *Timpuri noi*, pentru vigoarea socială și

pentru violența lor, apropiate de lucrările tatălui ei. În fond, Chaplin era un Eugene O'Neill comic. Toate subiectele filmelor sale erau dramatice: foametea din regiunea Klondike, orfanii, sărăcia, condiția muncitorului, totalitarismul. Și în fiecare film reușea să transforme în ridicol cele mai groaznice tragedii. Oona începea să înțeleagă unde se găsea și ce se petrecea: un lucru incredibil, care nu i se mai întâmplase niciodată. Să poată sta de vorbă cu bărbatul ale cărui „picioare lirice" erau admirate de Scott Fitzgerald. Prietenul lui Somerset Maugham, al lui Eisenstein și George Bernard Shaw. Trebuie bine înțeles că de douăzeci de ani se vindeau păpuși cu chipul lui Chaplin și că el conducea United Artists (una dintre cele mai importante case de producție cinematografică, pe care o înființase în 1919 împreună cu Douglas Fairbanks, Mary Pickford și D.W. Griffith): în 1942 a-l întâlni pe Chaplin era ca și cum astăzi ai da nas în nas cu cineva la fel de popular precum Rihanna și, în același timp, la fel de puternic la Hollywood ca Steven Spielberg. În ciuda *Chaplinmaniei* al cărei obiect era de trei decenii, în toată lumea, ochii albaștri ai lui Charlie rămăseseră scânteietori, vii, atenți și tandri. Nu-și calcula mișcările, era simplu și spontan. Un creator de talia lui putea fi atât de ușor abordabil? Sau doar îi servea numărul lui obișnuit de vechi actor pus pe agățat, voit făcând pe umilul? Sigură de spusele ei, Minna Wallis a răspuns întrebărilor Oonei:

— Charlie, te văd așa pentru prima dată. Pur și simplu strălucești.

— Știu ce vrei să afli. Dacă asta ți se datorează ție sau Oonei. Ei bine, refuz să cad în această capcană grosolană și nu voi spune că este datorită Oonei.

Chaplin o privea; Oona lumina salonul mai mult decât lustra. Era micuță, ca el, și vedea bine că nu avea corp de provocatoare sexoasă, cu mintea scurtă (la vremea aceea se spunea „cover girl" sau „pin-up"), numai că pe Charlie nu-l interesau decât chipurile, ca pe toți cineaștii. Trupurile nu se văd pe ecran, cel puțin nu în 1942. Fața, în schimb... adună întreaga lumină.

După dineul de la Minna Wallis, fără a avea stabilită o întâlnire, Oona s-a dus la Studiourile Chaplin, pentru a-l revedea. Inițial a fost respinsă, ca o admiratoare oarecare. Charlie se temea de un nou scandal. Însă Minna l-a sâcâit până când a acceptat să-i propună un contract pentru un viitor film. Charlie a chemat-o pe Oona la el, la Summit Drive, pentru lecții de cinema. S-a înțeles foarte bine cu fiii lui, cu care era de aceeași vârstă (Charles Jr și Sydney). Dar nu avea ochi decât pentru tatăl lor...

Anunțarea noii legături a lui Charlie Chaplin cu fiica minoră a lui Eugene O'Neill a fost un scandal național. Ziarele de bârfe hollywoodiene se interesau îndeaproape despre viața agitată a lui Chaplin. Joan Barry se pregătea să-i intenteze proces pentru recunoașterea paternității. La premiera de la sfârșitul anului 1940, succesul *Dictatorului* n-a prea fost apreciat de guvernul american, care căuta să câștige timp și să rămână neutru în conflict. Cetățeni americani care să îi ia partea lui Hitler erau destui (precum Henry Ford sau Charles Lindbergh), izolaționiști de la ravagiile din 1917 sau pur și simplu noninterventioniști din pacifism. Americanii nu erau dispuși s-o ia de la capăt cu un război; după operațiunea Barbarossa, majoritatea estima că este de ajuns să-i lași pe naziști și pe comuniști să se omoare între ei. Astfel că existau destui americani anti-Chaplin. Climatul ostil contribuia la accelerarea angajamentului amoros față de Oona O'Neill: interdicția îi ințețea pasiunea. Cât despre Oona, violența extremă a reacției tatălui ei a grăbit lucrurile: se găseau exact în situația lui Romeo Montague și a Julietei Capulet. Din momentul anunțării logodnei, Eugene O'Neill a întrerupt definitiv orice legătură cu fiica lui și a murit zece ani mai târziu, fără să o revadă vreodată. Soția lui, actrița ratată Carlotta Monterey, îl ura pe Chaplin, care nu i-a acordat niciodată vreun rol. Dar O'Neill nu suporta mai ales ideea că fata lui își alesese un alt tată. Charlie Chaplin și Oona O'Neill erau două ființe fără tată: nici el nu îl cunoscuse pe al său. Mai târziu, cei doi frați ai Oonei se vor sinucide (Eugene O'Neill Jr, de trei ori divorțat, alcoolic și fără slujbă, și-a tăiat venele în cadă, în 1950, iar Shane, heroinoman, s-a aruncat pe fereastră, de la etajul patru al unui imobil newyorkez, în 1977), dar Oona s-a ținut tare, căci Charlie o făcea fericită. A trebuit să se bată pentru a cunoaște fericirea: nimic nu ar fi prevestit-o în viața ei, și totuși fericirea a

venit în acea zi în care copilul însingurat și-a găsit protectorul, ca Holly Golightly din *Mic dejun la Tiffany* al lui Capote cu bătrânul milionar brazilian. Între posibil și imposibil, Oona nu a ezitat nici măcar o secundă.

(scrisoare cu antetul restaurantului Musso & Frank, Bulevardul Hollywood 6667, Hollywood, California)

20 mai 1942

Dragă Jerry,

Am să încerc măcar o dată să nu fiu prea complicată. Știi că-mi vine greu să exprim prin viu grai ce am pe suflet. În scris, va fi poate ceva mai clar, dar la prima lectură ți se va părea crud, fapt pe care îl regret extrem de mult. Recitește scrisoarea de câte ori este nevoie, fiecare cuvânt din ea este atât de îndelung cântărit, încât acum o știu pe dinafară.

Iartă-mă că nu m-am ridicat la înălțimea sentimentelor tale.

Acum stau cu mama, la Los Angeles.

Nu e ca și cum mi-aș reface viața la 17 ani, dar aproape.

Pe scurt, îmi pun la punct viața, care începe într-un sfert de oră.

Simt că te concentrezi asupra mea pentru că ești departe, pentru că ți-e frică, dar și mie mi-e teamă că n-o să ne înțelegem.

Totuși, ceva s-a rupt între noi.

Știi că te admir, că originalitatea ta mă răvășește și că nu regret niciun moment petrecut cu tine, chiar și atunci când nu mă lăsai să dorm, citindu-mi scrierile tale cu voce tare, ore întregi!

Sper că și tu simți, cu siguranță, că lucrurile s-au sfârșit între noi. E atât de „obvious". Dacă tu nu vezi, este pentru că te orbești cu bună știință sau pentru că vrei să pari mai puțin inteligent decât ești.

Detest să fiu obligată să amintesc asta în scris, într-o scrisoare adresată unui erou al armatei americane. Iminența războiului ar trebui să mă incite la a te minți. Dar nu mai pot face asta. Nu ție, și nu acum. Știi că ar fi oribil din partea mea. Nu mai pot trăi lăsându-ți o speranță cât de mică, în timp ce tu te pregătești să-l răstorni pe Hitler.

E „over" între noi, Jerry: deși de-a dreptul mediocră, această propoziție spune adevărul.

Vei face întotdeauna parte din trecutul meu, dar nu mai faci parte din

viitorul meu.

„Avem în comun prețiosul, de neîmpărtășitul trecut." Știi totuși prea bine că Mrs Willa Cather are întotdeauna dreptate, nu-i așa? În sfârșit, am înțeles ce vrea să zică: ceea ce am trăit împreună nu va dispărea niciodată. Este aici pentru totdeauna și nu-l voi uita niciodată. Întâlnirea noastră, dansurile, cântecele, lecturile și amintirile noastre nu-și vor lua zborul.

Nimic mai înspăimântător decât această clarificare.

Nu vreau să suferi în urma unei separări pe care Pearl Harbor a provocat-o.

Dar nici nu mai vreau să-mi scrii ca și cum aș fi logodnica sau viitoarea ta soție.

Îmi pare rău. Sunt și urâtă, și proastă, și poate chiar... îndrăgostită de un altul. Eliberează-te de mine, uit-o pe mica stricată din Central Park, pe obscena Debutantă a Anului. Sunt nedemnă de curajul tău. Această scrisoare este primul act de curaj din scurta mea viață de Irlandeză Antisemită. (Glumesc.)

Iau poziția de drepți și îți spun „pe loc repaus, să creșteți mari".

Ai grijă de tine, să nu mori, nu-ți asuma riscuri inutile. Trebuie să trăiești pentru a deveni un mare scriitor american, precum tatăl meu.

Forgive and forget,

Oona

P.S. Mocambo (L.A.) este mult mai puțin distractiv decât Stork Club (NYC). Aceeași putreziciune, doar că la Mocambo papagalii sunt adevărați! Jur că nu ratezi nimic.

Iulie 1942

Dragă Oona,

Citind ziarele, am aflat o veste bună și una proastă despre tine.

Vestea bună e că, în sfârșit, te mai interesează și ce se întâmplă la exterior de Plaza. Erai foarte fotogenică în această imagine din *Life*, în care puteai fi văzută la Hotel Lafayette, pregătind fețe pentru războiul din Rusia. De asemenea, te-am văzut într-o reclamă la un șampon, pregătindu-te să faci o baie înspumată, și în costum de baie, pe marginea unei piscine, cocoțată pe umerii unui băiat. E un mod drăguț de a-ți afișa patriotismul. În orice caz, aceste imagini mi-au mai colorat cazarma cenușie. Să-ți rezum ce am învățat în lunile din urmă: la război, în loc de confetti, se aruncă grenade. Vezi, viața mea nu e foarte diferită de a ta. Important e să știi să arunci lucrurile în aer și să eviți să te găsești sub ele atunci când cad.

Vestea rea este zvonul conform căruia ai o legătură cu Charlie Chaplin. Ți-o tragi cu un englez bătrân cu probleme de prostată, care ia pastile de cantaridă în încercarea de a-și trezi sărmanul instrument ieșit din uz. Nici nu știu dacă e cazul să mă tăvălesc de râs sau să mă înec în lacrimi în fața unei asemenea abjecții.

Ar fi trebuit să te strâng de gât chiar în seara primei noastre întâlniri. Am ezitat s-o fac fiindcă mi-a fost lene. Voiam să mor la război, dar acum mi-a trecut, pentru că nu ar servi la nimic: nici măcar nu ți-ar părea rău după mine. Îți aduci aminte de discuțiile noastre amețite de alcool, pe blestematul de boardwalk din Point Pleasant? Mi-ai spus că o să fii o văduvă ca la carte, dar cum ai putea să fii văduva mea, dacă te măriți cu altcineva? Dacă mor, nu vei fi nici văduvă, nici altceva, și nu-ți vei aminti de nimic. Atenție, asta nu este o cerere în căsătorie, ci un scurt moment de revoltă împotriva indiferenței tale. O citezi pe Willa, dar nu iei în calcul esențialul, „prețiosul, inexprimabilul trecut" dispare pentru totdeauna când o persoană moare, pentru că amintirile dispar odată cu ea. Fiecare moarte înseamnă o grămadă de lucruri șterse de pe fața pământului.

De-acum sunt însărcinat cu instruirea elevilor-ofițeri ai Școlii de Aviație a Armatei Aerului, la Bainbridge, în Georgia. Ciudat lucru, dar, deși îmi place să le explic tinerilor cum se împușcă naziști, devin generos și amabil în contact cu recruții. Voi sfârși prin a ajunge prof pe la vreun liceu, cu lucrări de corectat, cu o pipă din știulete de porumb și cu lornion. E plăcut să ai răspunderea altora, poți chiar să-i prinzi gustul. Încerc să îi potolesc promițându-le laudanum. Cred că nu sunt capabil să părăsesc școala, îmi place mult această atmosferă, te simți mai puțin singur și, în același timp, poți lăsa baltă pe toată lumea, ca să mergi pe câmpuri. Aveam dreptate să mă îndoiesc de tine, dar mai bine m-aș fi îndoit de mine.

Acum trebuie să te las, pentru că răcanii și-au dat foc la bășini cu o brichetă și unul dintre ei și-a ars curul destul de rău. După cum vezi, războiul ăsta e foarte periculos.

Adio la modul oficial, Irlandeză Depravată din Beverly Hills. Tu ești laudanumul meu. Acest sevraj e ca o amputare.

Jerry

18 ianuarie 1943

Îndepărtată Oona,

M-am gândit din nou la tine cu ocazia îmbarcării pe *Queen Mary* cu destinația Anglia. Mi-ai jurat că vei veni să-ți fluturi batista albă pe chei, îți amintești? Mama a încercat să te înlocuiască, dar plângea așa de tare, că-mi era jenă. Sper că sarcina ta decurge bine. Am traversat Atlanticul cu Regimentul 12 din cadrul celei de-a 4-a Divizii Infanterie. Urmează să ne antrenăm în sudul Angliei. Să dea dracu' dacă reușesc să mă abțin, trebuie să știi, e nevoie să știe cineva că soțul tău este un ambuscat. Chaplin a reușit să scape din două războaie pentru că e un laș. Noi mergem să ne batem în război, ceea ce el nu a făcut niciodată. Chiar nu te deranjează că ai luat de bărbat un om fără coaie? Un bărbat care poartă un costum de cerșetor pentru că n-a fost niciodată făcut să și-l ia pe ăla de soldat?

Am și acum cu mine scrumiera de la Stork, o umplu regulat cu scrum și gumă de mestecat gata consumată. Cel mai frumos cadou pe care mi l-ai făcut a fost furat dintr-un club de noapte; asta ar fi trebuit să-mi dea de gândit. Nu mi-ai dăruit niciodată nimic care să fie cu adevărat al tău. Nu aveai nimic de oferit, erai goală.

Dragostea n-a omorât pe nimeni, așa ceva nu e adevărat. Povestea noastră inexistentă a dispărut deja, am înțeles foarte bine și am înghițit și acest dezastru. Nu ai reușit să mă distrugi, doar m-ai îmbătrânit. Dar nu conta pe mine să te uit. M-ai învățat totul: grație cruzimii tale, am învățat pentru totdeauna ceva despre femei, m-am maturizat accelerat, ca florile fotografiate o dată pe zi, pe care le vedem ofilindu-se în douăzeci de secunde, odată ce fotogramele puse cap la cap sunt redate cu viteză mărită. Cândva mă speriai, dar, dacă ai ști ce gândesc acum despre tine, tu ar trebui să fii cea înspăimântată. Îți mulțumesc că m-ai făcut să câștig atâta timp: am îmbătrânit cu aproape zece ani pentru fiecare săptămână petrecută cu tine. Datorită ție, în această seară am împlinit 230 de ani, și băieții care se încaieră din cauza unei escrocherii la pocher, în dormitorul comun, nu se îndoiesc de faptul că dorm alături de

stră-străbunicul lor... Stau cocoșat pe pernă și îți scriu, ghemuit ca un moș sub plapuma infestată de păduchi-de-frunze: mulțumesc, îți mulțumesc, Oona, pentru răceala ta, care m-a călit. Războiul va desăvârși, poate, educația pe care tu ai început-o. Îți doresc viață lungă și fericită alături de steaua ta reformată.

Semnat: Cel căruia, acum câtăva vreme, îi spuneai ooh Jerry, Jerry, pe când era dezinvolt și luminos. Îngrozitor lucru, să nu te mai încânte nimic. M-ai dezgustat de toate. În curând, voi fi asemenea lui Franklin Delano Roosevelt, din punct de vedere fizic.

Ai grijă să nu călătorești cu pachebotul, am auzit spunându-se că submarinele nemțești le torpilează chiar și în golful din Manhattan.

(scrisoarea nu este semnată)

Summit Drive, Beverly Hills, iunie 1943

Dragă Jerry,

Ultima ta misivă mă dezgustă. Ești atât de nedrept, că nici nu ar trebui să-ți răspund. Ce-ți închipuiai tu despre mine? Aveam cincisprezece ani când te-am întâlnit. Eram (și încă mai sunt, și tu la fel) prea tânără și prea proastă pentru a înțelege ce este iubirea. Am flirtat pentru o clipă, și-a fost fermecător, ca mai apoi viața să ne despartă așa cum desparte zi de zi milioane de îndrăgostiți la fel de sinceri ca noi. Vrei să mă simt deplorabilă, dezgustătoare, să mă perpelesc în iad, și asta întrucât, ca mai toți cei ce-și fac ochii dulci în New York, a trebuit să ne despărțim la un moment dat? Singurul motiv pentru care am decis să-ți răspund este situația ta actuală. Te implor în genunchi să fii cu băgare de seamă, nu căuta să faci pe eroul și întoarce-te întreg la noi. Chiar dacă nu ai chef să-mi dai ascultare și chiar dacă nu ne vom revedea niciodată, e mai bine pentru tine să nu fii infirm, dacă vrei să-ți scrii marele roman. Concentrează-te asupra lui și las-o pe sărmana ta femeie ușoară măritată cu un bătrân celebru. Prefer să nu iau în seamă ceea ce ai spus despre Charlie și să pun insulta nedreaptă pe seama decepției suferite. Te asigur de întreaga mea prietenie și admirație, de o bună parte a gândurilor mele și de respectul meu definitiv și pentru totdeauna. Scrie și supraviețuiește, e tot ce-ți cer. Voi fi extrem de mândră de tine atunci când îți voi citi cărțile, după ce acest groaznic război se va fi terminat. Notează-ți tot ceea ce vezi pe carnetele pe care ți le-am dăruit. Află că Beverly Hills nu este indiferent la ceea ce înduri și că, fie și aici, sub palmierii apărați de colinele Hollywoodului, toată lumea (și mai ales eu) se roagă pentru tine, chiar și cei care nu cred în Dumnezeu. Asta este ultima mea scrisoare, dar îmi doresc din tot sufletul ca ea să nu-ți aducă decât o stare de bine, pentru că niciodată nu mi-am dorit altceva. Refuz să mă supăr pe tine, oricum nu aș reuși, iar răutățile mele nu ar fi credibile. Regret că trebuie să-ți aduc la cunoștință faptul că nu sunt capabilă să gândesc nici cel mai mic lucru rău despre tine. Așa că nu mai insista! Nu vei reuși să-mi împuținezi mândria de a te fi cunoscut; întotdeauna vei face parte, în mod nedefinit, absurd și

tandru, din amintirile mele. Tu ești singura mea șansă de a intra în istorie altfel decât ca soția unui star de cinema! Te rog, nu arăta nimănui această scrisoare. Presa de scandal ar jubila. Sunt convinsă că nu o vei face, pentru că ai rămas, chiar și în dormitorul tău violent și insomniac, tânărul elegant pe care l-am cunoscut în Greenwich Village și care ironiza pălăvrăgelile noastre cu Truman, Gloria și Carol, și care voia mereu să mă ducă să văd filme în care toată lumea se sinucidea la final. Îți amintești? Mie nu-mi plăceau acele epiloguri facile. Ne insultă imaginația. Întotdeauna există o soluție mai bună decât moartea.

A ta josnică mică scorpie, care te îmbrățișează orice-ar fi, imediat ce soțul ei a întors spatele (către flash-uri!), Oona O'Neill Chaplin.

VII

Prea tânără pentru tine

Salutul hitlerist, cu mâna ridicată deasupra umărului
și palma îndreptată spre cer,
mi-a stârnit cheful de a pune deasupra
o tavă plină cu vase murdare.

CHARLIE CHAPLIN

Iată ce scrie J.D. Salinger într-o scrisoare dată publicității cu ocazia unui proces intentat împotriva primului său biograf, Ian Hamilton: „*Mi-i imaginez seara, acasă. Chaplin e chircit, cenușiu și gol, pe comodă, bâțâindu-și tiroida în jurul bastonului din bambus, ca un șobolan mort. Oona, într-o rochie albastru-verzui, aplaudă ca o nebună din sala de baie. Agnes, într-un costum de baie Jantzen, trece printre ei aducând o tavă cu cocteiluri. Fac eu mișto, dar de fapt sunt mâhnit. Îndurerat pentru Oona, cu profilul ei atât de tânăr și de șarmant.*“ (Salinger v. Random House, U.S. Court of Appeals 2nd Circuit, no. 86–7957, 29 ianuarie 1987.)

Îi reproșează lui Chaplin ceea ce el însuși va face toată viața. Este pentru ultima oară când Jerry se va îndrăgosti de o femeie de vârsta sa.

În cartea de memorii *Povestea vieții mele*, Charlie Chaplin amintește de înclinația lui pentru tinere: „Femeia foarte tânără este o combinație între micuța mamă și prima dragoste. Îmbătrânind, fata devine o curtezană sau o doamnă. Fată îmbină ceea ce este mai frumos cu ceea ce este mai bun“.

Nu înțeleg de ce bărbații copți atrași de carne proaspătă îi șochează pe unii, deși este cuplul ideal, slăvit de Platon în *Banchetul*. Se crede că bătrânii libidinoși sunt tentați de sâni tari sau de coapse zvelte, când, de fapt, bunătatea îi atrage mai mult (aceasta nu este incompatibilă cu sânii tari și nici cu coapsele zvelte). Gentilețea este drogul bunicuților perverși. Laolaltă cu ideea de a modela. Bărbatul are nevoie să se simtă important din momentul în care femeia s-a eliberat de el.

M-am distrat alcătuind o listă de cupluri celebre care prezintă o mare diferență de vârstă:

– Hugh Hefner și Crystal Harris (60 de ani diferență)

– Johann Wolfgang von Goethe și Ulrike von Levetzow (55 de ani diferență)

– J.D. Salinger și Colleen O'Neill, infirmieră, omonima Oonei, pe care o va lua de nevastă în 1988 (50 de ani diferență)

– Georges Clemenceau și Marguerite Baldensperger (42 de ani diferență)

– Liberace și șoferul lui, Scott Thorson (40 de ani diferență)

– Pablo Picasso și Françoise Gilot (40 de ani diferență)

– Jorge Luis Borges și Maria Kodama (38 de ani diferență)

– Mahomed și cea de-a treia sa soție, Aïșa (între 30 și 40 de ani diferență, depinde de istorici – prima dată când s-au întâlnit, ea se juca cu păpușile)

– Pictorul Rubens și Helena Fourment (37 de ani diferență; când a luat-o de soție, în 1630, ea avea șaisprezece ani și el, cincizeci și trei)

– Charlie Chaplin și Oona O'Neill (36 de ani diferență)

– Woody Allen și Soon-Yi Previn (34 de ani diferență)

– John Casablancas și Aline Wermelinger (34 de ani diferență)

– Bill Murray și Scarlett Johansson în *Lost in translation* (34 de ani diferență)

– Roman Polanski și Emmanuelle Seigner (33 de ani diferență)

– Johnny Hallyday și Læticia Boudou (32 de ani diferență)

– Witold Gombrowicz și Rita (31 de ani diferență)

– Colette și Bertrand de Jouvenel (30 de ani diferență)

– Frank Sinatra și Mia Farrow (27 de ani diferență)

– Nicholas Ray și Natalie Wood (27 de ani diferență)

– Paul Nizon și Odile (26 de ani diferență)

– Humphrey Bogart și Lauren Bacall (25 de ani diferență)

– Charles Bukowski și Linda Lee (25 de ani diferență)

– Humbert Humbert și Dolores Haze, zisă „Lolita“ (25 de ani diferență)

– Romain Gary și Jean Seberg (24 de ani diferență)

– Adolf Hitler și Eva Braun (23 de ani diferență)

– Bret Easton Ellis și Todd Schultz (23 de ani diferență)

– Alfred Stieglitz și Georgia O'Keeffe (23 de ani diferență)

– Johnny Depp și Amber Heard (23 de ani diferență)

– Pierre Abélard și Héloïse (22 de ani diferență)

– Peter Bogdanovich și Dorothy Stratten (21 de ani diferență)

– Guy Schoeller și Françoise Sagan (20 de ani diferență)

– Serge Gainsbourg și Jane Birkin (18 de ani diferență)

Când l-am întrebat pe Paul Nizon de ce suntem atrași de persoane mai tinere, s-a gândit un timp înainte de a-mi răspunde.

— Din două motive, mi-a spus: pielea și reînnoirea.

Presa americană s-a dezlănțuit împotriva lui Charlie Chaplin, poreclindu-l Barbă Albastră. De altfel, primul său film de după război, *Domnul Verdoux* (1947), a fost cât pe ce să se numească *Barbă Albastră*. A fost un fiasco de proporții, atât pentru public, cât și pentru critică.

Astăzi, toți actorii de peste cincizeci de ani au neveste „underaged".

Argumentele cel mai des vehiculate împotriva unei diferențe de vârstă mai mare de douăzeci de ani:

– el/ea preferă un cur mic unui IQ mare;

– tânăra/tânărul e o curvă care îl/o va părăsi pentru o altă persoană, mai bogată;

– lui/ei nu îi place să fie contrazis/contrazisă, el/ea vrea să se joace de-a Pygmalion, modelând o creatură după propria-i asemănare.

Să combatem împreună aceste trei argumente, dacă sunteți de acord:

– poți să ai un cur mic și un IQ mare, la fel cum poți să fii bătrân și prost;

– nu și dacă persoana tânără e deja bogată și atrăgătoare din punct de vedere fizic (ea este, deci, infinit mai puternică decât așa-zisul său binefăcător);

– ar treilea argument este de necombătut, constituind chiar miza acestei spinoase chestiuni.

Oona O'Neill Chaplin s-a exprimat evaziv pe această temă, în cadrul unui interviu în *Daily Herald*: „Siguranța și stabilitatea mea cu Charlie nu se trag de pe urma averii sale, ci tocmai din diferența de vârstă dintre noi. Numai femeile tinere care s-au căsătorit cu bărbați copți știu ce vreau să spun. (...) Charlie made me mature and I keep him young".

Va trebui să mă gândesc să le întreb pe „femeile tinere care s-au căsătorit cu bărbați copți": dincolo de confortul material, ceea ce le aduce calmul este cu adevărat liniștea, serenitatea bătrânilor? Sau mai degrabă faptul că și-au făcut deja o carieră profesională pe acest pământ, că s-au culcat deja cu toate femeile, că și-au astâmpărat setea? Bărbatul copt să fie oare un înțelept budist, fidel, sătul și liniștitor?

Bullshit. E mult mai simplu: bărbatul copt alege o femeie tânără pentru că ea îi garantează, până la deces, că i se va tăia respirația de fiecare dată când o va vedea ieșind din baie. Iar tânăra este fericită să fie astfel admirată, mai ales dacă a avut probleme paterne. În secolul al XXI-lea, interminabilele cohorte de fete fără tați aprovizionează heleșteie întregi care îi aduc la sațietate pe bătrânii degustători. Explicația misterioasei lor atracții pentru bărbații copți nu trebuie căutată prea departe: pentru unele dintre tinerele, iubirea constă doar în a găsi bărbatul capabil să le țină loc de tătic. Puștanilor nu prea le plac fetele de vârsta lor. Bărbații de douăzeci de ani au prea multe lucruri de realizat pentru a se mai ocupa și de o femeie. Oona s-a îndrăgostit de Chaplin pentru că el își depășise ambiția; Chaplin s-a îndrăgostit de Oona pentru că ea avea toată viața înainte. De altfel, după ce s-au întâlnit, el nu va face decât filme proaste, întrtatât se va scălda în fericire. Oricum, nu a reușit niciodată cu adevărat să facă trecerea la filmul vorbit: în *Un rege la New York*, ca și în *Limelight* (*Luminile rampei*) și *Domnul Verdoux*, joacă amplificându-și peste măsură gesturile, monologhează, ține lungi discursuri lacrimogene, exagerându-și cu bună știință accentul englezesc pentru a agasa urechile americane. Când Chaplin a debutat, în 1910, cinematograful era o distracție comică, oarecum echivalentul unui număr de magie sau de circ. Treizeci de ani mai târziu, stăpânea cea mai puternică artă din toate timpurile. Trecuse de la clovn la star: asta a făcut, bineînțeles, să i se suie la cap, de-a lungul anilor 1920–1930, dar la momentul respectiv revenise cu picioarele pe pământ. Toată lumea să îmbătrânească în liniște, în special cei pretențioși, căci apropierea morții îi face din nou modești: au dat de cineva mai puternic decât ei.

Diferența de vârstă nu se vede deloc (hahahahaha).

În romanul *Graziella*, Lamartine rezumă totul în următoarea formulă: „Ah! bărbatul prea tânăr nu poate să iubească! Nu știe să prețuiască nimic! Nu înțelege ce e adevărata fericire decât când a pierdut-o! E mai multă vigoare nebunatică și umbră unduitoare în plantele tinere din pădure; bătrâna inimă a stejarilor ascunde mai multă înflăcărare. Iubirea adevărată este fructul copt al vieții. La optsprezece ani, nu o cunoaștem, doar ne-o imaginăm. În lumea plantelor, atunci când apare fructul, frunzele încep să cadă; poate că se întâmplă la fel și cu natura umană".

VIII

Anul cel mai lung (iunie 1944–aprilie 1945)

Vei fi ca unul care stă culcat în mijlocul mării.

Proverbe sau Pildele lui Solomon, XXIII, 34

Utah Beach, Normandia, 6 iunie 1944, ora 6:44.

Nimeni din regimentul său nu a închis un ochi în noaptea de 5 spre 6 iunie. Pe această plajă a debarcat Jerry acum șaptezeci de ani, pe de unul dintre cele patru mii de vapoare survolate de unsprezece mii de avioane; din fericire, plaja nu dădea spre o faleză abruptă, ca pe Omaha Beach. Părea că operațiunea Overlord mirosea a vomă: toată lumea în barjă avea rău de mare, iar cei care nu aveau își dădeau și ei mațele afară, de frică. Jerry s-a ales, pe uniformă, cu o bucată de bacon și cafeaua abia digerate de către vecin. În fiecare ambarcațiune, un preot spunea liturghia. Atlanticul urcă și coboară ca un montagne-russe. Mai că l-ai lua drept un amator de stand-up paddle, antrenat la Guéthary: pe un val de un metru cincizeci, poți să ai stomacul în gât și fără să faci războiul. Noroc că Jerry nu era în prima linie. Traversând „screen smoke" (perdea de fumigene creată de armata americană pentru a ascunde navele), a putut, între două valuri, trece peste corpurile primilor martiri, cadavre deja buhăite. Secretul debarcării este să nu debarci primul. Rolul celor care debarcă primii este să moară pentru următorii. În ajunul zilei de 6 iunie, un ofițer american le declarase soldaților: „Nu vă faceți griji pentru morții din primul rând, treceți peste corpurile lor". Unii piloți americani își gravaseră pe avioane deviza gladiatorilor romani: „Morituri te salutant" („cei care merg la moarte te salută"). Alți soldați se vopsiseră pe față asemenea indienilor care merg la război sau își răseseră craniile. Așadar, șeful care îi desemnează pe cei din prima linie știe că îi trimite la moarte sigură. Lucrurile merg ceva mai bine după ce primele baterii germane sunt pârjolite cu aruncătoarele de flăcări, de către tineri înnebuniți după război, dopați cu benzedrină sau metedrină (amfetamine prescrise pasămite pentru tratamentul astmaticilor, în realitate destinate să-i iuțească pe G.I). De altfel, înaintezi mai repede când calci pe cadavre; și-apoi, cel puțin un soldat fără suflare nu poate fi o mină antipersonal. Unii soldați țopăiau pe morți ca niște iezi care sar din piatră în piatră. Unele cadavre erau despuiate, cu hainele smulse de suflul exploziei. Uneori corpurile gemeau sub tălpile bocancilor de rangers: cu atât mai bine, le făcea un serviciu, astfel brancardierii erau atenționați. Peste tot se vedeau tone de resturi, jeepuri și tancuri scufundate, vapoare întoarse cu fundul în sus, camioane alunecate în apă, cu încărcătura împrăștiată: cutii cu cremă de ghete noi-nouțe, mormane de obuze și de puști inutilizabile, briciuri, periuțe de dinți, încălțăminte, biblii, pantaloni, aparate de radio, țigări, pachete cu pansamente... și o puzderie de portocale care pluteau pe valuri. Un prieten al mamei mele locuia aproape de Sainte-Marie-du-Mont: asemenea multor curioși, s-a dus a doua zi să vadă plaja unde a debarcat Salinger. I-a povestit mamei că apa era încă roșie. Jerry Salinger a traversat Marea Roșie asemenea lui Moise.

Merg pe această plajă la nivelul cel mai scăzut al fluxului, la șapte decenii după baia de sânge. Îndată voi ajunge la cimitir, pentru a mă reculege în fața crucilor albe. Și americanii au debarcat pe această plajă tot la nivelul cel mai scăzut al fluxului, ceea ce i-a luat prin surprindere pe nemți. Asta a făcut să aibă două sute de metri de parcurs; o sută prin apă și o sută pe nisip. Cei mai lungi 200 de metri! Două minute întregi în care au fost expuși tirurilor. În acest război, bărbații au fost adevărați bușteni, „casualties". Însă au fost relativ puțini cei împușcați pe 6 iunie pe plaja Utah (196 de morți), datorită bombardamentelor eficiente asupra cazematelor, a sabotajului parașutiștilor în noapte și, mai ales, datorită tancurilor-amfibie Sherman, având în jurul lor o fustă de cauciuc plutitor, ca un uriaș colac de salvare negru (la Omaha s-au dus la fund din cauza oceanului agitat). Tancurile-amfibie Sherman, elefanți a căror trompă împroașcă metal topit, au alunecat până pe nisip și au despicat capcanele de beton pline cu mitraliori blondini aflați sub efectul Pervitinei sau al Izofanului stropite cu șnaps: dopajul ăsta a făcut posibil Blitzkriegul. Acest război a fost, de asemenea, unul al amfetaminelor și al speed-ului (marinarii ruși foloseau ceea ce se numește „baltic cocktail": un shot de votcă, în care se adaugă un gram de cocaină pură, amestec care îi transforma în „army robots", însetați de violență, niciodată obosiți și insensibili la gloanțe). Speed-ul taie foamea și somnul, dar, luate în doze mari, capsulele te fac nebun, paranoic, depresiv, ba chiar sinucigaș. Hitler, care lua cocaina recomandată de doctorul Theodor

Morell prin ochi (căci intră în compoziția colirului), dar și injectabil, știa el ce știa. Cei care dormeau aveau numai de pierdut: trebuia să rămâi treaz mai mult timp decât dușmanul și să-l distrugi când acesta ațipea. Jerry va înțelege repede că în acest război supraviețuitori vor fi insomniacii.

Salinger a petrecut doi ani și jumătate așteptând momentul, iar acum și-ar dori ca întâlnirea să fie lăsată pe altă dată. „Ar putea cineva să amâne Ziua Z, vă rog?" Din ianuarie 1942 până în iunie 1944, a avut totuși timp să se pregătească. A repetat totul de mii de ori: poziția întins, cum să-și acopere camaradul, camuflajul, aruncarea grenadelor, apropierea de cazemate, a învățat să descopere de unde vine tirul inamic, cum se salvează răniții, să meargă întotdeauna la o oarecare distanță unul de altul și să se uite atent pe jos, pentru a evita găurile de mortiere și minele antipersonal etc. Rezultatul: sub tirul mitralierelor, fiecare e pe cont propriu! Un tânăr are burta despicată în două, un altul își caută mâna dreaptă, un idiot râde, având senzația c-a scăpat, și explodează două secunde mai târziu, un băiat este lovit direct în ochi de un deget mare tăiat, cei care nu se roagă cu voce tare sunt beți, o barjă sare în aer lovind o mină și oamenii sunt aruncați în aer cu zecile (39 de morți dintre cei 60 de pasageri aflați la bord), apa e roșie, valurile sunt sângerii, peștii mor cu sutele, sunt pești peste tot pe plajă, între cadavre și jgheaburile de sânge proaspăt, iar zgomotul nu contenește, șuieratul rachetelor, salvele armelor automate, nisipul care intră în ochi, exploziile obuzelor de 350 mm, care-ți lovesc timpanele (trebuie să ai casca desfăcută, altfel vibrația solului poate să te gâtuie, ba chiar să-ți zdrobească ceafa), poate cineva să facă să înceteze acest vacarm, VĂ ROG? Tot restul vieții, până la moarte, treizeci sau cincizeci de ani mai târziu, unii veterani încă se trezeau noaptea asurziți din pricina unor bombardamente imaginare, urlând, implorând ca tărăboiul infernal să se oprească, iar soțiile, cu bigudiurile în păr, se smiorcăiau în pat.

În aceeași clipă, la 9 000 de kilometri distanță, Charlie Chaplin și Oona O'Neill luau prânzul împreună, în casa lor din Summit Drive 1 085.

„Casa" era imensă, pe vârful unei coline, flancată de o piscină uriașă și un teren de tenis. Oona stătea așezată în fotoliu, picior peste picior. Briza călduță de sfârșit de după-amiază legăna frunzele palmierilor; dincolo de marginea gazonului englezesc se întindea Pacificul.

— Știu că luxul ăsta poate părea obscen, a spus Chaplin arătând spre colinele împădurite, dar, dacă ai ști în ce mizerie m-am născut, mi-ai ierta, fără îndoială, înclinația spre confort.

— O, dar știu unde te-ai născut, am văzut *Vagabondul*: mansarda, înghețată iarna, în care copilul se încălzea la soba cu lemne și în care doarme îmbrăcat... nu le-ai inventat, nu-i așa?

— Oona, ascultă-mă. Nu-mi pasă câți ani mi-au mai rămas de trăit, dar sunt cu adevărat fericit să-i petrec alături de tine.

La picioarele lor se întinde Los Angelesul (atât la propriu, cât și la figurat). Oona constituia medicamentul destinat să-l vindece pe Chaplin de mania „womanizing"-ului. Pe lângă ea, celelalte femei deveneau invizibile. Vârsta îi garanta lui Chaplin că nu va ajunge să o vadă bătrână niciodată. Privind-o, era de fiecare dată surprins. O vedea totuși în fiecare zi, de luni de zile, dar o privea de fiecare dată cu aceeași stupefacție, ca un individ care, deși nu a băut nimic, vede pe cer o farfurie zburătoare. Pentru un bărbat, fericirea este atunci când o femeie îl eliberează de toate celelalte femei: dintr-odată, se simte atât de ușurat, încât are impresia că se află în vacanță. Lui Charlie îi era de ajuns să o privească pe Oona pentru a se simți ușor ca un fulg. Poate că frumusețea nu folosește decât la alungarea nefericirii. Unele construcții efemere pot dăinui foarte multă vreme (de pildă, Turnul Eiffel, ridicat în anul nașterii lui Hitler și al lui Chaplin).

Înainte de Oona, se lăsase condus de dorință; cu ea, dorința nu e decât o parte infimă din împlinirea pe care o resimte. S-a crezut mult timp naufragiat, abandonat de tatăl alcoolic și de mama nebună, exilat din țara natală, sufocat

de admirația prefăcută a fanelor, dependent de succes și de deșertăciunea gloriei. Toți bărbații, mai ales cei care, prin natura profesiei lor, își împart cu ceilalți emoțiile, sunt niște înecați în așteptarea resuscitării gură-la-gură. Iată cum a procedat Chaplin pentru a se căsători cu Oona, în 1943:

— Sunt trecut bine de jumătatea vieții, îi declarase el. Cândva, Georges Clemenceau spunea...

— Cine?

— Un om politic francez. La 82 de ani, i-a zis tinerei sale prietene: „Am să te învăț să trăiești, iar tu mă vei învăța să mor".

— Nici vorbă de așa ceva, îi răspunsese Oona. Trăiesc foarte bine și îți interzic să mori.

— Pot să-ți pun trei întrebări extrem de importante?

— Da.

— Mă iubești pentru banii mei?

— Nu, și asta pentru că pot chiar mâine-dimineață să mă mărit cu un cretin de o sută de ori mai bogat.

— Mă iubești pentru notorietatea mea?

— Nu, pentru că eram la fel de faimoasă ca tine încă din ziua în care m-am născut. Dar e foarte posibil să te iubesc pentru filmele tale.

— A, asta nu e nicio problemă! Ce bine că toată această muncă folosește la ceva.

Dintr-odată, umbrele tuturor obiectelor din jurul piscinei au început să fie tot mai clare. Un avion a brăzdat cerul.

— Care era cea de-a treia întrebare?

— Vrei să te căsătorești cu mine?

— Dar ai fost căsătorit de trei ori.

— Corect. Dar refuz să mă opresc în fața eșecului.

— Atunci, e rândul meu să te întreb ceva. De ce vrei să mă iei de soție?

— Ca să nu te măriți cu Orson Welles!

— Nu așa, răspunde-mi serios.

— Te-ai uitat la tine și te-ai uitat la mine? Eu, babalâcul decrepit, cu păr alb, am tras lozul cel mare! Tu ești recompensa. Te merit... după toți anii de rătăcire. De acum, niciodată nu voi mai putea trece drept vagabond. Va trebui să mă deghizez în altceva.

Așa este: după căsătoria cu Oona O'Neill, Charlie Chaplin nu a mai apărut niciodată în filmele sale îmbrăcat în vagabond, ci numai în costume la trei piese. Chiar și când Domnul Verdoux urcă pe eșafod, o va face cu o maximă eleganță textilă.

Cherbourg, 19 iunie 1944

Dragă Oona,

Îți scriu scrisori în minte, pentru că nu am timp să le aștern pe hârtie și pentru că astfel nu le vei citi. Ele nu reprezintă decât o parte infimă, pe care abia dacă am timp să o însăilez pe o bucată de cârpă. În jurul meu toți sunt mai tineri decât mine! 19, 20, 21 de ani: eu, la 25, sunt moșneagul trupei.

În această dimineață s-a ținut o slujbă. Preotul militar a împărțit trupul lui Hristos printre obuze și răniți. I-a împărtășit pe cei morți. Eu am rămas să joc zaruri cu Mathias, care vine din Dakota de Sud, și să rulez țigări cu Owens, din New Jersey. El m-a făcut să mă gândesc la tine. Ce s-o fi întâmplat cu plaja din Point Pleasant? Uite la ce m-am gândit: în fond, Normandia este New Jersey văzut din față. Până la urmă, e ca și cum aș fi debarcat pe plaja copilăriei tale, schimbând boardwalk-ul cu blockhaus-ul.

Stând în ploaie, un negru din sectorul meu cântă bluesuri care deprimă pe toată lumea. Mă întreb neîncetat: „Ce dracu' caut eu aici?", dar trebuie să lupt cu această întrebare, s-o țin departe, s-o împiedic să acționeze împotriva picioarelor mele. Este întrebarea care sinucide totul. Chiar și la New York am putea-o adresa, la Stork sau oriunde altundeva: „What the fuck am I doin' here?" Dacă gândești așa, nu mai faci nimic. Prefer să mă gândesc la tine, Oona. Chipul tău e religia mea. Nu sunt budist, ci oonist. Știu că totul e zadarnic, că în curând vei naște primul copil, dar mă agăț de această romantică suferință care mă face să-mi uit durerea fizică și frica, panica. Nu decizi tu ceea ce simți: simți ce poți, inima se folosește de ce are în magazin, iar a mea e încă plină peste măsură de tine. Îmi ești de ajutor. Nu tu, ideea de tine. Principiul pe care îl reprezinți, de bebeluș inocent care se plânge de toate și care trimite săruturi sărate de pe scândurile boardwalk-ului, din cealaltă parte a Atlanticului, pe fondul unei flașnete putrezite. Nu erai o femeie, ci un concept: iubirea imposibilă, pierdută, risipită, cea care frânge inimi, care înduioșează mereu. Mi-ai făcut atâta rău, încât nici că-ți mai port pică, e absurd cât ești de puternică, totuși. Chipul tău a devenit masca lui Dumnezeu. Îi ești dublură, o înlocuitoare pentru o perfecțiune superioară, reflectarea carnală a unui alt adevăr. Fruntea ta bombată, privirea ta umezită, vocea ta mieroasă, inima ta nevinovată mi-au înșelat setea de sfințenie sub cerul de metal topit.

Am încetat să te urăsc îndată ce am pus piciorul pe această plajă franceză. Trebuie să fii atent pe unde mergi, minele S fac întâi clic și apoi bum: și s-a zis cu picioarele. Mai devreme un biet băiat a auzit declicul sub încălțăminte după care nu s-a mai putut mișca, hohotea de plâns, împietrit, tremurând deasupra unei farfurii de metal, ca o grenadă căreia i s-a scos cuiul, dar plată, așteptând să-i smulgă coaiele. Începând din acea clipă, deși încă trăia, puteam deja vorbi despre el la trecut. Apoi, când m-am întors, după explozie, nu mai rămăseseră decât cei doi bocanci rangers plini de mațe, ca două vaze de piele. Nici măcar nu știu cum îl chema. Cealaltă chestie nasoală este când o grenadă îți cade chiar la picioare. Trebuie să o ridici repede și s-o arunci înapoi. Uneori, pleacă și brațul odată cu ea.

E greu să explici ce simți în mijlocul acestui haos. Nu prea îndrăznești să privești în jur. Ți-e teamă să te atașezi de cutare sau cutare tip, ca mai apoi să nu-l mai găsești. Ciudată impresie să vrei să lași capul în piept, să rămâi cocârjat, nu pentru a scăpa de rafale, ci pentru ca să nu vezi ce se întâmplă. O turmă de struți care aleargă în zigzag, asta înseamnă debarcarea. Mii de bărbați cu ciorapii uzi, care fac cu disperare slalom, pentru a nu fi aleși ca țintă. Nu mi-am spus niciodată: numai de l-ar înhăța pe vecinul de lângă mine. Niciodată. Îmi spuneam mai degrabă: uitați de mine, nu merit efortul să fiu eu cel vizat, nu vă uitați la mine, sunt neinteresant și nu vreau să omor pe nimeni. Nu trageți în mine și nu voi trage în voi. În germană „Leave me alone" se zice „Lass mich allein".

Sfârșeam prin a spune rugăciuni alergând din crater în crater, pe deasupra gheizerelor de carotide care îmi pictau pantalonii militari de camuflaj în roșu-aprins. Ideea că mori din întâmplare și supraviețuiești printr-un noroc e prea umilitoare; rugăciunea are darul de a structura haosul. Adesea, lupta devine o încăierare împănată cu lovituri de cască în căpățână. E de ajuns un

pistol blocat de un grăunte de nisip — și, crede-mă, grăuntele de nisip nu lipsește deloc pe-o plajă — și se revine la minunatele vechi metode pe bază de bâtă din străbuni, precum în puburile din Berlin sau New York: lovituri de pumn sau cu patul puștii, lovituri de picior în capul unui bărbat căzut la pământ, strivirea coaielor cu bolovani, înfigerea baionetei sau a pumnalului în burtă... Câteodată, unii, psihopați, condimentează lucrurile (taie limba, nasul sau urechile, smulg ochii cu o lingură etc.). Atunci, de ce să cheltuiești miliarde pe logistică și transportul de muniție, când totul se încheie ca o ceartă între bețivani în Times Square, pe bază de nasuri sparte care sângerează, de ochi striviți, de dinți scoși doar cu o lovitură de scândură sau de țeavă de pușcă peste glotă?

E o lecție de modestie pentru marii noștri generali și hărțile lor de stat-major. S-or fi îndoind că am cucerit poduri, sate, drumuri doar cu mâinile goale, ținându-i pe nemțălăi cu capul sub apă până când au încetat să se mai zbată? Războiul modern se întoarce cu repeziciune la Evul Mediu, ar fi trebuit să ne lase săbiile, ca la japonezi. Acest război al încăierărilor are meritul de a se desfășura la scară umană, poți vedea capul tipului pe care-l căsăpești, e la zece centimetri de al tău și te înjură în limba lui Goethe: nu-l vei uita niciodată, mai ales când are optsprezece ani și-o strigă pe „Mutti“ a lui. E ca într-un dans, lungiți unul deasupra celuilalt, strigând pentru a-și face curaj, o luptă de gladiatori într-un circ antic numit fortăreața de la Cherbourg. În acest stil corp la corp, francezii antrenați la rugbi se descurcau mai bine decât alții. Aveau obiceiul să le bage adversarilor degetele în orbite, să le spargă tibiile sau coatele. Inamicul care are de-a face cu rugbiști din Sud-Vest sfârșește cu handicap, picioare și brațe devenite de neutilizat, gemânde trunchiuri dislocate, care trebuie evacuate cu targa. Curățenie, fără moarte și cu zero risipă de muniție. Doar dacă nu cumva se poate considera că un pietroi smuls din vreun zid și izbit cu toată puterea, pentru a crăpa în două țeasta unui neamț, e muniție de granit.

Peste două zile traversam sate devastate, orașe nimicite de avioanele și tancurile noastre, iar francezii ne mulțumeau că nu mai aveau acoperiș deasupra capului, în ciuda vacilor moarte pe câmpuri, cu ochii acoperiți de muște, a putorii cailor descompuși și a cadavrelor umflate. Am reînceput să mâncăm pământ. Nu e o figură de stil: prin pajiștile și crângurile normande, obuzele blindatelor aruncau literalmente în aer pământul pe care, când cădea, îl respirai, îl mestecai și-l înghițeai ca pe un steak. Am înfulecat o bună parte din Normandia. Franța are gust de cenușă și de praf, cu un ușor iz de baligă de vacă, dar mai ales de cremene sfărâmată (obuzele zdrobesc pietrele, așa miroase a bolovan topit și încasezi o ploaie de pietriș în spate, de ajungi să te simți lapidat!). Mai puțin când plouă: atunci Franța miroase a noroi rece, ploaia face războiul flasc, o ploaie de fier sub apă, iar cerul topit ne aruncă în cârcă un ocean de metal. Cu bombele e simplu: când le auzi șuieratul, trebuie să te arunci pe burtă și să aștepți explozia. Dacă nu ai fost făcut terci, atunci cu niciun chip să nu ridici capul după acel bum: sunt așchii care zboară timp de încă două secunde. Sunt obosit, dar mi-e imposibil să închid ochii fără a-mi pierde viața. Dacă adormi, ești mort.

Probabilitatea de a ieși viu din toate astea scade pe zi ce trece. Ar trebui să joci la loto data mea de naștere: până acum am avut baftă.

Al tău fan, Jerome.

CE NU LI SE SPUNE FRANCEZILOR DESPRE DEBARCARE (nici la gimnaziu, nici la liceu, nici în *Ziua cea mai lungă*, nici în *Salvați soldatul Ryan*):

– Mare parte dintre soldați erau drogați sau beți (ca în 1914);

– Mulți se pișau pe ei de frică și se căcau în pantalonii militari de camuflaj, de unde și mirosul pestilențial;

– Au fost multe cazuri de viol în satele eliberate, deoarece armata americană (ca și cea germană) le promisese propriilor soldați că Franța era bordelul Europei; soldații atinși de boli cu transmitere sexuală înțesau infirmeriile de campanie; 29 de soldați americani au fost judecați sumar și executați pentru viol între iunie 1944 și iunie 1945 (printre care 25 de G.I. cu pielea de culoare neagră, victime ale prejudecăților rasiale atât franceze, cât și americane — vezi mai departe);

– Nevestele soldaților germani au tras asupra trupelor americane;

– Pe cale de consecință, femei civile franceze luate drept trăgători izolați, lunetiști au fost arestate și unele chiar executate de către soldații americani;

– Multe tinere franțuzoaice se prostituau pentru o bucată de pâine sau de săpun, pentru un pachet de țigări Lucky Strike, pentru o bucată de ciocolată Hershey's sau chiar pe gumă de mestecat;

– Sute de soldați germani au fost lichidați pe când ieșeau din buncăre cu mâinile ridicate; alții s-au văzut oferind țigări sau ciocolată în schimbul predării lor;

– Unii soldați au jefuit cadavre, de pildă smulgându-le dinții de aur cu baioneta; uneori, nemțălăul era încă în viață când i se spintecau gingiile;

– La rândul lor, nemții nu luau prizonieri (de exemplu, parașutiștilor răniți, la aterizare, le tăiau gâtul cu un cuțit); câțiva, fanatici, înălțau steagul alb și se prefăceau că se retrag, înainte de a trage prin surprindere strigând „Heil Hitler" și de a fi tăiați în felii; mulți se sinucideau în buncăr, precum soldații japonezi;

– În săptămânile ce au urmat debarcării, forțele de întărire germane erau alcătuite din adolescenți între treisprezece și șaptesprezece ani, care plângeau; uneori aceștia erau omorâți în bătaie de francezi;

– Dezertările erau rare, căci se pedepseau cu moartea în Wehrmacht, dar mult mai numeroase în armata americană, în care un singur soldat dezertor a fost executat (Eddie Slovik, care a refuzat să lupte în pădurea din Hürtgen);

– Armata americană era compusă în mare parte din soldați negri (aproximativ 50 000); supranumiți „segregated", li s-a interzis să defileze pe Champs-Elysées, pentru a se „albi" imaginea armatei americane; în acest război care combătea rasismul, înalții ofițeri americani s-au comportat ca niște membri ai Ku Klux Klanului; „negroteii" au fost acuzați de toate actele criminale și pedepsiți mai sever decât albii de către curțile marțiale (96 de execuții pentru omor și violuri); a 2-a Divizie blindată, a generalului Leclerc, a fost de asemenea „albită" la cererea americanilor, care nu voiau să vadă Parisul eliberat nici măcar de un singur bărbat de culoare (de Gaulle a cedat: niciun soldat african care participase la război nu a fost autorizat să intre în capitală pe 25 august 1944);

– În Franța au existat 200 de lagăre de concentrare: de ce nu se vorbește decât despre Drancy, când au mai fost și Saint-Denis, Compiègne, Moulins, Romainville, Fresnes, Vichy... (zeci de mii de prizonieri înfometați au fost eliberați pe teritoriul francez de către Aliați); 600 000 de persoane au fost ținute captive în aceste „lagăre de internare": evrei, persoane din Rezistență, țigani, refugiați spanioli, „inamici civili", comuniști... În afară de Struthof (singurul lagăr nazist), toate celelalte erau „administrate" de francezi. Zeci de mii de francezi au fost gardieni de lagăre, în cazarme, castele, sanatorii sau barăci construite de prizonieri. Condițiile de detenție erau foarte grele: frig iarna și căldură vara, latrine comune afară, șobolani, păduchi, gândaci, purici, epidemii de tot felul, rele tratamente, înfometare. Deținuții se băteau pe coji de cartofi sau pe cotoare de varză; uneori mâncarea copiilor era o căldare plină cu oase de pui;

– Pus în gardă de Jan Karski, la sfârșitul anului 1942, despre exterminarea evreilor (dar și de fotografiile din ghetoul din Varșovia, apărute în *Life*),

președintele Roosevelt a luat în mod serios în considerare o debarcare în primăvara lui 1943; amânând-o un an și trei luni, nu a împiedicat mașinăria nazistă de ucis să lucreze din plin până în aprilie 1945: conform lui Raul Hilberg, în această perioadă (primăvara anului 1943–primăvara anului 1945) au fost asasinați aproximativ 1,3 milioane de evrei;

– Începând din toamna lui 1943, vizând uzinele de armament, podurile, căile ferate și porturile, bombardierele B-17 și B-24 americane au devastat Normandia la întâmplare. Lista satelor și orașelor rase fără rost de pe fața pământului e prea lungă pentru a o reda aici. Numărul civililor francezi omorâți oscilează între 20 000 și 50 000, conform istoricilor, asta înseamnă un total de două până la trei ori mai mare decât numărul victimelor Blitz-ului londonez (care a durat opt luni). 65% dintre distrugerile celui de-al Doilea Război Mondial în Franța au avut loc în perioada eliberării țării (iunie 1944–august 1944), prin comparație cu numai 20% în timpul războiului din Franța (mai–iunie 1940). 3 000 de civili francezi au fost omorâți în timpul primelor două zile ale debarcării, și au fost tot atâția morți americani. Un exemplu, printre altele: Caen a fost bombardat din 6 iunie până în 19 iulie 1944; 75% din oraș a fost distrus; au fost între 3 000 și 15 000 de morți. Iar Max Hastings afirmă în *Overlord* că bombardamentul de la Caen a fost „unul dintre cele mai inutile atacuri aeriene ale războiului“. Subiectul a devenit tabu în Franța, căci pierderile colaterale au fost unul dintre principalele argumente ale propagandei naziste și vichyste împotriva „invaziei americane“.

Când un soldat eliberator pătrunde într-o casă, cu arma în mână, chiar dacă vine cu gânduri pașnice și e primit sărbătorește, cu zâmbete, îmbrățișat, păstrează o putere absolută, de care riscă să profite cu totul. Când armata americană intră într-un oraș francez ocupat de patru ani de către nemți, nimeni nu o poate opri, în acel moment nu mai există legi. Chiar și dacă soldații aduc libertatea și democrația, ei „invadează“ (termen folosit de generalii americani) totodată o țară pe care o consideră — pe bună dreptate — gangrenată de ideologia nazistă, o țară care a pierdut războiul, un loc al mizeriei, al pieței negre, al prostituției și al colaborării... Furturile, încăierările, accidentele, violurile și chiar omorurile vor rămâne în mare parte nepedepsite. Șaptezeci de ani mai târziu, recunoștința nemărginită, de nezdruncinat și eternă pe care țara mea o datorează sacrificiului trupelor aliate nu mai interzice să privești în față excesele debarcării: luați două milioane de oameni și aruncați-i într-o țară umilită, murdară, mizeră și rușinată. Este imposibil ca operațiunea să nu degenereze.

Nu vei înțelege niciodată războiul dacă nu ai tras niciodată cu arma. Toate persoanele cărora li se pune o armă în mână se transformă. Ziua în care m-am simțit cel mai puternic din viața mea a fost aceea în care am obținut unul dintre cele mai bune scoruri la tragerea la țintă fixă, la 50 de metri, cu pușca de asalt FAMAS, pe când serveam patria în Regimentul 120 Intendență. Îmi amintesc perfect puterea reculului, pe când îmi țineam respirația, poziția culcat, patul sprijinit zdravăn de umăr, ochelarii lipiți de vizor. Mă transformasem într-un sniper sângeros și crud. Imaginați-vă acum nu un tip ca mine, care se crede gata să ucidă, ci mii, zeci de mii, două milioane de supermeni al căror deget scuipă foc. Veți începe să înțelegeți deliciile războinice. Uniforma îi transformă deopotrivă pe oameni. Pe platoul de filmare la *Dictatorul*, Chaplin, deghizat în soldat, devenea tiranic, irascibil, violent. Din momentul în care se schimba în Charlot, era iar delicat, aerian și amabil. Și acum explicați-le asta unor supraoameni veniți să apere drepturile omului și morala protestantă. Singurul cuvânt care le va veni în minte va fi: freedom. Freedom to eat, drink, fuck, rape, steal, have fun, dance, kill and kill again until you explode.

Soldații americani își băteau joc de francezi.

— Sunt tari, Frenchies ăștia. Unde sunt când trebuie să moară pentru țara lor? Crezi că ar veni să moară pentru Arkansas? Îi vezi debarcând la Miami, să salveze Florida?

Jerry lua apărarea Franței.

— Francezii sunt niște Gandhi ai Europei. Acceptând înfrângerea, și-au salvat poporul. Dacă nu face nimeni război, atunci nu sunt nici morți, man. Gândește-te la asta. Dacă nimeni nu trage, problema e rezolvată.

În costum de baie întreg, Oona stă lungită într-un șezlong, cu picioarele în apa din piscină, are unghiile lăcuite, părul negru e aranjat sub pălăria cu boruri largi, asortată. Jerry e demoralizat din cauza țipetelor animalelor rănite: nechezatul cailor despicați, mugetele vacilor eviscerate... se mai liniștește abia când aude cum glonțul unui camarad milos le face să tacă. Oona valsează cu mama ei în salonul cenușiu. Romanul lui Agnes, *The Road Is Before Us* (care inițial trebuia să se intituleze *Tourist Strip*), a avut cronici bune în *New York Times* și în *New Yorker*. Jerry urcă printre mărăcinii pe care îi strivește cu rucsacul. Oona și Charlie intră la Musso & Frank, șeful de sală îi conduce în separeu, amândoi le salută cu un gest din cap pe starurile de la mesele vecine. Jerry doarme în mers, cu mâna pe umărul soldatului din față. Pe terenul lui de tenis, Charlie Chaplin îi explică Oonei cum că trebuie să arunce mingea destul de sus, ca să servească mai bine. Jerry îi privește pe parașutiștii care coboară ca niște abajururi verzi (unii dintre ei sunt morți încă dinainte de a atinge solul). Oona ascultă știrile la radio terminând un cupcake. Ud până la piele, epuizat, cu guturai, Jerry are tălpile chinuite de bășici. Într-o seară, la New York, în cabaretul *Viața pariziană*, la rugămintea Marlenei Dietrich, orchestra cântă *Marseilleza*, în onoarea Rezistenței franceze; Oona și Charlie iau poziție de drepți.

IX

Hotelul Ritz, 26 august 1944

Nu-ți bate niciodată capul pe seama iubirii tale pentru cineva. Pur și simplu, cei mai mulți oameni nu au norocul unei astfel de iubiri. Nici tu n-ai avut așa ceva înainte, și uite că acum ai. Ce e între tine și Maria — dacă va ține azi și o parte din ziua de mâine sau toată viața — este lucrul cel mai important care i se poate întâmpla unei ființe omenești. Mereu vor fi oameni care vor spune că așa ceva nu există, fiindcă ei nu au putut-o avea. Eu însă zic că e o chestie adevărată și că ești norocos, chiar dac-ar fi să mori mâine.

ERNEST HEMINGWAY

Pentru cine bat clopotele, 1940

Jerry are acum douăzeci și cinci de ani și e sergent. Dintre cei 3 080 de soldați ai Regimentului 12 Infanterie, care debarcaseră cu el în Normandia, două treimi erau deja morți. O cifră destul de „grăitoare“: din 155 de ofițeri, 118 au murit între 6 și 30 iunie 1944. Regimentul său este primul care intră în Paris pe 25 august, prin Porte d'Italie. E copleșit de mulțimea care se bucură și care îi aruncă flori. Pe strada Raymond-Poincaré, o fată îi oferă o sticlă de vin roșu pe care o ținuse ascunsă timp de patru ani. Ceva mai departe, o femeie îi întinde bebelușul să îl sărute... și mai apoi o împinge spre el pe străbunică-sa! E acoperit de sărutări și lacrimi.

Salinger nu avusese nici cea mai mică idee despre ce avea să facă războiul din el. Munca sa, ca ofițer de contraspionaj, constă în a studia fotografiile aeriene, parcurgerea transcrierilor telefonice, traducerea mesajelor radio germane, arestarea și interogarea prizonierilor. Pe timp de război, ofițerii de la contraspionaj nu sunt niște James Bond, ci aparate de ghidaj care trebuie să sintetizeze toate datele pentru a avertiza trupele, în cel mai scurt timp cu putință, asupra a ceea ce le așteaptă a doua zi. Unde sunt poziționate mitralierele, punctele slabe, care sunt planurile inamicului etc. Jerry vorbește franceza și germana, ceea ce îl face indispensabil. Înaintând spre inima Parisului, plutonul lui scoate din bârlog un colaborator al naziștilor, dar mulțimea îl înșfacă și îl omoară în bătaie sub ochii lui. Francezul are capul spart „că l-am putea lua drept un ghiveci de flori“: găsim o scenă asemănătoare în *Pentru cine bat clopotele*. Jerry este fascinat de Hemingway. De fapt, s-a lăsat prins în toată această mizerie pentru a ajunge un Hemingway.

Salinger a auzit spunându-se despre cel mai faimos corespondent de război american că s-a instalat la Ritz. Ca tânăr nuvelist, ține neapărat să-și întâlnească maestrul. Cum telefonul mobil nu se inventase încă, se duce cu tupeu până acolo. Împrumută un Jeep, se repede la Ritz, în piața Vendôme, și întreabă la intrare de domnul Ernest Hemingway. Recepționerul, depășit de situație, îi răspunde că Mister Hemingway este la bar! Mustăciosul se umflă în pene, înconjurat de o curte de soldați, cu un pahar de bordeaux în mână. Pretinde că el a eliberat hotelul.[10]

Spre marea sa uimire, când Jerry Salinger se prezintă îngăimând „my name is Salinger, Jerome Salinger“, Hemingway îl felicită ca un vechi confrate, invitându-l să ia loc la masa lui din barul care într-o zi îi va purta numele. În cămașă și pantaloni de uniformă murdari, însoțit de un luptător în mișcarea de rezistență, supranumit Marceau, și de un tânăr american, Hemingway, în vârstă de 45 de ani, își afișează ostentativ mustața, părul grizonant tuns scurt și un început de burtă. Trimite un articol pe lună la revista *Collier's*, care i-a publicat lui Salinger nuvela *The Hang of It* în numărul din iulie 1941. Hemingway l-a recunoscut pe Salinger după fotografia din *Esquire* și își aduce aminte de nuvela lui, *Inima unei povești sfâșiate*. „Poți să-mi arăți texte noi?“ Salinger scoate precum sabia din teacă un exemplar recent din *Saturday Evening Post*, în care e publicată una dintre nuvelele sale: *Ultima zi a ultimului soldat în permisie*. Hemingway o citește și aplaudă. Cei doi scriitori își comandă de băut și vor sta de vorbă două ore încheiate.

— Știi cel puțin ce cauți aici?

— Nu, dar știu ce-am pierdut.

La început, cei doi își păstrează măștile: marele scriitor, un fanfaron care face pe viteazul, și tânărul soldat prost lingușitor... Genul ăsta de temenele e clasic în lumea literară.

Nuvela *Last Day of the Last Furlough* (*Ultima zi a ultimului soldat în permisie*) a fost publicată în iulie 1944, în *Saturday Evening Post*. Scrisă în Anglia, înainte de debarcare, povestește despre sergentul John F. Gladwaller Junior, care trebuie să plece din nou la război, chiar dacă preferă să citească *Anna Karenina* și *Marele Gatsby*. Primește vizita unui soldat cu urechi mari, numit Vincent Caulfield, în vârstă de 29 de ani, al cărui frate mai mic, Holden, a dispărut. Este iarnă, sunt undeva aproape de New York, ninge, John se dă cu sania împreună cu sora lui mai mică, Matilda, și se gândește: *N-am fost niciodată atât de fericit. Puteți să trageți, domnilor snipers japonezi, nici că-mi pasă*. Vincent Caulfield o cere în căsătorie pe Matilda, care are zece ani. *Nu mai pot să-i văd*

pe civili. Ei nu știu ce știm noi... Cu fiecare text publicat, stilul lui Jerry se întunecă și mai mult, își găsește originalitatea și nebunia.

Încetul cu încetul, băutura începe să-și facă efectul. Jerry, care îl prefera în secret pe Fitzgerald, este surprins în mod plăcut de diferența dintre Hemingway ca persoană publică și Hemingway din viața privată. Hemingway are și el scrântelile lui. Jerry vorbește despre această întâlnire cu Hemingway într-o scrisoare din 4 septembrie 1944 adresată mentorului său, Whit Burnett, directorul de la *Story*: *Mi s-a părut mai agreabil decât proza sa; mai puțin dur în vorbă decât în scris*, mergând până la a-l găsi *modest și generos*. Invers decât Fitzgerald, Hemingway nu făcea urât la beție și era sincer interesat de tânărul autor în devenire.

— Speram ca războiul să-mi fie sursă de inspirație pentru o carte, zice Jerry. Dar acum nu mai vreau să vorbesc despre asta.

— La anii tăi, și eu spuneam același lucru, răspunde Ernest. Dar cei care l-au trăit vorbesc mereu despre război, chiar și atunci când nu scot o vorbă. Uite că irigă toate textele pe care le trimiteți pe la ziare.

— Cei care s-au întors din Primul Război Mondial nu au încetat să le spună povestea copiilor lor, pentru a-i lămuri, că a fost o chestie oribilă, dar care a făcut din ei bărbați, eroi care reveneau din infern și alte gogoși de felul ăsta. Rezultatul: copiii au dorit să facă la fel. Așadar eu fac jurământ că nu voi spune nimănui nimic în sensul ăsta. Toți cei care fac acest nou război ar fi cazul să-și țină gura. Războiul va fi... aisbergul nostru, nu-i așa?

Hemingway surâde. I se pare agreabil să poarte o conversație cu un confrate, îl destinde. Uneori, își compara scriitura cu un aisberg care se ivește din apă; este destul de mulțumit că un tânăr cu caș la gură își aduce aminte de asta. Într-o viață de scriitor, nici nu vă imaginați cât de rare sunt remarcile exacte asupra scriiturii, fie și în interviuri, articole critice și discuții cu confrații. Un tânăr debutant vă face o remarcă atentă despre metoda dumneavoastră de lucru: acest gen de anomalie se produce de patru sau cinci ori într-o viață de artist, nu mai mult.

— Războiul este partea submarină, continuă Jerry, ceea ce este pus într-o pagină nu reprezintă decât a opta parte din ceea ce ai văzut, am dreptate?

— A scrie nu înseamnă să povestești totul, spune Ernest, trebuie doar găsit acel detaliu tăios.

— Încerc, dar nu reușesc să tai îndeajuns.

— Niciodată nu tai destul, zice Hemingway privindu-și țigara. Ai citit Biblia? Versiunea veche, a lui King James. Citește *Cronicile*, sunt un model de narațiune. Am copiat totul din ele: sunt de o concizie absolută...

— În *Pentru cine bat clopotele*, continuă Jerry după ce și-a notat în carnet „King James Bible: cronici“, există această imagine a craniului spart, ca un ghiveci de flori. Am văzut câteva capete despicate, dar mi s-a părut că seamănă mai degrabă cu niște pepeni explodați, cu niște harbuji descojiți, niște caracatițe violacee, niște conopide cu bule... de exemplu, un smoc de păr întors ca un bulgăre de pământ peste care s-a turnat dulceață de zmeură și albuș de ou. E ciudat când tipul care are un asemenea terci pe cap trăiește încă și te cheamă în ajutor tremurând, cu ochii holbați... Ah, fuck it, îmi pare rău.

Jerry și-a băut paharul dintr-o înghițitură, ca să-și reprime nevoia de a vomita. Hemingway ronțăia o bucată de brânză. Mâinile îi tremurau precum ale lui Eugene O'Neill, care totuși nu făcuse războiul (a fost reformat în 1917, din motive de sănătate). Jerry a scos din buzunar o scrumieră albă, pe care i-a întins-o lui Hemingway. Recunoscând-o, acesta a izbucnit în hohote de râs și și-a strivit țigara pe barza arogantă desenată pe fundul acesteia.

— A, da, Clubul Stork, cel mai bun lucru de acolo sunt crabii, m-am gândit adesea la ei în Spania, când la cină aveam doar o supă chioară și o portocală. Ne vom întoarce înainte de sosirea iernii, cel puțin așa sper, pentru noi... În Germania iarna e extrem de greu de îndurat. Trebuie neapărat să-i măturăm mai înainte. Despre ce vorbeam?

— Despre craniul care semăna cu un ghiveci de flori spart.

— A, yes, chestia cu ghiveciul. În Spania am dat peste un cadavru vechi de câteva zile. Craniul probabil fusese zdrobit cu patul puștii, după ce omul

murise. Mai era și chel. În lipsa părului, osul crăpase ca un ou, numai că era ocru, mă rog, portocaliu, de culoarea lutului ars, poate și din cauza descompunerii sau a noroiului. Era ca un ghiveci cu flori spart pe stradă, știi, ca atunci când treci pe trotuar și exclami „uau, câteva minute să fi fost și mă trezeam cu asta-n cap!“

— Ha ha ha! „Câteva minute să fi fost“... Îmi zic asta minut de minut, din Ziua Z încoace. Ne petrecem fiecare zi scăpând de câte ceva. Aisbergul este chiar supraviețuirea noastră, iar partea scufundată sunt morții noștri, toate acele cadavre rămase în apă.

— Îmi amintești de Gertrude Stein. Într-o seară, când eram la ea, mi-a zis: „Nu contează ce ți-a adus Franța, contează ce nu ți-a luat“. Mi-a dat multă bătaie de cap până m-am prins ce-a vrut să spună drăguța de lesbiană.

Ca mii de alți americani debarcați în Franța, în 1944, se prefăceau amândoi că evitaseră necazurile. Unica modalitate de a reuși așa ceva erau alcoolul și umorul negru. Exact ca medicii din spitalele de urgență, în secțiile pentru arși, care se forțează să spună bancuri ca să nu se tăvălească și ei pe jos, urlând tot atât de ascuțit ca pacienții. Hotelul colcăia de lume: dintr-odată, democrația era repusă în drepturi, cu tot cu haosul ei. Frica trecuse în cealaltă tabără, acum nemții fugeau pe acoperișuri, iar colaboraționiștii se ascundeau prin canale. Era ciudat să poți striga în gura mare, pe stradă, „Fuck Hitler“, fără a risca să te trezești cu chibrituri sub unghii.

— Am folosit ghiveciul de flori pentru a evita să fac comparația cu vreo chestie vie. Pricepi, Jerry, dacă alegi să compari morții cu un animal, cu un fruct ori cu carne însângerată, mergi direct la țintă, dar surprinzi mai puțin decât utilizând un obiect.

— Deci ați descris o natură moartă?

— Dragul meu, am descris un mort. Albert, mai deschide, te rog, încă o sticlă, i-a cerut Hemingway chelnerului, în franceză. Cu cât vrei să fii mai autentic, cu atât trebuie să ți se rupă mai tare de realism. Nu despre adevăr este vorba, ci despre efectul produs asupra cititorului. Asta am căutat: o comparație care să-l facă să tresară. Dar și dulceața de fragi e o găselniță bună.

— Lasă gust de zahăr. Surpriza vine din savoare!

Izbucnesc în râs amândoi odată.

— Da! Sugar! More sweet!!

— With bubbles like Coca-Cola!

Directorul elvețian al Hotelului Ritz le-a adus zahăr pudră, înnebunit de cei doi bețivi care păreau tată și fiu. Încă nu știa ce înseamnă Coca-Cola. Cu câteva săptămâni mai înainte, același individ asculta de comenzile strigate în germană de către căpitanul Ernst Jünger, care cina cu Coco Chanel și Sacha Guitry, iar acum era obligat să învețe rapid engleza, pentru a-i putea servi pe militarii americani. În Piața Vendôme, în anii 1940, viața numai odihnitoare nu era.

— Alaltăieri, explică șeful de sală, frîții încă mai erau aici, cerând cocaină și fete! Le-am zis: „Domnilor, ar cam fi timpul să plecați, acuma apar americanii și-or să vă târască pe strada Rivoli, cu pula legată de bara de protecție a mașinii“.

— Albert, conchide Hemingway, adu-ne tot ce ai prin beci sau, dacă nu, băiatul ăsta poate să te bage la mititica pentru înțelegere cu dușmanul.

— Sau, mai degrabă, pentru „fraternizare cu ocupantul“, adaugă Jerry.

Odată Albert plecat, lac de sudoare, Jerry continuă:

— Ultimul craniu despicat l-am văzut de dimineață. Un colaboraționist linșat în fața mea de o mulțime adunată spontan, de francezi transformați în fiare sălbatice. Dumnezeu știe ce le-o fi făcut tipul. I-au despicat scalpul cu lovituri de ciocan, cam cum... ai sparge o nucă de cocos. Cel mai straniu a fost că gagiul nu s-a apărat, nu a țipat că e nevinovat, nici nu s-a rugat de ei, cum se face de obicei. De parcă i se părea normal să fie ucis.

— Probabil că de patru ani își aștepta pedeapsa, opinează Hemingway. Eu l-am văzut pe unul căruia i-au băgat o pompă de mașină în anus și l-au umflat ca pe un colac. Nici c-am mai auzit vreodată pe cineva urlând așa, rugându-se să-l termine odată.

— Nu ați putut interveni?

— Era prea târziu. Și ce-ai fi vrut să fac? Să trag în mulțime? Într-o masă de oameni terorizați de ani de zile și atât de însetați de răzbunare, încât au ajuns să transforme un om într-un balon?

Jerry se uită fix pe fereastră, de parcă s-ar teme că în orice clipă s-ar mai putea întâmpla un alt linșaj pe strada Cambon.

— Vorbiți-mi despre Fitzgerald. Moartea lui m-a impresionat profund.

— Bietul Francis. Succesul l-a omorât. Nu era o structură solidă, nu a făcut războiul, ca noi. Scrie ce vrei, dar ai grijă de tine, băiete. Înarmează-te bine, fiindcă publicarea primului roman e o chestie violentă, fie că merge, fie că nu. Fitzgerald, săracul de el, a avut succes imediat. Or, ăsta e cel mai rău dintre droguri. Fiindcă vrei iar și iar și niciodată nu e de ajuns. Și când succesul se duce... Nu Zelda l-a băgat în pământ pe Scott, ci eșecul lui *Gatsby*.

— Era un bărbat elegant, nu?

— Adorabil. Știi, îi citea pe francezi. Ai citit clasicii francezi? Balzac, Flaubert, Musset? Sunt culmea rafinamentului. Știi de ce-mi pare rău? O să vezi că, după războiul ăsta, totul o să se sfârșească. Nimeni nu-i va mai citi pe francezi. Ăsta va fi câștigul Americii. Vom fi citiți în lumea întreagă, iar noi nu ne vom mai citi decât pe noi. Totul a început cu Primul Război Mondial. Înainte de 1915, pe Broadway nu erau jucați decât autori străini. După care ne-am mărginit numai la piesele noastre și nu i-am mai jucat decât pe Dreiser și pe O'Neill. Iată ce au asasinat războaiele: curiozitatea noastră.

Pe 3 septembrie 1945, Hemingway menționează, într-o scrisoare trimisă criticului Malcom Cowley, „un puști din Divizia a 4-a, numit Jerry Salinger, care disprețuiește războiul și nu se gândește decât să scrie". Se arată impresionat că familia lui Salinger continuă să îi trimită acestuia revista *New Yorker*.

Cei doi nu au încetat să își scrie cât a mai ținut războiul. Hemingway: „În primul rând, ai o ureche extraordinară și scrii tandru despre dragoste, fără să bagi lacrimi. Mare bucurie să îți citească omul poveștile! Dumnezeiesc scriitor!"

— Înainte de a pleca la război, explică Jerry, ieșeam cu Oona O'Neill.

— Cu fata dramaturgului?

— Da. Chiar cu ea.

Jerry nu se poate opri să roșească de mândrie.

— Bună bucățică. I-am văzut niște fotografii. E cam party animal, nu?

— Asta i-am reproșat și tatăl ei, și eu.

— Mdaa... Am norocul de a mi se fi născut trei băieți, dar chiar mă întreb ce m-aș fi făcut cu o fată?... Chiar că poți s-o iei razna. Sunt convins că nu mi-aș fi dorit ca fii-mea să se bâțâie prin cabareturi, în fața fotografilor...

— E încă mai rău: în 1942, după ce am plecat în armată, Oona m-a lăsat baltă și s-a măritat cu Charlie Chaplin.

— Cu Charlie Chaplin? Ah, ba da, ce prost sunt, am citit peste tot chestia! He's a bolchevik, isn't he? Cât n-a vorbit, lumea l-a adorat. De când s-a băgat în politică, toată lumea îl critică.

— Lucru care ar trebui să ne folosească drept lecție. E în interesul artistului să își țină gura.

— Damn right, Jerry. Deschide ochii. Oona a ales siguranța. Și ai face bine să faci și tu ca ea. Las-o-ncolo de dragoste cu năbădăi, mai ales dacă ai de scris cărți. Asta ar fi trebuit să fac și eu, la vârsta ta.

— Pe Lamartine l-ați citit?

— Nu.

Salinger îi povestește *Graziella*.

— E un roman scurt, pe care l-am găsit într-o fermă normandă. La optsprezece ani, Lamartine s-a îndrăgostit de fata unor pescari italieni, o brunetă de șaisprezece ani ai cărei „ochii mari și prelungi aveau o culoare nehotărâtă, între negru-închis și albastru ca marea". Din păcate, părinții l-au obligat pe băiat s-o întindă la Neapole, pentru a-l îndepărta de potențiala mezalianță.

— Îmi închipui că tot s-a întors el la un moment dat.

— Nu, a rămas doar cu o amintire pe care niciodată nu și-a mai putut-o șterge din memorie. Așa că pretutindeni a căutat-o pe Graziella. Până la urmă

i-a găsit mormântul. Murise de durere, la câteva zile după plecarea lui. Lamartine a scris cartea la șaizeci de ani...

Liniște. Trece un înger al cărui prenume napolitan poate fi lesne ghicit.

— Într-o bună zi, oricărui scriitor trebuie să i se sfâșie inima, continuă Hemingway, cu cât mai devreme cu atât mai bine, altfel nu e decât un șarlatan. Este nevoie de o iubire originală și complet ratată, care să-i folosească scriitorului ca revelator. Pe urmă îi trebuie o nevastă binevoitoare, care să nu-l lase să se distrugă.

— Lamartine nu o iubea pe Graziella, altfel nu ar fi părăsit-o...

— Sau poate își închipuia că se eliberează de ea?

— Și când a priceput că a greșit, era prea târziu?

— Nu-ți face griji, Jerry. E doar un roman, un vechi roman francez uitat...

Ernest izbucnește într-un râs răsunător și își mai toarnă în pahar. Libertatea regăsită transformase Hotelul Ritz într-un parc plin de atracții.

— Știți, zice Jerry, m-am gândit mult la cărțile dumneavoastră în ultimele două luni. Ați spus totul despre război. Ador *Adio arme*, fiindcă ați reușit să creați un roman de dragoste care este, în același timp, un roman de război. Trebuie să ai forța de a le amesteca pe amândouă.

— Homer a avut primul ideea.

— Totuși, dacă-mi permiteți, un lucru nu ați avut curajul să descrieți.

— Care?

— Frumusețea războiului. Bombele care alcătuiesc nori oranj și mov, peisajul catastrofelor, câmpurile de ruine carbonizate, toată această superbă dezolare, satele distruse, incendiile roșii și galbene și exploziile puternice din depărtare, ca niște grandioase focuri de artificii, tocmai la orizont, plus craterele lunare... știu că este inadmisibil, totuși războiul este splendid. Nu?

— Am descris barajele de artilerie care seamănă cu niște furtuni, munții de fum purpuriu de deasupra Italiei, dar ai dreptate, îmi vine greu să mi se pară estetic războiul. Totuși, cred că îl găsesc drăguț. Doar nu m-a obligat nimeni să mă întorc... Numai Dumnezeu știe de ce, urând războiul, iată-mă iarăși aici. Mereu se întâmplă câte ceva, se trăiește intens, soldatul nu se plictisește niciodată, suferă în timpul luptelor, îi este frig, moare. Nici vorbă de răgaz. Iar în ceasurile de odihnă bea, doarme, își amintește și plânge.

— Nu știu cum voi face pentru a mă întoarce la normalitate.

— Ăsta e lucrul cel mai greu. Nu oroarea scumpă lui Kurtz te împiedică să trăiești, ci viața de zi cu zi, lipsită de amenințări și de riscuri. Asta este durerea supraviețuitorului și nimeni nu o poate împărți cu el. Ai auzit de Sfânta Tereza de Ávila?

— Nu.

— A trăit într-o mănăstire din Spania, în secolul al XVI-lea, pe vremea când era descoperită America. Uite ce scria: „Lumea este în flăcări". Băiete, trebuie să-i tragi un roman. Haide, treci la lucruri serioase.

— Păi, nuvelele nu sunt serioase?

— Foarte serioase, ba chiar mai greu de scris — iar ale tale sunt foarte bune —, dar e ca-n box: pe oameni nu-i interesează decât categoria grea...

„Lumea este în flăcări." Jerry își va repeta aceste cuvinte pe toată durata descoperirii Europei, cu tot fumul care-i înțepa ochii. Ieșind de la Ritz, s-a uitat lung la scrumiera de la Stork, plină de mucurile țigărilor lui Hemingway, urând barza murdară, cenușie, care continua să se umfle-n pene, deși trecuse prin atâtea. Și nu era decât începutul.

---

[10] Realitatea e alta. Când Ernest Hemingway a intrat în holul de la Ritz, nemții abandonaseră deja hotelul. A fost întâmpinat de către director, care striga: „Am salvat Calul Alb!", la care i-a răspuns: „Atunci, să mergem după el!"; apoi a început, metodic, coborârea. (*N.a.*)

Străzile din Beverly Hills sunt de o curățenie insuportabilă. Mașinile pur și simplu alunecă pe șosea, iar cauciucurile nu le scârțâie niciodată. Copacii miros frumos, câinii nu latră, toți locuitorii acestor străzi mărginite de salcâmi par a surâde, fiindcă nu au de ales: zâmbetul este modul lor de a exprima mulțumirea de a fi aici, în timp ce concetățenii lor sunt ciuruiți de gloanțe în insula Guadalcanal ori ard sub aruncătoarele de flăcări prin smârcurile din Cotentin. Unele ziare anunță iminenta invazie a Californiei, dar nimeni nu crede în așa ceva mai mult decât în faimosul Big One, cutremurul în urma căruia Pacificul ar urma să înghită Los Angelesul. Războiul este departe, în jurnalele de actualități, proiectate în cinematografe, pot fi văzute cadavre de americani despre care se discută cu compasiune la un pahar de gimlet, la Ciro's („gimlet": o jumătate de gin cu o jumătate de lămâie verde, combinație ce poate fi considerată strămoșul caipirinhei).

Oona își descoperă noua putere de a mai iubi și pe altcineva în afara propriei persoane. Este de ajuns să întâlnești o ființă care are cu adevărat nevoie de tine. În sfârșit, se simte utilă. Știe că îl poate ajuta pe Charlie Chaplin să se concentreze asupra muncii lui, a fost educată să administreze întreținerea unei case, problemele domestice, agenda mondenă, nimic din toate acestea nu o impresionează. Are grijă de grădină și de bucătărie, fără a vedea în aceste lucruri corvezi degradante, întrucât este de ajuns să dea ordine servitorilor. Și apoi, își admiră micul bătrân geniu cu ochi albaștri și păr alb, care e nebun după ea și nu își mai revine din surpriza de a vedea că o fată atât de fermecătoare nu e nici ticăloasă, nici curvă. E ceva cu totul nou în trista lui viață de fondator al Hollywoodului. Mai înainte, își sacrificase în folosul muncii viața sentimentală. Bărbații care nu se gândesc decât la profesiunea lor se căsătoresc cu femei fie idioate, fie rele. Sunt prăzi ușoare, căci nu au timp să se gândească la fericire.

Oona nu calculează nimic.

La început, înainte de căsătorie, erau obligați să se ascundă pentru a scăpa de paparazzi, din cauza vârstei Oonei. Nu puteau nici ieși la restaurant, nici asista la premiere. Cel mai adesea, ea se ducea la el și nu se mai întorcea să doarmă în casa mamei. Era ușor, Chaplin era prevenitor, intimidat de diferența de vârstă și nu înceta să repete că toată povestea era grotescă și că el nu era decât un tip jalnic, care nu o merita. Ea îi răspundea cu exact aceleași cuvinte. Beau șampanie și nu se opreau din scuzele de a se fi îndrăgostit unul de celălalt decât când erau suficient de beți. Niciunul dintre ei nu premeditase întâlnirea lor. Nu era vina nimănui, doar a hazardului, așa că își povesteau ceasuri întregi prima lor întrevedere, seară de seară, până în cele mai mici amănunte, adăugând de fiecare dată încă ceva în legătură cu caracterul dificil al doamnei Wallis, cu nepriceperea cu care își începuseră conversația. Pe el îl cuprindea rușinea când își amintea de complimentele de pedofil sordid, ea se jena gândindu-se la naivitatea întrebărilor despre filmul *Dictatorul*... Făcuseră o adevărată pasiune din a-și relata prima seară în timp real, făcând să dureze povestea tot atât cât fusese și în fapt, ca pentru a o retrăi iar și iar, o eternitate. Căsătoria a avut loc în secret, la Carpinteria (aproape de Santa Barbara), chiar a doua zi după ce Oona a împlinit optsprezece ani.

Iată toate condițiile care au fost necesare pentru a se naște o femeie ca Geraldine Chaplin... S-o luăm în ordine: emigrația irlandeză către America, drumul lui Charlie către Hollywood, întâlnirea lui Eugene cu Agnes, anii nebuni ai cinematografului mut, închiderea unui dramaturg uriaș în teatrul lui interior, tragedia tăcută a divorțului pe când divorțul nu exista, cele trei căsătorii ratate ale lui Charlie de pe vremea când inventa cinematografia populară, crahul din 1929, singurătatea dezlănțuită a Oonei în Manhattan, Pearl Harbor-ul, plecarea lui Jerry la război... A fost nevoie de coincidențe și de hazard. Aveau o șansă la un miliard să ajungă ca, împreună, să o creeze pe Geraldine Chaplin, născută în Santa Monica, pe 31 iulie 1944, pentru ca aceasta, douăzeci de ani mai târziu, să joace în *Doctor Jivago*, iar fiica ei, Oona Castilla Chaplin, să se poată lăsa înjunghiată, fie și gravidă, în *Game of Thrones*.

Divizia a patra intră în pădurea de la Hürtgen pe 6 noiembrie 1944, la exact cinci luni după debarcarea de pe Utah Beach. Și va rămâne acolo până în februarie 1945. Pe lângă luptele de aici, bătălia din Normandia se va dovedi o plimbare pe câmp. Situată la frontiera dintre Belgia și Germania, la sud-est de Aix-la-Chapelle, pădurea de la Hürtgen a fost supranumită de soldați „uzina de carne" („the meat factory"). Un nou Verdun înghețat, fiindcă era groaznic de frig în iadul acela mai rău decât o junglă vietnameză. Fiecare metru era periculos, mortal, înnoroit. Sârmă ghimpată, cuiburi de mitralieră îngropate, capcane explozive, dealuri extrem de abrupte, vegetație deasă, bogată, ploi și ninsori neîncetate, bombardamente cu fosfor, care au ars de vii mii de oameni, ca să nu mai punem la socoteală „friendly fire" (sutele de morți în accidente sau din cauza unor erori umane). Un măcel de care s-a uitat: germanii s-au bătut cu înverșunare, ca în 1917. Nici nu prea aveau de ales: în caz de retragere, nu doar soldații adolescenți (unii de numai doisprezece sau treisprezece ani) erau executați de către naziști, dar erau și făcuți să creadă că Gestapoul avea să le masacreze întreaga familie. Tirurile din pădure sunt de două ori mai dure decât în altă parte, căci proiectează în toate părțile așchii de lemn, care ricoșează de copaci, ca niște săgeți ce pot ucide, ca să nu mai vorbim despre prăbușirea trunchiurilor. Răniții mureau repede, degerați: în zori erau descoperite cadavre vinete, înțepenite de ger. Opt zile și opt nopți nu a dormit Jerry, îngropat, dârdâind, prin găuri pline de apă, cu picioarele transformate în țurțuri. Va rămâne întreaga viață alergic la frig. Vântul înghețat nu se uită niciodată, încât nu te mai poți gândi la altceva. Mortierele nemțești îi îngropau de vii pe unii G.I. care însă se simțeau aproape liniștiți trezindu-se ghemuiți sub pământ, într-o tranșee improvizată, încălziți de propriul sânge. Nici vorbă să facă vreodată duș, purtau aceiași ciorapi și aceiași chiloți de luni de zile, ca să nu mai vorbim despre uniformele pline de rahat și de sânge, atât de jegoase, încât puteau sta singure în picioare. Când totul e leoarcă sau tare ca piatra de la ger, pui cruce igienei. Jegul ajunge o scoarță, duhoarea o armură. Infanteria americană crezuse că va obține mai repede victoria, nimeni nu prevăzuse efecte care să țină de cald pentru a-i ajuta pe pifani să treacă iarna (bocancii nu erau îmblăniți, mantalele nu se uscau niciodată de tot, așa că soldații se băteau să fure hainele din blană de iepure alb de pe cadavrele nemților). Mii de degerături, degete de la mâini ori de la picioare pierdute prin pădure: închipuiți-vă un pitic care presară falange pentru a-și regăsi drumul spre casă. Infirmeriile americane nu mai aveau de nici unele: nici bandaje, nici morfină. Fiecare buncăr german, înconjurat de mine și de sârmă ghimpată, cerea sute de morți pentru doar câțiva metri. În codrii de la Hürtgen au fost extrem de multe cazuri de automutilare, americanii își trăgeau gloanțe în mâini sau în picioare pentru a fi evacuați. Jerry a văzut un soldat rugându-l pe altul să-i rupă piciorul cu patul armei. Infanteristul culcat în zăpadă se alegea cu gloanțe în cap, în umeri ori în coapse. Cei care erau atinși în umeri sau în coapse izbucneau în râs, căci se întorceau acasă. Până și pierderea unui picior care călcase pe o mină era o veste bună. Un singur dezertor a fost împușcat (Eddie Slovik, pe 31 ianuarie 1945), dar câți alții au fugit? Cifrele variază. Conform istoricului Charles Glass, circa 50 000 de soldați americani au dezertat în timpul celui de-al Doilea Război Mondial, adică echivalentul a zece divizii. O parte au fost judecați de curtea marțială, dar cei mai mulți mai fug și acum... ori au murit demult.

Generalul german Freiherr von Gersdorff declara că acea bătălie a fost mai înfricoșătoare decât tot ce trăise pe frontul rusesc. Finalitatea a fost cucerirea liniei Siegfried, bătălie pe care francezii și englezii nu au mai ajuns să o dea în 1940. „Războiul ciudat" a constat în a aștepta să fie ocoliți pentru a evita masacrul. Înfrângerea din 1940 a amânat treaba cu patru ani: am delegat sacrificiul tinerilor americani care au traversat Oceanul pentru a fi omorâți într-o pădure întunecoasă din Germania. 1 000 de morți pe zi: aceeași statistică de la Verdun. 33 000 de morți la 120 000 de soldați. Bătălia de la Hürtgen a fost o eroare strategică a comandamentului american, recunoscută astăzi de către istorici. Toate acele morți au fost inutile, iar armata germană ar fi putut fi ocolită pe la sud, evitându-se pădurea ucigașă. Responsabili pentru masacrul gratuit au fost generalii Omar Bradley și James Hodges. Ambii își spuneau că

nemții trebuie alungați din pădure, pentru a se putea trece Rinul. Decizia de a cuceri pădurea a fost „nu doar criminală, dar și stupidă", scria istoricul american Stephen E. Ambrose. Werner Kleeman, unul dintre camarazii de front ai lui Jerry, considera că a fost vorba despre o „misiune sinucigașă". Iar în timpul acestui măcel uitat, la Paris se sărbătorea Eliberarea... (Până în anii 1960, francezii au vorbit despre „războiul din '39–'44", fiindcă pentru ei treaba era terminată.) Dacă în iarna lui 1944 Statele Unite ar fi avut bomba atomică, ar fi aruncat-o fără ezitare asupra Berlinului.

Jerry a avut noroc în Normandia, pe urmă la Cherbourg, pe urmă la Paris, și apoi în Germania. La nivelul acesta, nu mai e noroc. Dacă încă mai era în viață, însemna că era cineva, undeva, care hotărâse astfel. La început nu fusese decât o superstiție, dar acum ajunsese să creadă. Trebuia să supraviețuiască pentru a povesti ce trăise. De unde să știe că nu avea să reușească niciodată? Nu va mărturisi, ci va amuți. În opera lui Salinger, războiul este o imensă elipsă. Aici însă, în pădurea de la Hürtgen, știa că avea o datorie. În jurul lui, soldații răniți, înnebuniți de durere, repetau două fraze contradictorii:

— Nu ne omorâți, nu ne omorâți...

— Omoară-mă, omoară-mă...

Jerry nu avea să mai părăsească pădurea. Mai târziu, a ales să trăiască într-o alta, aceea din Cornish. Când s-a reîntâlnit cu Hemingway, în decembrie 1944, la Zweifall, nu mai era tânărul vioi și ambițios de la Paris, din august. Într-o căsuță de cărămidă pe care erau vopsite trei litere, „P.R.O." (Public Relations Office), la marginea pădurii, au băut în tăcere șampanie, dintr-o gamelă de aluminiu.

— Era mai bine la Ritz, constată Jerry.

— Hell yes, răspunde Ernest.

— Ați scris ceva pe-aici?

— Un articol, câteva interviuri. Nimic mai mult. Păi nu e asta metoda mea? Cu cât scriu mai puțin, cu atât o duc mai bine.

Tușea zdravăn. Hemingway încă nu știa, dar făcuse pneumonie. Șampania era înghețată, așa că o încălzeau în palme, ca pe grog.

— Acțiune și replici, ca la cinema.

— E secretul dumneavoastră. Nu e permis și câte un peisaj, așa, din când în când?

— Da, dar la repezeală.

În depărtare, bombele se auzeau explodând ca o furtună. Iar ei își bombau mai puțin piepturile decât în vară. Cât vor mai trăi, fiecare furtună le va aminti de obuzele de mortieră. Dincolo de geam, fulgii de zăpadă semănau cu o ploaie de corn flakes căzută din cer.

— Vă deranjează dacă vă rog să îmi trageți un glonț în braț cu Coltul dumneavoastră 45? întreabă Jerry.

— Niciodată nu te ajută cineva mai bine decât o poți face tu însuți, îi răspunde Ernest întinzându-i arma pe care o ține de țeavă, îndreptată spre sine.

Povestea conform căreia Hemingway a scos din toc un Luger nazist pentru a împușca în cap un pui viu, răcnind „Iisuse, cât ești de talentat!", nu este susținută de nicio mărturie.

Germania avea să capituleze cinci luni mai târziu. Peste șaisprezece ani, Hemingway va decide ce are de făcut cu sine.

— Lăsați-l în pace, le-a spus Ernest soldaților care își îndreptaseră pistoalele către Jerry, luând în serios ceea ce spusese. E evreu, deci e mai haios decât voi, chiar dacă râde mult mai puțin.

Jerry nu știe să ochească, țeava puștii deviază încontinuu și ratează ținta chiar de la doi metri. Oona curăță trandafirii albi din parc cu o foarfecă roșie. Jerry sapă o groapă în noroi, în ploaia înghețată. Oona, în fustă albă, pierde, pe terenul din grădină, o partidă de tenis cu 6–1. Jerry se ghemuiește cu genunchii la gură, pe o stâncă, pentru a putea închide ochii măcar un ceas pe ceva mai uscat. Oona simte din nou lovituri de picior în pântecele rotunjit. Lui Jerry îi este greu să încarce arma cu degetele congelate. Oona îi comandă bucătarului fragi și zmeură, dar și înghețată de vanilie. Jerry verifică dacă mai are în buzunarul bluzonului militar din pânză groasă flaconul cu morfină și acul hipodermic. Oona joacă badminton pe plajă. Jerry ascultă cum explodează bombă după bombă după bombă, zicându-și că următoarea va fi pentru el. Oona aude la un post de radio californian că în curând războiul se va termina. Jerry scrie *De veghe în lanul de secară* ascultând „Lucky Strike Program" (Frank Sinatra, Glenn Miller). La Ciro's, Charlie comandă o porție de rinichi. Câteodată, Jerry îi invidiază pe cei care mor: e mai plăcut să fii mort decât viu. Oona și Charlie cinează la Trocadero, la Parisien, la Allah's Garden. Jerry împarte o sticlă de calvados cu trei camarazi, dintre care doi vor muri în luptă, în aceeași zi. Oona inspiră aroma eucalipților. Jerry primește un pachet de la mama lui, cu ciorapi de lână împletiți chiar de ea: „Începând din acel moment, am fost singurul soldat din câți cunoșteam care avea picioarele uscate".

27 aprilie 1945: Eliberarea lagărului de concentrare Kaufering IV, din apropiere de Dachau. La început, lui Jerry i se pare că vede o grămadă de lemne albe. Numai că ramurile copacilor tăiați au picioare, mâini și capete cenușii. Apropiindu-se, înțelege că sunt oseminte omenești. 4 500 de corpuri sunt îngrămădite pe jos, lângă barăci, în gropi, peste tot împrejurul lui. Deodată, sub patru rânduri de cadavre, zărește pe cineva care clipește. Alții scot sunete guturale, pentru a fi reperați de sub zecile de morți. Grămada se mișcă din nou.

Ca ofițer de contraspionaj, Jerry este unul dintre primii care intră în „Krankenkager". Kaufering era o anexă a lagărului de la Dachau, rezervată bolnavilor; în realitate, un lagăr de exterminare, fiindcă niciun bolnav nu era îngrijit sau hrănit în barăcile neîncălzite. În ajunul sosirii americanilor, gardienii SS evacuaseră trei mii de prizonieri și executaseră cu mitralierele, cu răngile de fier sau cu topoarele pe cei prea slăbiți pentru a mai putea merge. O baracă plină cu bolnavi fusese încuiată și incendiată. Primii G.I. care au sosit au deschis hangarul și au dat de sute de trupuri carbonizate. Apropiindu-se de gardul de sârmă ghimpată, Jerry zărește o mână de supraviețuitori cu pielea atârnând pe oase, adulți cântărind circa treizeci de kilograme, cu picioarele ca niște bețe și cu ochii ieșiți din orbite. Figurile lor sunt atât de slabe, încât pomeții ies în afară ca niște coarne. Stau cu frunțile plecate, în semn de supunere, și nu îndrăznesc să își privească eliberatorii în ochi. Conform mai multor martori citați în volumul *Salinger*, al lui Shane Salerno, primii soldați ajunși acolo s-au prăbușit la pământ, plângând. Alții vomau și apoi le dădeau armele supraviețuitorilor, ca aceștia să îi execute pe puținii gardieni capturați (unii soldați SS se deghizaseră în prizonieri, dar starea perfectă de sănătate îi dădea imediat de gol). În sfârșit, alții dădeau înapoi de frică, în clipa în care supraviețuitorii încercau să-i îmbrățișeze sau să-i atingă. Unele dintre scheletele ambulante au încercat să aplaude, însă lovirea palmelor lor descărnate nu producea nici cel mai mic zgomot.

Mirosul de carne omenească arsă nu îmi va părăsi niciodată nasul, cât timp

am să mai trăiesc, îi va spune Jerry fiicei sale, Margaret. Mirosul de cadavre arse e aspru, dulceag, greţos, se agaţă de nări, intră pe sub piele şi niciodată nu îl mai poţi spăla. Jerry va rămâne impregnat pentru totdeauna de duhoarea de carne omenească, de sânge fiert, de miasma de friptură de copil. Să spunem lucrurilor pe nume: un lagăr de exterminare trăsneşte de la kilometri a căcat, a sânge, a putregai, a pişat, a vomă, a flegmă omenească. Locuitorii satelor din vecinătate, care susţineau că nu fuseseră la curent cu ceea ce se întâmpla acolo, sufereau, probabil, de o formă rară de anosmie colectivă.

Kaufering, 30 aprilie 1945

Dragă Oona,

Toată viaţa îmi va fi ruşine că nu am intrat mai devreme în lagăr. Degeaba sunt conştient că nu am nicio vină, tot nu mă voi putea opri să îmi port pică. În timpul interogării prizonierilor, am observat lipsa oricărei diferenţe între germani şi noi. Un concurs de împrejurări a dus la acest nemaiauzit spectacol, iar eu sunt una dintre cauzele, fie ea şi îndepărtată, ale degradării la care am asistat. Toate persoanele aflate în viaţă în acel moment au fost complici, apropiaţi ori îndepărtaţi, voluntari sau involuntari, ai raţiunilor istorice care au dus omenirea în infern. Scriu asta pentru a-mi găsi justificări, dar degeaba. Deţinuţii cereau de mâncare, le-am dat raţiile noastre concentrate şi a doua zi câteva zeci de supravieţuitori au murit. Ar fi trebuit să le bombardăm căile ferate, posturile de observaţie şi cuptoarele. De ce ne-a luat trei ani să ajungem aici? O telegramă a armatei roşii ne-a comunicat că Hitler s-a sinucis într-o pivniţă, la Berlin. Refuz să fiu absolvit de crimă, cu toţii trebuie să plătim pentru această anomalie a speciei noastre, într-o zi vom avea de dat socoteală pentru ce s-a petrecut aici.

În glumă, am lăsat să îmi crească o mustaţă ca a lui Hitler şi Chaplin, dar ieri am ras-o.

Mă bucur să te ştiu la adăpost de toată nebunia asta.

Jerome

În 2014, toată ziua se transmit la radio numai cântece care vorbesc despre eroism. *A Real Hero* al celor de la College (banda sonoră a filmului *Drive*), *Hero* al lui Chad Kroeger (muzica din *Spiderman*), *The World Needs a Hero* al grupului Megadeth, *Hero* al Reginei Spektor, *Save the Hero* al lui Beyoncé, *Hero* interpretat de Mariah Carey, *Hero* al lui Enrique Iglesias, ca să nu mai vorbim despre clasicele *Heroes* al lui Bowie, *Heroes and Villains* al celor de la Beach Boys, *Nu sunt un erou* al lui Daniel Balavoine... Adolescenții nu mai pun preț decât pe blockbustere americane produse de Marvel sau DC Comics: Superman, Batman, Spiderman, Iron Man, Watchmen, X-Men, Avengers, Captain America, Wolverine, Hulk etc. Care este diferența între această dorință de putere și fascinația nietzscheană pentru supraom? Între furtunile de oțel și *Man of Steel*? Între Walkiriile lui Richard Wagner și Thor? Când industria cinematografică americană nu își imaginează astfel de oameni superiori, cheltuiește milioane de dolari pentru a povesti tot soiul de sfârșituri ale lumii. Apocalipsa îi este celălalt subiect preferat.

În anumite țări, în anumite epoci, vine o clipă când oamenii par a aștepta un eveniment important și tragic, care să le permită să își rezolve toate problemele. Perioade care sunt în general cunoscute sub numele de: înainte de război.

Lumea este de acum pregătită pentru următorul. Un nou conflict mondial ar șterge datoriile publice, ar relansa creșterea economică, ar reduce suprapopularea... Copiii răzgâiați și amnezici din țările bogate speră inconștient că un nou cataclism va face loc supraviețuitorilor. Vor să lase și ei o urmă. Visează, fără a o mărturisi, că Istoria nu s-a încheiat. Caută o nouă utopie și noi clivaje. Doresc un nou dușman de masacrat. Vor să fie traumatizați și de altceva decât de vreun episod din *Saw* urmărit pe YouTube. Tineretul din 2014 poartă doliu după opțiunile tragice. Duce lipsă de distrugeri. Generațiile precedente i-au lăsat moștenire o îndatorare colosală, un șomaj masiv și o planetă poluată. Plictisul existențial, sentimentul vidului, frustrarea globalizată hrănesc înfricoșătoarea dorință numită nihilism. Dorința de a folosi la ceva, de a se bate pentru un ideal, de a-și alege tabăra, de a-și risca viața pentru a ajunge erou. Nici nu e de mirare că unii devin teroriști. În definitiv, ce este terorismul dacă nu unica șansă a unor antieroi de a improviza propriul război pe timp de pace? Perioada de acalmie pe care o traversează Occidentul este cea mai lungă din istorie și poate că e pe punctul de a se încheia.

Mi-e frică de eroi; totuși, scriu o carte despre unul dintre ei.

În 1945, războiul care stătea să se termine nu se mai termina odată. California aluneca în paranoia. De data aceasta era sigur: japonezii urmau să bombardeze Los Angelesul. Aveau dirijabile uriașe și submarine pitite în golful de la San Francisco. Un prieten care lucra în contraspionaj vorbea despre un atac iminent asupra Hollywoodului, trebuia să fie săpate de urgență adăposturi subterane în parc, Beverly Hills va fi supus cât de curând unui Blitz mai rău decât cel de la Londra. Vilele unor miliardari din Malibu erau apărate cu mitraliere antiaeriene. Oona se săturase de toată această propagandă interminabilă: pe banderole era scris „Afară japonezii" și toți americanii de origine japoneză fuseseră deportați în campusuri din deșert, inclusiv majordomul lui Chaplin, Frank Yonamori. Și apoi a sosit și 6 august, ziua Hiroshimei. Auzind vestea în grădină, Oona a scuipat ceaiul sorbit. Trei zile mai târziu, a fost ras de pe fața pământului și Nagasaki. Kyoto a scăpat ca prin minune de bomba atomică numai fiindcă un înalt ofițer american își petrecuse vacanța acolo. Californienii dansau pe stradă, sărbătorind explozia armei secrete care îi lichidase pe japonezi. Aceea a fost vara în care au fost evaporați 200 000 de civili: guvernul american oferea cetățenilor săi un foc de artificii patriotic sub formă de ciupercă. Ziarele sărbătoreau masacrul cu litere de-o șchioapă. Până la capitularea niponă (pe 2 septembrie), Charlie și Oona nu au ieșit din casă. Nu înțelegeau entuziasmul vecinilor. Oona a avut grețuri toată luna august. Era iarăși însărcinată. Începând din vara lui 1945, prăpastia dintre Charlie Chaplin și Hollywood s-a adâncit tot mai mult. Mediul cinematografic îi scuzase arestările pentru IPM[11] pe trotuarele Bulevardului Hollywood, cursele de cai alături de Douglas Fairbanks prin față pe la Musso & Frank (ultimul sosit plătea prânzul), extravaganțele sentimentale și sexuale, dar nu i va ierta vreodată nici susținerea Uniunii Sovietice în timpul războiului, nici reticențele manifestate față de bombardamentele de la Hiroshima și Nagasaki, nici ironia de imigrant britanic care continua să se îmbrace de la Anderson & Sheppard (Savile Row, Londra), nici faptul că nu frecventa americani pursânge. La cocteilurile pe care le dădea duminica îi primea pe Jean Renoir, Evelyn Waugh, H.G. Wells, Albert Einstein, Thoman Mann și Bertolt Brecht. Christopher Isherwood a ajuns până la comă alcoolică și a urinat pe canapeaua din salon. Dylan Thomas a condus beat mort mașina în care se afla împreună cu Shelley Winters, prin parc, până pe terenul de tenis: din fericire, cursa automobilului a fost oprită de fileu. Chaplin își bătuse joc de Hollywood, iar Hollywoodul avea să i-o plătească: în câțiva ani, bărbatul cel mai popular din America urma să ajungă inamicul public numărul unu. A fost acuzat că nu este patriot, că i-a susținut pe comuniști în timpul unui miting pentru „Second Front", la Madison Square Garden, pe 22 iulie 1942 (unde, involuntar, făcuse să explodeze în hohote de râs sala începându-și discursul cu „Tovarăși!") și că a refuzat cetățenia americană. Chiar și discursul final din *Dictatorul*, cele șase minute în care Chaplin vorbea pentru prima oară într-un film, făcând elogiul idealist al umanismului internaționalist, a fost considerat ultrastângist! Chiar și în ziua de azi, fondatorul United Artists, creatorul cinematografului modern, inventatorul mitului hollywoodian nu își are amprenta mâinii în fața cinematografului Chinese Theatre, în timp ce Hugo Boss, care a confecționat uniformele pentru SS, pentru Tineretul Hitlerist și pentru Wehrmacht posedă un „flagship store" pe Rodeo Drive. Și asta pe când BMW-urile și Mercedes-urile, ale căror motoare construite de către evreii sclavi-deportați din lagărele de concentrare, au fost principalii artizani ai Blitzkrieg-ului, rulează ca la paradă pe străzile din Beverly Hills. L-am întrebat pe portarul celui mai faimos cinematograf din lume de ce Chaplin lipsește de pe trotuarul din față. Mi-a răspuns: „Because he was a commi!" Păi, și-ar fi fost mai bine dacă era nazi?

[11] *Ivresse publique et manifeste*, „beție publică și manifestă". (*N.t.*)

X

Sindromul posttraumatic al combatanților

Am petrecut războiul aruncându-mă prin gropi.
Și nu am mai ieșit de acolo decât când buldozerele erau gata
să construiască un aeroport deasupra mea.
J.D. SALINGER, scrisoare trimisă lui Whit Burnett

Jerry nu știe de câte săptămâni stă întins pe patul de spital. Nu își mai amintește decât de tentativa absolut ratată de sinucidere prin ingerare de medicamente. Acum soarbe supă de pui nemțească, este îngrijit de infirmiere din Arkansas și are gratii la ferestre.

Liniștea îi face bine. Toată ziua repetă un singur cuvânt: Fubar. Sunt un Fubar. Inițialele de la „Fucked Up Beyond All Recognition".

Serviciul psihiatric al spitalului din Nürnberg, iulie 1945.

Dragă Oona,

Pilula albastră numărul 88 te face să dormi douăzeci și patru de ore; trei mi-au dat.

Războiul generează o situație ciudată. O țară o atacă pe alta pe neașteptate. O masacrează cu aruncătoarele de flăcări, îi fură bogățiile și se instalează în casele ei. O altă țară îi vine în ajutor. Și atunci survine situația ciudată la care mă refeream: Jim îl mitraliază pe Hans, care îl sfâșie pe Bob, care îi dă mațele afară lui Kurt. Aceștia patru nu se cunosc. Poate că, dacă li s-ar fi făcut prezentările în vreun salon, s-ar fi prețuit și ar fi băut niște beri împreună. Numai că așa ceva nu a fost cu putință, deci și-au retezat brațele reciproc și nu își vor mai reveni niciodată. Chiar dacă vor supraviețui rănilor fizice, toată viața numai la acea zi se vor gândi. Ca să nu mai vorbim despre oribilele consecințe asupra copiilor și nepoților lui Jim, Hans, Bob și Kurt.

Cel mai groaznic era zgomotul. Când înaintam printre camarazii care cădeau unii după alții, pentru a le aduna picioarele smulse, îmi repetam un singur lucru, ca pe o mantră: „Gura, gura, ține-ți gura..." Scopul războiului este să facă să amuțească tunurile. Nu am omorât prea mulți, însă îmi amintesc de un soldat pe care l-am ochit atent, calm, înainte de a apăsa încet pe trăgaciul carabinei M1. Ca într-o secvență rulată cu încetinitorul, într-un film, i-am văzut capul despicându-se în două în momentul în care glonțul meu i-a intrat prin obrazul drept. Era înfiorător de liniștitor să știu că el era mortul, nu eu. Scopul războiului nu este să faci pacea, ci să fii lăsat în pace. Să sting, să șterg, să frec fumul care-mi înțeapă ochii de trei ani încoace. *Smoke Gets in Your Eyes*, mai ții

minte? Să faci o baie fierbinte, să te speli bine de tot și să dai volumul mai încet. Aici fac zece dușuri pe zi. Cum m-am uscat, cum am luat-o de la capăt, și tot nu sunt niciodată curat. Rămâne de fiecare dată bâzâitul neîntrerupt al muștelor, fundal sonor interminabil care te înnebunește. Vă implor, nu mai vreau niciun sunet, nicio imagine. Dacă ar trebui reținut un singur zgomot din război, atunci acesta este șuieratul gloanțelor care găuresc oamenii, ca o lamă de bărbierit tăind un pepene. Bizar: puseurile de adrenalină induse de luptă mai întâi ne isterizează, după care ne aduc într-o stare de prostrație absolută. Nu știu cum să îți explic: frica te poate pune la pământ, te poate înțepeni, ca după un stop cardiac, boală pe care unii de pe aici o numesc obuzită. Alergie la obuze! De parcă ar exista cineva căruia să îi placă să stea în compania obuzelor! Personal, n-am întâlnit niciun obuzofil! Într-o bătălie, niciodată nu se întâmplă lucrurile după cum a fost prevăzut. Se pare că unul din patru soldați este victima tulburărilor neuropsihiatrice. După părerea mea, procentul este de 100%, iar cei mai duși cu pluta sunt restul de trei sferturi, care se prefac că totul e în ordine. Niciodată nu se poate pricepe ce se întâmplă în teatrele de operațiuni. Degeaba te-ai uitat la hărțile de stat-major, ai ascultat brifingurile generalului, ai urmat cursurile de tactică militară; odată intrat în teren, e o vraiște întreagă și fiecare e pe cont propriu. Patton spune că secretul este „să te deplasezi și să tragi în același timp“. Însă uită să adauge că îți vine și să urli. În filme, soldații sunt tăcuți și se mișcă asemenea unor feline. În realitate, noi mugeam ca niște vikingi.

Jerry

Îi este greu să meargă pe coridor, până la toaletă. Nu mai reușește să citească: literele nu mai alcătuiesc cuvinte, ci hieroglife. Se încăpățânează să descifreze un paragraf, dar creierul refuză să înregistreze altceva în afara mirosului de carne arsă de om. Are flashbackuri: e de ajuns să se trântească o ușă ori să șuiere un ceainic, pentru ca Jerry să audă bombele explodându-i în cap.

„Dragă Poppa,

Îți scriu din spitalul de la Nürnberg. Aici ducem mare lipsă de Catherine Barkley.[12]

Totul e în ordine, cu excepția faptului că sunt într-o stare constantă de dependență, așa că mi-am zis că s-ar putea să îmi facă bine să stau de vorbă cu cineva cu mintea sănătoasă. Mi-au pus întrebări despre viața sexuală (care merge bine-mersi!) și despre copilărie (normală)... Și mi-a plăcut întotdeauna armata... În sectorul meu nu am avut de operat decât câteva arestări. Altfel ar fi fost să băgăm la carceră niște copii mai mici de zece ani, în caz că păreau dubioși. N-am avut încotro și-am mai trimis șefilor și câteva mândre de formulare, ca să aibă cu ce umfla Raportul.

...Am mai scris două dintre nuvelele mele incestuoase, câteva poeme și un început de piesă de teatru. Dacă voi părăsi vreodată armata, poate c-o să închei piesa asta și-o s-o invit pe Margaret O'Brien să o joace alături de mine. Tuns periuță și machiat cu produse Max Factor, l-aș putea interpreta eu însumi pe Holden Caulfield. Cândva am jucat cu o anume sensibilitate personajul locotenentului Raleigh din *Journey's End*.

Cum merge romanul? Sper că munciți din greu. Nu-l vindeți celor din cinematografie. Oricum sunteți bogat. Ca președinte al numeroaselor dumneavoastră fan-cluburi, știu că vorbesc în numele tuturor membrilor spunându- nu lui Gary Cooper.

Mi-aș da și brațul drept să scap din armată, dar în niciun caz în urma unui diagnostic psihiatric gen „acest-om-nu-este-făcut-pentru-viața-militară“. Am o idee pentru un roman emoționant, dar nu aș vrea să se zică despre autor că, de prin 1950, a fost un bou. Oi fi eu imbecil, dar nu vreau s-o afle nimeni.

M-aș bucura enorm să-mi scrieți măcar un cuvânt. Scăpat din balamucul ăsta, vedeți acum lucrurile mai limpede, nu-i așa? Vreau să spun, pentru lucrările dumneavoastră. Convorbirile noastre au fost, pentru mine, singurele minute de speranță în toată porcăria de aici".

(Scrisoare autentică a lui J.D. Salinger, trimisă lui Ernest Hemingway, citată de Bradley R. McDuffie în *Hemingway Review* din primăvara lui 2011.)

*

În stare de prostrație, stând pe vine în pat, cu brațele în jurul picioarelor strânse în poziție fetală, Jerry nu a reușit să adoarmă fără barbiturice în primele șase luni de după sfârșitul războiului. Uneori plângea până în zori, fără a se putea opri. După capitularea Germaniei, s-a întrebat dacă înnebunise definitiv ori doar provizoriu. Zilele erau identice, nopțile țineau zile întregi. Timpul nu rezolva nimic, nu mai erau decât ceasuri aidoma. Încercase să pună capăt acestor zile și nopți amestecând toate pilulele de la etajul lui. Nu mânca niciodată și era convins că nu va mai zâmbi vreodată. Semăna cu acele corpuri descărnate pe care le adunase de pe jos la Dachau: un schelet cu pielea încrețită pe deasupra, cu ochi încercănați, lipsit de tot și de toate, descărnat, fără suflet, o marionetă dezarticulată, un monstru, un zombi. Moda filmelor cu morți-vii a apărut după război. Se poate ușor ghici unde și-au descoperit sursa de inspirație cineaștii americani. Naziștii fabricaseră niște monștri care să le justifice rasismul: nu îți mai doreai să îi vezi, căci te transformau într-un insomniac. Niște zombi au salvat alți zombi creați de niște zombi. Umanismul nu mai avea ce căuta în povestea asta. Nu mai era decât un concept perimat, descalificat, nu peste multă vreme înlocuit, în secolul următor, de postumanism. Denazificarea era o sarcină imposibilă: naziștii arseseră toate urmele (doar autodafeul era sportul lor favorit, așa că l-au aplicat și propriilor opere). Cum să-i distingi pe criminalii de război de cei care nu erau decât victime germane ale lui Adolf Hitler? Șefii se dădeau drept funcționari mărunți, explicând că adevărații șefi se sinuciseseră cu toții, iar ei făcuseră tot ce le stătuse în puteri ca să-i ajute pe evrei. Ucigașii își luau mina de nevinovăție absolută. Doar nu aveau să împuște întreaga țară... Pentru a reconstrui Germania, era nevoie de germani. World War One îl născuse pe World War Two. În primul rând, germanii nu trebuiau umiliți iar, spre a se evita ca World War Two să-l tragă după sine pe World War Three.

Evreul Jerry Salinger a văzut ceea ce nimeni nu ar fi trebuit să vadă. Luptase pentru a salva evrei înfometați, torturați, congelați, gazați, arși. Asta era și trebuia să se împace cu gândul: făcuse războiul pentru aceste schelete care abia se mai târau. Ceea ce nu își putea imagina: pacea nu avea să elibereze pe nimeni. Masacrul mersese prea departe, armata americană sosise prea târziu. Pacea nu mai folosea la nimic. Deseori, visa că era certat de o femeie scheletică: „Mulțumesc, vai, mulțumesc, dar de ce v-a luat atât de mult timp să veniți? Ați debarcat în iunie, ați eliberat Parisul în august, iar noi mueream zi de zi, sora mi-am pierdut-o în noiembrie, dar tot v-am așteptat, tata a fost executat în februarie și nimeni nu a bombardat nici căile ferate, nici lagărele, păi ce-ați tot făcut, pe unde-ați umblat? Și zi de zi au ucis toți copiii, și-au închis mii de oameni într-un grajd și le-au dat foc, și zi de zi ne-au spart dinții și ne-au crăpat ochii, și voi nu mai veneați, deloc nu mai veneați!" În vis, femeia izbucnea în lacrimi, isterică, „Doamne Dumnezeule, mi-e foame, ai ceva de mâncare la tine?" Iar el nu știa ce să îi răspundă și îi întindea propria rație. Nimeni nu îi prevenise, nu putea ghici că nu trebuia să le dea de mâncare. Astfel de gânduri morbide, inadmisibile se învârteau prin capul lui Jerry tot așa cum, mai târziu, aveau să o facă mantrele budiste și refrenurile zen, care l-au ajutat să trăiască în recluziune voluntară, la Cornish. Nimeni nu este pregătit să asiste la o asemenea barbarie, mai ales la douăzeci și cinci de ani. Nu dorea să i se mulțumească, nu voia decât să uite, îi era somn, tremura ca frunzele din copacul aflat dincolo de geamul camerei sale. Și totul reîncepea, și totul continua. Moartea chimică nu îi acordase decât un biet răgaz. Când medicul militar îl întreba cum se simte, îi repeta de fiecare dată același lucru: „Lumea este în flăcări".

Până la urmă, într-o zi a reușit să iasă în grădină. A rămas așezat sub un

copac toată după-amiaza. Lăsa muștele să i se așeze pe ochi. Și vedea neîncetat ceea ce nu își dorea să vadă. Auzea huruitul șenilelor panzerelor și picajul stukasurilor, clicul minelor explozive sub tălpi și șuieratul gloanțelor care despicau măruntaie. Invidia muștele. Ar fi vrut să fie musca așezată pe mâna lui, care își făcea toaleta frecându-și piciorușele una de alta, zburând și întorcându-se pe fața lui. Îi părea rău că omorâse atâtea în copilărie. Cum arată traumatismul combatantului? Ca un năuc care îi cere iertare unei muște.

Uzura psihică a infanteristului Jerry Salinger nu se va vindeca niciodată, angoasa asta nu dispare. Nu există vindecare pentru „Post-traumatic stress disorder". Fără îndoială, a sa este sinuciderea lui Seymour Glass din *O zi desăvârșită pentru peștii-banană*. Începând din mai 1945, Jerry, care va prefera ca de acum să i se spună J.D., a devenit un mort-viu. Sau, mai degrabă, după cum declară deseori soldații atinși de sindromul veteranului: nu e mort, dar nici nu mai aparține lumii celor vii. Aici începe recluziunea lui. Izolarea nu a fost decizia unui dandy, ci o pagubă colaterală a campaniei sale pentru eliberarea Franței și a Germaniei: Salinger este romantic în 1940, spion în 1943, maniaco-depresiv în 1945, apoi agorafob și gerontofob până la moarte.

În *Soft-Boiled Sergeant*, o nuvelă inedită pentru publicul francez, publicată în aprilie 1944, cam cu un an înaintea tentativei sale de sinucidere, Salinger îi reproșează cinematografiei că prezintă soldați care mor de-a dreptul drăgălaș: „Se poate vedea o groază de bărbați preafrumoși care se lasă împușcați fără greș, fix în locurile care fizic nu i-ar termina, și care au întotdeauna vreme, înainte de agonie, să ne spună cât de mult își iubesc logodnica rămasă în țară, persoană cu care, la începutul filmului, s-au certat la cuțite ca să hotărască ce rochie va îmbrăca ea de revelion. Ori flăcăul care tocmai crapă încetișor are oricum timp să dea documentul furat de la generalul dușman și să facă rezumatul întregii povești, încă de la începuturile ei. Și în tot acest timp, ceilalți preafrumoși bărbați, prietenii lui, au tot timpul necesar pentru a se uita cum le moare încă și mai frumosul camarad. După care nu se mai vede nimic, dar se aude un tip cu o trompetă care are și el timp să își sufle notele. Pe urmă vedeți satul insului mort, unde cam un milion de persoane, printre care primarul, familia decedatului plus iubita lui, ba poate chiar și președintele, sunt adunate de jur împrejurul sicriului, ținând discursuri, purtând medalii, mai elegante în hainele de doliu decât cea mai mare parte a oamenilor atunci când se îmbracă pentru a merge la vreo petrecere simandicoasă".

În realitate, minunatele discursuri din gros-plan ar trebui înlocuite cu urlete de fundal, unicul mesaj pe care îl lasă soldații fiind „mămico, ajutor", iar pe post de omagiu național trebuie să se mulțumească doar cu o înștiințare-tip adusă personal de un curier în uniformă, cu mutră de cioclu. Ceea ce provoacă trauma veteranului nu este nici indiferența, nici lipsa de recunoștință, ci faptul că viața a mers mai departe. La întoarcerea în New York, în 1946, Jerry a fost consternat revăzându-l pe portarul cel gras al imobilului plimbându-și câinele zilnic, la fel cum făcea și înainte de război. Oamenii continuaseră să își ducă traiul, să ia micul dejun, să iasă la cumpărături la băcănia din colț și să-și plimbe cățelușii în jurul blocului. Decalajul aceasta este cauza principală a depresiei combatantului. Sigur, viața și-a urmat cursul, doar pentru viața asta s-au bătut, numai că apariția bătrânului doorman imperturbabil l-a obligat pe Jerry să stea pe vine o bună parte din noapte, în parcare, cu capul în mâini, fără a reuși să-și stăvilească sughițurile de plâns.

În *Un sergent fiert*, un tânăr ofițer pe nume Burke duce un soldat la cinematograf pentru a vedea un film al lui Charlie Chaplin. Sergentul tocmai a aflat că iubita lui s-a măritat cu altul. Și uite că o zărește pe fosta iubită în sală, o roșcată frumușică, așezată lângă noul ei amant. Filmul începe, dar sergentul se ridică la un moment dat și dă să plece, spunându-i celuilalt:

— *Rămâi și uită-te. Te aștept afară.*

La ieșirea de la film, poartă acest scurt dialog:

— *Ce-ai pățit, Burke? Nu-ți place Charlie Chaplin? Pe mine mă dor și coastele de cât m-a făcut să râd.*

Burke a spus:

— *Nu e rău. Numai că nu-mi plac piticanii d-astea cu mutră ciudată,*

urmați de ditai haidamacii. Și care nu au niciodată succes la fete. Într-un fel, mă apăr și eu...

Sergentul Burke a fost mai apoi ucis de un avion de vânătoare Mitsubishi A6M, la Pearl Harbour.

O ipoteză interesantă, deși tare trasă de păr, este aceea că, în realitate, Charlie Chaplin, care deja o furase pe Oona, este adevăratul inventator al eternului și chinuitului adolescent. Salinger nu ar fi făcut decât să reia modelul „vagabondului": *De veghe în lanul de secară* ar fi un soi de înlocuitor al *Luminilor orașului*, în care melonul a fost înlocuit de șapcă. Filmele lui Chaplin nu vorbesc decât despre puritatea copiilor și corupția adulților. Mișcarea aceasta el a inițiat-o. Cât despre caricaturizarea burghezilor, Balzac, Flaubert și Zola începuseră mai demult treaba. De încheiat, a încheiat-o un romancier american: Sinclair Lewis, în 1922, cu *Babbitt*. Nu mai rămânea decât să se preia imaginea adolescentului romantic și depresiv, deja prezent la Goethe și la Musset. Holden Caulfield este un amestec între Charlot și Octave, personajul din *Confesiunea unui copil al secolului*.

După război, între 1946 și 1951 (anul apariției romanului *De veghe în lanul de secară*), J.D. Salinger va asculta Billie Holiday, Art Tatum și Charlie Parker în cluburile de jazz de pe Strada 52, între 6 Avenue și Broadway, de exemplu la Blue Angel. Uneori se întorcea la Stork Club. Într-o seară, s-a întâlnit acolo cu Humphrey Bogart, care venise însoțit de un imens panda de pluș pe care l-a prezentat tuturor drept logodnica lui. O fată a încercat să îi fure ursul și s-a lăsat cu scandal.[13] Poate ca acolo Jerry a revăzut-o pe Oona, care cina uneori la Stork împreună cu Chaplin, mereu la aceeași masă de dinainte de război. Nu cred să își fi vorbit, întrucât Chaplin era foarte gelos. Mi-l imaginez însă pe Jerry stând singur la bar, rumegându-și trecutul și solitudinea, ascultând muzica și râsetele, privind scandalurile și îmbrățișările cu gura întredeschisă. Jerry ascuns în sala cea mare, Oona și soțul ei, în Cub Room: fiecare cu lumea lui. Stork rămăsese deschis, fără întrerupere, în 1944 și 1945, cel mai lung an al războiului. Mi-l închipui pe Salinger râzând prea tare, dând paharele cu whisky peste cap și vorbind singur, îl văd pe barman întrebându-l dacă are vreo problemă.

— Haide, bea un pahar cu mine, zice Jerry. Doar l-am învins pe Hitler, for God's sake.

— Nu, mulțumesc, răspunde barmanul.

— Ba o să bei, băi reformat de rahat!

Și îi aruncă în față conținutul paharului.

— Ei, băga-mi-aș, ia linge-ți tu obrajii în sănătatea mea! Dacă nu, te tai în două să văd ce ai prin burtă.

Jerry e luat pe sus de bodyguarzi și aruncat afară din Stork Club, beat, tăbăcit zdravăn, ca Joaquin Phoenix la începutul lui The Master.

— Păi, era masa mea, masa șase, eram la mine-acasă, băi boule!

Că lucrurile au stat așa e mai mult decât probabil. Dacă Salinger a părăsit New Yorkul, aceasta s-a întâmplat fiindcă nu mai era lăsat să se întoarcă nicăieri. Adolf Hitler a suferit de aceeași amărăciune de veteran, începând din 1919. Demobilizat și înfrânt, frustrat și lipsit de ocupație, Jerry a fugit pentru a nu deveni dictator.

---

[12] Numele personajului din *Adio arme*, o frumoasă infirmieră de care se îndrăgostește naratorul. (*N.a.*)

[13] Lauren Bacall povestește scena în memoriile ei, *By Myself*, Ballantine, 1984. (*N.a.*)

New York, decembrie 1947

Dragă Oona,

Mă bucur pentru tine, parcă înfloreai aseară, la masa șase de la Stork, în rochia ta aurită, ca o șampanie galbenă curgându-ți în cascadă pe umerii de marmură. Am crezut că mă pot întoarce în țară pentru a-mi reîncepe o viață normală, însă nu reușesc. Nu mai fac parte din Visul American, nu mă mai pot integra în societate, nu mai pot comanda clătite Suzette, în acordurile unor refrene cu sclipici. Nu mă simt bine decât închis, izolat, întristat: îți mai aduci aminte că era verbul nostru preferat?

Dintr-odată, huruitul a încetat și totul s-a sfârșit. Mi-e greu să mă obișnuiesc cu liniștea. Nu știu cum să mă duc la cumpărături fără a mă târî pentru a mă ascunde. Nu știu cum să mă adresez altora fără a scoate cuiul de la grenadă, ca să le împrăștii creierii. Ei nu-și dau seama de asta, doar că-i deranjează privirile mele rătăcite. Nu mai știu să merg pe stradă fără a tresări la cel mai mic zgomot și a mă ascunde în spatele pubelelor, pentru a mă pune la adăpost. Viața civilă este un război curat. Simt cum bunii cetățeni sunt supărați pe mine fiindcă nu sunt în stare să iau viața în glumă. Sunt grăbiți, superficiali, mereu în întârziere la muncă. Și nici eu nu cer altceva: visul meu este să mă duc la birou sau să ascult toată ziua jazz, fără să îmi mai aduc aminte. Nu suport decât să stau de vorbă cu fete foarte tinere sau cu arbori foarte bătrâni.

Noapte de noapte mă întorc acolo, în vis. Lângă mâinile prizonierilor care se întind și noi le dăm de mâncare prea mult și apoi le zărim stomacurile cum se umflă, cutiile toracice cum cresc văzând cu ochii. Plângeau, dar nicio lacrimă nu li se prelingea din ochi. Decalajul era înfricoșător: ei plângeau de bucurie, noi plângeam de spaimă. În fiecare dimineață sunt mulțumit că mă trezesc, dar în fiecare seară mi-e frică să adorm, fiindcă știu că am să mă întorc acolo și că iar o să le dau să mănânce prea mult, până când le explodează burțile. Nimeni nu va înțelege vreodată, iar eu n-am să reușesc niciodată să redau nici măcar 1% din ce am văzut. Fotografiile nu arată nimic, iar cuvintele sunt neputincioase.

Cert e că deloc-deloc nu mi-e bine, însă nu tu m-ai omorât, ei, nu, nici măcar tu. Fii fericită cu Charlie, asta chiar că e ultima mea scrisoare.

J'ai ri.[14]

---

[14] În franceză, în text: *J'ai ri*, citit „Jeri", reface printr-o glumă amară semnătura lui Salinger — Jerry —, adăugându-i un plus semantic. (*N.t.*)

Și atunci, Jerome David Salinger a început să și-l imagineze pe al său personaj Holden Caulfield care apăruse deja în mai multe dintre nuvelele sale publicate (*Ultima zi a ultimului soldat în permisie*, în iulie 1944, *Sandviciul ăsta n-are maioneză*, în octombrie 1945, *Străinul*, în decembrie 1945, *Sunt nebun*, în decembrie 1945, *Ușoară revoltă aproape de Madison*, în decembrie 1946) ori refuzate de ziare (*Ultimul și cel mai bun dintre Peter Pani*, 1942, *Oceanul plin cu bile de bowling*, 1945), așa că și-l închipuie pe Holden Caulfield tratat pentru tulburări mentale, într-o clinică psihiatrică, după o fugă la New York. Drept pentru care a început să aștearnă pe hârtie celebra frază: „Dacă vreți cu adevărat să aflați ce s-a întâmplat, atunci cu siguranță c-o să întrebați în primul rând unde m-am născut, cum mi-am petrecut amărâta de copilărie, cu ce mi se ocupau părinții înainte de nașterea mea și alte rahaturi d-astea gen David Copperfield, dar, dacă vreți să știți, n-am niciun chef să le înșir pe toate".

J.D. Salinger a publicat *De veghe în lanul de secară* în 1951. Disperarea unui veteran din al Doilea Război Mondial transplantată în inima unui adolescent newyorkez. Romanul a fost refuzat de revista *New Yorker* și de Editura Giroux (care respinsese și *Pe drum*, romanul lui Kerouac). Până la urmă, a fost acceptat de Little, Brown & Company și a apărut pe 16 iulie 1951, cu prețul de trei dolari. Salinger era stimat în lumea literară pentru nuvelele apărute în *New Yorker*: *O zi desăvârșită pentru peștii-banană*, în 1948, *Pentru Esme — cu dragoste și abjecție*, în 1950. *De veghe în lanul de secară* este imediat salutat de Faulkner și Beckett. Jerry nu va face niciun „promo".

— Nu sunt în stare să explic ceea ce am scris, va spune, refuzând toate interviurile.

Mesajul cărții? Fie te conformezi modului de viață al clasei de mijloc, fie sfârșești la azil. Începând din 1951, orizontul spiritelor libere în sistemul capitalist este spitalul de psihiatrie.

După trei luni, cartea ajunge pe locul al patrulea în lista celor mai bine vândute, din *New York Times*, care totuși o criticase vehement. De șaizeci de ani încoace se vând câte un milion de exemplare pe an. Respectivul succes și consecințele lui în societate nu au decât un singur echivalent în Franța: *Bună ziua, tristețe*, a lui Françoise Sagan, publicat trei ani mai târziu.

XI

1952–1953: cotitura

Viețile noastre sunt doar obscure interludii
în mărețele jocuri electrice ale lui Dumnezeu Tatăl.
EUGENE O'NEILL, *Straniul interludiu*, 1928

Lipsa de popularitate a lui Chaplin în Statele Unite ajunsese o problemă zilnică pentru familia sa. Prin restaurante, oamenii se ridicau de la mese făcându- „roșu“ ori „bolșevic“. La Hollywood, Charlie și Oona erau evitați. De revelion puseseră pe fugă toate celelalte staruri. Eșecul *Domnului Verdoux* i-a umilit groaznic. Se simțeau din ce în ce mai detestați, și nu doar de către republicani. Într-o zi, cineva a scuipat-o pe Oona pe stradă. Agresivitatea ajunsese palpabilă. De trei ori la rând, Charlie a refuzat să depună mărturie în fața Comisiei pentru Activități Antiamericane. Deprimat, s-a apucat să scrie o poveste de dragoste dintre un actor uitat și o tânără dansatoare, pe care acesta o salvează de la sinucidere. Va fi *Limelight* (*Luminile rampei*), ultimul său film american, o melodramă siropoasă din care se evaporase întreaga frumusețe a cinematografului mut, specifică lui Chaplin. De altfel, el însuși o prezisese: „În ziua în care voi vorbi, voi ajunge un actor ca toți ceilalți“. În anii 1920, marea descoperire a lui Chaplin a constat în încetinirea ritmului burlescului, numai că această găselniță nu funcționa decât în lipsa dialogului. Nu puteai să nu te atașezi de antieroul lui emoționant, beat și pus pe agățat, în stare să ne facă să plângem sau să râdem doar furând o bomboană de la un copil ori aruncând chiștocul țigării peste umăr, pentru a-i trage apoi un șut cu pantoful. În momentul în care s-a apucat să peroreze discursuri mărețe și sentențioase, și-a pierdut întreaga feerie și tot misterul. (Lucrul cel mai bun din *Limelight* a fost prezența Clarei Bloom, care mai târziu se va căsători cu Philip Roth.)

Contextul vânătorii de vrăjitoare ajunsese la un asemenea nivel în Los Angeles, încât Chaplin a decis ca premiera filmului *Limelight* să aibă loc la Londra, în octombrie 1952. În consecință, împreună cu Oona și cei patru copii (Geraldine, Michael, Josephine și Victoria), a luat vaporul pentru a traversa Atlanticul. Acesta a fost momentul ales de către directorul FBI-ului, J. Edgar Hoover, pentru a trece la acțiune. La bordul pachebotului *Queen Elizabeth*, familia Chaplin a primit un telex de la Serviciul de Imigrări în care Mister Chaplin era avertizat că i se interzice intrarea în Statele Unite și că nu va mai obține o nouă viză decât dacă răspunde acuzațiilor de „turpitudini morale și politice“ în

fața Consiliului de Anchetă al Departamentului pentru Imigrări. În paralel, ministrul american al Justiției a anunțat deschiderea unei anchete în privința lui Chaplin. (Și azi, tuturor vizitatorilor Statelor Unite li se adresează această întrebare: „Sunteți comunist?“ Dacă răspundeți afirmativ, vă puteți aștepta la ore lungi de interogatoriu.) Toate ziarele au titrat cu litere groase vestea „alungării“ lui Charlie Chaplin. La sosirea la Londra și apoi la Paris, a fost întâmpinat triumfal. Într-o conferință de presă susținută la Hotelul Ritz, pe 29 octombrie 1952, Chaplin a declarat că nu se va mai întoarce niciodată în America.

Ca mulți alți oameni bogați, Oona și Charlie au ales să se instaleze în Elveția, pe malul lacului Leman. Partea proastă era că întreaga avere a familiei rămăsese în California! Pe 17 noiembrie 1952, Oona își va asuma sarcina de a recupera banii, în cel mai mare secret. A luat avionul Londra—Los Angeles, sub pretextul de a participa la întrunirea consiliului de administrație al United Artists. În realitate, s-a repezit până în Summit Drive, unde a concediat tot personalul și a scos casa la vânzare, apoi s-a grăbit la avocatul lui Charlie, pentru vânzarea acțiunilor acestuia. Înarmată cu o procură de la soțul ei, a golit cutiile sale de valori de la Bank of America și a recuperat originalele tuturor filmelor lui Charlot. A transferat apoi cea mai mare parte a bunurilor prin cecuri și virament în conturi din Europa, iar restul l-a retras în bancnote de o mie de dolari, pe care le-a cusut în căptușeala mantoului de vizon. După care s-a urcat într-un avion de Londra, în care a transpirat din greu, nevrând să își lase deoparte blana, în care se găseau milioane de dolari. Scena a fost de curând reluată de Scorsese în *Lupul de pe Wall Street*. În anul următor, Oona a renunțat la cetățenia americană, adoptând-o pe cea britanică. Chaplin nu s-a mai întors la Los Angeles decât pentru a primi Premiul Onorific al Academiei Americane de Film, în 1972, cu o viză specială de cincisprezece zile, în fața a ceea ce, din acea zi, a rămas cel mai lung „standing ovation“ din istoria ceremoniei Premiilor Oscar. Pariez cu orice ființă omenească pe faptul că nu se va putea uita la respectiva secvență fără a se folosi de mai multe batiste.

La începutul lui 1953, Hotelul Sheraton din Boston semăna cu toate celelalte hoteluri Sheraton din vremea respectivă: mochetă maro, lustre argintate, lămpi portocalii. Pereții sunt acoperiți cu forme geometrice, romburi și dreptunghiuri futuriste. Surâsul recepționerei este atât de mecanic, încât frizează ipocrizia. Nu e loc de dubii în lanțul Sheraton.

În camera sa bej, Eugene tremură întins pe patul maro. Nu mai poate să scrie. Îl felicită pe Jerry pentru volumul de nuvele care tocmai i-a fost publicat.

— Te-am sunat ca să te văd. Ai fost unul dintre prietenii fetei mele. Voi muri fără a o revedea. Nu știu să iert, nu reușesc s-o fac, și nici ea. Nu am știut cum să am grijă de ea, nu am fost făcut să fiu tată. Cartea ta mi-a trezit cheful să ți-o spun. Știu că i-ai fost logodnic înaintea lui Chaplin. Eu... N-am știut niciodată cum să fac să vorbesc cu ea, nu îndrăzneam nici măcar să îi ating brațul. La noi în familie, nu ne îmbrățișăm. E groaznic să nu mai poți scrie, atunci când nici să vorbești nu mai știi.

Eugene O'Neill pronunță frazele de parcă le-ar citi de pe un prompter invizibil, cu dicția unui actor debutant, articulând prea apăsat și uitându-se în tavan. Pare că și-a pregătit îndelung discursul. Mâna îi tremură, îi curg balele și pute. Își recită confesiunea pentru el însuși, poate că îl confundă pe Salinger cu un preot și speră să i se ierte păcatele.

— Vă înțeleg perfect, domnule O'Neill, răspunde Jerry după o tăcere care pare să nu se mai termine. V-ați simțit trădat, la fel ca mine, și nu ați suportat gândul că vă scapă. Pentru mine, povestea s-a terminat de mult, însă pentru dumneavoastră nu este prea târziu să vă împăcați cu propria fiică. Nu aveți numărul ei de telefon din Elveția?

— Uite ce mi-a trimis: poze cu nepoțeii. Ultima ei scrisoare o țin sub pernă, dar refuz să o deschid. Cine mai sunt eu pentru Oona acum? O javră care stă să moară. Cu siguranță voi arde în iad, dar de văzut, n-am s-o mai văd. Unele eșecuri sunt ireparabile, Jerome, nu te mai poți împăca, fiindcă nu mai ai cum să schimbi trecutul. Cartea ta este foarte bună întrucât, în acest sens, este radicală. Eroul tău este intransigent, nu suportă ipocrizia, e nepoliticos și

idealist... Îți cam seamănă, nu-i așa? Deci îți dai seama că pentru mine s-a dus naibii... Am stat despărțiți atât de mult, încât o împăcare tardivă nu ar mai rezolva nimic.

— Nu înțeleg de ce m-ați chemat. Ca să îmi spuneți asta? Totuși, vă rog să îi dați Oonei un semn de viață înainte de... Când cineva îl scuipa, Buddha zicea: „Nu am ce face cu insulta ta, ia-ți-o înapoi“.

— Unde locuiești?

— În New York, de ce?

— Lasă New Yorkul și găsește-ți o casă liniștită, departe de agitația lumii. Vorbești în roman despre o cabană din pădure, ei bine, găsește-o, ascultă sfatul unui bătrân ramolit, doar părăsind tabăra lor de intriganți de salon îți vei putea împlini opera. Simt în tine o nebunie la fel de mare ca a mea... Cel ce „stă de veghe în lanul de secară“ ești tu, cel din război, nu-i așa? Ai văzut mulți camarazi căzând?

— Atât de mulți, că nici nu i-aș fi putut număra, domnule. Mă văd regulat cu supraviețuitorii. Nu vorbim niciodată despre aceia care au rămas acolo. Ne bem paharele și discutăm despre baseball. Lista de nume gravate pe monumentele funerare nu îi aduc deloc înapoi pe acei tineri. Unii erau proști de-a binelea, alții haioși ori căcăcioși. Puși pe agățat infirmiere! Dumneavoastră refuzați să stați de vorbă cu Oona, iar eu nu pot să povestesc cine au fost acei tineri necunoscuți care au murit în Franța și în Germania.

— O să vezi că într-o zi n-o să mai ai încotro, vor trebui să se mute și ei de la tine din cap, într-un fel sau altul, și atunci vei scăpa definitiv de ei... Până atunci, pleacă din New York. Te asigur că este cel mai bun lucru pe care îl poți face.

— Eu am venit să vă implor să îi dați un telefon fetei dumneavoastră, iar dumneavoastră mă alungați din Manhattan?

— Exact. Aceasta este ultima mea dorință. Doar n-o să refuzi ultima dorință a unui babalâc muribund?

La câteva săptămâni după întrevederea secretă, din 27 noiembrie 1953, în camera 401 a hotelului, Eugene O'Neill își dădea duhul murmurând: „Născut într-o cameră de hotel și, pentru numele lui Dumnezeu, mort într-o cameră de hotel!“

Jerry s-a mutat la Cornish, iar familia Chaplin a rămas la Corsier-sur-Vevey. Oficial, Oona și Jerry nu s-au mai revăzut niciodată.

XII
Oyster Bar, primăvara anului 1980

Bărbații ca mine nu ar trebui să întâlnească niciodată femei ca tine.
GUY DE MAUPASSANT, *Inima noastră*, 1890

Charlie Chaplin a murit în dimineața de Crăciun a anului 1977, la castelul de la Ban. Sub brad, copiii au găsit ca daruri un proiector Super-8 și câteva copii ale celor dintâi filme ale lui, din anii 1910. Distrusă, Oona a cumpărat un duplex la New York, pe East 72nd Street, unde se ducea deseori pentru a fugi de amintirile de la Vevey. Acolo se întâlnea cu Truman Capote, care trecea să o vadă înfășurat într-o capă neagră și purtând o pălărie cu boruri mari. Se duceau împreună la întâlnirile Alcoolicilor Anonimi, după care își încheiau seara la el, în 870 U.N. Plaza (la etajul 21), ascultând discuri ale lui Xavier Cugat. Oona era singura femeie din lume care mai accepta să stea de vorbă cu el după scandalul provocat de *Answered Prayers*. Oona nu reușea să trăiască fără Chaplin. Irlandeza Prăbușită își îneca doliul în alcool, ca o eroină a lui Jean Rhys. La Corsier, își ascundea sticlele în cutiile de pantofi, în sertare, pe sub haine, în biblioteci, în spatele cărților, în buzunarele mantourilor, ba chiar și sub saltea. După plecarea copiilor de la castel, a devenit la fel de mizantropă ca J.D. Salinger. Desigur, se vedea cu regularitate cu celelalte două membre ale Trioului de Aur, Carol (măritată de acum cu actorul Walter Matthau) și Gloria (care se numea Vanderbilt Cooper, de când cu a patra căsătorie). Și-au petrecut împreună câteva weekenduri în Malibu, amintindu-și cu chicote înfundate de nopțile petrecute la Stork Club, care nu mai exista (imobilul fusese dărâmat în 1966). Din când în când, Oona închiria câte un iaht pentru o croazieră la soare sau sărea într-un Concorde, la primul impuls. La 54 de ani, a avut un flirt fără importanță cu un tânăr actor binevoitor: Ryan O'Neal, 38 de ani, care tocmai terminase de filmat *Barry Lyndon*. Anul următor, pictorul Balthus a invitat-o la Rossinière, pentru a i-l prezenta pe David Bowie, venit să își înregistreze cel mai recent album la Montreux. Sophia Loren l-a adus în vizită la castelul de la Ban, după concert, pe Michael Jackson. Oona i-a cedat drepturile de autor pentru *Smile* (pe care acesta l-a masacrat într-unul dintre albumele lui), dar a refuzat să îi vândă castelul. Într-o seară, acasă la Carol, Richard Avedon i-a spus:

— Se spune că sunteți unică, dar mie nu prea mi se pare.

— Nici nu sunt, aveți dreptate. Fiindcă toată lumea e.

— Ah... Acum înțeleg, a replicat Avedon.

Cea mai mare parte a timpului nu se vedea cu nimeni. Puțin câte puțin, Lady Oona O'Neill Chaplin și-a făurit o reputație de văduvă retrasă și cam dusă cu mintea, care amesteca votca și antidepresivele și se deplasa în picioarele goale în Rolls-Royce-ul său cu șofer personal. Și asta până în ziua în care, în fața copiilor și a nepoților adunați în jurul tortului cu șaizeci de lumânări, în casa ei de la New York, a susținut un toast, cu vocea încleiată și clătinându-se:

— Vouă, tuturor, iubita mea familie, acum, la cea de-a șaizecea aniversare, pot în sfârșit să vă mărturisesc: îmi urăsc tatăl, pe Eugene O'Neill!

După care s-a prăbușit pe sofa, cu sângele curgându-i din nas.

În anii 1970, deosebit de discret, Salinger s-a dus uneori la New York, Londra sau Paris. Într-o zi din 1980, Oona a primit acasă o carte de vizită albă, cu următoarele cuvinte scrise îngrijit, cu cerneală albastră: „Dragă Oona, nu mă întreba cum am descoperit adresa ta americană. Îți amintesc că am lucrat în contraspionaj. Voi fi individul înalt, cu părul alb, ascuns după un platou cu fructe de mare și o sticlă de Chardonnay, la Oyster Bar, Grand Central Station, lunea viitoare la prânz. Jerry". Oonei i-a luat ceva timp până a înțeles că nu despre Jerry Lewis era vorba. Legătura corectă a făcut-o abia datorită Gării Grand Central, întrucât acolo, la biroul de bagaje, și le lăsase Holden pe ale lui în *De veghe în lanul de secară*. Oona lua deseori prânzul la Oyster Bar, bând multă șampanie și comandând stridii. Chelnerii țineau la ea, fiindcă Lady Chaplin lăsa bacșișuri de câte o sută de dolari.

Seara, la ea acasă, Oona i-a cerut sfatul lui Truman Capote. Trebuia să se ducă la întâlnire? Capote nu îl putuse înțelege niciodată prea bine pe Salinger, căci mondenii iau mizantropia drept aroganță.

— Carevasăzică așa o să-l revezi pe vechiul combatant care scrie ca un bebeluș?

— Ia taci un pic. Ai avut noroc, erai prea tânăr ca să pleci la război. Altfel, n-ai fi rezistat nici zece minute.

— Cine, eu? În mijlocul a zece mii de băiețandri mișto, în uniformă? Vorbești despre unul dintre cele mai umede visuri ale mele!

— N-ai niciun haz. Ai luat parte la o execuție și asta te-a traumatizat pe viață. Pe când acolo, execuții puteau fi văzute cu sutele, în fiecare zi.

— Ufff... Știu că ai dreptate. Să n-o mai spui nimănui, dar cred că am scris *Cu sânge-rece* doar ca să mă iert fiindcă nu am făcut războiul. Mai dă-mi o votcă, iubito. Știi, uneori am impresia că îl recunosc pe Perry Smith[15] pe stradă. Știu că el e. Mă urmărește și pe urmă dispare.

— Și cu mine e la fel. Când sunt beată, mi se pare că lângă mine s-a așezat Charlie, așa că încep să-i vorbesc, îmi vine în minte câte o chestie ca să îl fac să râdă și, dintr-odată, îmi aduc aminte că a murit, iar el se evaporă.

— Crezi că bem ca să-i uităm?

Dând la o parte draperia din tafta bleu-lavandă, Truman se uita pe geam, către East River. Dungile costumului său din bumbac gofrat se asortau cu ale draperiei. Așa, cu ochii holbați, semăna cu Peter Lorre, în *M Blestematul*.

— Nu, a răspuns Oona, cred că bem ca să-i revedem.

— Știi că ești singura mea prietenă. Și așa ai fost dintotdeauna. Du-te de-ți vezi șnapanul, dar cu o condiție: după aia îmi povestești totul, în amănunt, la Studio 54!

— La 54? Mai bine-mi scot un nerv.

Philippe Labro povestește într-una dintre cărțile sale de amintiri că s-a întâlnit cu J.D. Salinger la Grand Central Station. Labro s-a apropiat de un bătrân înalt și gârbov, întrebându-l: „Are you Mister Salinger?", iar celălalt a început să țipe din toate puterile: „Aaauuu!" Nu știu dacă povestea e adevărată, însă un lucru e sigur: am făcut bine că nu i-am sunat la ușă în 2007. Nu mi-ar fi plăcut ca Salinger să mă înjure ca un disperat.

Când a intrat în restaurant, Oona nu l-a recunoscut pe loc. Nu se mai văzuseră de patruzeci de ani, iar Salinger nu era omul care să ridice mâinile ca să fie observat. Pe urmă a zărit un bătrân slab, cu părul alb, care o privea fix, cu ochii lui negri. Totul se schimbase la el, cu excepția ochilor de vultur binevoitor. Gus Van Sant a făcut o alegere bună când l-a invitat pe Sean

Connery să joace rolul lui Salinger, în filmul *În căutarea lui Forrester*: asemănarea este izbitoare. Parc-ar fi fost James Bond la pensie.

— Nu te-ai schimbat deloc, i-a spus Jerry, te-am recunoscut imediat. Pomeții bine conturați, osatura feței, aici e secretul, structura nu se modifică și ridurile nu schimbă nimic. Și nici nu te-ai îngrășat.

— Mai las-o, am făcut opt copii! Nu-ți mai bate joc de mine, nu prea începe bine întâlnirea. Băiete, adu-mi o votcă, te rog. Nu bei nimic?

Își pipăia nervoasă colierul de perle. Se simțea stupid, îmbrăcată cu taiorul Chanel. Părea o burgheză bătrână și închistată. Oona își dădea seama că, pentru întâia oară după moartea lui Charlie, era interesată de părerea unei alte persoane despre înfățișarea ei.

— N-a fost frumos din partea lui Chaplin să-ți toarne opt copii la repezeală. Așa, te-a ținut prizonieră în castelul lui elvețian.

— Lasă că și cu tine aș fi fost încuiată într-o cabană din fundul pădurii, adică și mai rău!

— Pur și simplu te-a fagocitat, te-a obligat să-ți lași baltă cariera de actriță.

— Am făcut-o cu inima ușoară, Jerry. Am fost fericită, nu roasă de ambiție, ca tine.

— Ai fi putut ajunge un mare star de cinema.

— Ce să-ți spun! Iar azi aș fi un fost star de cinema.

— Ți-ai petrecut cei mai frumoși ani ai vieții cu o fosilă încremenită într-un scaun cu rotile. El nu, lui i-a stat alături o tânără minunată! Nu el s-a sacrificat pentru tine!

— Nici eu! Eu m-am îndrăgostit. Bărbații sunt de o mie de ori mai frumoși la cincizeci de ani decât la douăzeci. Și nu m-am sacrificat, o știi prea bine, fiindcă ai scris-o în nuvele: nu există nimic mai interesant pe lumea asta decât să ai grijă de cineva. Din egoism pur am fost generoasă. Și, în plus, când ești depresivă, e bine să faci copii... Treaba asta m-a oprit de la a mă sinucide ca frații mei.

Revăzând-o, Jerry și-a amintit de durerea de burtă care îl cuprindea de câte ori dădea cu ochii de ea. Cum de plecase la război, în loc să-i rămână alături? Pe vremea aceea ar fi renunțat și la viață pentru iapa asta bătrână, cu obrajii prea îmbujorați și dinții în afară. Se detesta, fiindcă nu mai simțea focul de la douăzeci de ani, și totuși era mulțumit că încă mai suferea din cauza ei. Oona îi făcuse rău dintotdeauna, unele persoane sunt născute pentru asta, iar noi le acordăm dreptul de a ne tortura întreaga viață. Jerry nu își regreta durerea, ci tinerețea. Îi era ciudă pe ea, fiindcă îmbătrânise la fel de mult ca el. Nu erau decât doi foști iubiți, la capătul vieții, cu amintiri și copii, doi hodorogi așezați pe scaune de fier și având înainte două lucruri: o sticlă de vin alb în frapiera cu gheață (de care nu se vor atinge) și inevitabila moarte, peste zece ani, în cazul ei, peste treizeci în al lui.

— Să știi, a zis Jerry, că am făcut și eu ce a făcut Chaplin: când am împlinit cincizeci și patru de ani, mi-am tras o puștoaică de optsprezece. Figura a ținut un an. Din fericire, nu am avut copii. O chema Joyce Maynard.

— Deci înțelegi că nu e chestie de vârstă.

— Ba da, diferența de vârstă este secretul cuplurilor durabile. L-am înțeles pe Chaplin abia după ce am început să trăiesc ca el. Tinerețe, nevinovăție, entuziasm și puritate în același timp... Un corp proaspăt și un suflet încrezător este tot ce-i trebuie unui bătrân.

— Înainte de război, nu erai bărbat. Or, eu aveam nevoie de un bărbat.

— De un tată, vrei să zici.

— Eram atât de tineri și atât de proști... Charlie mă făcea să râd, pe când tu n-ai fost niciodată haios. Auzi, poate că întâlnirea asta a noastră n-a fost o idee bună, hai să rămânem aici și...

În loc să își termine fraza, Oona a preferat să își termine paharul cu un gest dezinvolt, ca pentru a alunga un gând negru prin ingerarea lichidului rusesc de patruzeci de grade. Prieteni cititori aflați în plină pubertate, dacă m-ați urmărit până aici, aflați că metoda aceasta nu duce nicăieri. Când gâtul a încetat să o ardă, Oona a continuat, cu vocea ceva mai ridicată, pentru a acoperi

larma clienților strânși la bar.

— La drept vorbind, să știi că dețin răspunsul la întrebarea lui Holden legată de rațele din Central Park. Păsările rămân toată iarna pe lac. Iazul din Central Park nu a înghețat niciodată complet, așa că rămâne mereu ceva loc pentru scufundare, deci pentru găsirea hranei sub apă. Dacă ar îngheța, păsările ar migra, dar așa, nu au nevoie s-o facă. Rațele din Central Park rămân acolo tot anul, Jerry. Nu se mișcă niciodată din loc. Nu le e frig iarna. Sunt ca tine, nemișcate. La fel gâștele canadiene, lebedele, bâtlanii, pescărușii cu picioare galbene și din alte feluri... nu fug, nu se duc nicăieri. Nimeni nu părăsește New Yorkul. Toată viața ți-a fost mintea numai la scorneli, Jerry.

— Tot sunt mulțumit: credeam că nu m-ai citit niciodată.

— În 1941 erai insuportabil, ca toți puștanii de vârsta ta. Și erai prea înalt. Charlie, cel puțin, era cât mine. Ne potriveam perfect ca proporții.

— O familie de liliputani!

— Uite, Jerry, o să-ți spun ceva despre Charlie. Era gelos, zgârcit, egocentric, maniac, narcisist, megaloman, insuportabil, arțăgos, snob, pus pe agățat, dar îl iubeam, asta este, îl iubeam. Nu l-am ales din vreun meniu.

Salinger a înghițit o stridie cu același sunet cu care se golește o cadă.

— Charlie Chaplin este, fără îndoială, cel mai mare satiric al tuturor timpurilor, a zis el, după ce s-a șters cu șervetul. Tocmai de asta l-am detestat toată viața.

— Mi-e greu să-i suport plecarea. Cinstit vorbind, e o senzație atroce. Nu reușesc să-mi revin nici măcar cu ajutorul celor opt copii, la care țin. Să trăiesc fără el... Acum sunt împotriva diferenței de vârstă. Aș da orice pentru încă un minut alături de el, fie și bolnav, ramolit, slăbit și surd. Sufăr groaznic. Mai comandă-mi o votcă și gheață, te rog, mie mi-e rușine.

Jerry s-a uitat la sticla de vin alb neatinsă, după care i-a făcut semn chelnerului.

— Dacă tot suntem la capitolul confidențe, a continuat Oona, m-am întrebat mereu de ce nu ai încercat niciodată să te culci cu mine.

— Fiindcă nu făceai nicio mișcare în pat, nu ziceai nimic și te lăsai pipăită strângând din dinți. Și mai aveai și picioarele atât de reci... Erai atât de închisă în tine și de frumoasă, și totuși, Dumnezeule, cât de provocatoare!

— Eram timidă, idiotule! Așteptam să faci tu primul pas...

— Evident, eram tânăr și prost. În armată am rămas îndrăgostit de tine fiindcă erai departe. Fiindcă prietenii mei mureau prin tragere la sorți, la loteria mațelor date pe-afară. Te iubeam fiindcă nu ne culcaserăm niciodată noi doi, iar eu urma să mor a doua zi. Aici am venit însă pentru a-ți spune ceva despre bărbatul tău. Mi-a părut foarte rău de scrisoarea stupidă pe care ți-am trimis-o după căsătoria voastră. Chaplin a scăpat de două războaie mondiale, dar a fost mai util decât dacă ar fi luat parte la ele. A realizat *Dictatorul*. Statele Unite tărăgănau lucrurile. Opinia publică era împotrivă. Fuseseră prea multe cadavre în 1918. Succesul filmului său chiar a schimbat lucrurile. Când mă gândesc că javrele alea v-au alungat numai pentru că el a militat pentru Second Front... Avea dreptate: s-ar fi putut merge mai devreme. La sfârșitul lui 1942 trebuia mers. Uite, ți-am adus un cadou.

Jerry s-a aplecat, și-a deschis geanta de voiaj și a scos o cârpă de bucătărie împăturită, pe care a așezat-o cu deosebită grijă pe tejghea.

— Ce-i asta, un pachet cu lenjerie murdară? a întrebat Oona.

— Ceva ce-ți aparține. Nu e în stare prea bună, dar cu un pic de lipici o să-l poți repara.

Oona desface colțurile cârpei. În fața ei, pe masă, pune cinci bucăți de porțelan alb, strălucitor ca albușul.

— Lipsesc câteva bucățele, ai grijă să nu te tai la degete.

Extrem de încet, cu infinite precauții, Oona ia cioburile și încearcă să le pună la loc, ca un copil concentrat asupra unui puzzle. Reușește să reconstituie astfel conturul unei berze cu joben, care trage dintr-o țigară. Și dintr-odată întinerește cu patruzeci de ani, iar ochii îi scânteiază de bucurie, ca ai unei puștoaice în seara de Crăciun. Jerry s-a ridicat, e în picioare și dă să plece cât se poate de repede, o manie a lui.

— Atenție la cenușa dinăuntru. S-ar putea să fie resturi de oameni arși la Dachau ori scrum din havana lui Ernest Hemingway. Nu-mi mai aduc aminte, oricum n-am spălat niciodată chestia asta, peste care am dat într-un cufăr de pe vremea războiului. A găsit-o fata mea în pod, când s-a apucat să facă ordine prin casă.

— Iar tu mi-ai scris pentru a mi-o da înapoi. Mereu la fel de pus pe farse...

— Mă bucur că te-am revăzut. Ca întotdeauna, ești perfecțiunea întruchipată, Lady Chaplin.

— Mdaaa... Dar scrumiera e făcută praf. God, Stork Club... ce departe sunt toate astea.

— Cel puțin eu sunt mort din mai 1945, dar tu erai moartă încă de la început, de când te-a părăsit tatăl tău.

Oona îi evită privirea. Mâinile îi tremură, însă Jerry este și mai emoționat decât ea; de asta vrea să plece primul, înainte de a risca să devină ridicol. Se uită amândoi odată către tavanul de sticlă.

— Ba nu, în conflictul cu tata, eu am câștigat. Fiindcă eu sunt cea care a supraviețuit.

— Nu ar trebui să-ți spun... L-am întâlnit pe Gene cu puțin înainte să moară, la Boston. Ciudat tip a fost și taică-tău. Îmi trimisese o scrisoare bizară după ce am publicat *Nine Stories*, un soi de convocare, cam ca aia pe care ai primit-o de la mine. Știi că păstra scrisorile de la tine sub pernă? Bietul bătrân. Să știi că-i semeni. Dar era mult mai singur decât tine. Pe curând, Glamour Girl of the Year, spune Jerry, cu voce tremurătoare. Trebuie să plec, altfel am să pierd trenul. Ai grijă de tine.

— Haide, bloody catcher, întoarce-te-n vizuină. Mulțumesc pentru barză.

— Întoarce-te și tu în castelul tău elvețian, pe aici nu ai ce face. Du-te acasă la tine și fă ca mine: meditează. Nu te mai vedea cu nimeni dintre cei care nu îți sunt indispensabili. Salvează-te în toate sensurile cuvântului. Adio, micuță Oona. Te las pe tine să plătești, ca de obicei!

Jerry i-a sărutat mâna, pe care ea și-a retras-o iute, pentru a nu îi fi zărite petele maronii de pe piele. Oona ridică paharul, iar el se apleacă pentru a o saluta, ca un hindus. Oona scoate un teanc de bancnote din geantă. Observându- zâmbind, își dă seama că nu i-a văzut surâsul aproape niciodată. Așteaptă ca Jerry să ajungă la celălalt capăt al gării pentru a se lăsa în voia propriilor trăiri.

— Oh shoot...

Văzând-o cu fața descompusă, barmanul se repede lângă ea și o întreabă dacă s-a întâmplat ceva. Compătimirea din vocea bărbatului o irită. Își revine, își șterge ochii cu dosul palmei, abia sărutat de Jerry, și își termină paharul, apoi sticla. Ieșind din gară, își pune ochelarii de soare, iar vântul rece îi usucă obrajii. După câțiva metri, ajungând pe bancheta din spate a Cadillacului, începe din nou să plângă. Blazat, șoferul îi întinde cutia de Kleenex fără a întoarce capul. Totuși, o poate observa în oglinda retrovizoare cum mângâie cioburile de porțelan.

— 3 East 53rd Street, zice Oona.

Peste un sfert de oră, limuzina neagră oprește în fața unei grădini publice. Șoferul iese și deschide ușa Oonei, care coboară demnă. Se oprește în fața panoului pe care este scris „Paley Park“. O clipă rămâne nemișcată, de parcă ar căuta să regăsească Stork Clubul cel evaporat, ajuns un minuscul spațiu verde înfundat între două imobile de pe Strada 53. Pe urmă înaintează fără grabă prin scuar, către peretele de apă din fund, în stânga, pe sub arbuști, scoțând din geantă cioburile scrumierei sparte. La colțul peretelui, exact pe locul mesei numărul șase, îngenunchează și începe să sape cu mâinile, pentru a îngropa bucățile de porțelan în stratul de flori. Trecătorii grăbiți se uită la ea și se întreabă cum de-o fi cerșetoarea aceea îmbrăcată de la Chanel. Oona încă mai plânge când urcă la loc în Cadillac și, de data aceasta, șoferul își zice: nu mai e nicio îndoială, Lady Chaplin și-a pierdut capul cu totul.

---

[15] Ucigașul familiei Clutter a fost spânzurat în fața lui Truman Capote, pe 14

aprilie 1965, în magazia penitenciarului din Lansing (Kansas). Scriitorul descrie execuția în romanul *Cu sânge-rece*. (*N.a.*)

Epilog helveto-pirineian

Tot ce contează în viață e frumusețea.
Dacă o găsești, ai găsit totul.
CHARLIE CHAPLIN

Mă cazasem în hotelul preferat al lui Nabokov (Montreux Palace, apartamentul 60). Unii exegeți afirmă că, pentru a-și boteza cel mai faimos personaj, scriitorul a fost inspirat de numele celei de-a doua soții a lui Chaplin, Lillita Grey. În parc, între clădire și apă, tronează hidoasa statuie a romancierului pântecos, prăbușit pe un scaun cu picioare strâmbe. Trist sfârșit pentru vrăjitorul de nimfete, colecționarul de fluturași, magicianul cuvintelor translucide. Aș ieși de bunăvoie la pensie în acest cimitir al elefanților, precum Vladimir și Vera, Charlie și Oona, James Mason, Paul Morand, William Holden, Paulette Goddard și Erich Maria Remarque (la Porto Ronco), Truman Capote (la Verbier), Audrey Hepburn (la Tolochenaz), Georges Simenon (la Epalinges), Graham Greene (la fiica sa, Caroline, la Corseaux), Coco Chanel (la Lausanne), Greta Garbo (la Klosters, lângă Davos)... Toți acești exilați fiscal se frecventau, se invitau la cină, se vizitau. Lacul Leman strălucește în pofida ceții: când soarele trece printre nori, lucrul acesta se cheamă o glorie ale cărei raze se reflectă în valurile mici, la fel ca muntele oglindit în aceleași unde scânteietoare. Nabokov vorbește despre „poieni de lumină". În timp ce scriu rândurile de față, de la balcon zăresc doi munți: cel adevărat, de dinaintea ochilor, care se decupează pe cer ca o electroencefalogramă pe un fond cenușiu, și celălalt, inversa lui reflectare în lac, asemenea unei piramide submarine. În *Alte țărmuri*, Nabokov descrie „lacul cu pete negre, la ora ceaiului, cu lișițe și rațe moțate". Există două modalități de a reacționa la astfel de fraze. Fie dai din cap cu un aer înțelept (adică prefăcându-te că ai înțeles ceva), fie știi bine că lișița este o pasăre neagră cu ciocul alb, iar rața moțată o varietate de rață tot cu penele negre, dar cu ciocul galben. Precizez că aparțin categoriei care caută pe Wikipedia. Și că am mai văzut acolo și un corcodel mare (pasăre cu capul plat și creastă punk), o rață mare (cu capul verde) și un bâtlan cenușiu. Bătrânețea este atunci când ai timp să te interesezi de numele păsărilor.

La Corsier-sur-Vevey am vizitat casa familiei Chaplin, care, în curând, va deveni muzeu. Castelul de la Ban își va schimba, poate, denumirea în viitor, pentru a fi rebotezat „Chaplin's World". Din nefericire, clădirea albă încă nu s-a deschis publicului și este înconjurată de un parc de paisprezece hectare, în care te poți infiltra trecând peste sârmele ghimpate, dacă ești curajos, acrobat sau cinefil. Panoul cu inscripția „câine rău!" nu sperie pe nimeni (nu am auzit niciun lătrat în jumătatea de ceas de intrare prin efracție). Ascuns în grădină, după fagii galbeni și după cedrul uriaș parcă rupt în două, m-am gândit la vila Navarra, căzută în ruină după moartea bunicilor mei. O fi oare bântuit domeniul nelocuit unde Oona și-a trăit aproape întreaga viață? Copiii și nepoții ei povestesc că, după moartea lui Charlie, mama, respectiv bunica lor s-a zidit în tăcere. Oona Chaplin a murit din cauza unui cancer pancreatic, pe 27 septembrie 1991, la 66 de ani, cu douăzeci de ani înaintea lui Jerry Salinger. Una dintre ultimele ei fraze a fost: „What the fuck did I do with my life!"

Ieșind din casa care v-a aparținut, Oona, m-am aplecat asupra mormântului dumneavoastră din cimitirul înfășurat în ceață din Corsier, unde v-ați încheiat drumul vieții. Am fotografiat piatra înconjurată de flori, pe care o consider a fi mormântul secolului XX.

Ziua parcă ezita să se ducă la culcare dincolo de copacii uriași care ne vor

supraviețui. În barbă începusem să fac țurțuri. Ascultam în căști *Scarborough Fair*, al lui Simon & Garfunkel. Cuvintele cântecului medieval sunt o adevărată definiție a iubirii curtenești: dragostea unui cavaler pentru o doamnă pe care nu o vede niciodată, care rămâne departe, fără să fie răsplătit cu măcar o speranță. Dragostea reciprocă este una fericită, dar și obișnuită, pe când iubirea curtenească este dureroasă, dar nobilă. Între Salinger și Oona a fost o poveste de iubire curtenească, între Chaplin și Oona, cea mai reușită căsătorie de care am auzit vreodată. Viața perfectă înseamnă să le fi trăit pe amândouă, ca Oona.

Din punctul meu de vedere, nici celui mai rău dușman nu trebuie să-i dorești o iubire curtenească. Mai cred însă și că literatura nu e totuna cu viața și că nimic nu este mai frumos într-o carte decât asemenea povești de netrăit. Nu au avut loc, nu au dus la nimic, nu au dăinuit, nu au existat (sau „au inexistat“) doar pentru a se transforma în roman sau în poem. Acum foarte multă vreme, trubadurii, cu costumele lor ridicole, au înțeles că anumite povești merită ceva mai mult decât să fie trăite. După ce își cântau odele închinate unei preafrumoase domnițe inaccesibile, își puneau mandolina în spate, încălecau pe calul alb și se întorceau să se odihnească fiecare în brațele femeii lui. Se duceau să caute nefericirea în altă parte, nu în propria casă. Viețile lor se îmbogățeau cu toate acele povești de dragoste care nu se întâmplaseră niciodată. Să aducem un omagiu tuturor întâlnirilor ratate care ne umplu imaginarul și care sunt la fel de importante ca mariajele noastre reușite. Oona a reușit să evacueze din viața ei nefericirea între 17 ani și moartea lui Charlie.

De ce scriem o carte și nu alta? Sincer, n-am idee, n-am nici cea mai mică idee. Am petrecut patru ani, zi de zi, cu oameni care, dacă ar mai fi în viață, ar avea 89 de ani (Oona O'Neill Chaplin), 95 (Jerome David Salinger) și, respectiv, 125 (Charlot). E de crezut că morții sunt mai tineri decât cei în viață. Cu ce drept mi-am închipuit tinerețea lor? Abia acum înțeleg. Am vrut să știu care dintre ei a învins: Jerry sau Charlie. Eternul adolescent retras din lume? Ori tăicuțul cu buzunare doldora, lăsând necontenit borțoasă cloșca de nevastă? Rebelul schimnicit sau ex-anarhistul îmburghezit? Mizantropul pădureț ori exilatul fiscal monden? Ar fi trebuit ales veteranul taciturn sau cel dintâi nabab? Între integritate și mondenitate, și eu am făcut aceeași alegere ca Oona. Exact ca prințesele din basme, Oona a trăit fericită și a avut mulți copii. Măcar o dată formula s-a dovedit adevărată.

M-am născut în 1965, adică la douăzeci și cinci de ani după 1940. Războiul era încă tare recent. Un sfert de veac nu înseamnă nimic: cam jumătate din viața mea de acum. Cred că timpul nu se scurge doar într-o singură direcție: nu ar trebui să contabilizăm secundele, minutele, orele și zilele doar sub forma adunării, dar și a scăderii care ne apropie de vremea dinaintea venirii pe lume, ca și cum timpul ne-ar scuti de o povară, și asta, an după an. Fiecare minut care trece este un minut mai puțin de așteptare spre a ne putea întoarce în lumea de dinaintea noastră. Cu adevărat am impresia că îmbătrânesc în ambele sensuri: mergând înainte, către viitor, și pășind înapoi. De când am împlinit patruzeci de ani, am început să simt cum trecutul se apropie. Uneori, în timp ce scriam cartea aceasta, am avut fizic iluzia că îmi amintesc de anul 1940. În copilăria mea, Parisul colcăia de fantome, dar habar nu aveam. Nimeni nu mi-a zis nimic despre asta. Vreau să-l liniștesc pe cititorul raționalist: nu e nicio legătură aici cu metempsihoza ori cu halucinațiile psihedelice („uauuu, am fost G.I. Joe într-o altă viață, man“)! Numai că, este un adevăr, mă simt din ce în ce mai puțin îndepărtat de acele decenii necunoscute. Psihologii numesc fenomenul „sindromul nostalgiei fără memorie“. După sfârșit ce ne așteaptă am avut înainte de început. Am încercat să îmi amintesc vremea de dinaintea nașterii mele. Războiul este atât de aproape, la doar o clipită distanță; m-au făcut să cred că este vorba despre un eveniment istoric, când, de fapt, războiul face parte din propria-mi actualitate. În lumea întreagă, zeci de milioane de morți și, peste tot, estropiați și nebuni. Țara mea tocmai își pierduse viața când existența mea abia începea. Bunicii noștri nu au putut sau nu au vrut să ne povestească războiul lor. Au încercat doar să ne îndepărteze de el, exact ca Jerry, schimbând subiectul. Bunicii au făcut din noi copii perpetui pentru a ne proteja. Însă nu din vina lor. Din cauza războiului nu vom fi niciodată

adulți, doar din cauza lui. Suntem nepoții lui, care nu vor crește niciodată. Ar trebui să încercăm noi să vorbim în locul lor. Cine va putea plăti o asemenea datorie? Franța datorează 2 000 de miliarde de euro; s-a îndatorat pentru a-și șterge distrugerea, pentru a-și achita umilința prin confort material. Pe tot parcursul celei de-a doua jumătăți a secolului al XX-lea, serviciile de protecție socială au folosit drept pansament pentru eșecul protecției militare. Astăzi, guvernele franceze încearcă să reducă cheltuielile publice pentru a rambursa împrumuturile ce au folosit la liniștirea perdanților. Întreaga mea viață voi fi obligat să plătesc datoria de război. (Să ne amintim că datoria germană a fost cauza alegerii lui Hitler.)

De cealaltă parte a lacului pășteau niște cai. Două ciori negre se învârteau pe deasupra cimitirului. În Elveția, toamna este galbenă și roșie, pe când caii sunt negri, pentru a contrasta cu frunzele moarte. De multă vreme mă tot învârt în jurul tău, Oona darling, mi-am pierdut orice brumă de demnitate. Cu mulți ani în urmă, m-am îndrăgostit de o irlandeză moartă, care surâde prea mult încercând să-și ascundă disperarea, o puștoaică insuportabilă, din părinți bogați, cu pomeți înalți, în rochie de seară pe care i-o împrumutase cea mai bună prietenă. Chipul tău de copil a frânt inimile atâtor pretendenți, și nici eu nu mai pot să-mi revin. Îngerii există, problema este că își petrec timpul luându-și zborul.

Toamna e ocru, uriașul sequoia își apleacă ramurile deasupra parcului castelului de la Ban, castanilor sălbatici și comestibili le cad frunzele... și în oraș, la Vevey, silueta lui Charlie Chaplin, pictată pe imobile, e la fel de înaltă ca arborii din grădina lui. Dintr-odată, am înțeles un lucru: la sfârșitul tuturor filmelor sale, poate fi văzut vagabondul celest, cu bastonul, pălăria prea mică și pantofii prea mari, mergând către orizont... În realitate, Chaplin se îndrepta spre Elveția!

Iarna, rațele de pe lacul Leman enervează lebedele de la Vevey. Pariez că unele dintre ele sunt venite din Central Park. O rază a soarelui de noiembrie s-a lovit de apă, după care a sărit drept în ochii mei, amintindu-mi de o altă rază, cea a soarelui care lumina satul Verbier de revelionul în care am întâlnit-o pe Oona Chaplin.

Aveam cincisprezece ani. Pe 31 decembrie 1980 îmi petreceam vacanța de Crăciun la Verbier, în Valais, unde tata cumpărase o vilă. În seara de revelion am reușit, împreună cu fratele meu și o gașcă de prieteni, să intrăm la Farm Club înaintea mulțimii. Era o discotecă îmbrăcată în lemn, care mai există și acum. Într-un colț, în penumbră, o doamnă foarte elegantă, cu părul grizonant prins în coc, bea un pahar de șampanie împreună cu un omuleț ce semăna cu un buldog în sacou de velur roșu, înfășurat într-o imensă capă neagră care îl făcea să semene cu Zorro (sau, mai degrabă, cu Bernardo, servitorul mut al lui Zorro, dacă i-ar fi furat capa stăpânului). În timp ce întregul sat se îmbrățișa în piața centrală, noi ne-am strecurat în cel mai exclusivist club din regiune și asta, evident, făcând gălăgie, căci eram prost-crescuți, lucru de care și în ziua de azi îmi este mare rușine. În glumă, prietenii m-au împins în direcția cuplului care stătea la acea masă mai retrasă. Am căzut peste masa lor, răsturnându-le paharele cu un zgomot îngrozitor. Giuseppe, unul dintre gemenii italieni care dețineau Farm Club, i-a cerut scuze doamnei Chaplin și mi-a zis s-o șterg mai repede. Numai că buldogul în sacou roșu mi-a luat apărarea, într-o franceză cu accent american.

— Lăsați băiatul în pace, n-a făcut niciun rău. E tânăr, e revelionul, trebuie să se distreze și prostuții ăștia mici.

Articula cuvintele cu dificultate, cu voce încleiată. Patronul mi-a dat drumul la braț și s-a dus să îi certe pe prietenii mei. Adunând cioburile de pe mochetă, mi-am cerut scuze cu glas stins.

— Îmi pare foarte rău, vă rog să mă scuzați, doamnă. Vă rog să mă scuzați, domnule. M-au împins prietenii... Încă o dată, vă rog să mă iertați, dar mi s-a părut că patronul v-a zis doamna Chaplin... Sunteți cumva din familia lui Charlot?

— Mda, așa, un pic... Domnule...?

— Beigbeder. Îmi pare groaznic de rău că v-am distrus paharele.

— Când ați căzut ca un șnapan înfiorător peste masa noastră, domnule Big-Bidet[16], trebuie să mărturisesc că mi-ați amintit de primele filme ale răposatului meu soț.

— Și mult mai puțin h-h-haios, a gângăvit pe nas prietenul ei aprins la față, cu părul alb și ochelari albaștri.

— Charlie a jucat multe roluri de bețivi clătinându-se pe picioare și dărâmând totul în calea lui. Pe vremea când debuta în teatru, spunea că sursa totală a comicului lui erau băieții morți de beți, care provoacă hohote de râs în orice țară și în fața oricărui public, a spus Oona.

Eram, în egală măsură, impresionat și rușinat. Pe vremea aceea, adolescenții încă mai cunoșteau opera lui Chaplin. A-i întâlni văduva era pentru mine un eveniment incredibil. Nu prea mai semăna cu fotografia de la începutul acestei cărți. Ridicându-mă, i-am povestit gagul meu preferat dintre cele ale lui Charlot: cel din *Luminile orașului*, când mănâncă serpentine care atârnă de tavan, amestecate în farfuria cu spaghete.

— Charlie filma deseori spaghete, m-a lămurit ea. De exemplu, în *Goana după aur*, când își degustă bocancul fiert. Vă amintiți cum își înfășoară șireturile pe furculiță. Ei bine, închipuiți-vă că s-a inspirat dintr-un fapt real. O expediție s-a pierdut în munți. Înfometați, căutătorii de aur și-au mâncat bocancii... înainte de a se mânca între ei.

Evocându-și soțul, Oona zâmbea ca o fană declarată. Și-a aprins o țigară și a suflat fumul în ochii lui Truman Capote, care nici nu a clipit, obișnuit cu asta de patruzeci de ani. Doar a bolborosit, cu vocea lui ascuțită:

— Șșș... și... și mai erau spaghete și în *The Rink*. La început e chelner într-un restaurant... și face nota de plată uitându-se la petele de pe cămașa unui client grășan! Aha, deci a mâncat supă... pepene, spaghete... carevasăzică patru dolari!

— Da, hahaha! a izbucnit Oona în hohote. După care i-a servit o pisică vie!

Se înveselise:

— Gagul meu preferat este acela în care își înmoaie degetele într-un bol, după care le șterge de barba vecinului. Și cât de serios rămâne, în timp ce face

acel gest! Hahaha!

Sub becurile care pâlpâiau, Capote râdea din ce în ce mai tare, și eu la fel, până când Oona s-a întunecat la față. Cu un ușor accent american, care mi-a amintit de bunica, m-a trimis politicoasă la plimbare:

— Ei, fir-ar să fie, nu mai pot vedea toate acele filme, e prea dureros pentru mine. Mulțumesc, tinere. Nu-mi place să vorbesc despre Charlie, dar mă bucur când mi se vorbește despre el. Am mulți nepoți care sparg tot ce le iese în cale, la fel ca tine. Numai că pe ei îi iert, fiindcă îmi sunt nepoți. Du-te după gașca ta de inconștienți și, în drum, roagă-l pe Giuseppe să ne aducă două pahare întregi.

— Happy new year, puștan t-ticălos! a strigat Capote ștergându-și ochelarii.

Salinger nu a fost singurul care a luat țeapă cu Oona.

---

[16] Joc de cuvinte anglo-francez însemnând Marele Bideu. (*N.t.*)

Pe 4 martie 2012, i-am scris lui Kate Guyonvarch, care administrează arhivele familiei Chaplin, rugând-o să mă lase să consult scrisorile lui J.D. Salinger către Oona O'Neill.

„Hello, my name is Frédéric Beigbeder. I am a French writer and Nathanaël Karmitz gave me your e-mail. I am fascinated by the life of Oona O'Neill and currently working on a new novel about World War Two. As you know Oona met Jerry Salinger when she was sixteen, in 1940, before he went to England, France and Germany during the war. They had a small affair in 1941 and then she fell in love with Charlie Chaplin in Los Angeles... and they lived happily ever after! The reason why I am bothering you is that all biographers of Oona always mention long letters from Salinger to Oona during his training in the US army. As a big fan of American literature and an admirer of Salinger's and Chaplin's work, I am very curious to see those letters. It's not for publication. The Salinger Estate is against any publishing and of course I respect that. But since Mr Salinger's passing in 2010, I believe these documents are now part of the history of literature of the 20th century. They are treasures and it's sad than no one can even read them. It would be for me a tremendous honor to be able to spend even a few minutes studying these pages in Lady Chaplin's archives. I have a theory about them: it is possible that Salinger used his devotion for Oona as inspiration for the first version of *The Catcher in the Rye*. Which would mean he started his masterpiece using Oona as a Muse, ten years before publishing his only novel! It would be also interesting to compare the Oona letters with his short stories published during the war in *Story*, *Esquire* and the *Saturday Evening Post*, to see if there are similarities. This would contribute greatly to understand the process of Salinger's writing about World War Two.

Thank you for your time.

With my deepest gratitude.

Frédéric Beigbeder"

Răspunsul de la „Chaplin Office" a venit rapid, parvenindu-mi prin e-mail

câteva ceasuri mai târziu.

„Dear Frederic

Thank you very much for your e-mail which I have passed on to the Chaplins for their consideration.

As I told Nathanael, to date they have never authorised access to any writer to these letters, but you never know.

I have asked them for a reply for next Monday, so we'll write to you again next week.

Kind regards

Kate Guyonvarch"

Pe 12 martie, răspunsul familiei Chaplin a căzut ca lama unei ghilotine. De data aceasta, redactat în franceză:

„Bună ziua, Frédéric,

Îmi pare rău să vă anunț că majoritatea familiei Chaplin nu este de acord să vă pună la dispoziție, pentru lectură, scrisorile mamei.

A dumneavoastră

Kate Guyonvarch"

Așa că am expediat o misivă plină de melancolie (tot în franceză).

„Dragă Kate,

Mulțumesc pentru amabilitate. Vă mărturisesc că nici nu prea mă așteptam să se rezolve... Cu atât mai rău sau cu atât mai bine. Astfel, celebrele scrisori ale lui Jerry către Oona își vor păstra eternul mister.

Cu prietenie

Frédéric Beigbeder"

Scrisoarea mea uimitor de calmă se dovedea și un pic ipocrită. Trebuie să spun că eram chiar liniștit că nu mi se dăduse voie să consult corespondența mitologică. Fiindcă, dacă aș fi putut citi adevăratele scrisori ale lui Jerry, nu aș fi fost în stare să mi le imaginez.

Aș vrea acum să retranscriu întrevederea mea cu Lara Micheli tot atât de precis pe cât a făcut-o Amiel în jurnalul său, când a descris balul Pictet și pe de Saussure în 1861: „De față era tot ce avea Geneva mai de preț, floarea lumii bune, și vreo douăsprezece persoane minunate smălțuiau ca niște trandafiri eleganta grădină, dar și alte femei tot atât de împodobite".

După ce m-am plimbat pe la Montreux și Vevey, am fost invitat la o galerie de artă contemporană din vechea Genevă, pentru a pune niște discuri cu muzică. Am considerat — și voi considera mereu — că meseria de disc-jockey este una dintre cele mai amuzante metode de a rămâne tânăr. Un DJ trebuie să cunoască muzica actuală, dar și să fie cât de cât prezentabil... pentru că a alege discuri costă mai puțin decât un lifting. În 1994 am publicat un roman al cărui personaj principal este un disc-jockey francez care ajunge rockstar planetar. De atunci, David Guetta și Daft Punk au materializat fantasma. Numai că eu n-am priceperea lor, nu fac altceva decât să selecționez melodii, ceea ce nu este nici muncă, nici creație, mă comport ca un hoț sau ca o prostituată, dau din cap și gesticulez, având alibiul cultural de a trece drept un scriitor pueril. Or, un DJ este opusul scriitorului, întrucât caută satisfacția imediată a clientului. Îi cercetează atent pe dansatori, pentru a ghici care este cântecul pe care ar vrea să îl audă. Ascultă de ei, pe când Chaplin zicea: „Publicul este sclavul meu". Dacă și un DJ este artist, atunci chiar că arta a ajuns marketing pur.

Expoziția era consacrată unui artist american pe nume Gary Simmons, ale cărui tablouri reprezintă imobile newyorkeze desenate cu creta pe fond negru și ușor blurate, frecându-le contururile cu palma. O viziune sumbră, cu clădiri în flăcări sau înecate în ceață... Am băut șampanie, deși o detest (însă nu aveau votcă). Dintr-odată, în mijlocul acelui oraș incendiat am văzut ochii Larei. Pe neașteptate mai era acolo, la celălalt capăt al sălii, și această femeie-copil cu părul ei negru, cu surâs de vampir și ochi acvamarin, și mi-am zis „cine să fie fata asta?" Ochii albastru-verzui sunt imposibil de descris. Sunt ochi fără o culoare bine definită: ar trebui spus albastru-verde sau albastru-gri, cu paiete de aur în jurul retinei, dar ar însemna să limităm o realitate care ne depășește.

Ochii Larei își schimbă culoarea la fiecare cinci minute. Sunt negri când e tristă, albastru-deschis când zâmbește, cenușii dacă e frig, verzi dacă e cald, de culoarea ploii, a cerului sau a piscinei, în funcție de starea de spirit. Ochii ei sunt un caleidoscop. Baudelaire a scris un catren despre ochii ei:

Privirea, așa s-ar zice, un abur ți-o-nveli;
Ochiul misterios (bleu, gri sau verde-o fi?)
Când tandru, când barbar, când pierdut în visare,
Reflectă apatia și-a cerului paloare.

De asemenea, i-am remarcat imediat caninii ascuțiți ca niște colți de pisică și cele două gropițe săpate ca niște ghilimele la colțurile gurii, în așa fel încât fiecare dintre frazele ei devine un citat. Am observat toate acestea fiindcă mi-a surâs în clipa în care o prietenă comună ne-a făcut prezentările. Nu era vorba despre un surâs de politețe, ci despre unul cu sinceritate bun, binevoitor, sclipitor și inocent, deloc blazat, schițat deasupra unei bărbii voluntare, ca a lui Romy Schneider. Este posibil ca Lara să fi fost unica persoană din toată Geneva în stare să spună „nice to meet you“ crezând-o cu adevărat. Semăna cu surorile Bouvier, adunând într-un singur chip melancolia lui Jacqueline Kennedy și eleganța lui Lee Radziwill. Părul șaten îl purta lung, senzual, iar sprâncenele îi erau desenate ca acelea ale Oonei O'Neill. Frumusețea atemporală și neactuală a Larei m-a împietrit: probabil că am făcut aceeași mutră ca un condamnat la moarte, așezat pe scaunul electric, în momentul în care călăul acționează maneta, cuplându-l la 2 000 de volți. M-am dus să îi aduc patru cupe cu șampanie, ca să recupereze întârzierea față de mine. Contam pe alcool pentru a ne învinge timiditățile. Aveam patruzeci și cinci de ani și ea, douăzeci — un bătrân gângav încercând să se rupă-n figuri în fața unei prințese tulburate. Nici frumusețea, nici tinerețea ei nu mă atrăgeau în seara aceea, ci altceva, nedefinit, aproape supranatural, intuiția unei bucurii de a trăi pe care avea să mi-o redea, un elan instinctiv, o fereastră întredeschisă către posibilitatea fericirii pământești... Bine, bine, până la urmă, frumusețea ei mă interesa, și sânii în consecință.

M-am întors să mai pun niște discuri, nu cu tragere de inimă. Nu eram într-un club de noapte, ci într-o galerie de artă foarte la modă. Nimeni nu dansa, în pofida hitului *Black and White*, al lui Michael Jackson (titlu de obicei irezistibil, dacă nu cumva m-oi fi demodat eu!) Colecționarii de artă contemporană erau împrăștiați prin toate colțurile expoziției. Clienții, bancheri cu toții, ieșiseră pe trotuar să își fumeze havanele. Mă întreb dacă își dădeau seama că nu era mare diferență între meseria lor diurnă (investire în acțiuni, obligațiuni și fonduri de pensii) și pasiunea nocturnă (investire în pânze, sculpturi și instalații de plastic). Proprietarul mă ruga în mod constant să micșorez volumul. Un platou plin de cupe cu șampanie era așezat chiar în fața aparaturii mele; invitații se serveau adresându-mi zâmbete compătimitoare. Unii dintre ei, care îmi citiseră toate cărțile, cu excepția volumului *Shitter's Club*, nu înțelegeau de ce îmi pusesem căștile pe urechi. Pe scurt, păream un lacheu caraghios în fața unei creaturi de porțelan. Prin urmare, m-am decis să mă sinucid în public: am dat drumul la *My Heart Will Go On*, melodia de pe genericul filmului *Titanic*, cântată de Céline Dion. Și, pe când tipa din Québec striga din toți rărunchii: „Near, far, wherever you are“, m-am cățărat în picioare pe bufet, beat și aprins la față, și am urlat: „I'm the king of the world!“, cu brațele desfăcute, precum Christ DiCaprio crucificat la prova viitoarei sale epave. Spre stupefacția mea, Lara s-a apropiat de mine, mi-a întins mâna și a urcat alături, pe tăblia sprijinită pe niște capre de lemn, punându-ne în pericol viețile.

— Domnișoară, sunteți cumva un aisberg?

— Nu, dar dumneavoastră semănați cu *Titanicul*.

A dansat lipită de mine până la sfârșitul acelei melodii siropoase, care, de atunci, a devenit una dintre ariile mele preferate, în picioare, pe masă, cu degetele înlănțuite, în fața mamei ei cuprinse de îngrijorare. Ulterior am întrebat- de mai multe ori:

— De ce ai urcat și tu pe masă, de-am dansat amândoi pe melodia din *Titanic*?

— De milă. Mi-a fost rușine pentru tine. Chiar că erai jalnic. Și pe urmă

filmul îmi place, băusem și cele patru cupe...

— Eram ridicol, și cu toate astea ai urcat alături de mine, deși nu mă cunoșteai.

— S-ar zice că aveam chef să fiu și eu ridicolă odată cu tine.

Profit de ocazie pentru a-i mulțumi solemn lui Céline Dion pentru contribuția ei deloc neglijabilă la înflorirea mea sentimentală.

— Deci m-ai agățat.

— Ba tu m-ai agățat.

— Ba tu.

— Ba tu.

Dialogul acesta ține de mai bine de trei ani.

Apoi i-am propus Larei să mâncăm o brânză fondue. Trebuie restabilit adevărul în ceea ce mă privește: nu sunt un dandy rafinat, ci un țărănoi necioplit căruia îi plac cratițele speciale, cu mâner lung, pline cu un lichid galben, vâscos, fierbinte și puturos. Șvaițer gruyère, emmental, appenzeller, beaufort topite și amestecate cu usturoi și cu vin alb sec, iată ce înseamnă pentru mine culmea gastronomiei. Cu atât mai rău pentru puloverul și costumul meu, care vor trăsni mai apoi săptămâni de-a rândul. Tocmai o cunoscusem pe cea mai frumoasă fată din Geneva: trebuia s-o fac să treacă și ultimul test. În mod normal, o asemenea frumusețe ar fi trebuit să refuze și să o ia la fugă, cu dezgustul întipărit pe chip. A acceptat politicoasă, cu tot cu cele două gropițe ale ei săpate în obraji, chiar dacă pentru ea brânza fondue nu era elvețiană, ci o șmecherie savoiardă pentru turiști. Și atunci am înțeles că domnișorica aceea era făcută pentru mine: brânza fondue a jucat, pentru noi, rolul inelului de aur din basmul *Piele de măgar*. O fată care acceptă să mănânce brânză fondue împreună cu un necunoscut, încă din prima seară, iată ceva mult mai erotic decât dacă ar fi acceptat să se culce cu mine. În orice caz, după o astfel de cină, e imposibil să te gândești la orice lucru care aduce a sex. Vă scutesc de amănuntele orgiei noastre brânzovenești (pentru a vă face o idee, citiți *Asterix la helveți* a lui Goscinny și Uderzo, paginile 20 și 21).

Pe urmă, niște prieteni ne-au propus să mergem într-un bar pentru gay. Am acceptat fără ezitare: aveam să fim singura fată și singurul tip hetero de acolo; astfel îmi sporeau șansele de a o săruta (în caz că nu era lesbiană). Ceea ce s-a și întâmplat după câteva tequila date peste cap. Un flirt profund și tandru, într-un fotoliu din piele scorojită, în sala din spate a unui bar pentru gay situat între două sex-shopuri geneveze... Când două limbi se ating, uneori nu se întâmplă nimic. Dar uneori se întâmplă totuși ceva... Doamne Dumnezeule, se întâmplă ceva care îți dă chef să te topești, să te dezintegrezi, e ca și cum ai intra în celălalt cu ochii închiși, pentru a-i da peste cap totul pe dinăuntru. Aici, cititorul își spune că parcă a mai citit chestia asta undeva: așa este, la pagina 80. Vă rog să mă înțelegeți bine: Oona e cea care m-a adus la Lara. Dacă viața este o călătorie, atunci în seara aceea, sărutându-o pe Lara, mi s-a părut că în sfârșit am ajuns, că mi-am împlinit menirea.

Lara a fost de acord să vină în camera mea de hotel; i-am propus să doarmă cu mine fără să facem ceva; uneori e bine să știi să le minți pe tinerele necunoscute.

— De acord, dar aș vrea să mă speli pe dinți.

S-a așezat pe canapeaua de la La Réserve și, prin urmare, am procedat astfel: m-am dus la baie să umplu un pahar cu apă și m-am întors cu o periuță pe care am pus pastă, cu paharul de apă umplut și cu un altul gol, după care ea a deschis gura, iar eu i-am periat dinții foarte ușor, cu un infinit respect față de gingii. Am impresia că scena s-a desfășurat cu încetinitorul. După ce s-a clătit cu apa din primul pahar, a scuipat-o în celălalt. Sunt convins că, închipuindu-vă gestul, vă apucă greața, numai că nu a fost nimic grețos, a fost... începutul legăturii noastre. Am dormit împreună încă din prima seară. A fost prea repede? Nici vorbă: eram nerăbdători să fim împreună. În ceea ce mă privea, de patruzeci și cinci de ani o așteptam. Am pus mâna pe blocnotesul hotelului și am mâzgălit următoarele:

Acest poem

Are meritul de a fi foarte scurt

Cred că te iubesc

— *Rază a ta mereu.*[17]

Nu era chiar Baudelaire. Am scris rândurile respective fără a sta pe gânduri, mecanic, după care am lăsat pixul deoparte, am rupt foaia din blocnotes și am împăturit-o. Și dintr-odată, văzând-o cum despăturește ridicolul bilețel pentru a-l citi cu atenție, încruntată și cu gropițele la locul lor, în obraji, mi-am dat seama că scrisesem exact ceea ce gândeam.

---

[17] Jocul de cuvinte are haz, e ambiguu și intraductibil ca atare. În original, ultimele două versuri sunt: *Je crois que je t'aime/ — Rai toujours*, în care *Je t'aime-rai* înseamnă „te voi iubi", dar, separat, *Rai* poate fi rază, spiță a unei roți, ornament în formă de inimă, fiecare conotație deschizând o altă linie de înțeles. (*N.t.*)

© Frédéric Beigbeder

Chiar înainte de a o cere în căsătorie, am dus-o pe Lara la Mediano, în Aragon. Cunoașteți locul? E ca lacul Geneva, dar mai mic. Mediano este un sat înghițit, din Pirineii spanioli. Numai clopotnița bisericii iese la suprafață din apele lacului. Satul submarin poate fi survolat cu barca. Dai la vâsle, plutind pe deasupra vechilor case în ruină. Construirea barajului El Grado, pe râul Cinca, a dus la inundarea satului în 1973. Se ivesc și copaci din undele turcoaz. Aplecându-te, îți poți imagina ulițele îngropate, băcăniile, barurile, cimitirul, primăria, toate acele vechi clădiri locuite acum de pești, invadate de mâl și de alge. Trăiau oameni în această Atlantidă minusculă și poți naviga pe deasupra ei, de parcă ai survola o realitate înecată, o amintire verzuie, opacă și nelămurită. Mediano este un Pompei acvatic, care se vizitează pe un covor clipocitor de apă limpede. Pe malul lacului artificial, ruinele caselor abandonate conferă peisajului un aspect greco-roman. Ramuri albe plutesc pe valurile mici care ling nămolul și pietrele rotunjite. Vârfurile frasinilor ies din apă; pădurea inundată continuă să trăiască; în mijlocul lacului, o insuliță este înconjurată de pini și de stuf cu vârfurile aplecate. Am vâslit în jurul clopotniței fără clopot,

dar care, conform unei legende locale, mai bate uneori, în nopțile cu lună plină, la miezul nopții.

Cum eram pe sfârșite cu scrierea acestei cărți, am înnebunit-o de cap pe Lara povestindu-i viața Oonei O'Neill. După o bună bucată de vreme, a exclamat exasperată:

— O iubești pe Oona mai mult decât pe mine!

— Dar e moartă de treizeci de ani!

— Necrofilule!

— Uite cum stăm: în mitologia greacă muzele erau în număr de nouă. Consideră-te norocoasă că eu n-am decât două.

Poți fi mulțumit dacă ești fericit așa, suspendat între două secole, așteptând următorul război. „Fericirea e un solid, pe când bucuria e un lichid", scria Salinger în *Perioada albastră a lui Daumier-Smith*. Navigam pe o bucurie translucidă, într-o barcă pneumatică, împreună cu Lara cea cu ochi multicolori, iar pleoapele mele semănau cu două baloane umplute cu apă, mereu pe punctul de a se revărsa. Sulfina înflorită atrăgea lișițele și rațele moțate. Criza vârstei de mijloc mi-a ținut zece ani. Mi-am acceptat adolescența interminabilă, soarta de bărbat necopt, neterminat. Voi fi întotdeauna un puști mizerabil, închis într-un trup de bătrân. Lara s-a aplecat pentru a mai vedea o dată algele dansând pe pereții mișcători ai satului submarin, arborii vii împletiți cu aceia morți, ruinele șubrede, lugubre de sub canoea noastră zburătoare. După care și-a scos cămașa și s-a aruncat în apă. Instantaneu, am țipat de uimire: chiar înainte de a sări din barcă, am zărit pe spatele combinezonului său special pentru scufundări logoul unei celebre mărci californiene de costume de surfing: O'Neill.

Mi se va explica, evident, că a fost o coincidență... Prefer să cred că Oona tocmai îmi mai făcuse o ultimă dată cu ochiul de acolo, din anii înghițiți de timp. Viețile noastre nu au importanță, se scurg prin adâncurile timpului, și cu toate acestea, am existat și nimic n-o va împiedica: deși lichide, bucuriile noastre nu se vor evapora niciodată.

Guéthary, Pau, Geneva, 2010–2014

Mulțumiri

Îi mulțumesc lui Manuel Carcassonne pentru că a crezut în acest proiect de patru ani încoace și l-a susținut pe autor în momentele sale de dubiu existențial.

Îi mulțumesc lui Andrew Nurnberg pentru solicitarea făcută, în 2012, lui Phyllis Westberg, pe când Salinger Estate urma să publice niște inedite, chiar dacă nu a obținut, ca răspuns, decât un surâs enigmatic, demn de Motanul de Cheshire.

Le mulțumesc lui Nathanaël Karmitz și lui Kate Guyonvarch, care au jucat (degeaba) rolul de intermediari cu familia Chaplin.

Îi mulțumesc lui Olivier Nora pentru entuziasmul său tenace, în pofida tergiversărilor mele insuportabile.

Le mulțumesc lui Juliette Joste și mamei mele, Christine de Chasteigner, pentru lecturile lor intransigente.

Îi mulțumesc Larei fiindcă a spus da.

Bibliografie

Kenneth Anger: *Hollywood Babylon*
Antony Beevor: *Al Doilea Război Mondial*
Charles Chaplin: *Povestea vieții mele*
Nick Foulkes: *High Society, the History of America's Upper Class*
Charles Glass: *Americanii la Paris, în timpul ocupației*
Charles Glass: *Deserter, the Last Untold Story of the Second World War*
Ian Hamilton: *În căutarea lui J.D. Salinger*
Raul Hilberg: *Distrugerea evreilor din Europa*
Ghyslain Lévy: *Eugene O'Neill sau necuviința de a trăi*
Joyce Maynard: *Și înaintea mea, lumea*
Bertrand Meyer-Stabley: *Oona Chaplin*
George Plimpton: *Truman Capote*
Mary Louise-Roberts: *What Soldiers Do*
David Robinson: *Chaplin, viața și arta lui*
Shane Salerno și David Shields: *Salinger*
Margaret Salinger: *De veghe în lanul de visuri*
Adam Saroyan: *Trio*
Jane Scovell: *Oona*
Kenneth Slawenski: *J.D. Salinger, a Life*

J.D. Salinger ne-a lăsat un singur roman și vreo patruzeci de nuvele. Numai treisprezece dintre acestea au fost publicate sub formă de cărți: nouă în *Nuvele*, două în *Franny și Zooey*, două în *Dulgheri, ridicați grinda acoperișului*, urmată de *Seymour, o prezentare*. Iată lista celorlalte nuvele apărute în reviste, înainte de *De veghe în lanul de secară*.

The Young Folks, publicată în martie 1940 în *Story*.
Go See Eddie, publicată în decembrie 1940 în *The Kansas City Review*.
The Hang of It, publicată în iulie 1941 în *Collier's*.
The Heart of a Broken Story, publicată în septembrie 1941 în *Esquire*.
The Long Debut of Lois Taggett, publicată în septembrie 1942 în *Story*.
Personal Notes of an Infantryman, publicată în decembrie 1942 în *Collier's*.
The Varioni Brothers, publicată în iulie 1943 în *The Saturday Evening Post*.
Both Parties Concerned, publicată în februarie 1944 în *The Saturday Evening Post*.
Soft-Boiled Sergeant, publicată în aprilie 1944 în *The Saturday Evening Post*.
Last Day of The Last Furlough, publicată în iulie 1944 în *The Saturday Evening Post*.
Once a Week Won't Kill You, publicată în noiembrie 1944 în *Story*.
A Boy in France, publicată în martie 1945 în *The Saturday Evening Post*.
Elaine, publicată în martie 1945 în *Story*.
This Sandwich Has No Mayonnaise, publicată în octombrie 1945 în *Esquire*.
The Stranger, publicată în decembrie 1945 în *Collier's*.
I'm Crazy, publicată în decembrie 1945 în *Collier's*.
Sligh Rebellion Off Madison, publicată în decembrie 1946 în *The New Yorker*.
A Young Girl in 1941 With No Waist At All, publicată în mai 1947 în *Mademoiselle*.
The Inverted Forest, publicată în decembrie 1947 în *Cosmopolitan*.
A Girl I knew, publicată în februarie 1948 în *Good House-keeping*.
Blue Melody, publicată în septembrie 1948 în *Cosmopolitan*.

Aceste nuvele nu au mai fost niciodată reeditate, nici în Statele Unite, nici altundeva în lume. Extrasele traduse aici de mine sunt inedite în Franța. Până în ziua de azi, Salinger Estate (din care fac parte văduva lui J.D. Salinger, Colleen O'Neill Salinger, fiul lui, Matthew, și agentul lor, Phyllis Westberg) interzice orice publicare postumă a acestor texte clasice ale literaturii americane din secolul al XX-lea.

Lexicon

Blitz = nume dat bombardamentului german asupra Londrei dintre septembrie 1940 și mai 1941

Blockbuster = film comercial cu bugete și încasări de top

Blockhaus = cazemată

Boardwalk = promenadă pavată cu lemn de-a lungul țărmului mării

Brunch = masă luată înainte de prânz, cu rol dublu, și de mic dejun și de prânz

Bullshit = căcat

Dancefloor = ring de dans

Doorman = portar, ușier

Flagship store = sediul central al unui lanț de magazine

Flapper = nume dat tinerelor moderne din anii 1920, caracterizate prin scurtimea fustei, părul și el tuns scurt, libertate a moravurilor (alcooluri tari, fumat, sex etc), arhetip fiind actrița de film mut (mai ales) Louise Brooks

Flashback = scurtă întoarcere în trecut, inserție a unei secvețe întâmplate în trecut

G.I. = *G.I. Joe*, supranume al soldaților americani în al Doilea Război Mondial, provenind de la un înscris de pe cazarmamentul militar, *Galvanized Iron*

It-girl = personalitate, star feminin ultramediatizat (termenul pleacă e la o povestire a lui Rudyard Kipling, din 1904, și a fost utilizat pentru prima oară în legătură cu vedeta filmului mut Clara Bow)

Moon = lună

Obvious = evident

Over = încheiat, terminat, gata

Party animal = persoană pusă pe chefuri, petrecăreață

Quarterback = jucător pe poziție ofensivă, în fotbalul american

Second Front = frontul deschis în vestul Europei, odată cu debarcarea din Normandia

Schnock = ramolit, senil

Scoop = noutate senzațională

Sniper = franc-tiror, trăgător izolat, lunetist

Stand-up paddle (surfing sau boarding) = ramură a surfului

Tramp = vagabond, cerșetor

Trailer park = parcare, teren ocupat permanent sau cvasipermanent cu locuințe mobile și rulote

Underage = minor

Washboard = tablă ondulată pe care se freacă rufele

Womanizing = afemeiere

Worldwide = în lumea întreagă